

37

d-21

37

10/32-33

11 MAR 2010

4-21

ԱՐՄԱԻՆԵՆԻ ԺԱՄԱԿՈՉԵԱՆ

2⁰ 3³

ԲԱՐԵԿԱՄ

Ճանարիտ Յառաջդիմութեան

- 1⁰ Գիրք Ընթերցանութեան ամեն յառաջդիմաւոր մայրերու եւ օրիւրդներու:
- 2⁰ Դասագիրք Առակին Տնտեսագիտութեան, բարձրագոյն, Բ. եւ Լրացուցիչ դասարաններու:

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՍԱՆՃԱԳՃԵԱՆ

1911

25 APR 2013

44 490

Ազնուաժուխ

ԱՐԱՄ ԷՑ, ՆԵԿՈՂՈՍԵԱՆ

Բ. ՏՆՕՐԷՆ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ.

Սիրելի Քեռայր,

Մայրերու կասարեղութեան ինկրուլը զրադող որքան հաւեւս
նոյնքան կարեւոր այն գիտիք որո՛ւ կրեալ ձօնել կրք ոչ Ձեզ որ ան-
հուն սենյը ունիք մարդկային ընկերութիւնը սեւեկը իր դարաւոր
խարխափումներէն ետք հասած վերջապէս մեքի, արտի եւ մարմնի այն
գերազանցորէն քարճր եւ առողջ մարզերուն մեջ ուր սերը եւ անկեղ-
ծութիւնը կը քազաւորեն եւ ուր առ յաւե՛ս փշրուելու, ոչնչանալու
դասուպարտուած են ներկայ աշխարհը վարող ստորին հաշիւները եւ
նկասումները քոյր:

Կ'զգալ քի անհուն ու անհեախորին յարգանքէն զոս որքան
քան կը պարտիք Ձեզ հոգեկան հուրկենս կեանքի առաջին գիտակից
սարիներէս ի վեր ունենալով զՁեզ իր պաշտօնակից, սեօրեն, քարեկամ,
կոյսայր եւ ի վերջոյ քեռայր:

Երբ միջախարհի ե ուր կը շինեք մարդը անհունապէս երջանիկ եւ
կեանքի անհեաքարմ շրջանէս Ձեր հոգեկան կեանքի առողջ մթնոլորտին
մեջ շնչած ըլլալու:

Ձեզ կը ձօնեմ որեւէն այն առաջին եւ շատ հաւեւս երկս ըս-
տեղծած ըլլալու հաւեւս առիթ մը յայտնելու Ձեզ իմ յարգանքի երախ-
տագիտութիւնս եւ իտրին գնալընքս: Սոյն գործովս կը փախաւքի եւսեւ
առքած ըլլալ Ձեզ այն մե՛ծ հրճումակը գոր կ'զգալ ամեն անգամ որ ճըշ-
մարտութեան, արդարութեան եւ կասարեղութեան սերը արծարծել կը
չանայ մեկը:

Տպարան ԱՍՆՃԱԳՃԵԱՆ. — Պատր Ալի ճասէսի, 38, Կ. Պոլիս

51817-66

1940 նոյեմբեր 22

ԱՐՄԱԻՆԻ ԺԱՄԱԿՈՉԵԱՆ

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Այնպիսի ժամանակի մը մէջ երբ մեր քաղաքակրթութեամբ կեդրոններուն մէջ քաղաքակրթութեան ճնշող լուծը լուռ պաշտուծով մը կը կրէ մեր զարգացած թէ տղէտ դասակարգերու ստուար մեծամասնութիւնը, սոյն գրքին երեւումը կ'երեւակայեմ թէ որքա՞ն անախորժ սպաւորութիւն մը յառաջ պիտի բերէ անոր ոսկիէ շրջութային մէջ կաշկանդուած և խորհելու ալ գրեթէ անկարող դարձած ուղեգններուն վրայ: Պիտի ըլլա՞յ ողջամիտ դասակարգ մը որ իր գաղափարներուն և մտածելակերպին մէկ արձագանգը նկատէ սոյն համեստ գործը և սիրէ քաջապետի զայն: Ա՛հա՛ կարեւոր կէտը որ սակայն կը հաւատամ թէ յուսահատական չէ՛ բնաւ: Ընկերական ո՛ր և է մէկ շարժում այն ատեն միայն հաստատ և ապահով հիմեր կունենայ երբ դաստիարակութիւնը ունի իրեն կուսան և այս տեսակէտով, ամէն քաղաքի և գիւղի մէջ կը բաւէ միայն մէկ քանի ողջամիտ առաջնորդներու գոյութիւնը որոնք իրենց դերին գիտակից ուսուցչական մարմիններու ընտրութենէն ետք մտցնելով սոյն և նմանօրինակ գիրքեր վարժարաններէն ներս՝ մեծապէս նըպաստած պիտի ըլլան ճշմարիտ յառաջդիմութեան և բարեշրջութեան ծաւալման:

Յայտնի է թէ քաղաքակրթիչ դերը մայրերէ վերջ կը ծանրաճայ մանաւանդ ուսուցչութեան վրայ և ես վստահ եմ որ մտքերը լուսաւորելու այդ մեծ պաշտօնին կողմը ունեցող բոլոր յարգելի պաշտօնակիցներս կատարեալ ողջամտութիւնը և ազատամտութիւնը պիտի ունեն-

նան հիւրասիրելու սոյն զիրքը իրենց վարժարաններէն ներս ձեռք ձեռքի տուած կատարելագործել ջանալու համար մեր համայնքին բոլոր բնածին առաւելութիւնները և չը ձգելու համար որ մեր սերունդները այլասերին օտարին քսակը միայն լեցնելու և մենք զմեզ բնավիճջ ընելու համար :

Սոյն համեստ գրքոյկը պարզ թերազրութիւն մը միայն կարելի է համարել փայլուն և շատ աւելի կատարեալ մտքերու համար որոնք կրնան ինքնին զայն աւելի ճոխացնել և ընդլայնել զաստուանդութեանց ժամանակ :

Զը կարծուի թէ գրողը յաւակնութիւնը ունի ներկայացնելու կատարեալ գործ մը որուն ամէն թերութիւններուն գիտակցութիւնը ունենալով հանդերձ միշտ սիրող կը մնայ հոն արտայայտուած զգացումներուն և սկզբունքներուն և մեր մատաղ սերունդին մէջ զանոնք խմորուած կամ գործադրութեան զրուած տեսնելու տեսչովը կ'օգուտուի ընդ միշտ : Պիտի բերկրի ան երբ նոյն ուղղութեամբ աւելի կատարեալ գործեր ընդունելութիւն գտնեն մեր հասարակութեան մէջ :

Թերևս առարկուի թէ գրքին «Առանին Տնտեսագիտութիւն» անունը շատ չարգարացներ իր պարունակութիւնը բաց գրողը սա հաստատ համոզումը ունի թէ երբ աղջիկ մը պէտք եղածին պէս իւրացնէ գրքին թերազրութիւնները, մնացեալը արդէն ինքնին պիտի կրնայ լրացնել ամենայն յաջողութեամբ : Տախտակ մաքրելը, սենեակ աւելը, կերակուր եփելը, փոշի առնելը, արդէն անանկ բաներ են զոր շատ դիւրաւ կրնան սորվիլ մեր աղջիկները իրենց մայրերուն քով, չարժեք ուրեմն ծանրանալ անոնց վրայ, կարեօրը իրենց սրտին ու մտքին լաւագոյն ուղղութիւն մը առնելն է : Երբ սիրեն մաքրութիւնը, երբ սիրեն առողջութիւնը և դատելով գործելը,

ա՛լ կրնան իրենց ամէն տնտեսան աշխատութիւնները պատշաճեցնել սիրուած սկզբունքներուն :

Սակէ գատ, հեղինակը ձեռնարկած է արդէն պատրաստելու «Առանին տնտեսագիտութեան» զասագիրք մը միջին Բ. և բարձրագոյն Ա. դասարաններու համար ուր աւելի լայն բաժին պիտի տայ տան կառավարութեան գործնական ձևերին, հոնկէ արդէն մեր մատաղ սերունդին սիրցնել ջանալով թէ բնատանկան վառարանը և թէ զայն բարձր ու տոկուն պահելու համար անհրաժեշտ եղող ամէն նիւթական թէ բարոյական ինսամբ :

Դարձեալ աւելորդ չենք նկատեր սոյն գրքոյկին ընթերցումը յարմար տեսնելու ամէն կնոջ և ամէն օրիորդի խորհելով որ անոնցմէ շատերուն համար նոր պիտի լլայ անոր պարունակութիւնը. այնքան մենք մեր վարժարաններուն մէջ լուել սովորութիւն բրած ենք կեանքի ամէնէն կենսական բաներուն վրայ :

1910 Նոյեմբեր 22

ԱՐՄԱԻՆԻ ԺԱՄԱԿՈՉԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՄԲ ԳԱՒԱՌԱՅԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԿՆԵՐՈՒ

Գաւառի սիրելի Հայրենակիցներս,

Եթէ պատահի որ սոյն գիրքը բաղդը ունենայ մուտ գտնելու նաև գաւառի այնպիսի կեդրոններու մէջ ուր քաղաքակրթութիւնը իր շինիչ և քանդիչ լրացուցիչներով ընդունելութիւն գտած չէ դեռ, հաւանական է որ զարմանաք անոր մէջ գտնուած կարգ մը թեկադրութիւններուն համար: Պիտի ըսէք անշուշտ թէ մենք սեղմիրանին ի՛նչ ըլլար իսկ չ՛ենք գիտեր, թէ չ՛ենք կրնար երևաւայել որ աղջիկ մը ի՛նչպէս դատապարտուած չ՛ըլլար աշխատելու իր հօրը աբոխն մէջ, թէ մենք թաարն, պարահանդէս իսկ տեսած չ՛ունինք կեանքերնուս մէջ և այլն, և այլն: Իրաւունք ունիք այդպէս ըսելու բայց միենոյն ատեն մի՛ ըսէք նաև թէ այս գիրքը մեզի համար գրուած չէ որովհետև եթէ այսօր միշտ և ձեզի չէ հասած քաղաքակրթութեան տիրապետող իշխանութիւնը, վաղը պիտի հասնի անպատճառ, եթէ ձեր երկոտասարդութեան ատեն չը պիտի ողջունէք անոր մուտքը, ձեր գաւազները պիտի ողջունեն ապահովաբար: Այնպէս կը պահանջէ կեանքի օրէնքը և այնպէս պիտի ըլլայ ինչպէս որ եղած է ամէն քաղաքակրթուած կեդրոններուն մէջ: Պիտի գայ ատեն մը որ դուք ալ պիտի ճանչնաք ուրեմն այդ ամէնը. երանի թէ չը ճանչնայիք, բայց կարելի չէ, անպատճառ պիտի այցելէ այդ հիւրը ձեզի ալ: Հիւր մը ունիք ուրեմն ընդունելու և ևս սոյն գրքովս կուզեմ

պատրաստել ձեզ թէ ինչպէս պէտք է ընդունիք զայն : Արդէն սոյն գիրքը կարդա՛նու՛ղ և լաւ մը ուսումնասիրե՛նու՛ղ պէս պիտի հասկնաք թէ քաղաքակրթութիւնը միայն իր գեղեցիկ ու օգտակար կողմերովը չէ որ մուտ կը գտնէ քաղաքի մը կամ երկրի մը մէջ և ճիշտ ատոր համար էր որ քիչ առաջ կ'ըսէի թէ «երանի՛ թէ չը ճանչնայիք զայն» : Ճանչցէ՛ք սիրելի՛ ը բարեկամներս , ճանչցէ՛ք զայն բայց ջանացէ՛ք ընդունիլ միայն անոր օգտակար մասերը , փարատեցէ՛ք ազիտութեան խաւարը ամէն կողմէն բայց մի՛ ընդունիք այն վնասակար սովորութիւնները ուրոնց վրայ ծանրացած է արդէն սոյն գիրքը : Պարկեշտ , ուսեալ , սրտով , մտքով ու մարմնով զարգացած անհատներ ըլլալ ո՞վ կ'արգելէ ձեզ , ո՛չ մէկը , միայն թէ երբ անգործութիւնը , պճնասիրութիւնը , ծխամոլութիւնը , ալքոլամոլութիւնը , զեղխութիւնը քաղաքակրթութիւն անուան տակ ուզեն ներս սարգել ձեր կոյս ու պաշտելի ծնողավայրէն , ըսէ՛ք թէ «մենք կը ճանչնանք ձեզի , մենք չենք զո՞հ երթար ձեր դաւաճան խաբկանքներուն , մենք լո՛յս միայն կուզենք մեր մաքին ու սրտին , մենք մեր մարմինը քանդող ոչ մեքենաներ կուզենք և ոչ ալ թոյներ , մենք առողջ ու աշխատելու կարող սերունդներ միայն կուզենք և ոչ թէ մեր անգործութենէ զալկացած երեսները պարտկելու համար գոյներ , փոշիներ» : Բայց ձեզմէ ո՞վ պիտի ըլլայ ան որ չը հրապուրուի ժանեակներու և ժապաւէններու պէսպիսութենէն , որ անհուն մարմաջ մը չը անուցանէ սրտին խորը տէրը դաճնալու համար այն գեղեցիկ գլխարկին որուն վրայ կարմրուկ կեղծ կեռասներ , տերեւներ , շղարչներ կը վխտան : Օ՛հ , գիտեմ , գիտեմ , ամէնքդ ալ հոգի պիտի տաք այդ բաներուն և քիչիկ քիչիկ ձեր համեստ պարզասիրութիւնը տեղի պիտի տայ պճնամոլութեան առջև . ափսո՛ս , ցաւալի է , բայց ասանկ պիտի ըլլայ : Ձեր թող ու հանդըս-

տաւէա հազուատները պիտի վնասէք վերջէն բայց կարելի չը պիտի ըլլայ մինչև որ տարիներով հալիք ու մաշիք դուք ալ , քաղաքացի աղջկան հիւանդոտ գեղեցկութիւնները ու հրապուրները ժառանգէք և ի վերջոյ ձեր յաջորդները , ձեր թոռներուն թոռները կուխ մը սկսին այդ ամէնուն դէմ վերստին ձեռք ձգելու համար ձեր նախկին հանգստաւէա , պարզ ու գոհունակ կեանքը : Ուրեմն ունեցածնու՛ղ յարգը գիտնալու էք եղեր . ինչպէս կը տեսնէք , զանոնք վերստանալու համար տարիներով կուխ ընել հարկ պիտի ըլլայ , նախապաշարումներու հակառակիլ , և այլն , և այլն : Քա՛ջ էք , զօրաւոր էք , խելացի էք , այն ատեն միայն կրնաք քաղաքակրթութեան բարիքները միայն ընդօրինակել և վանել հիմակուց այն ամէնը որոնք քա՛նի քա՛նի սերունդներու թշուառութեան պատճառ ըլլալէ վերջը միայն պիտի ուզէք վանել : Լա՛ւ սորվեցէ՛ք ինչ որ կ'ըսէ սոյն գիրքը և հետապնդեցէ՛ք զանոնք միայն : Յո՛յց տուէք թէ Հայ ցեղը գեղեցիկ ընդունակութիւնը ունի լաւագոյնը զանազանելու վնասակարէն և ջանացէ՛ք աւելցնելու անոր կենսունակ ոյժերը քան այլասերելու . այսպէս կը փափաքի ու կը մաղթէ ձեզ ձեր պարզուկ կեանքին հիացող և զձեզ միշտ շատ սիրող բարեկամուհին :

1910 Նոյեմբեր 24

ԱՐՄԱԻՆԻ ԺԱՍՏԱՊՁԵԱՆ

Մագրի—Գիւղ — Տաշեան Վարժարան .

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԻՆՋՈՒԻ Կ'ԱՊՐԻՆՔ

Ծնած ենք սպրկու համար, այդ գիտենք ամէնքս
այ. բայց նոյնքան դիւրին չէ գիտնալը թէ կ'ապրինք ին-
չո՞ւ համար: Շատերը պիտի խորհէին հաւանականաբար,
«կ'ապրինք մեռնելու համար» և ուրիշներ պիտի ըսէին
«կ'ապրինք կեանքը վայելելու համար»: ոմանք այ՝
«կ'ապրինք տանջուելու համար», ուրիշ շատեր՝ «կ'ապ-
րինք Աստուծոյ կամքը կատարած ըլլալու համար»: Եւ
արդարև այս վերջի խորհակերպովն է միայն որ կրնանք
քիչ թէ շատ գոհացում տալ մեր մաքին որովհետև ո՞ր
կողմ այ դառնանք, ի՞նչ տեսակ բացատրութիւն այ որ
տալ ուզենք, միշտ պիտի նշմարենք որ մարդուն կեանքը
կ'օրօրուի ու կը թաւալի անհուն և անաւոր զօրութենէ
մը որուն կրցիր ենք տալ «Աստուած» անունը: Այո՛,
կ'ապրինք անոր համար որ ծնած ենք, անոր համար որ
«Աստուած» կոչուած այդ գերբնային, անբացատրելի ոյժը
փափաքեր է որ ինչպէս որ դաշաիրը ծաղիկներով, ծո-
վերը կամ անտառները կենդանիներով լեցուին, անանկ
այ երկրագունտը զարդարուի մարդկային կեանքով և ա-
նոր արտադրած հրաշալիքներով: Մեր ձեռքն է դադրե-
ցնել կեանքը աշխարհի վրայէն, կրնանք արգելիլ հազա-
րաւոր ծաղիկներուն իրարմէ գեղեցիկ նկարներով բաց-
ուելը, բիւրաւոր կենդանիներու ծնելը, փայլակն ու
կայծակը, ամպն ու անձրեւը, գարունն ու ձմեռը, արե-
ւին ու բոլոր երկնային մարմիններուն ընթացքը թէև
գիտուններ յաջողած ըլլան հաշուելու անոնց թաւալումի
արագութիւնը կամ տեւողութիւնը, չափած ըլլան անոնց
մեծութիւնները և կամ բացատրած թէ ինչպէս

ջուրի շոգին ամպը կը կազմէ, ամպը անձրեք, և աս իր կարգին կը մուսցանէ կենդանական թէ բուսական աշխարհը անոնց աճման պատճառներէն մին ըլլալով: Քանի որ Հինք կրնար արգիլել աշխարհի ընթացքը, կեանքերու փթթիլը, Հինք կրնար նաև գիտնալ թէ ինչո՞ւ եղած են անոնք, ինչո՞ւ արև մը կը փայլի մեր գլխուն վրայ, ինչո՞ւ կենդանիները կամ բոյսերը սահմանուած են ծնելու ու մեռնելու, ի՞նչու կ'ապրի մարդը և ինչո՞ւ կը մեռնի: Մեք չ'եմք ստեղծած անոնք որ գիտնանք ինչո՞ւ ստեղծեցինք: Եթէ ելենք խորհինք որ աշխարհը կարգադրուած է իր հրաշալիքներով մարդկային պէտքերը միայն գոհացնելու համար, այն ատեն դարձեալ կը մըտնենք անկ ու անբացատրելի ճամբու մը մէջ վասնզի անօգուտ կեանքեր չատ կան աշխարհի վրայ. խորհեցէ՛ք այն հազարաւոր միջատներու տեսակին վրայ որոնք ամէն օր, ամէն ատեն մարդուն օգտակար բոյսերը ոչնչացնելու կ'աշխատին, այն տեսակ տեսակ մետասկար ճճիներուն կամ բոյսերուն՝ որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կը մետասն մարդուն իր արիւնք ծծելով կամ իր ցանած սունկերուն մակարոյցներ ըլլալով, և աւելի մօտերը փրնտըռելով, այն ազտոտ ու չարագործ մարդոց վրայ՝ որոնք կ'ապրին ի վնաս սուսքինի մարդոց: Միայն օգտակարը չը ծնիր ուրեմն երկիրը, վասնզի Սատուած այդպէս կարգադրեր է և մենք Հինք գիտեր ու Հինք ալ կրնար գիտնալ, մարդկային տկար մտքին չէ մնացեր որ գիտնայ թէ ի՞նչու Սատուած կարգադրեր է այդպէս: Ան ուզած է որ ապրինք մեք, պիտի ապրինք. ան կուզէ որ նաև մեռնինք, պիտի մեռնինք. ասա՛ թէ ի՞նչու և կ'ապրինք:

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԻՆՁՊԷՍ ԿՈՒՋԵՆԲ ԱՊՐԻԼ ԵՒ ԻՆՁ ԸՆԵԼՈՒ ԵՆՔ ՄԵՐ ՈՒՋԱԾԸ
ԶԵՌՔ ԶԳԵԼՈՒ ՉԱՄԱՐ.

Մեզի համար որ անգամ մը ծնած ենք այլևս և ապրելու կոչուած՝ «ի՞նչու կ'ապրինք» էն աւելի օգտակար պիտի ըլլար խորհիլը թէ «ի՞նչպէս ապրինք»: Ո՞վ կ'ուզէ ապրիլ դժբաղտ, ցաւերու և վիշտերու մէջ թաթախուած, արցունքոտ աչքերով, տխուր և հառաչանքներու մէջ խեղդուած: Ո՞վ կ'ուզէ ըլլալ աղքատ և նիւթական ամէն միջոցներէ գերծ: Ամէնքս ալ կը փափաքինք որ նախ ապրինք վասնզի մեռնիլը այնչափ փափաքելիք բան մը չէ քանի որ վստահ ենք թէ օր մը չէ օր մը անպատճառ ձեռք պիտի ձգենք անիկայ, և յետոյ՝ կուզենք ապրիլ երջանիկ: Լաւ, ուղիւր գիւրին՝ բայց ի՞նչպէս ընենք որ թէ ապրինք, շատ ապրինք եւ թէ երջանիկ: Ամէն մարդ չը գիտեր շատ ապրելու և երջանիկ ապրելու միջոցը, ուրեմն անիկայ ալ սորուըուելիք բան մըն է ինչպէս կօշկակարը կը սորվի կօշիկ կարելը կամ դերձակը հագուստ: Ոմանք կը կարծեն թէ հարուստ ըլլալով միջոցը գտած կ'ըլլան թէ շատ ապրելու և թէ երջանիկ. բայց քննենք նայինք թէ իրա՞ւ է ասիկայ: Անպատճառ հարուստ ըլլալով կրնանք վստահ ըլլալ թէ թէ՛ շատ պիտի ապրինք և թէ՛ երջանիկ: Եթէ ասիկայ բացարձակ ճշմարտութիւն մը ըլլար, ի՞նչպէս պիտի բացատրէինք այն ատեն շատ մը հարուստներու երիտասարդ երիտասարդ մեռնիլը, դժբաղտութենէ ինքնասպան ըլլալը և ասոր հակառակ՝ շատ մը աղքատներու ալ երկար ապրիլը և կեանքէն ու վիճակէն գո՞ր ըլլալը:

Հարուստներէն շատեր նախ իրենց ատ անազին հարստութիւնը աղէկ կառավարելու և չը կորսնցնելու հողը ունին որով միշտ մտահոգ կ'ըլլան և զրկուած այն հանդարտ ու երջանիկ վիճակէն զոր լաւ ասորող բայց հարստութիւն չը դիզող մարդիկ շատ աղէկ կը ճանչնան : Բայց կրնանք մտածել թէ այդ մէկ մտահոգութիւնը մեծ բան մը չէ բաղդատարար այն հազար ու մէկ առաւելութիւններուն զորս հարուստները կը վայելին ամէն վայրկեան : Ուրեմն, անոնց մէջ աւելի հաւանական է որ երջանիկներ զանազին քան հարուստ չեղողներուն մէջ, իրաւ է աս : Իրաւ, անանկ պէտք է ըլլայ բայց միշտ անանկ չէ սրտահաճ, Հարուստներն ալ դժբաղջ են և ցաւեր ունին այն համեմատութեամբ որ աղքատ մը ունի. վասնզի աղքատի մը համար ո՛րքան ցաւառիթ բան որ է իր միակ բնակարանէն զրկուիլը (հրդեհ, փրկուած կայն), նոյնքան ցաւառիթ է «Ինչպէս պէտք է ասորիլ» ը չը գիտցող նեղմիտ ու ազան հարուստին համար իր շատ մը կայրածներէն մէկը կամ երկուքը կորսնցնելը : Շատեր հարուստ են բայց միտք հիւանդ են, կրնան երջանիկ ըլլալ, կրնան երկար ասորիլ : Շատեր հարուստ են բայց ապուշ կամ պակասամիտ զաւակներ ունին, Ինչպէս երջանիկ ըլլան : Ուրիշներ հարուստ են բայց ընհանրական անդորուրիւն չ'ունին, կին մը ունին ուրիշ կը սիրուին միայն հարուստ ըլլալուն համար և զաւակներ՝ որոնք միայն հօրեմուտն զրամբ մսխելու վարպետ են. ըսէ՛ք, Ինչպէս երջանիկ ըլլան : Ուրիշներ հարուստ են բայց աշխարհիկ ազան դարձած որ իրենց ըրած մէկ բացառիկ խոշոր կամ փոքր ծախքին վրայ աշխրան կը մտածեն որ հիւանդագին վիճակ մը կ'առնեն : Ուրիշ շատեր, հարուստ են բայց ամեն վայրկեան կը հալածուին իրենց կողմէ անիրաւուածներուն սպառնազին մտապակերներովը քունի մէջ թէ արթուն : Ո՛չ բարեկամներս, ո՛չ, կը տես-

99-41815

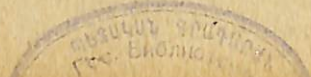
նէք թէ միայն հարուստ ըլլալը չի բաւեր երջանիկ ըլլալու կամ շատ ասորելու համար. ամեն անհաս պէտք է ստովի քէ ի՞նչի մէջ կը կայանայ քէ շատ եւ քէ երջանիկ ասորելու միջոցը :

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՇԱՏ ԱՊՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

1° Առողջապահութեան պէտքը,

Ամենքս ալ շատ ասորիլ կը փափաքինք, թէ և երբեմն որանեղած մէկ վայրկեաններուն և չենք քաջուիր յեղյեղելու «մեռնէինք տէ ազատէինք, կայն, կայն» : Աստուած ուզած է որ իր ծնուցած ամէնատարրական շնչաւորէն մինչև ամէնէն կատարելագործուածը ասորելու, մեծնալու, աճելու ընազդովը օժտուած ըլլայ անգիտակից ու անկատար կիանքով մը փթթող բոյսէն սկսեալ որ դէպի արեւը կ'ուղղէ իր գլուխը մինչև գիտակից մարդը որ ի սկզբանէ անտի իր կեանքը երկարելու աշխատած է ու կ'աշխատի, արարեր ինդիր թէ չէ յաջողած : Նորածին մանուկը ինչո՛ւ կուլայ երբ կ'անօթենայ, վասնզի ասորիլ կուզէ խեղճը՝ թէ և անգիտակից, վասնզի այնպէս կարգադրեր է Գերագոյն զօրութիւնը : Ասորելու համար անհրաժեշտ է լոյսը, օդը, ջերմութիւնը, սոււնդը, և եթէ մարդիկներէն շատեր վաղահաս մահեր կ'ունենան, պատճառը ան է որ կամ իրենք և կամ իրենց նախահայրերը չ'են տուած իրենց մարմինն չափաւոր քանակութեամբ աստուցմէ ամէն մէկը : Բնախօսութեան կամ առողջապահութեան դասե-

րու աստե՛ն ձեզի մանրամասն կերպով բացատրուած է այն ուղղութիւնը զոր պէտք է պահենք առողջ ապրելու համար . այդ դասին լա՛ւ հետեւեցէք ուրեմն և իբրեւ դաս մի՛ սորվէք ձեր ուսուցչին թանկագին յորդորները այլ իբրև գանձ իւրացնել աշխատեցէք անոնք , սորվեցէ՛ք ու գործադրեցէ՛ք : Պիտի բէ՛ք թերևս թէ մեր նախնիք եթէ ա՛յնքան երկար կ'ապրէին առողջաբանութիւնն ուսած էին . բայց ջանացե՛ք միտս միակողմանի չը խորհ՛լ , մտածեցէ՛ք որ անոնք ալ մեր ներկայ դարուն պահանջած հազար ու մէկ մտահոգութիւնները չ'ունէին , անոնք մեզի պէս դարդարուն սենեակներ , կահաւորուած տուներ ու նենալու համար սիրտ , փոք չէին հասցներ , մեզի պէս պղտիկ պղտիկ կեանքերնին դպրոցին չորս պատերուն մէջ չէին անցներ , այլ բոլորովին ազատ կ'ապրէին , շատ չէին յոգնեցներ իրենց միտքը և ջիղերը այլ դանոնք կը գորացնէին , բաց օդի , արևի և լոյսի տակ մարմնական աշխատութիւններ ստանձնելով : Անոնք մեր հայրերուն կամ եղբայրներուն պէս արչադպէս մինչև գիշեր նեղ , մութ գործատեղիներու մէջ գլուխնին ծռած գիր կը գրէին կամ նուրբ գործէքներ տեղաւորելու , դարբնելու կ'աշխատէին : Անոնք ստորին կենդանիներուն պէս կէս անամանական վիճակի մէջ կ'ապրէին , բնութեան բարեքներէն առատ առատ կ'օգտուէին և անոր համար հոգ չէր թէ սոխ հացով մը կամ աղցանով մը գոհացնէին իրենց ստամոքսը : Աշխարհի վրայ ամէն բան կը փոխուի , բարեչըծութիւն կը կրէ դեռա՛տի բարեկամներս , և ճիշտ այդ օրէնքով նախնական մարդն ալ ստիպուած է փոխել իր ապրելակերպը : Արդ , քանի որ ապրելու եղանակը նոյնը չէ մնացած , ուրեմն առողջութիւնն ալ պահելու եղանակը նոյնը չէ մնացած և հարկ եղած է որ խելացի մարդիկ փորձերէ , աշխատութիւններէ վերջ սորվին այդ միջոցները և մեզի ալ սորվեցնեն : Այսպէս ծնած

են ուրեմն առողջապահական միջոցները և դանոնք սորվեցնող ուսումը , այսինքն առողջաբանութիւնը : Ուրեմն եթէ սորվինք առողջաբանութիւնը , եթէ յարգենք անոր խրատները , կրնանք բարեփոխել նոյնիսկ մեզմէ շատերուն ունեցած շատ տկար ու փափուկ կազմուածքը , ուժովցնել զայն և շատ ապրելու յարմար ընել :

ԳԼՈՒԽ Գ. (Շարունակութիւն)

2⁰ Լոյս, Օդ, Մարգակն.

Բոյս մը անգամ որ մեզի չափ շատ ու կնճռոտ գործարաններ չ'ունի , կը թառամի եթէ լոյս չը տեսնէ : Արև չը տեսնող պարտէզին մէջ ինչ յառաջ կուգայ , մութ նկուղներու մէջ բոյսերը կ'աճին , կ'ապրին . ո՛ւր մնաց ուրեմն մարդը որ ա՛յնքան կնճռոտ և շատ գործարաններ ունի : Բազդատեցէ՛ք գիւղերու արևն ու լոյսը վայելով աղջկան մը երեսին գոյնը քաղաքացի աղջկան մը կանաչորակ կամ դեղնորակ գոյնին հետ : Ի՛նչ ընենք , երթանք գիւղերու մէջ ապրինք ուրեմն . շա՛տ երջանիկ պիտի ըլլա՞յինք եթէ այդ բանը կարենայինք ընել , բայց կարելի է որ ա՛յն մարդ գիւղերու մէջ ապրի , քաղաքներու գործերը ո՛վ պիտի տեսնէ այն աստե՛ն : Նախընտրենք ուրեմն միշտ այն տուները , այն գործատեղիները ուր արեւ ամէնէն շատ կ'այցելէ . և եթէ հարկադրուած ըլլանք ասոր հակառակը ընելու , գոնէ օրական մէկ-երկու ժամ եթէ հանգիստ ունինք ուրիշ տեղեր չանցնենք բայց եթէ լոյսով ողողուն վայրեր : Աղջիկներու , կիներու համար շատ դիւրին բան է ասիկայ , անոնցմէ շատերը այնքա՛ն ազատ

ժամեր ունին որ փոխանակ տուներու կամ մութ սենեակներու մէջ փակուելու կրնան ուղածնուն չափ առատ առատ վայելիլ արևը: Այս պարագային է որ աղքատ դասակարգը զժբազդ եղած է աճա՛. խեղճերէն շատերը եթէ զխոնան աս բաները և ընել ուղեն ալ՝ անկարելի կ'ըլլայ շատ անգամ վասնղի թէ իրենց առօրեայ չարաչար աշխատութիւնները չ'են ներքը որ պտոյտի ժամեր գտնան և թէ աժան գնով վարձելու համար կ'ստիպուին ամէնէն մութ խորշերու մէջ ընտրել իրենց տունը կամ գործատեղին: Այս պարագային, ասանկ խոշոր անպատեհութեան մը առաջքը առնելու համար, կառավարութեան ու մարդասէր հարուստներու և միջնակարգ դասակարգէ անհաստներու կ'իյնայ աշխատիլ: Կառավարութիւնը կրնայ քաղաքի մը մէջէն անբնակ դարձնել այն թաղերը և խանութները որոնք աշխատաւոր դասակարգին առողջութիւնը կը քանդեն: Այս գեղեցիկ շարժումը սկսած է արդէն Եւրոպայի մէջ ուր գործաւորներու աշխատութեան ժամերը կ'որոշուին, հանդիսաները պարտաւորիչ կ'ըլլան, ևւայն, ևւայն: Ո՛րքան պարտք որ կը ծանրանայ սակայն կառավարութեան վրայ նոյնքան ալ կը ծանրանայ հարուստ անձերու վրայ որոնք կրնան իրենց գործաւորները գերիի պէս չաշխատոյնել անոնց միսին ու արիւնին գնովը չըզնելու համար իրենց այնքան աւելորդ հարստութիւնը և ճիւղութիւնը: Եթէ անոնք խղճի տէր մարդեր ըլլան, ինամք կը տանին իրենց յանձնուած գործաւորներուն առողջութեան, կէս օրին 1-2 ժամ դադար կուտան անոնց որպէսզի հոգ տանին իրենց առողջութեան և տան իրենց մարմնոյն հարկ եղած լոյսը ու արևը: Միջնակարգ դասակարգերուն գալով՝ իրենց հաւաքական ոյժերով կրնան շատ ու շատ նպաստել արդէն յիշուած օգտակար կարգադրութիւններուն, արեւոտ սենեակներ կամ խանութներ հայթայթելով զրկեալ-

ներուն: Արևը կ'սպաննէ ինչ ինչ հիւանդութիւններու մանրէները. թրքախտաւորները իսկ երբ նոր վարակուած են այդ հիւանդութենէն, կրնան անոր ճանկերէն աղատիլ եթէ ամէն օր ժամերով արևին մէջ նստին կամ ինքզինքնին առանց յոգնեցնելու քիչիկ քիչիկ ալ քալեն: Աստուած մեզի ճրիարար եթէ ա՛յսքան թանկազէն պարզեւ մը տուած է, ի՛նչ իրաւամբ մարդիկ պիտի ուզէին զայն խիլ անկէ: Ամէն սրտի տէր մարդ խղճի պարտք մը պէտք է սեպէ իր առողջութեան չափ հոգ տանելը նաև իր նմաններուն առողջութեան:

Հապա եթէ լոյսը այսքան կենսական է, կը կարծէք որ օդը նուազ անհրաժեշտ ըլլայ. լոյսէ զրկուելը նորէն այնչափ չուտ չը մեռցներ մարդը որքան օդէ զըրկուելը: Քանի մը վայրկեան իսկ եթէ զրկուիս անկէ, կը բաւէ անդիւի աշխարհը այցելելու համար: Օդ անուշը տուեր են մարդիկ այդ կազային ու քարերար տարրին. ևս առանց վարանելու պիտի անուանէի զայն առաջին սնունդ: Օդը մեր արիւնը կը մաքրէ ամէնքդ ալ գիտէք, որքան լաւ ու շատ չնչնք, ա՛յնքան աւելի մաքուր, ա՛յնքան աւելի մեր մարմինը սնուցանելու յարմար արիւն կ'ունենանք և հետեւարար ա՛յնքան աւելի առողջ և ոյժով կ'ըլլանք: Եթէ բաց օդի մէջ մարդանք ալ ընենք, ա՛լ երեւակայեցէք ո՛րքան կը հրճուի մարդուն արիւնը, ո՛րքան արագ ու անթերի կը կատարէ իր պաշտօնը ո՛րքան առողջ ու կարմիր գոյնով մը կ'օժտէ մորթը և ո՛րքան կը վերաչինէ սպառած մասերը: Եթէ գէշ օդ չնչնք՝ աղտոտ ու ապականած, գէշ ալ արիւն կ'ունենանք, գէշ գործող ալ գործարաններ և աննախանձելի ալ առողջութիւն: Ինչ որ քիչ մը վերը ըսուած է լոյսին համար, կրնանք կրկնել օդին ալ համար, և հետեւաբար, ողջամիտ մարդիկ, շատ ապրելու փափաքող մարդիկ, հոգածու կառավարութիւններ և խղճամիտ հա-

բուսաներ կամ միջակ հարստութեան տէր անձեր կրկնա-
կի բարիք գործած պիտի ըլլան եթէ հետեւին վերի ըս-
ուածներուն, վասնզի շատ արեւ, շատ լոյս տեսնող տեղ
մը անպատճառ կուենայ նաեւ շատ օդ: Օդ՛, օդ՛, մա-
քո՛ւր օդ, անհամեմատ կերպով աւելի թանկագին և ար-
ժէքաւոր բան մըն ևս դուն մարդուն համար քան հա-
զարաւոր ոսկիներ կամ ոսկիէ ու ազամանդէ գոհարե-
զէներ և պերճաշուք հանդերձեղէններ: Դուն մարդուն
առաջին բարեկամն ևս քանի որ անոր առողջութեանը
կ'աշխատիս. քեզ չը սիրողը կեանքն ալ չը սիրեր, և իբր
կեանքը չը սիրողը իր նմաններն ալ չը կրնար սիրել,
հետեւաբար վնասակար և աւելորդ տարր մըն է անիկայ
ընկերութեան մէջ ոչ մէկուն համակրանքին արժանի:
Խորհեցէ՛ք այն ընտանիքի հօր կամ մօր վրայ որոնք օդի
մօդի կարեւորութիւն չ'են տար, ազտօտ միջնորդներու
մէջ կ'անցնեն իրենց հանգիստի ժամերը և որոնք սակայն
քիչիկ քիչիկ իրենց առողջութիւնը քանդելէ ետքը պատ-
ճառ կ'ըլլան որ իրենց յառաջ բերած խեղճ նորածին սե-
րունդն ալ տկար կազմուածքով ծնի: Եթէ իրենց անխել-
քութեան հետեանքը միայն իրենք կրէին՝ դոնէ մասամբ
միտիթարական պիտի ըլլար, բայց քանի որ անգիտակից
կերպով իրենց սերունդին ալ կը վնասեն, շատ տխուր
կը ձգեն մարդկութեան բարեկամները: Սիրելի դեռա-
տի բարեկամներս, սիրեցէ՛ք ուրեմն ոսկի ապարանջանէն,
ազամանդէ մատանիէն և նրբահիւս ժանեակներէն ալ ա-
ւելի լոյսը, արեւը, օդը, մարգանքը և մի՛ գրկէք ինքը-
զինքնիդ անոնցմէ: Եթէ երջանիկ ապրիլ կ'ուզէք, ամէն
բանէ առաջ պէտք է որ առողջ ապրիք. հիւանդին քով
կըջանկութիւնը ինչ գործ ունի: Հիմայ թերևս դեռ
դեռահաս ըլլալուդ կը կարծէք որ հիւանդութիւն, տը-
կարութիւն, անհանգստութիւն ըստած բաները ձեզի
համար չ'են և չէք վարանիր պարծնալու որ «ես բնա՛ւ

հիւանդ եղած չ'եմ» ու նոյնիսկ սա համոզումը մէջտեղ
նետելու թէ «ես հիւանդ չ'եմ ըլլար», սակայն ձեզմէ ա-
ւելի փորձառուներէն սարկեցէք թէ շատ ու շատ կը
սխալիք. եթէ պզտիկ տարիքնուդ վերը ըստածներուն
կարեւորութիւն չի տաք, քիչ քիչ ամէն տեսակ հիւան-
դութիւններն ալ չ'են քաշուիր խոցիկէ և վիրաւորիկէ ձեր
նոյն իսկ շատ երիտասարդ տարիները: Որքան շատ են
առողջ, խոշոր կազմով երիտասարդներ որոնք սակայն
անգուլթ թոքախտին կամ ուրիշ ո ե է Խտտի մը թեւե-
րուն մէջ կը գտնեն մէկէն ի մէկ ինքզինքնին: Առող-
ջութեան, հիւանդութեան մասին մեծ խօսիլ չ'ըլլար,
աւելի լաւ է պզտիկ տարիքէն անոնց դէմ զինուել, ինչ
պէտք կայ ատեն կորսնցնելու կամ անխելք յամառու-
թեան մը և ուղիտութեան մը տխուր հետեանքները քա-
շելու տարիներով: Ա՛յ անգամ մը ևս չ'եմ կրկնէր արդէն
ըսածներս, ո՛վ որ ականջ ունի, կ'իմանայ. մինակ հի-
մակուլնէ կը ցաւիմ ըստածներուն առջև խուլ մնացող-
ներուն վրայ:

ԳԼՈՒԻ Գ. (Շարունակութիւն)

Յ՞ ՍՆունց

Ապրելու համար սնունդը անհրաժեշտ է, ո՛վ չը գի-
տեր ասիկայ: Բայց տեսնենք թէ պէտք եղածէն նուազ
կամ պէտքէն աւելի սնունդ չ'ենք առներ: Ֆրանսերէն
առած մը կայ կ'ըսէ «Il faut manger pour vivre et
non pas vivre pour manger» «պէտք է ուտել ապ-
րելու համար և ոչ թէ ապրիլ ուտելու համար»: Մարդոց

չատր այս առածին հակառակը կ'ընէ, կը կարծէ թէ ուսեղու համար աշխարհ եկեր է և երջանիկ կը համարին քղինքը երբ իր սեղանէն պակաս չ'ըլլան համադամ կերակուրներ: «Է՛յ, ի՛նչու աշխարհ եկեր ենք կը խորհին ասանկները. մարդս չ'ուտէ, քէյֆը չ'ընէ նէ ի՛նչ կ'արժէ կեանքը»: Ուտելը աղէկ, անհրաժեշտ բան է, բայց տեսակ տեսակ համադամներով ախորժակը միշտ գրգռուած պահելը անհրաժեշտ է տեսնենք: Ո՞վ չը գիտեր թէ շատ ուտելով, ստամոքսը չափէն աւելի ծանրաբեռնելով, կը ախարացնէ այդ թանկագին գործարանը. և և մարդուն ստամոքսը երբ անգամ մը աւրուի, կը կարծէ՞ք որ միւս բոլոր գործարանները շատ առողջ մնան: Ստամոքսը եթէ լաւ չը մարտէ կերուածները, ամէն գործարան ալ իր փնտռածէն և ուղածէն պակաս անուշ կ'առնէ և այսպէս կ'սկսի ընդհանուր խանգարումը որ բնական է անմիջապէս յայտնի չ'ըլլար բայց մէկ օրէն միւսը կը նայիս որ հիւանդութիւն մը մշտեղ ելեր է: Կը զարմանաս թէ աս հիւանդութիւնը ո՞ւրիչ ուր գլխուղ եկեր է. բըժիշկները իսկ շատ անգամ չ'են կրնար գտնել պատճառը, վատնդի ամէն հիւանդութեան պատճառը շատ մօտաւոր անցեալի մը մէջ, մէկ քանի օր առաջուան ըրած մէկ անխոհմտութեանդ մէջ փնտուելու չէ անպատճառ: Քիչ օդ աւիր, քիչ արև վայելեցիր, քիչ մարդանք ըրիր, չափէն աւելի աշխատեցար, քիչ քնացար, չափէն աւելի կերար, ասոնք ամէնը քիչիկ քիչիկ իրարու վրայ բարդուելով կարելի՞ բան է որ հիւանդութիւններու տեղի չի տան: Երեւակայեցէք տո՛ւն մը ուր ճաշի հիւրեր կ'կած են կամ հրաւիրուած. սանտիրուհին ա՛լ քառասուն կըստոր կ'ըլլայ, մէկ տեսակ կերակուրին միւսը կը յաջորդէ, մէկ ազանդերին ուրիշ մը, մէկ անուշեղէնին միւսը և մէկ սրտուղին ուրիշներ: Տանուտէրն ալ կը սխալէ հիւրերուն որ անպատճառ ամէնէն ալ ուտեն և ա՛լ խեղճ ըս-

տամոքսներուն քաշելիքը նայէ. անոնք առաջին մէկ—երկու տեսակին արդէն կ'չտացած էին, բայց սանտիրուջը ստիպումներուն և համադամներուն անոյշ հոտերուն ինչպէս կ'արելի է դիմադրել: Ու կուտեն, կուտեն, կուտեն, մէկը ուտել ստիպելովը պատիւ ըրած կ'արծկելով և միւսն ալ չի մերժելովը: Կը տեսնէ՞ք մարդկային պակասամտութիւնը և մեր ընկերական կազմակերպութիւններուն յոռի վիճակը: Սա ամէն ընդունուած սովորութիւններուն հակառակելու համար շատ խելացի ըլլալու է մարդ. ամէն մտրդ կ'ընա՞յ խելով միայն առաջնորդուիլ: Եւ արդէն միայն հիւր եղած պարագային չէ որ տունէ մը ներս այս աւելորդ ու վնասակար սովորութիւնները ի գործ կը դրուին, հարուաններուն տուներուն մէջ միշտ գրեթէ նոյն առատութիւնը կայ, նոյն առատ ու աւելորդ անուշղը: Մ'արդ մը արդէն եթէ օդէ, արևէ չը գրկէ ինքզինքը և չափաւոր ալ աշխատի, ի՛նչ պէտք ունի քանի մը տեսակ կերակուրներու. մէկ տեսակը իսկ կը բաւէ և օգտակար է վրայէն սրտուղ մը ուտելը: Որքան մարդ մը շատ աշխատի մտքով կամ մարմնով՝ ա՛յնքան շատ կ'սպասէ մարմնէն և հետեարար տ՛յնքան ալ աւելի ուտելու հարկադրուած է տեղը լեցնելու համար, բայց ինչո՞ւ ա՛յնքան շատ ուտեն բոլոր օրը անգործ ու նստողական կեանք անցնողները որոնց աւելորդ կերածը անպատճառ գործարաններու խանգարում պիտի յառաջ բերէ նոյնիսկ եթէ հեղձնատէ գիրնան իսկ. վատնդի գիրութիւն մը միշտ հոմանիչ չէ առողջութեան ինչպէս նաև նիհարութիւն մը վատառողջութեան: Հարուաններուն չատելը եթէ վատոյժ ու տկարակազմ կ'ըլլան, ասոր գլխաւոր պատճառներէն ալ մին անոնց էիչ աշխատիլ եւ շատ սնունդ առնելիս է: Աղքատներուն ալ մէջ հիւանդութիւնները կը ծնին ասոր հակառակ պարագայէն. անոնք ալ խեղճերը շատ կ'աշխատին, քիչ կուտեն, և եթէ ասոր

հակառակ կարենան լայն ու օղաւէտ տեղեր ապրիլ, կըր-
նան քիչ սնունդին վնասը չը կրել:

Սոխ հացով ապրող քաջ գիւղացիները մտքէ մի՛
հանէք միշտ: Եթէ ամէն ընտանիք գիտնայ սնունդի մէջ
չափաւորութիւն դնել, դրամական տեսակէտով ալ ս՛ր-
քան շահաւոր կ'եկնէ: Մարդոց մէկ մասին մէկ գլխաւոր
սխալն ալ անոր մէջ կը կայանայ որ կատարեալ մսակեր
կենդանիի մը պէս աարին 12 ամիս իրեն գլխաւոր սնունդը
կ'ընէ մէսը: Միսը մնդարար ուտելիք է բայց մի՛նակ
միտով մնանիչն ալ կը վնասէ մեր առողջութեան, մանա-
ւանդ որ բուսեղէն ուտելիքներն ալ նուազ մնդա-
րար չ'են և նոյն խակ կը բաւեն առանց մսի օգնութեան
երկար և աղողջ ապրեցնելու մարդը: Աշխարհի զարգա-
ցած կեդրոններու մէջ բանջարակերներու ընկերութիւն-
ներ կազմուած են որոնց անդամները իրենց սնունդին
մէջ երբեք չ'են մտցներ միսը, և հակառակ ատոր՝ աւելի
առողջ կ'ապրին քան միտով սնանողները: Կապիկները
իրենց տկրաններու կազմութիւնով աւելի կը մօտենան
մարդուն և սակայն անոնք կրնան միայն պտուղով սը-
նանիլ. մենք ալ ուրեմն եթէ պտուղին ու բանջարեղէնին
խառնեք հաւկիթը և կաթեղէնները, մեր ամէնէն աւելի
յարմար սնունդը գտած կըլլանք: Ինչպէս շատ մը կեն-
սական խնդիրներու նոյնպէս և մարդուն առնելիք սը-
նունդին մասին գիտունները տարակարծիք են. ոմանք
կուզեն որ միսը կազմէ մարդուն առաջին սնունդը, ու-
մանք կը յորդորեն բացարձակապէս բաւզարաւկեք բլլող
հիմնուելով սա կէտին վրայ թէ բանջարակերները գրեթէ
բոլորովին ազատ կ'ըլլան մսակերներու վրայ յաճախ տես-
նուող շատ մը հիւանդութիւններէ և ուրիշներ կը գովեն
միսի և բոցի խառն դրութիւնը: Ուրեմն մեզ համար
միշտ լաւագոյն է միջին ուղղութեան մը հետեւիլ և մա-
նաւանդ փորձ ու գիտուն բժիշկի մը խորհուրդներուն

համաձայն շարժիլը: Տանը բժիշկը կրնայ ընտանիքին ա-
մէն մէկ անդամին առողջական վիճակը քննելով, անոր
մէջը տարրալուծելով որոշել թէ ինչ բան պէտք է կազ-
մէ իր գլխաւոր սնունդը: Այս ամէնուն մէջ չը մոռնանք
սակայն թէ կաթեղէնները թէ դիւրամարս և թէ մնդա-
րար ուտելիքներ են ու ընաւ վնաս չ'են հացներ մեզ և
թէ պտուղները և բանջարեղէնները կակուղ կը պահեն
աղիքները. տանք ուրեմն այս վերջիններուն լայն բաժին
մը մեր սնունդին մէջ:

Կարեւոր է նաև ջուրին ընտրութիւնը որ այնքան
մեծ դեր կը կատարէ առողջութեան մէջ: Բժիշկներէն
յանձնարարուած ջուրերը միայն գործածելու է խմելու.
ամէն անոյշ ջուր խմելու յարմար չի կարծենք և դրամ-
նիս ջուրէն գրկելով աւելորդ ծախսերու և զարդարանք-
ներու չը գործածենք: Գլխարկնուղ վրայ փետո՛ւր մը
պակաս կրեցէք, հագուստնուղ վրայ ժանեակ մը պակաս՝
բայց երբեք դրամ մի խնայէք լաւ ջուր խմելու համար.
Ճանր ու դժուարամարս կամ վնասակար տարրեր պարու-
նակող աղտոտ ջուրերէ զգուշացէք եթէ իրաւամբ կը
փափաքիք առողջ ապրիլ ու երկար:

ԳԼՈՒԻ Գ. (Շարունակութիւն)

4⁰ Ծխախոտ և Ոգիւից բնօրինակ

Մարդոց համար սովորութիւններու հետեւիէ աւելի
դիւրին ու աւելի հեշտ բան չկայ. ինչ բան որ սովորու-
թիւն եղած է, կը կարծեն թէ պէտք է հետեւիլ անոր:
Հայրիկները ծխախոտ կը ծխեն, օղի, գինի, գա-

ընչուր կը խմեն, պատանիներն ալ անոնց նայելով պըղ-
տիկ տարիքնուն անհուն մարմաջ մը կ'զգան անոնց պէս
ընելու և ուշ կամ կանուխ անպատճառ կը հետեւին,
որովհետեւ ներկայ ժամանակներուն մէջ քանի՞ երիտա-
սարգ կրնաք ցոյց տալ որոնք ոչ ծխեն և ոչ ալ խմեն:
Իսկ փափկասուն տիկիներ «Նորածուծութիւն է, ժամա-
նակին պահանջն է» ըսելէն չեն վարանիր հետեւելու այ-
րերու օրինակին: Եթէ ծխախոտը և ոգելից ըմպելիները
օղին, ջուրին և սնունդին շափ կարեւոր բաներ ըլլային
ո՞վ պիտի համարձակէր անոնց հակառակ խօսելու, ըն-
դունուած սովորութիւններուն դէմ կենալու. եկէ՛ք տե-
սէ՛ք սակայն որ մարդ մը կրնայ սպրիլ և շա՛տ ալ առողջ
սպրիլ առանց ծխախոտի և առանց ոգելից ըմպելիներու:
Մեծ ու գիտուն բժիշկներ կը պատուիրեն որ ծխախոտով
և ոգելից ըմպելիներով չը թունաւորենք մեր մարմինը
որովհետեւ երկուքն ալ քոյն ունին իրենց մէջը և թոյները
եթէ երբեք կրնան օգտակար ըլլալ մեզի՝ ան ալ միայն
այն պարագային է երբ շատ քիչ քանակութեամբ և
բժշկական հրահանգի համաձայն կը գործածուին: Գինին
ալ իր օգուտը ունի երբ իբր գեղ կ'աւնուի, չ'ես գիտեր
թէ մարդիկ ինչ խելքով ա՛յդքան հոգի կուտան ան վը-
նաստակար բաներուն, ա՛յնքան որ անոնցմէ շատեր նոյն
խակ անոր սիրոյն կը զոհնն տուն, տեղ, բնտանիք, պա-
տիւ, առողջութիւն, ամէն ինչ:

Բայց սա յայտնի է որ մարդ եթէ իրեն մէկ սովոր-
ութիւն եղած բանը չ'ընէ՝ անհանգիստ կ'ըլլայ, հիւան-
դի պէս կ'զգայ ինքզինքը. և որովհետեւ ա՛լ մէկ մը
սկսած է զանոնք գործածել, չը գործածելուն մէջ
հաճոյք չը տեսնելէն զատ՝ ինքզինքն ալ քիչիկ քիչիկ
կ'արդարացնէ ըսելով որ գինին կամ օղին մարտողու-
թիւնը կը դիւրացնէ, ևայն, ևայն: Առողջ մարդ մը
մարտելու համար ինչ պէտք ունի ամէն անգամ գեղ

աւնելու. անոնց պէտքը զգացողը ըսել է արդէն տկա-
րացուցեր է իր ստամոքսը և մարտողութիւնը արագացը-
նելու կամ յաջողցնելու համար դեղի կը կարօտի: Միշտ
դեղով սպրիլն ալ ինչ գէշ բան է. մանաւանդ ծխախո-
տին և քղեղից ըմպելիին գերին ըլլալը ինչ տղեղ և ինչ
տխուր բան: Երանի՛ անոնց որ կը մարտեն առանց դեղի,
առանց թոյնի: Եթէ չափէն աւելի շատ ուտեն, հարկաւ
ստամոքսին արտադրած հեղուկները միայն չը պիտի բա-
ւեն և ուրիշ դեղեր հարկ պիտի ըլլայ մարտելու համար:
Թո՛ղ չափաւոր ուտեն և տեսնեն թէ օղիի, ևայնի պէտք
պիտի զգան մարտելու համար: Կը տեսնէ՛ք որ մարդիկ
առանց դիտնալու կամ գիտակցաբար միշտ սխալներ
կը գործեն և միշտ կ'աշխատին բնութենէն իրենց արուած
առողջ մարմինը տկարացնել: Շատ սպրիլու և առողջ
սպրիլու համար պէտք չ'ունինք ծխախոտի կամ ոգելից
ըմպելիներու: Ինչո՞ւ ուրեմն տխմար ոչխարներու պէս
հետեւիլ հիներու և անտեղի կերպով նոր պէտքերու,
նոր աղէտներու ծնունդ տալ: Կրթեալ և զարգացած երի-
տասարդներ և երիտասարդուհիներ չը խարսելու են
տիրող սովորութիւններէ և անանկ անխորհուրդ կերպով
ծխախոտի կամ ոգելից ըմպելիներու գիրկը նետուելու
չ'են: Թո՛ղ կարդան նախ մեծ հեղինակներու ուսումնա-
սիրութիւնները անոնց գործածութեանը մասին և յետոյ
մէջը նետուին: Ինչ ընել հապա ան խել մը անխելք պա-
տանիներուն որոնք իրենք գիրենք սանձարձակ ատ մնա-
սակար սովորութիւններուն մէջը նետելէ ետքը կ'աշխա-
տին ուրիշներն ալ իրենց ետեւէն քաշել: Ատ խելզնէրը կը
կարծեն որ օղի խմելով, ծխախոտ ծխելով մե՛ծ մարդ ե-
ղած են ալ և մէկ ձեռքով իրենց պիտերուն աղուամա-
ղերը յարդարելով՝ միւսով գլուխ կը տաքցնեն կամ յո-
խորտակէն սիկառ կը քաշեն: Մարդ ատանկներու վրայ
նայելով ծիծաղի՞ թէ արգահատի. յայտնի է որ ըրածնին

կայիկուրիւն է, ուրիշներուն հետեւած ըլլալու համար կը ծխեն կամ կը խմեն և հետեւաբար լուրջ մարդ մը, ողջամիտ մարդ մը շուտ մը կը հասնայ անոնց մէջմէկ պարապ գլուխներ ըլլալը: Մարդ բան մը բնելու է անցր օգուտին համոզուելէն ետքը: Սա յայտնի է որ ամէն չարաչար ծխող կամ խմող անպատճառ ուշ կամ կանուխ դժուարամարտութիւններու և տեսակ տեսակ հիւանդութիւններու ենթարկուած է. թոքախտէն մեռնողներ ալ շատ են ինչպէս նաև սրտի, լիարդի հիւանդութիւններէ, կաթուածէ եւայլն: Եթէ չարաչար գործածող մը շատ կ'ազդուի, քիչ գործածողն ալ քիչիկ քիչիկ կ'ազդուի և կ'ազդէ նաև իր զաւակներուն: Խեղճ նորածինները ինչ յանցանք ունէին որ ա՛յնքան տկարակազմ ծնան, մեղք չէ՞ր անոնց. բայց գնա մէյ մը խմողին կամ ծխողին հարցուր, անանկ բան չընդունիր ան «Ըլլալիք էր, եղաւ» կ'ըսէ ու իր սովորութիւններէն մաս մը չի չեղիր: Սովորութիւններէն չեղին ալ դժուար բան է իրաւ որ, բայց ինչ հաճոյալի է կարենալ չեղլը. այդ պարագային չէ՞ որ մարդը յայտնի ըրած կ'ըլլայ անասուններէն ունեցած տարբերութիւնը: Աւելի դիւրինը բնաւ սկիզբ չ'ընելը չէ՞ համը չ'առած, մոլին չ'եղած, ինքզինքը շատ դիւրաւ ազատած կըլլաս փտանդաւոր սովորութիւններէ: Մայրերը քնանալու չեն ուրեմն և իրենց զաւակներուն մէջ անանկ բարձր հաճոյքներ տուածելու են որ անոնք ծխելը ու խմելը մտքերնուն իսկ չանցնեն: Երաժշտութիւնը, նկարչութիւնը, ընթերցումները, պոպոյաները, բացօդեայ մարզանքները (sport) նուա՞գ հաճելի են որ մարմինը թունաւորելով և կանխահաս ծերերու վերածուելով հաճոյք միայն զգան հին ատենի այն բարբարոս և կռապաշտ ժողովուրդներուն պէս որոնք լաւ բան մը ըրած ըլլալ կը կարծէին զոհերով իրենց երախաները անյագ կուռքերու թիւերուն մէջ: Ո՛չ, ինչ որ

բան մի՛ համոզուիք. «Այբուր կուժուցնէ մարդը» պիտի բան, «Այբուր կը սաքցնէ, կը կարմրցնէ երեսները, կը մարսեցնէ մեր կերածը, կը գիրցնէ, անունդ կուտայ, եւայլն, եւայլն»: Այո՛, ան կը սաքցնէ մեր մորթը պաղեցնելու համար ներքին գործարանները քանի որ արիւնին մեծ մասը մորթին մէջ կը խուժէ արիւնի խողովակներուն ջիզերուն գրեթէ անգործութեան մատնուելուն հետեւանքով. կը կարմրցնէ ճիշտ է, ճիշտ վերը յիշուած պատճառով. կը մարսեցնէ, զրգուկով և կանուխէն տկարացնելով ստամբար. կը գիրցնէ, մեր այրելի բջիջներուն աբոււմը դանդաղեցնելուն հետեւանքով ճարպի քանակութիւնը շատցնելով բայց միեւնոյն ատեն մեր կենսական բջիջներուն գործունէութիւնն ալ կասեցնելով, զանոնք մեղցնելով: Այս պատճառաւ է որ յառաջ կուգան սրտի, երիկամներու և ուրիշ գործարաններու անբնական ճարպոտումին հետեւանքը եզոզ տեսակ տեսակ հիւանդութիւններ, արեան խողովակներու, ստամբարի պատերու կարծրացում և ուղեղի բացարձակ խանգարում: Սնունդ կուտայ չէ՞, ամէնէն անդարար բնակչին զարեջուրը չէ՞, և սակայն գլխուն մը կ'ըսէ թէ 5 լիթր զարեջուրը 20 փարայի հացի չափ խակ անունդ հաղիւ կը պարունակէ. և եթէ ալիով կուժուցնէ ինչո՞ւ ուրեմն Անգլիական և Ամերիկեան բանակներու մէջ փորձուած գունդերէն ողկից բնակչիներ բնաւ չը գործածողները աւելի տոկուն և աւելի անխոնջ եղած են: Այսպէս պիտի պատասխանէին ձեզի ան՝ մարդկութեան բարեկամ մեծ գիտուններ, բժիշկներ և առողջարաններ: Ամէն խմող ինքզինքը արդարացնելու համար ողկից բնակչիներու մէկ մէկ գովեստը պիտի սայ այսպէս, ինչպէս տեսաք՝ խարուելով միմիայն արտաքին երեւոյթներէն: Եւրոպայի գրեթէ ամէն երկրի մէջ վիճակագրութիւններ կը պատրաստուին գիտութիւնը լուսաբանելու և փորձա-

ուական ինչ ինչ դասեր հետեւցնելու համար: Այդ վիճակագրութիւններէն կ'երեւայ որ երկրի մը մէջ ու եւ է համաճարակ երեսն գալուն պէս ամէնէն առաջ եւ ամէնէն շատ բռնութիւնները խմորները կ'ըլլան ինչպէս նաեւ ամէնէն շատ մեռնողներն ալ անոնցմէ: Նոյն վիճակագրութիւններէն կ'երեւայ որ երկրի մը անձնապահներուն, ոճրագործներուն, խենթերուն թիւը կ'աճի հոն տիրող ալքոլամուտիւթեան սաստիկութեան համեմատութեամբ եւ խմորներու սերունդներուն մէջ մանաւանդ շատ թուով յառաջ կուգան խուլ-համբեր, ապուշներ, լուսնոտներ, խեղանդամներ, գաճաճներ եւ կանուխէն մեռնելու դատապարտուած տկարակազմ խեղճ արարածներ: Անա՛ թէ ի՛նչպէս խմորները մինակ ինքզինքնուն չ'է որ կը վնասեն այլ նաեւ իրենց դժբաղդ դաւակնորուն ու թոռներուն: Գաւաթ մը օղիին կամ գօնեաքին հետ նոյնքան զգուշութեամբ վարուիլ հարկ է ուրեմն որքան հրացանի մը հետ. երկուքն ալ սպաննող, երկուքն ալ վիրաւորող, անդամատող թշնամիներ են թէ եւ մէկը դաւաճանութիւնով կը ներկայանայ մինչ միւսը ճակատարաց: Բարեբաղդաբար ոգելից ըմպելիներու այս անիրաւ ծաւալումին վնասները կատարելապէս ըմբռնուած են այլեւս եւ ուրախաւիթ է գիտնալը թէ շատ մը երկիրներու մէջ հակալքողական ընկերութիւններ կազմուած են որոնք կրցած են հիանալի արդիւնքներ ձեռք բերել: Անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներու եւ Զուիցերիոյ պէս զարգացած երկիրներու մէջ կարելի է հանդիպիլ անանկ զբօսատեղիներու կամ սրճարաններու ուր ոգելից ըմպելիները բնաւ տեղ չ'ունին այլ անոնց տեղ կը մեծարուին կաթ, օշարակ, պաղպաղակ եւ տեսակ տեսակ մրգանոյշներ: Երանի թէ այդ տեսակ հաստատութիւնները հոս ալ բազմապատկուէին անգործութեան դատապարտելով մեր թուրքերից, ապականող եւ այլասերող սրճարանները ու գա-

րկջրատունները աւելի առատ տեղ տալով մանաւանդ պտուղներու գործածութեան որոնք հազար անգամ աւելի զովացուցիչ, աւելի մնդարար եւ աւելի ախորժահամ են քան օղին, գինին, գօնեաքը, քիւրասօն, մրգօղին, սալսէնիթը, անխօղին եւ տեսակ տեսակ նոր հրնարուած կարգ մը հրապուրիչ անուններ կրող թշնամի ըմպելիները: Պատու մը իր արտաքին երեւոյթով ալ աւելի հրապուրիչ ու դեղեցիկ է միշտ. չը մոռնանք սակայն որ անօրի ստաւոխք պտուղներով ծանրաբեռնելն ալ կըրնայ վնասել. քիչ կամ շատ լեցուն ստամոքսի մը համար պտուղները մեծագոյն բարիքն են: Ի՛նչ գեղեցիկ սովորութիւն մը կար առաջ մեր մեջն ալ հիւրերը պսուղով մեծաւելու, հիմայ դժբաղդաբար նորաձեւութիւն համարուած է տեսակ տեսակ ոգելից ըմպելիներով մեծարելը: Զգելու է որ ագէտները եւ անմիտները միայն սխալ հասկըցուած կերպով մեծարեն իրենց հիւրերը եւ յայտնի է թէ որո՞ց բաժին կ'իյնայ պտուղով մեծարելը: Անշուշտ է որ եթէ տարիներ ետքը ապագայ մարդիկ կարգան ներկայ մարդկութեան ալքոլի մէջ անխուժօրէն եւ անըզգայօրէն թունաւորուիլը՝ պիտի խղճան մեր վրայ, որովհետեւ ժամանակը հասած է այլեւս որ մարդիկ սթափին իրենց քունէն եւ քիչիկ քիչիկ հեռանան այս սխալ ուղղութենէն: Հետաքրքրական է գիտնալը թէ Անգլիական եւ Ամերիկեան ինչ ինչ ապահովագրական ընկերութիւններ չը խմորները աւելի աժան գիններով կ'ապահովագրեն քան խմորները՝ ա՛յնքան ստուգուած է այս վերջիններուն համեմատաբար կարճ կեանք ունենալը: Այս իրողութիւնն ալ չը հաստատեր թէ մարդիկ ալքոլին տիրապետութեան դէմ հակադդելու լուրջ միջոցներ սկսած են ձեռք առնել. մեզի կ'իյնայ անոնց պանծալի աջակիցները ըլլալ:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԵՐՋԱՆԻԿ ԱՊՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Եթէ կրցած ենք նախանձեկի առողջութիւնով մը հասնել ձերութեան՝ արդէն բոկ է թէ կէս մը երջանիկ ապրած ենք աշխարհի վրայ, որովհետեւ շարունակ հիւանդ ապրելու դատապարտուելէն աւելի զժրադր բնոյ բան գրեթէ չի կայ մարդուն համար: Սիրելիներու կորուստ, գործի անյաջողութիւն, աղքատութիւն, ամէն ինչ ատեն կուգայ որ կ'սփոխուին բայց շարունակ հիւանդ կամ հիւանդկախ ապրելու դատապարտուելը սփոխաբար, մխիթարական կողմ մը չ'ունի: Երջանկութեան միւս կէսը ստանալու ինչ միջոցներ կան տեսնենք: Ամէն բանէ առաջ չը մտնանք բակու թէ կատարեալ երջանկութիւն չը կրնար գոյութիւն ունենալ աշխարհի վրայ որովհետեւ ամէն տեսակ զժրադրութիւն, զժուարութիւններ, ցաւեր, տառապանքներ, տանջանքներ անպատճառ քիչ թէ շատ պիտի այցելեն մեզի: Եւ քանի որ ապրելուն բնական հետեւանքներն են անոնք: Մարդը ցորչափ զգայուն հողի մը կրէ, ցորչափ խելք և ջղային դրութիւն մը ունենայ՝ պիտի զգայ անօթութեան տանջանքը, հիւանդութեան կամ արկածներու հետեւանքով ծնող ցաւերը, պիտի ճանչնայ սիրելուոյ մը մահուամբը յառաջ եկած կորստեան մեծութիւնը, պիտի յուզուի ու դառնանայ իր սիրելիներուն, իր ազգակիցներուն և իր նմաններուն ցաւերուն ականատես կամ տեղեակ ըլլալով: Յաւր կայ ուրեմն աշխարհի վրայ և պիտի մնայ: Ինչպէս այն ատեն անոնց հետ պիտի կրնանք հաշտեցնել մեր փնտած երջանկութիւնը, ահա ա՛ս է մեր սորվելիքը: Եթէ յաջողինք ամեն ցաւ, ամեն զրկանք բնական հետեւանքները նկատել

կեանքին և երբ արդէն անոնք կրելու պատրաստ ապրինք ամեն վայրկեան՝ այդ պատահարները չա՛տ ու չա՛տ պիտի կորանցնեն իրենց սաստիկութենէն: Գիտակից համակերպութիւնը ցաւը կրնայ մեղմել, դիտուած բան է ասիկայ: Ինչո՞ւ մեղմէ մէկը երբ ու է վիրարութեան գործողութեան մը կ'ենթարկուի, չա՛տ կը հառաչէ, չա՛տ կուգայ, կ'ողբայ, կը պոռայ, ցաւ կը կրէ՝ մինչ ուրիշ մը միջնոցն պարագային նուազ կը տառապի, նուազ տախուժը կ'ըլլայ, նուազ ցաւ կ'զգայ: Պատճառը որոշ չէ՝ Առաջինք ինքզինքը չէ պարաստած այդ ցաւերուն մինչ կրկորդը արդէն անոնց մեծութիւնը զգացած և համակերպած է ենթարկուելէ առաջ: Եթէ մեր աշխարհային կեանքին վրայ չա՛տ մեծ յոյսեր դնենք, շատ ոսկեղօծ երեակայինք անիկայ, յուսախարութիւնը յաջողութեան պէս՝ մեր ցաւերը անտանելի և չա՛տ խոշոր կ'երեւնան մինչդեռ եթէ կեանքէն արդէն չ'սպասենք անկարելի և երեակայական երջանկութիւններ՝ յուսախարութեան դառնութիւնները չ'են խոցեր մեզ: Կարեւալ համակերպիլ, ահա՛ Ա. գաղտնիքը եթէ ոչ երջանիկ՝ գոնէ գոհունակ ապրելու: Ինչո՞ւ շարունակ կարծել թէ կովեր, ձիեր, կառքեր, սուներ ու ազարաններ ունեցող մարդիկ երջանիկ կ'ըլլան և անոնց հասնելու մարմաջովը դառնացնել մեր արդէն կարճ կեանքը: Համակերպինք այն վիճակին ուր բազում մեզ նետեր է՝ և արդէն երջանկութեան մօտեցած կ'ըլլանք: Բ. և ամէնակարեւոր գաղտնիքը սիրելու և սիրուելուն մէջ կը կայանայ: Դժբա՛ղը կ'ըսէք դուք այն ընտանիքին ուր ամէն ոք չոր հացին պատուը իր բերնէն միւսին բերանը խոթել կ'աշխատի, ուր ամէն ոք փոխադարձ սիրոյ և գուրգուրանքի աւարկայ է: Որդեկորոյս մայր մը խիղճու երջանիկ ըլլալու պատճառներ ունի, դեռ սփոխուելու չա՛տ առիթներ ունի երբ կարենայ իր ցաւը բաժնել իրեններուն հետ: Աղքատ ապրիլ բայց

համերաշխ ընտանիքի մը մէջ ապրիլը հազար անգամ աւելի նախընտրելի է քան հարուստ և մէկ մէկու դէմ անտարբերութեամբ կամ հակառակութեամբ վառուած ապրիլը: Սիրոյ սասակութիւնը ընտանիքի հօր մը արհամարհել կուսայ իր գործին հազարուամէկ նեղութիւնները և իր ընտանիքին համար աշխատած ըլլալու գիտակցութիւնը երջանիկ կ'ընէ զինքը: Հասկա անձնուէր ու պահպան հրեշտակ մայրեր նուազ երջանիկ կ'ըզան ինքզինքնին երբ ամէն զօնողութիւն յանձն կ'առնեն իրենց զաւկին հանգստութեանը համար: Մարդկային հոգիին մէջ սիրելու կարողութիւնը Աստուածային կատարելութենէն ինկած կայծ մըն է. անով մարդ կրնայ գաղափար կազմել քերական երանութեան մը գոյութեան վրայ: Երգանիկ ենք ուրեմն երբ կը սիրենք ու կը սիրուինք և գիտենք համակերպիլ մեզ բաժին ինկած ցաւերուն:

ԳԼՈՒԻ Ե.

ՀԱՃՈՅՔ ԶՄԱՍՍԵՆՔ ԿԵԱՆՔԷՆ

Մարդոց խառնուածքին, * ապրած միջավայրին և ընդունած դաստիարակութեան համեմատ հաճոյքներն ալ տարբեր տարբեր կ'ըլլան. մէկը համադամ կերակուրներ ուտելէ միայն հաճոյք կ'ըզայ, ուրիշ մը ամբողջ օրը ծոյ ծոյ նստելէն, ուրիշ մը սրճարաններու մէջ խմելէն, ուրիշ մը խաղամուրութենէ, ուրիշ մը երաժշտութենէ, ուրիշ մը երկաջն սրտոյաներէ և տեսակ տեսակ մարզանքներէ, ուրիշ մը դրամը դրամին վրայ զիգելէ, ուրիշ մը բարեք գործելէ, ուրիշ մը ընթերցումներ ընելէ, ուրիշ մը թատրոն և պարահանդէս յաճախելէ, ևւայն, ևւայն: Կ'արժէ գիտնալ թէ ասոնք ամէնն ալ ներկի հաճոյք-

ներ են: Նախօրգ գլուխներու մէջ պարզուածներէն դիւրաւ կարելի է հետեւցնել թէ քանի որ մեզի նպատակ ընտրած ենք երկա՛ր և երջանիկ ապրիլը՝ սխալ զգուշանանք այն ամէն հաճոյքներէն որոնք կը վնասեն մեր առողջութեան և կը սղատրեն մեր հանգիստը: Ընկերներ այն հանդիմներ որոնք աւերիչ հետեւանցներ չ'են ունենար, որոնք թէ մեզի և թէ մեր բարեկամներուն օգտակար կ'ըլլան: Եթէ գինեաւան մը սեղանին չուրջը բոլորուինք և թէ՛ մեր անձը թունաւորենք և թէ՛ ստիպենք մեր բնկերները որ մեզի հետեւին ինչ օգուտ կ'կրնայ առիկէ. կէս ժամուան կամ մէկ ժամուան հաճոյքին համար կ'արժէ՞ մեր առողջ կրիտասարգութիւնը ժանգոտել: Եթէ թատրոնէ թատրոն և պարահանդէսէ պարահանդէս երթնալով հաճոյք կ'ըզանք, անքունութիւն և յոգնութիւն իրարու վրայ զիգուելալ կը կարծէ՞ք որ ալխաւորն չ'ըլլան: Եւ յետոյ ինքզինքը այգպէս սանձարձակ հաճոյքներու տուող մը քարժ ևւ զօրաւոր միտք կ'ունենա՞յ այլեւս, գործին վրայ խորճելու տուն, կամ եթէ զպրոցական մըն է կամ տիկին մը՝ դասերուն կամ տնական աշխատութիւններուն վրայ խորճելու փափաք կ'ունենա՞յ: Այգ տեսակները, ինքզինքնին միջակ հաճոյքի տուող խեղճերը, թէ՛ իրենց առողջութիւնը կը քանդեն, թէ իրենց գործը և թէ իրենց տունը տեղը: Ինչո՞ւ չը սիրենք զուարթ ընկերութիւնները, անմեղ ժամանցները, բացօթեայ մարզանքները, երաժշտութիւնը, որոնք զուարթ քրքիջներ խելով մեզմէ՛ կուռեցնեն մեր թօքերը և կամ կը բարձրացնեն մեր հոգին: Թատրոնն ալ կրնանք երթալ երբեմն երբեմն, և ան այ՛ անշուշտ բարոյացուցիչ խաղերու, բայց ոչ մէկ հաճոյքի հետեւէ ինչպիսի կէս քանն որ մեր աւօրեայ զբաղումները ենք արհամարհել պարտաւորուինք: Հաճոյքի այս ամէն միջոցներէն զասկայ ուրիշ բան մը որ ամէն օր առատ առատ վայելել

կուտայ մեզ զայն ճրիարար, առանց անոր ետեւէն իյնարու կամ զայն սարքերու պատրաստութիւններ տեսնուաւ: Ի՞նչ է այդ հիանալի բանը արդեօք, մա՞րդ է, ծաղի՞կ է, կենդանի՞ է ի՞նչ է: Սննամբեր մի՛ ըլլաք, հիմայ կը հասկնաք. ամէնքդ ալ այդ հաճոյքը քիչ շատ վայելած էք եթէ պակասաւոր արարած մը չէք կամ ի ձեռն անզգայ մը: Գործ մը լմնցնելէ վերջ, մտադրած մէկ աշխատութիւննիս կատարելէ ետք, մեր վրայ ծանրացող մեր պարտքերը գործադրելէ վերջ՝ հաճոյք չ'ենք զգար միթէ: Սն ի՞նչ մեծ երանութիւնով մը կը համակուի մեր ամբողջ էութիւնը այդ պարագային. ուրախ ենք, երջանիկ ենք, գո՞հ ենք, հաճոյք կ'զգանք. մեր հողին, մեր մարմինը թուշուհի պէս թեթեւ կ'զգանք, և որքան որ մեր գլուխ հանած գործը դժուար ըլլայ ա՛յնքան աւելի մեծ ու խորունկ կ'ըլլայ մեր հրճուանքը: Երանի՛ անոնց որ պակասաւոր ծնած չ'են և այդ անբաղդատակի հաճոյքը զգալու կարող են ամէն օր, ամէն ժամ: Եթէ ձեզմէ մէկը այնքան խոշոր չ'զգայ այդ հաճոյքը, թո՛ղ խորհի թէ մարդկային կատարելութիւններէն բան մը պակաս ունի և թո՛ղ աշխատի այդ կարողութիւնը զօրացնել իր մէջը: Երջանիկ ըլլալու պայմաններէն մէկն ալ աս է մարդուն համար. ի՞նչ պէտք՝ երեկոյթ, պարահանդէս, գինի, եւայլն. գործ մը կը մտադրէ, զայն գլուխ կը հանէ, կ'ըլլայ ամէնէն երջանիկ մարդը: Այս երջանութիւնը, այս հաճոյքը իր ետեւէն ի՞նչ անպատեհութիւն կը բերէ. աշխատիլը, գործ տեսնելը մարդուն չը վտասեր որ: Չը մտնանք ուրեմն որ մաք մը կրնայ իր հանդիք փրկուել նաեւ իր պարսկանութիւններուն կասարման մեջ:

Մնասունները այս հաճոյքէն զրկուած են. խեղճերը ուզեն, չ'ուզեն միայն հաճոյք կ'զգան իրենց մարմնական պէտքերուն գոնացում տալով, ուտելով, խմելով, քնանալով, ծոյլ ծոյլ նստելով, եւայլն:

ԳԼՈՒԽ 2.

ՀԱՐՈՒՍՏ ԸԼԼԱԼՈՒ ԶԸ ՅԱՆԿԱՆՔ

Ո՛վ պիտի ուզէր աղքատ ապրիլ այս աշխարհիս վրայ, ո՛վ պիտի ուզէր անօթի գիշերներ անցնել, ցուրտին անպատուար դողալ. ոչ մէկը բնական է: Բայց աւելորդ գրամի ի՞նչու կը ցանկայ մարդ կըր անօթի չի մնար և ցուրտէն ալ չի դողար: Բարեկեցիկ է, տուն, տեղ ունի, ապրուստի միջոց ունի, չի գոհանար. կ'ուզէ աւելի խոշոր տուն մը ունենալ, մէկ-երկու սպասաւոր, տունէն կառք մը, եւայլն, եւայլն: Հարուստ է, ամէն առատութիւն ունի, ապարաններ, կառքեր, ձիեր, ամէն ինչ, ամէն ինչ. աւելին կը փնտռէ ստեղծել, կ'ուզէ աւելի շահիլ, եթէ ձեռքէն զայ՛ պիտի ուզէ աշխարհի տիրել: Մարդուն հոգին իր ունեցածէն կամ իր վիճակէն չը գոհանալու մարմաջովը զժրաղլարար խմորուած է, շողուբուած է: Ի՞նչ երանելի են եղեր այն առեմները կըր մարդիկ վրանով մըն ալ կը գոհանան եղեր զգումի կեզեւ մը իբր պնակ գործածելով և ձմերուկինը իբր գաւաթ: Գաղաքակրթութիւնը մարդուն սրբան որ հանգստութիւններ, առաւելութիւններ շնորհեր է այնքան ալ անոր սրտին մէջ վիճակէն չը գոհանալու զգացումը մեծցուցեր է: Ամէն մարդ իր ունեցածէն աւելին ունենալ կը ցանկայ, ինչո՞ւ չ'ես գիտեր. կարծես թէ ատանք ունենալով երջանիկ պիտի ըլլայ:

Մնչուք հիւրանոց մը ունեցողը կըր չքեղ հիւրանոցի մը տիրանայ՝ աւելի՞ երջանիկ կ'ըլլայ կը կարծէք: Մարդ կըր անօթի չը մնար, կըր ցուրտին գէմ կրնայ ինքզինքը պաշտպանել, կըր կրնայ առողջապահիկ տունի կամ 1-2 աննակի տէր ըլլալ ի՞նչ պէտք ունի աւել

լինն : Հարկաւ եթէ բազըք բերէ որ յաջողի աւելի շահի՝ աւելորդը փողոցը չը պիտի նետէ «ի՞նչ պէտք ունիմ ասոր» ըսելով , բայց ինչպիսիքը նեղել , իր վիճակէն դանդաւոր , միշտ դժգոհ ըլլալ աւելին չը կարենալ ձեռք ձգելուն համար՝ շատ մեծ տխմարութիւն է և պատճառ կ'ըլլայ իր հանգիստը , իր երջանկութիւնը վրդովելու : Թո՛ղ գոհանայ իր վիճակէն և եթէ աւելին չահի , թո՛ղ պահէ իր նեղ ու ձախորդ օրերուն , հիւանդութեան պարագայի , եւայն , եւայն :

Աւելորդ պերճանքներ ընելու մէջ ի՞նչ շահ կայ : Ազքատը պէտք է անշուշտ որ իր ամենակարեւոր պէտքերը ձեռք ձգելու ջանադիր ըլլայ , բայց բարեկեցիկը աւելին չունենալուն համար ինքզինքը դժբաղդ համարելու չէ երբեք : Մարդիկ սովորութիւն ունին իրենցմէ վեր աստիճան ունեցողներուն նայիլ միշտ , բայց իրենցմէ վար եղողներուն չ'են ուզեր նայիլ , անոնց սառապանքը իրենց աչքին առջև պարզելէ կ'զգուշանան միշտ և փոխանակ իրենց վիճակը անոնցինին հետ բազըքատելով գոհ մնալով՝ աւելի վերին կը նային և դժգոհ կը մնան : Հապա հարուստները . հաւանականաբար անոնք անանկ կը կարծեն որ իրենց երկրորդ կեանքին մէջ ալ առիթ պիտի ունենան գործածելու իրենց հարստութիւնը : Կը գիգեն ու կը դիգեն , և ոմանք ալ իրենց անագին զբամազուխները կը շահագործեն մեծ գործեր վարելով : Այս վերջին պարագային՝ կրնանք խորհիլ որ եթէ իրենք կը հարստանան գոնէ իրենց գործին երեսէն ալ հարիւրաւոր գործաւորներու ընտանիքներ կ'ապրուին : Այս աղէկ , բայց չ'էք գիտեր որ ամէնէն հարուստները ընդհանրապէս ամէնէն գէշ ու քիչ վարձատրողները կ'ըլլան իրենց գործաւորներուն : Ասոնցմէ չ'ենք կրնար պահանջել որ գոնէ առատ ու լաւ վարձատրեն իրենց աշխատաւորները որպէսզի խեղճերը չը զրկուին

իրենց անհրաժեշտ պէտքերէն : Երբ ամէն հարուստ իր շահածին համեմատութեամբ շահիլ տայ նաև ազքատ գործաւորներու՝ որքան թշուառութիւններ կը միտիթարուին : Որքան պիտի սիրէինք տեսնել անանկ հարուստներ որոնք համեստ ու պարզ կեանքով մը ապրիլ նախորդէին և իրենց աւելորդ զարդարանքներու զբամովը թշուառութիւններ մեղմէին : Շատ հարստութեան ցանկացողներ ինքզինքնին արդարացնել կը ջանան ըսելով որ իրենց զաւակներուն ապագայ կը պատրաստեն . բայց շատ անգամներ տեսնուած է որ այդ տեսակներուն զաւակները թող ու անհոգ մարդեր կ'ըլլան ընդհանրապէս որոնք իրենց հօրմէն ժառանգած զբամին փոխանակ գործի մը զբամագլխին յատկացնելուն՝ մէկ ծայրէն կը բըռնեն կ'ուտեն : Աւելի աղէկ է որ հայր մը իր զաւակները շառ դասխարակի , գեղեցիկ սկզբունքներով օժտելու հետեւի պատրաստ մտնելէ առաջ քան անոնց անագին հարստութիւն մը ձգէ : Այդ զբամագլուխները հարստութիւնէ աւելի տեսական են և կրնան իրենց ետեւէն բերել զայն : Ամիտիելով այս գլուխը կրնանք ըսել թէ իր միճակիկ գոհ ըլլալը հարստութիւն մըն է արդիւն եւ աւելի երջանկի կրնէ մտալը քան շահ հարստութեան տեղի դժբաղդ կ'ընէ մտալը քան շահ մը երկրորդակի կ'աւ աւելորդ զարդարանքներ տեղի կարենալ ըլլալը :

ԳԼՈՒԽ Է.

ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՄԸ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հիմա՛յ որ տխար կեանքի մը գլխաւոր գիծերը սորվեցաք՝ մտնենք տուներէն ներս և տեսնենք թէ ի՛նչնր կ'սպասուին տխար աղջիկէ մը իբր դպրոցական, իբր տունի աղջիկ և իբր ընտանիքի մայր: Ոմանք սնանկ կը կարծեն որ աղջիկ մեծցնելը գիւրին բան է և թէ մանչ տղոց պէս հարկ չը կայ անոնց դաստիարակութեանը կամ ուսմանը համար ա՛յնքան մտահոգ ըլլալ, թէ անոնց համար՝ քիչ մը կարգալ, քիչ մը գրել, քիչ մը խօսիլ կը բաւէ, բաւական է որ տունի աշխատութիւններ գիտնան և քիչ մըն ալ կարել: Սասնկ մտածողները շատ են դժբաղդարար և ատոր համար է որ ա՛յնքան ալ առատ են տգէտ և չը դաստիարակուած կիները: Անտաշ մտքերով և դաստիարակութիւն չը տեսնող կիները կէս կիներ են և հետեւարար իրենց վրայ ծանրացող պարտականութիւնները կխօսվ մինակ կը կատարեն, տարբեր խնդիր որ շատ անգամ ալ սրտուհաս կ'ըլլան իրենց ընտանիքին գլխուն: Պիտի բէք որ «ինչ կեկայ նե՛ ուսում, դպրոց տեսնող կիներէն կ'եկայ, դպրոց տեսնող կիները պատուհաս չ'են ըլլար իրենց ընտանիքին գլխուն»: Դժբաղդարար այդ առարկութիւնը եթէ ոչ բացարձակապէս գոնէ մասամբ ճիշտ է բայց ատոր ալ պատճառը ս'չ ուսումն է ս'չ ալ դպրոցը, այլ այդ դպրոցներուն մէջ իրենց սրուած յոռի դասխարակութիւնը: Մեր դպրոցները շատ սննչան բացառութեամբ մը՝ դեռ մարդ պատրաստել չ'են գիտեր, և մեր դպրոցները բոկով մեր ազգին դպրոցները մի՛նակ չը հասկցուի, եւրոպական շատ մը վարժարաններ ա՛լ քիչ բացառութիւնով մերիններէն վեր տեղ մը չ'ունին: Մանչերու

համար՝ ուսումը նպատակ ունի անոնց տալ այն պաշարը որուն պէտք պիտի ունենան գործի մէջ, իսկ աղջիկներու համար: Ահաւասիկ մտածելիք կլտ մը. կամ պէտք է աղջիկները պակասաւոր նկատել և գլխութեանց ու արուեստներու հրաշարիքներէն և յառաջգիմութիւններէն անժաման թողուլ՝ ձգելով որ դեռ այս դարուս մէջ անանկ կարծեն անոնք թէ եղիա մարգարէին կառքերը կը քալեն երկնքին մէջ երբ ամպ գոռայ, թէ հեռագիրի թուղթը կը սահի, կ'անցնի թևերուն վրայէն, թէ ոգիներ (բէրի) մեր շուրջը կը թափառին ամէն վայրկեան, և կամ թէ՛ անոնք ալ հաւատար նկատել մանչերուն և տալ անոնց ալ մտքին ինչ որ կը արուի մանչերուն: Այն աղջիկները որ կ'ուզեն անպատճառ մանչերէն աւելի պակասաւոր նկատուիլ՝ թող չը հետեին անոնց սորված ամէն տեսակ ուսումներուն. բայց անոնք ալ երբ օրին մէկը պէտք ունենան աշխատելու, գործ ձարելու ապրուստի համար, պատասխանատուն իրենք կ'ըլլան այլեւս, ներութիւնը, դժուարութիւնը իրենք կը քաշին: Եւ յետոյ, ամէնակարեւոր կէտ մը կայ զոր չը մոռնանք, աղջիկ մը կոչուած է ասպագայ մայր ըլլալու. տղուն առաջին ուսուցիչը և դաստիարակը ա՛ն պիտի ըլլայ, ի՛նչ կրնայ սորվեցնել իր աղուն երբ ինքը արդէն բանէ մը տեղեկութիւն չ'ունի, ի՛նչպէս կրնայ դաստիարակել զայն երբ ինքը արդէն չ'է դաստիարակուած: Պզտիկ տարիքէն խեղճ սրբաբիկին միտքը պիտի լեցնէ սխալ ու սխմար բացատրութիւններով անոր հազարաւոր «ի՛նչու» ներուն առջև. և գիտէ՛ք որ սխալ մը չտկելը սրբա՛ն դժուար բան է, աւելի բաւ է հազար նոր բան սորվեցնել քան մէկ սխալ չտկել: Խեղճ մայրը եթէ իր տղուն «ի՛նչու» ներուն պատասխան ալ չի տայ՝ անոր ուղեղին ծրելու, զարգանալու կարողութիւնը պիտի խամբեցուցած ըլլայ: Աղջիկ մը, կին մը ս'ը կողմ ալ դատնայ՝ իբրեւ մարդ տարելու հա-

մար պէտք է որ ամէն բանի վրայ գաղափար ունենայ ,
 և այդ ալ կրնայ ըլլալ գոնէ նախակրթութիւն մը առնե-
 լով , գոնէ նախնական ուսում մը բոլորելով դպրոցի մը
 մէջ՝ որ աւելորդ է անշուշտ յիշեցնելը թէ օտար պէտք է
 ըլլայ : Օտար լեզուն չը խօսիր սղուեն մատղաշ հոգիին ,
 օտար գաստիարակութիւնը չը պատրաստեր տիպար մար-
 դը : Տղու մը ևսխնարակ ուսուելը եւ դասխարակութիւնը
 օտար լեզուի և օտար ձևութիւնը յանձնելը մեր մայրերուն
 ամէնէն խոշոր սխալն է զոր քիչեր կ'զգան դժբաղդա-
 բար : Ինչո՞ւ աչքպէս թերեւ խորհիք , և իրաւունք ու-
 նիք հետաքրքրուելու : Վասնզի յայտնի է թէ մատղաշ
 տղան իր առաջին 2-3 դպրոցական շրջանի տեսողութիւնը
 միայն պիտի յատկացնէ օտար բառեր և խօսքեր իւրա-
 ցնելու և հետեւաբար իր հոգին , իր սիրտը կրթող ու
 բարձրացնող ոչ մէկ թիկաղրութիւն կամ խօսք պիտի
 հասկնայի ըլլայ անոր զոր պիտի պահէ իր անտաշ վիճա-
 կին մէջ եթէ երբեք կարենայ չաղբուկի նաև շուրջիննե-
 րուն , իրեն պէս չը գաստիարակուածներուն տգեղ կամ
 ստորին ապրելակերպէն : Խորհեցէ՛ք ուրեմն թէ ի՞նչ կ'ըլլայ
 փափուկ հոգի մը երբ չը կրթուի մէկ կողմէն և միւս
 կողմէ տգեղ պատկերներու օրինակը ունենայ իր առջև ,
 մանաւանդ որ չը մտունանք սա՞ կէտը թէ մարդկային հոգին
 քիչ անգամ և բացատիկ կերպով կատարեալ կամ ար-
 բամաղիւր կը ծնի լաւագոյնին . դիտուած է՛ թէ գեշը
 աւելի դիւրին կ'ընդօրինակին տղաք քան աղեկը : Եւ յե-
 տոյ՝ 2-3 տարիներու այդ ասպարդիւն և փնտասկար չըր-
 ջանէն վերջն ալ մտածելու է որ կը մշակուի ան օտար
 կրթութեամբ մը և հետեւաբար կը պատրաստուի օտար
 ընտանիքներու համար : Մէկը չի կայ իրեն սորվեցնող թէ
 Հայ ազգն ալ ունեցած է իր փառաւոր պատմութիւնը ,
 թէ ան ալ ունի իր առաւելութիւնները , իր սիրելի
 կողմերը , եւայն , եւայն : Խեղճ փոքրիկը անգիտակ-

ցաբար կը յարի օտարին ու կ'սկսի չը սիրել ամէն ինչ որ
 իր և իրեններուն սեփնական է . չը սիրեր իր ազգը ,
 անտարրեր է իր կրօնքին , աւելորդ կը համարի խօսիլ
 իւր լեզուն , կ'արհամարհէ շուրջինները բոլոր սրտնք շատ
 մը բաներով օտար են իրեն համար և կ'ըլլայ ուշ կամ
 կանուխ վտանգաւոր տարր մը , կասկօրէն օտար լեզու-
 ներ թոթովսդ պուպրիկ մը և ընտանիքներու ապերջան-
 կութեան ու կործանման սկզբնապատճառ մը : Ազգային
 նախնական ուսումը բոլորելէ յետոյ աւելին սորվիլ ու-
 զողներուն արգելք չը կայ հարկաւ . շատ բան գիտնա-
 լը ե՞րբ փնտասկար եղեր է մարդուն , տարբեր խնդիր որ
 շատեր շատ բան սորվինք քիչ ատենի մէջ բնելէն՝ առող-
 ջապահական օրէնքներու կարեւորութիւն է՛ն տար և
 կը խանգարեն իրենց առողջութիւնը կամ կը պատրաս-
 տեն իրենց վաղահաս մահը : Ո՞ր աղջիկը , ո՞ր կինը հա-
 ճել է տեսնելը , ա՞ն որ իր արդուգարդէն զատ ուրիշ նիւթի
 վրայ խօսիլ չը գիտեր թէ ա՞ն որ մշակուած միւսք մը ու-
 նի և ամէն բանի խելք կրնայ հասցնել : Այս տեսակ կի-
 ները ու աղջիկները ի հարկին աշխատելէ , գործ տեսնե-
 լէ ալ է՛ն անճրկիւր , կամ ասոր անոր գերին ըլլալու ,
 հացին կարօտ ըլլալու է՛ն դատապարտուի : Գեղեցիկ
 բան է՛ ուրիշին կարօտ չ'ըլլալը , իբրև ոչ կիս մարդ
 ապրիլը , ի՛նչ մե՛ծ ու անբարոյսեղի երամուքիւն է ան :

ԳԼՈՒԽ Ը.

Ո՞ՐԸ ԱԻԵԼԻ ԿԱՐԵՒՈՐ Է ՌՍՈՒՄԸ ԹԷ ԴԱՍԻԱՐԱԿՈՒԹԻԻՆԸ

Ըլլայ աղջիկներու , ըլլայ մանչերու համար ուսու-
 մի պակասը ա՛յնքան խոր վէրքեր չըբանար անհատական ,
 ընտանեկան թէ ընկերական կեանքի մէջ որքան դաստիա-

րակութեան պակասը : Ուսումը , խելքի զարգացումը առանց դաստիարակութեան՝ չառ սնդամ մահառիթ գէնք մը կ'ըլլայ ընկերութեան սրտին մխուած : Ուսեալ , խելացի և չը դաստիարակուած անձերէ քանի քանի աւագակներու խումբեր կազմուած կան որոնք իրենց խելքի ոյժով մարդ կողպակու ինչ հանձարեղ միջոցներ գտած են , քանի քանի խարդախներ՝ որք ուրիշներու վտահովիւնը չարաչար գործածելով անագին գումարներ ևն չորթած :

Ուսուելը կը ճոխացնէ միտքը մինչ դաստիարակութիւնը կ'ազնուացնէ հոգիին , կը զարգացնէ գեղեցիկ զգացումները և մարդուն խորհեղակեցիկն ու գործեղակեցիկն կուսայ օգտակար ևն ճշմարիտ ուղղութիւն մը :

Բացառիկ կերպով կան անհասներ որոնք անքան գեղեցիկ խմորով մը կը ծնին որ նոյնիակ փողոցներու մէջ մեծնալով , դաստիարակութեան երես չը տեսնելով , սրտի , զգացումի և սրբիկշտութեան տէր անձեր կ'ըլլան . բայց ամէն մարդ ատանկ չը ծնիր , իր սրտին մէջ կուսենայ թէ ազեղ և թէ գեղեցիկ զգացումներու ծիւրը զորս պէտք է խելացի կերպով քննել կամ զարգացնել : Ո՞վ պիտի ընէ այս դժուարին գործը , հարկաւ տունին մէջ ծնողքը իակ դպրոցին մէջ ուսուցիչը : Եթէ ծնողքները արդէն այդ խնամքը տեսած չեն բնական է միայն կրնան իրենց պէս , ընկերութեան վնասարար կամ բոլորովին աւնօգուտ անհասներ յառաջ բերել : Որքան շատ է աշխարհի վրայ , չարերու , նախանձտոմերու , վատերու , չարագործներու , անխիղճներու , կասկէրներու , անպարկեշտներու , գողերու և ոճրագործներու վտնակը : Ընկերութիւնը ատոնց երեսէն ինչ չը քաշեր : Եւ սակայն եթէ ատոնց ամէն մէկը խնամուած դաստիարակութիւն մը տեսած ըլլար տունին թէ դպրոցին մէջ , գոնէ շատ բան պակսեցուցած կ'ըլլար իր ազատ կիրքերէն : Կարելի չէ

ըսել թէ չի կան անտանկ պակասուոր արարածներ որոնք ինչ տեսակ այ դաստիարակութիւն տեսնեն նորէն չեն ուղղուիր : Այլ տեսակներէն խեր չը կայ արդէն , մեր խօսքը անոնց համար է որոնք կրնային աւելի ազեղ ըլլալ եթէ դաստիարակութիւն տեսնէին : Ուսումը չ'արգելեր մարդուն անպարկեշտ , անզգայ ըլլալէ բայց դաս տիարակութիւնը կ'արգելէ . ուսումը չ'արգելեր կնոջ մը որ անհող և ընտանիքին վնասակար արարած մը գառնայ տունին մէջ բայց դաստիարակութիւնը կ'արգելէ : Ուսումը չէ որ կը հաստատէ մարդասիրական մեծ ընկերութիւնները և հաստատութիւնները այլ դաստիարակութիւնը : Ուսեալ մարդ մը չը կրնար անքան երջանիկ սուրբ որքան դաստիարակուած մը : Դաստիարակուած բայց ուսում չ'ունեցող մէկը կրնայ վերջապէս ապրուստ մը շահիլ բայց ուսեալ ու չը դաստիարակուած մէկը իր շահածն ու կրնայ կորսնցնել աւերորդ չուսուցիչներու մէջ և դժբաղդ ընել իր ընտանիքը . դաստիարակուել բնիկ ընկերութեան օգտակար անհատ մը գառնալ բնի է : Եթէ հարցուի թէ այդ երկուքէն ո՞րը բնորդ պէտք է , ապահովարար դաստիարակութիւնը կը շահի առաջնութիւնը . բայց երբ երկուքը միացած ըլլան լաւագոյն արդիւնքը կուսան բնական է նման ծաղիկի մը որ իր վրայ կը միացնէ թէ տեսքը և թէ անուշահոտութիւնը :

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԱԼԶԻԿՆԵՐՈՒ ԿՈՉՈՒՄԸ

Ինչ է ազլիան մը կոչումը , ինչ գեր պիտի խաղայ ան կեանքի մէջ , ինչ պարտքեր կը ծանրանան իր վրայ . անձ հարցումներ զորս ամէն ազլիկ պէտք է ընէ ինք-

սիրեն և գծուած որոշ ուղղութեան մը վրայէն քաղ թե-
թեւցնելու համար իր բեռը և տատամտտ ու վարանտտ
տարիներ բոլորելով չը կորսնցնելու համար իր թանկագին
ժամանակը: Բնութիւնը գծած է անոր պաշտօնը արդէն .
ամէն բանէ առաջ մնայր ըլլալու կոչուած է ան , դժուա-
ւոր կերպով կրցած են կատարել : Մանչկերուն առաջին
պաշտօնը գործի մը տէր ըլլալն է և զանոնք մինչև և հոն
կարենալ հասցնելու համար ինչ ջանքեր , ինչ ճիգեր կը
կը յատկացուին , մինչդեռ աղջիկներուն պաշտօնը շատ
գիւրբին նկատուելով զանց կ'աւնուի անոր պատրաստել
զիրենք : Անոնք աւելի բազդին կը յանձնուին և կա՛մ
լաւ մայր կ'ըլլան կա՛մ պակասաւոր : Զարմանալի չ'է որ
մայրեր տունին ամբողջ մատակարարութիւնը , սղաքը
մեծցնելու և նոյն խոկ գիւնցնելու ամբողջ պարտականու-
թիւնները ծառաներու վրայ բեռնեն և իրենք շարունա-
կեն սպրիկ թոյլ ու մեղկ կեանքով մը չ'եւ զիտեր ինչ
դեր խաղաղու հաւնար աշխարհի վրայ : Ո՛վ անոնց սորվե-
ցուցեր է թէ այդ ամէնը իրենց պարտականութիւններն են
և թէ օտարին բրածը չը կրնար երբէք հաւասարել ընտա-
նիքին մօրը , տունին հողին , բրածին : Աղջիկները , ա-
պագայ մայրերը իրենց շուրթն ձգուած են և իրենց քմա-
հաճոյքին դոհած ընտանիքին կազմակերպութիւնը ամ-
բողջ : Հոս կը տեսնես կին մը զարդամոլութեան երեսէն
կը փճացնէ իր ամուսինին գործը , հարստութիւնը , ամէն
ինչ , անդին ուրիշ մը քանի մը դժբաղդ նորածիններ հողին
կը յանձնէ զանոնք իր գուրդուրանքին և մտածման մի-
ակ առարկան չ'ընելուն համար , ուրիշ մը իր անխորհուրդ
ընթացքներովը կը քանդէ իր կամ իր զաւակներուն ա-
ռողջութիւնը , ուրիշներ իրենց յոռի դատարարակութիւ-
նովը սխալ ու վնասակար ուղղութիւն մը կուտան իրենց
զաւակներուն , կամ շատեր իրենց անգործ ու անհող

սպրեկակերպովը ծուլութեան կենդանի օրինակը կ'ըլլան
անոնց : Ինչպէս որ մէկը բժշկի մը ակնոցը ու գլխարկը
կրելով մէկէն բժիշկ չը կրնար ըլլալ , աղջիկ մըն ալ ա-
ռանց դատարարակութեան մայր չկրնար ըլլալ : Թեթեւա-
մրտութեամբ խորհելու չէ , տիկնոջ հագուստներ կրելով
մարդ մէկէն մօր մը կատարելութիւնները չը կրնար ձեռք
բերել : Ամէն աղջիկ ճանչնալու է մօր կոչումին բարձրութիւ-
նը և ջանալու է ամբարկ իր վրայ բոլոր այն առաւելու-
թիւնները և առաքինութիւնները որոնք ճշմարիտ ու կա-
տարեալ մայր մը կրնան ընել զինքը : Սկսինք ուրեմն
սորվիլ զանոնք մէկիկ մէմիկ :

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՃՇՄԱՐԻՏ ՄՕՐ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1⁰ ՍԷՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԱՆԿԱՄԵՆԵՐՈՆ ԵՒ ԿԼԱՏՄԱՄԲ

Առանց սիրոյ ընտանիք մը փլչիլ սկսած չէնքի մը
կը նմանի . ինչպէս ամէն օր քար մը , տախտակ մը , սիւն
մը վար կը թափի անկէ , անանկ ալ ամէն օր ընտանիքը
միացնող կապը կը քակուի ու կը թուխայ մինչև որ
քակուի բոլորովին : Այն ատեն ինչ կը սպասուի : Այն ա-
տեն կուի , անհամաձայնութիւն , լաց , վախաստուն դժգո-
հութիւն , սպերջանկութիւն մէկ մէկու կը յաջորդեն և
իրաւամբ դժոխքը հոն փոխադրուած կ'ըլլայ : Երեւակա-
յեցէք ընտանիքի հայր մը որ օրուան սաժանիկի յոգնու-
թիւններէն հագիւ աղատած տուն կը դառնայ օրուան
խոնջենքը մոռնալու անհուն մարմնջով մը : Դուռը կը

զարնէ, կինը հազիւ կը բարեհաճի բանայ զայն, հազիւ թէ կառնէ իր բարեւը և խոտու գէմքով մը հակառակ կը խօսի անոր ամէն ըսածներուն: չը գուրգուրար անոր վրայ, անոր յոգնութիւնը մոռցնելու ջանքեր չ'ընեն, զաւակներուն կեանքէն ակորժելի և ծիծաղելի միջադէպեր կամ սրբամիտ նախադասութիւններ չը ներկայացնեն անոր օրովհետեւ ինչպէս իր ամուսինը նմանապէս իր զաւակները չի սիրեր: Հարեւանցի կը հետեւի անոնց յառաջդիմութիւններուն և ամուսինին ու զաւակներուն հանգստութեանը և առողջութեանը մէջ չի փնտոեր իր հաճոյքը: Մէկ խօսքով սիրելու անկարող հոգի մըն է, կամ աւելի ճիշտ՝ ողջ մեռել մըն է: Սէր չը մուշանող սիրտ մը կարելի չէ մարդկային նկատել: Այս տեսակ մայրեր անպատճառ իրենց հաճոյք կը նկատեն միայն աւելորդ զարդարանքներ, անգործութիւն, բամբասանք և տեսակ տեսակ անամուտութիւններ: Այդ տեսակները արժանի էին ուրեմն ընտանիք կազմելու, մայր ըլլալու և իրենց հետ այսպէս դժբաղդ ընելու անմեղ հոգիներ: Մտէ՛ք հիմայ այն տունէն ներս ուր սէրը կը խնկաւէտէ ամէն կողմ: Ոչ մէկը արտուր է, հայր, մայր, զաւակներ, ամէնը մէկ կ'երգեն, տղաքներէն մին այն օրուան տոանաւորը կ'արտասանէ, միւսը փխտիկի մը պատմութիւնը կ'ընէ, միւսը մէկունը գիրկէն միւսին գիրկը կը նետուի ու ընտանիքը հրրճուանքի մէջ կը լողայ: Եթէ ընտանիքին հայրը նկուելով մը ըսէ թէ նոյն օրուան ապսպրուածները չէ կոչած առնել, «գժժն ողջ եղիր, ես բան մը կը յարմարցնեմ» կը պատասխանէ իր ընտանիքին համար հոգի տուող կինը և այսպէսով աւելի սէր կը ներշնչէ իր ամուսնոյն և աւելի յարգանք: Ընտանիքին ժօրը սէրը կիզիչ արևի մը դերը կը կատարէ տանը մէջ, կրնայ նոյնիսկ անտարբեր ամուսիններու սառ սիրտը հալեցնել, տաքցնել: Եթէ ինք սիրէ տունը և իրենները, կրնայ սիրցնել նաեւ իր չուրջին

ներուն թէ զինքը և թէ տունը: Մէկը որ սիրելու կարող չէ՝ մայր ըլլալու անարժան է:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

Պ Քաջասուրբիւն և պաղարիւնութիւն.

Ինչպէս կ'ըլլան բնդհանրապէս աղջիկները և կինները՝ վտանգի մը առջեւ կրնան երբեք քաջ ու պաղարիւն մնալ: Շատ աղջիկներ ու կիներ իրենց պարծանք կը համարին վախկոտ ըլլալին ու տունէն դուրս մինակ չ'են ելլեր, տունին մէջ մէկ գիշեր մինակ չ'են կրնար կենալ և համարձակ կը խոտաովանին թէ կը վախնան ամէն բանէ:

Այնան թոռամած մէկ տերեւին կը նմանին անոնք, պզտիկ պատահարէ մը կ'ազդուին, կը նուազեն, կը հիւսանգանան: Եւ իրենց ըսող մը չը գտնուիր թէ շատ անկատար մարդեր են, վառեակներու կը նմանին, թէ վախկոտութիւնը և պաղարիւնութեան պակասը պուպրիկ զարձուցած է գիրկնք: Սմէն մարդ անանկ կը կարծէ որ աղջիկներէն, կիներէն, անվախութիւն, քաջարտութիւն, պաղարիւնութիւն սպասել կարելի չէ: Կին ըսելը, վախկոտ ըսել է կը խորհին: Եւ մեր աղջիկները ու կիները այս նախառոյնքը կը կրեն անարտունջ, անմուռն: Ինչ ցաւաւրի բան է բայց ասիկայ. աղջիկ կամ կին եղած ըլլալուն համար ինքզինքին տէրը չը պիտի կրնայ ըլլալ, ինք իր գլխուն գործ մը չը պիտի կրնայ տեսնել, ամէն օր, ամէն վայրկեան ուրի՛ջին կարօտ պիտի մնայ: Եթէ պատահի որ պարտաւորուի օր մը առանձին գիշերելու, ինչ պիտի ընէ, խելակորո՞յս պիտի ըլլայ: Քաջասիրտ ընտանիքի մայր մը 1000 վախկոտ մայր կ'արժէ: Ինչ քաջ

կիներ պատահած են որոնք ամայի տեղեր ապրիլ պարտաւորուելով իրենց ամուսնոյն բացակայութեան ատեն աւազակներու կուրծք տուած են և զէնքի հարուածներով զանոնք անչնչացուցած : Որոնք աւելի հիացում կը պատճառեն մեզ . ա՛յն կիները որոնք առանց ուրիշի օգնութեան զէքօ մըն են թէ անոնք որ հօր մը չափ պաշտպանել զխան իրենց տունը տեղը : Ամօթ բան է որ աղջիկ մը կամ կին մը միշտ ինքզինքը կես մարդ համարի . իբրա՛ւ , թէեւ այր մարդու չափ զօրաւոր չեն կրնար բլլալ անոնք բայց գոնէ անոնց չափ և աւելի խի կրնան քաջախրտ և պաղարխն բլլալ :

Հրդեհի մը , հիւանդութեան մը պարագային երբ ընտանիքի մայր մը իր պաղարխնութիւնը կորսնցնէ , անպատճառ թէ տանը կան կարասիները պիտի այրին և թէ հիւանդը մեռնի : Պաղարխնութիւնը կորսնցնող մարդը , խելքը կորսնցուցած կ'ըլլայ եւ յիմարի մը պես կը գործէ ճիշտ : Քիչ չէ պատահած որ հրդեհի ատեն մայրեր իրենց զաւակները ազատելու տեղ քուրջերու ծրար մը ազատեն , կամ ինքզինքնին պատուհանէն վար նետելով աճապարանքի զո՛հ երթան : Վտանգը վտանգ է , ճարը նայելու է անկէ անվեաս ազատելու և սա ալ ի՛նչով կ'ըլլայ , դատողութիւնը չը կորսնցնելով , խորհելով և ելք մը վնասելով : Վախնանք կամ չը վախնանք , բլլալիքը պիտի ըլլայ . տարբերութիւնը հոն է որ եթէ վախնանք ու ինքզինքնին կորսնցնելնք վտանգէն ազատելու պարագային ալ կրնանք հիւանդութեան մը տէր բլլալ և կամ անպատճառ վտանգին զո՛հ երթալ մինչդեռ եթէ պաղարխնութիւննիս պահէինք՝ կրնայինք թերեւս անկէ ազատիլ : Հազա ի՛նչ կ'ըլլայ խեղճ զաւակներուն վիճակը երբ մայրերնին իրենց քաջութիւն և ոյժ չը ներշնչէ . առաջին զոհերը հաւանականաբար անոնք կ'ըլլան : Կին մը ունեւնայու է իր ամուսնոյն բոլոր առաւելութիւնները ի հար-

կին անոր տեղը անթերի կերպով կարենալ բռնելու համար :

ԳԼՈՒԻ Ժ. (Շարունակութիւն)

Յ՞ Մարմնական ոյժ

Ո՞րը աւելի լաւ է , ոյժով բլլալը թէ տկար : Ոյժով բլլալը առաւելութիւն մը չէ : Զօրաւորը տկարին բոլոր բրածները կրնայ ընել մինչդեռ տկարը զօրաւորինները կրնայ ընել : Բանալի մը՝ կը դարձնենք , կը դարձնենք չը դառնար՝ ոյժ պէտք է , անկողինները վարէն վեր , վերէն վար փոխադրէ : հարց է շատ անգամ , կարասիներուն տեղը , դիրքը փոխել հարկ է , ժամերով հոս ու հոն քալել՝ գործ տեսնալ պէտք է , փոքրիկ տղաքը թեւեւ բուն վրայ առած պտոցնել հարկ է . բոլոր ատոնց համար ոյժ պէտք չէ : Եթէ ծառայ չ'ունինք , կամ տուններնիս այր մարդ չ'ունինք , ուրիշը՝ բերան պիտի ծանք ամէն ատեն . ատանկ բան կ'ըլլայ : Տեսէ՛ք սա քաջ կինը , առաւօտէն մինչև իրիկուն գործի վրայ է , 6-7 զաւակներու մայր է , անոնց ամէն խնամքը իրմէ կ'սպասուի , տունին ամէն գործը իրին կը նայի և հակառակ ատոնց՝ օր մը չը գանգատիր աշխատութեան շտապութեան , «յոզնեցայ , մեռայ» չ'ըսեր . ոյժով է , լաւ կարգ ունի , պարտականութեանէ փախչիլ չը գիտեր և հիւանդ ալ կարծես թէ բնաւ չ'ըլլար : Լաւ մայր մը չէ՞ անիկայ . Խիկ սա միւս կինը՝ թուղթէ կամ բամպակէ շինուած է կարծես թէ , սպասաւոր մը ունի , ամէն գործը անոր վրայ ձգած է . եթէ 2 դոյլ ջուր քաշէ , օրերով թեւերը կը ցաւին . եթէ ժամ մը անընդհատ քալէ 2 օր հիւանդ կը պառկի : Ե՛հ , սա ալ մարդ է պիտի ըսէք սրանեղութեամբ , բայց

ասոր անոր բերան ծռելու և նոյն իսկ ձեռք երկնցնելու չեն ամհնար: Չէ՞ մի որ մարդուն համար դիւրին և շատ հեշտ բան է սովորութեան հետեւիլը, ծոյղերն ալ ա՛յնքան կը սիրեն իրենց անգործ մնալու սովորութիւնը որ ուրիշ ամէն զգացում անկէ նուազ զօրաւոր կ'զգան: Այս տեսակ խեղճերը մենք այլևս մարդու տեղ չ'ենք կրնար դնել քանի որ իրենց ոչ մէկ գործին խելք, գատողութիւն կը խառնեն: Գիտեն թէ զոր օրինակ եթէ չ'աշխատին, դրամ չը շահին, իրենց մայրը կամ զուակը անօթութիւնէ պիտի մեռնի, բայց նորէն անտարբեր կը մնան, անասնական վիճակ մը կ'ստանան: Ո և է մոլութիւն կամ թերութիւն անգամ մը սովորութիւն չ'ըլլայ մարդուն. ա՛յ անոր յաղթելը շատ դժուար է, շատ խելացի մարդու գործ է միայն: Ծուրութեան մոլութիւնէն բռնուած սրբա՛ն ատուղ կիներ կան որոնք իրենց տուները աղտեղութեան մէջ նստեցնելուն զատ՝ եթէ պատահի որ ամուսիններուն գործն ալ աւրուի, իրենց ձեռքէն եկած աշխատութիւնը նուիրելով՝ բնտանիքին օգնութեան չ'են հասնիր: Եւ այս տեսակները ինքզինքնին արդարացնելու համար կ'ըսեն «էրիկ մարդ չէ՛, թո՛ղ աշխատի, բնտանիքը նայի, իմ ի՛նչ պարտքս է դրամ չահիլ և այր մարդու դէր կատարել»: Շիտակը, ասկէ աւելի անզգայութիւն կարելի էր սպասել բնտանիքը մօրմէ մը: Ուրեմն, եթէ ինքն ալ հլուանդանար և տունի գործերը չը կարենար տեսնել, ամուսինն ալ պէտք էր որ միեւնոյն անարտութիւնը ցոյց տար իրեն նկատմամբ և անոր քով օգնական մը չը դնելով՝ «Կին չէ՛, թող երթայ տունէն գործերը տեսնէ» բռէր: Մէկ ծուրութիւն մըն է բայց տեսէք ի՛նչպէս կրնայ կործանել բնտանիք մը և դժբաղդ ընել անմեղ զուակները: Կըրնանք խորհիլ որ այս դժբաղդութիւնները չ'են պատահիր հարուստ ծոյղերու համար ուր ծառայողներ, սպասաւոր-

ներ շատ ըլլալով բնտանիքի մօր կամ հօր պակասը կրնան լեցնել. բայց մոռնա՛նք ուրեմն թէ օտարի յանձնուած գործ մը անկատար ու անխնամ կ'ըլլայ գրեթէ միշտ և ծուրութիւնն ալ իր ետեւէն կը բերէ մարմնական խանգարումներ: Դանդաղ ու նստուկ կեանքը կը զօրացնէ՞ մարդուն ջիգերը, կը կանոնաւորէ արեան շրջանը, չը՞ ժանգոտեր գործարանները: Այն քրտինքի, մէղի կամ ուրիշ ինչ ինչ փաստկար հեղուկներու կամ նիւթերու արտադրութիւնը անգործ մարդուն քով կրնայ պէտք եղած չափով կատարուիլ: Անպատճառ անոնցմէ մէջ մէկ մաս քիչիկ քիչիկ պիտի կուտակուին գործարաններուն մէջ և տկարացնեն զանոնք, թէև կրնան միեւնոյն ատեն ալ գերցնել եմթական: Այլ խեղճ ծոյղերը կեանքէն հաճոյք կրնան սպասել երբ քանի մը ոտք սանդուխէ մը իսկ վեր ելլելու նուն կ'սկսին հեւալ կամ սրտի բարախում ունենալ: Այս պիտուր իրականութիւններէն հեռանա՛նք բայց քիչ մը և դիտենք սա՛ աշխատատեղ կիներ: Գաղնանային զուարթ թիթեռնիկի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ ան մեր վրայ, միայն թէ անոր պէս փոխանակ ծաղիկէ ծաղիկ թռչելու՝ գործէ գործ կը թռչի: Առաւօտէն ի վեր ոտքի վրայ է բայց հոգը անգամ չէ. աշխատող մարդու ատուղութիւնը տնի և անոր յատուկ զուարթութիւնը, չըթունքին վրայ երգը միշտ անպակաս՝ մէջ մը օրօրոցի տղան կը խնամէ, մէջ մը խոհանոց կ'ըջնէ կերակուրները աչքի անցնելու, մէջ մը կար կը կարէ, մէջ մը լրացիր, մէջ մը արհեստը, մէջ մը կար կը կարէ, մէջ մը լրացիր ու գոհունակ կը գիրք կը կարդայ և գիշերն ալ զուարթ ու գոհունակ կը գիտաւորէ ամուսինը անո՛ր հետ միայն հանգչելու համար, վասնզի իրեն ամօթ կը սեպէ ամուսինէն նուազ մար, վասնզի իրեն ամօթ կը սեպէ ամուսինէն նուազ աշխատիլը, նուազ յոգնիլը: Ոչ սպասաւորի պէտք կը տեսնէ ոչ ալ խոհարարի սովիհետեւ գիտէ թէ անոնք տեսնեն ներս մտնելուն պէս բօխելն ալ ետեւուն մտնելու է: Կարելի է ոմանք պիտի չը հաւնին սա կրտ՛ք «կծծի, ա-

գան» կոչելով զինքը՝ կարողութիւն ունենալովը հանդերձ սպասաւոր մը չը վարձելու համար և ուրիշներ «անտիրտ» անձանքը պիտի տան անոր քանի մը ծառայ բունելով մէկ քանի խեղճ ընտանիքներու գործ հայթայթած չըլլալուն համար. բայց մի անսպարէք, կատարեալ ընտանիքի մայր մըն է ան, անոնցմէ առաջ խորհած է այդ ամէնը և իր սպասաւորներու յատկացնելիք գումարը կը յատկացնէ արդէն ինչ ինչ աղքատ ընտանիքներու աշխատող անդամներուն գործին իր գրամագլուխ: Իր չըջանալեացութեան շնորհիւ թէ ինք իր ատղջութենէն չը կորսնցնիր և թէ քանի մը աղքատ ընտանիքներ աւելի բարեկեցիկ վիճակ մը ձեռք կը ձգեն: Եթէ ամէն կին անոր պէս ըլլար . . . , աշխարհի մէջ աւելի քիչ չը պիտի ըլլար խեղճերու թիւը:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

5. Պարգասիրութիւն և գեղեցիկ հագակ.

Իմացած էք կարելի է որ Ափրիկէի կամ Ովկիանիայ ինչ ինչ խորշերուն մէջ ցրուած վայրենիներ կան որոնք զարդարուելու աննշովը վառուած իրենց մարմինն ինչ ինչ մասերը, երեսը, կուրծքը, եւայն կը ծակեն և անոնցմէ կ'անցնեն ոսկորի եւայնի կտորներ կամ կը ներկեն իրենց մորթը և կամ վրան զարդանկարներ փորել կուտան: Որքան ծիծաղելի կը զմենք մենք ասոնք. բայց կը ներկնք անոնց որովհետեւ վայրենի են, քաղաքակրթութեան բարերար ազդեցութենէն զերծ մնացած են: Անոնց վրայ ծիծաղած ատեննիս բնաւ միտքերնիս չի գար թէ մեր քաղաքակրթուած համարուած կիներէն շատերն ալ գրեթէ միևնոյն բաները կ'ընեն գեղեցիկ երեսալու

համար: Ի՞նչ փաստով կրնաք արդարացնել ականջը ծակել և մէջէն օդ մը անցնելու անմիտ սովորութիւնը և կամ դէմքերնուն վրայ ինչ ինչ փոշիներ քսելու և ատով գեղեցիկ երեսալու միամտութիւնը: Ո՞վ չ'ուզեր գեղեցիկ ըլլալ, չուրջիներուն վրայ անախորժ տպաւորութիւն մը չը ձգել, բայց հարցուցէք ողջամիտ մարդու մը թէ ականջը օդ անցնելով և երեսը բրնձափոշի քսելով մարդ երբեք կրնա՞լ գեղեցիկանալ: Անոնք որ գեղեցիկ են, առանց որ եւ է զարդի եւ արուեստական միջոցի արդէն գեղեցիկ են և մարդ կրնայ հիանալ անոնց դէմքի գծերու կանոնաւորութեան, մորթի փափկութեան ու գոյներուն թարմութեանը վրայ անանկ ինչպէս կը հիանանք տեսնելով նուրի մը հատիկներուն այնքան կանոնաւոր շարքը կամ ծաղիկներուն գունագեղ կէտկիտումները: Այս ամէնուն մէջ եթէ կայ արժանիք մը՝ ան ալ բնութեան այն Աստուածային զօրութեանն է որ ա՛յնքան հրաշալի նկարներ յօրինել գիտէ իր ձեռակերտներուն վրայ: Գարով տգեղներուն՝ ի՞նչ ձեռք ալ որ ընեն չեն կրնար փոխել իրենց դիմազիծերը, կարծրցնել շատ երկայն քիթ մը, պղտիկցնել շա՛տ խոշոր աչքեր և ոչ ալ բրնձափոշիով խաբել այսինչը կամ այնինչը թէ ձերմակ մորթ մը ունին: Որքան որ արուեստակեալ ու կեղծ ու պատիր միջոցներու դիմեն իրենց տգեղութիւնը ծածկելու համար՝ այնքան աւելի ցայտուն կ'ընեն զայն և աւելի ծիծաղելի որքան երբեք չը պիտի ըլլար առանց այդ կեղծուպատիր միջոցներուն: Դէմքով տգեղները եթէ ունին միջոց մը աւելի գեղեցիկանալու և աւելի լաւ տպաւորութիւն յառաջ բերելու ամէնուն վրայ, այն ալ՝ մէջ աղաթմանգով զարդարուին է, ո՛չ բրնձափոշին, ո՛չ մետաքսմանգով զարդարուին է, ո՛չ բրնձափոշին, ո՛չ մետաքսեայ հագուստները այլ այն շնորհալի ամբողջութիւնը զոր եւ կրնայ յառաջ բերել զարգացած միտք մը և կրնաւ հոկրնայ յառաջ բերել զարգացած միտք մը և կրնաւ հոկրնայ յառաջ բերել զարգացած միտք մը, շնորհալի զի մը: Անոնց աչքերէն ծորող քաղցրութիւնը, շնորհալի

խօսելակերպը և լուրջ շարժուձևերը կը բաւեն այլեւս գերելու իրենց շուրջինները, անտեսել տալու իրենց դէմքի գոյնը կամ գծերու սպակասը: Ինչո՞ւ ուրեմն այս դարմանին չեն դիմեր դէմքերնին պէտք եղածէն նուազ գեղեցիկ գունդները և աւելի ծիծաղելի կը դարձնեն ինքզինքնին: Պատճառը որոշ է անանկ չէ՝ մտքի զարգացումը և հոգիի կրթութիւնը վայրկենական ստացուող բաներ չեն, ջանք կուզեն, մինչդեռ կեղծ կամ իրակիսն աղամանդ մը, ժանեակ մը կամ բրնձափոշին համեմատաբար շատ դիւրաւ ձեռք կը բերուին: Բայց խեղճ միամիտներ, ո՞վ դէմքերնուդ վրայի բրնձափոշին տեսնելով կը խաբուի թէ շատ ձերմակ մորթ մը ունիք կամ զերծ էք դիմազծի սպակատէթենէ: Կատարեալ ու ճշմարիտ կին մը կարեւորութիւն չի տար անանկ աւելորդ բաներու. քիչ մը սպակոտ կամ աւելի գեղեցիկ ըլլար ընտանիքին երջանկութեան վրայ բան մը չ'աւելցնէր: Փանկ' քանի սրուպրիկի պէս գեղեցիկ կիներ եղած են որոնք երբեք չ'են սիրուած իրենց ընտանիքի մէջ մի անդամներէն վասնզի գէմքի գեղեցկութեան չ'են միացուցեր հոգիի գեղեցկութիւնն ալ: Գեղեցիկ հոգի մը միշտ գեղեցիկ կը մնայ և տանը երջանկութիւնը կրնայ հիմնել իր վրայ մինչդեռ գեղեցիկ դէմք մը ժամանակին հետ կ'աւերուի և չը կրնար յստաջ բերել տեսական երջանկութիւն: Աղամանդի, ժանեակներու, բրնձափոշիի վրայ հիմնուած երջանկութիւն մը խախտու է, խարստ է, շուտով դատապարտուած է դրժբաղդութեան ձեւափոխուելու: Գեղեցկութիւնը արհամարհուելիք բան մը չէ անշուշտ. եթէ անանկ ըլլար, պիտի արհամարհէինք դարունը, լուսինը, տերեւը, ծաղիկը, երկինքը, ծովը, նկարն ու նուազը, բայց ընտանիքի մօր կատարելութիւններուն մէջ՝ տեղ չը գրաւեր ան ցորչափ դառնայ աւելորդ ու կեղծուպատիր չպարնելու շուրջը որոնց ներկայութիւնը միշտ կը հաստատէ

մտքի դասարկութիւն մը, հոգեկան նուասացում մը: Պարզ հագուստ մը, գլխու սարդ արդուզարդ մը կը բաւէ կատարեալ կնոջ մը սիրելի ընծայելու ինքզինքը իրեննելուն և երջանկացնելու իր բոյնը սրբան ալ որ բնութիւնը ժլատ գտնուած ըլլայ իրեն նուիրելու մարմնական գեղեցկութիւններ: Ամէնէն ճիշտը, գեղեցկութիւնը կնոջ մը վրայ՝ պարզութիւնն է:

Գոբազդարար շատ մը կիներ կ'անգիտանան թէ գեղեցիկ երեւնալու ճիշդ աւելի կը ազդեցնէ մարդը: Ան ինչ այլանդակ հագուստներ կը կրեն անոնցմէ շատերը. ժապաւէններու, երկններու, ժանեակներու, մետաքոններու ճոխութիւն մը պահ մը մարդուն անանկ կարծել կուտայ թէ փերեղակի մը խանութիւն առջեւն է որ իր ապրանքները ամենուն ցուցադրելու մարմաջ մը ունի և հաղիւ թէ ա՛յ այդ զարդարանքին մէջէն յոխորտ գլուխի մը ցցուելը կը տեսնէ. անձը չէ որ հետաքրքրութիւն կը շարժէ այլեւս այլ մարդկային ճարտարութեամբի նմոյշները: Խեղճ կին, ինք անանկ կը կարծէր որ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ կինը եղած էր ատ հագուստներով ու ամէնուն հիացումի առարկան պիտի դառնար անոնցմով, բայց եկէ՛ք տեսէք որ հիացումները իր հագուստը կազմող նիւթերուն փափկութիւնը և ճարտարութեամբի կատարելութիւնները խելցին միայն:

Ընտանիքի տխար մօր վրայ ինչո՞ւ ազամանդներ և ժանեակներ չ'են շողողար. չը վախնար սը ամէնը իր երեսը չը նային: Ան կը խորհի որ ժանեակներու կամ աղամանդներու համար իր երեսը նայողները եթէ ընտա չը նային, աւելի բաւ կ'ըլլայ, բաւ է որ իր հոգեկան կարողութիւններուն համար իրմէ վայրկեան մը խօսի հեռանալ չ'ուզեն իր կեանքին ամէնէն մօտ բարեկամները:

Ատկէ դատ, այդչափ ալ տխար էր որ ծանրարժէք աղամանդներ իր վրայ կրելու համար ա-

մուսնոյն գործի զրամագլխէն կարեւոր գումար մը պակսեցնէր: Վստահ է թէ ադամանդները երջանկութիւն չեն բերեր եւ երջանկութիւնը հազար ադամանդ կ'արժէ: Իր մարմինը աւերորդ զարդերով չը ծանարարեանելուն համար չը կարծուի որ գեղեցկագիտական ճաշակէ զուրկ մէկն է. եթէ գեղեցիկը չը սիրէր՝ այնքան գեղեցիկ ընտանիք մը կըրնար կազմել, այնքան ճաշակ կընար դնել իր տունի գոյքերուն մէջ: Արուեստական ծաղիկներ կը պակսին հոն նկարներ, ճարտարարուեստի նմոյշներ: Օգտակար, հրահանգիչ և հետաքրքրական զարդեր միայն ընտրած է ան զորս իրարու քով բերած է հիանալի ներդաշնակութեամբ մը: Գեղեցկութիւնը անբողջ իր հոգիին մեջ խստագոյն է կարծես որ կը ցոյցանայ իր հագուստի ու կապուստի պարզութեանը, փայտեղութեանը եւ հաւանաստարակեղ դիմիլին մեղին: Պատիւ է իրեն:

ԳԼՈՒԻ Ժ. (Շարունակութիւն)

60 Կամփի Ոյժ

Կամփի ոյժ ըստած հոգեկան այս մեծ կարողութիւնը դժբաղդաբար կը պակսի շատերու քով: Շատ մը մարդիկ կը կարծեն թէ կամքի ոյժը ուրիշ բան չէ բայց եթէ անմիտ յամառութիւն և ճիշտ ատոր համար շատ անյարմար կը նկատեն զայն աղջիկներու և կիներու:

Յամառութիւնը պահարակելի թերութիւն մըն է երբ դատարարեան և արդարութեան առջեւ իսկ չը խոնարհիլ և ենթական դեռ կը շարունակէ յամառիլ կըրնար քննապէս կատարեալ համոզում գոյացուցած է թէ իր պաշտպանած դատը կամ գաղափարը սխալ է: Յամառի մը համար կը բաւէ որ անգամ մը «սեւ» ին «ճերմակ»

ըսէ, ա՛յ իր խօսքը եւ չ'առնէր որքա՛ն որ ալ որոշակի դգայ թէ սխալած է: Եթէ մէկուն մասին գէշ գաղափար կազմած ըլլայ և հազար ճշգրիտ փաստեր զան կրեւան հանել թէ սխալած է իր ենթադրութիւններուն մէջ՝ դեռ կը յամառի գէշ ճանչնալ զինքը: Մէկ խօսքով, յամառը իր կիւրճին գերին է փոխանակ այդ ոյժը ծառայեցնելու իր դատողութեանը:

Այս տեսակ թերութիւն մը ո՞վ կը փնտռէ կնոջ մը վրայ և որոշ կ'երեւայ որ այրերու վրայ իսկ փնտռել ուզողները անմիտ ըլլալու են: Յամառութիւնը երբ ձգտի գեղեցիկ ու օգտակար նպատակի մը եւ հպատակի անաշու դատողութեան մը՝ կը վերածուի այն գեղեցիկ կարողութեան որուն կ'ըսեն կամփի ոյժ:

Ո՞վ կ'ըսէ թէ գիտութեան բոլոր մեզ չըջապատող հիանալի գիւտերը անգլի պիտի ունենային եթէ գիտունները զերծ ըլլային այդ կարողութենէն. ո՞վ կ'ըսէ թէ ճարտարօրէն դարմանուող հարիւրաւոր հիւանդութիւններ իրենց դարմանը պիտի ունենային եթէ զանոնք արտադրող ուղեղները զերծ ըլլային այդ կարողութենէն, կամ ո՞վ կը համարձակի ըսել թէ պարզ արհեստաւորէ մը կըրնայ յառաջ գալ զործարանատէր մը, խեղճուկ ու արհամարհուած աշակերտէ մը ճարտար բժիշկ մը, դարբինի աշակերտէ մը մեծ մեքենագէտ մը՝ առանց այդ ոյժին, առանց հողիի այդ մեծ կտրովին որ գիտէ յաղթել ցուրտին ու բուքին, անօթութեան և թշուառութեան ամէն տառապանքներուն դիւցազնական արիւթեամբ մը: Է՛ն պիտի ըսէք, կիներն ալ գիտուն, բժիշկ կամ զործարանատէր չը պիտի ըլլան ա՛, ուրիմն անոնք կընան չ'առնեալ այդ յատկութիւնը:

Ամէն բան երեւէն զիսկու չէ սակայն, մտածեցէ՛ք անգամ մը թէ ի՛նչ կ'արժէ կամքի ոյժէ զերծ արարած մը: Ենթադրենք թէ կին մըն է անիկայ և եթէ ամէն

բանէ առաջ, կին ըլլալէ առաջ մարդ է, հարկաւ խտէայ մը ունի, հարկաւ բանի մը կը ցանկայ. գոնէ ամէն բանէ առաջ իր զաւակներուն դաստիարակը ըլլալ չը պիտի ուզէ. կուզէ զանոնք լաւ դաստիարակել, քաղաքավար, պարկեշտ, շրջանայեաց ընել, բայց իր ո՞ր ոչոք պիտի գործածէ այդ խտէային համեմու համար. հիմայ կը ծեծէ, վայրկեան մը վերջ կը համբուրէ, երկու վայրկեան պըտուղէ կը զրկէ՝ երբորդին սիրտը չըլլար կուտայ. փաղոց ելլելը կ'արգելէ բայց իր արգելքը չը կընար պահել. մէկ խօսքով՝ ամէն վայրկեան կ'ընկրկի, ամէն վայրկեան կ'ընկճուի որովհետեւ կամքի ոչոք, հոգիին կորովը սկար է և շուտ կ'սպառի: Ամուսինը, զինեմոյ մըն է ենթադրենք. ո՞վ կընայ զինքը այդ մոլութենէն ետ կեցնել եթէ ոչ իր կինը: Եւ կինը այդ դժուարին պայքարին մէջէն յաղթական դուրս ելլելու համար ի՞նչի պէտք ունի կը կարծէք, անուշահոտութիւններո՞ւ, ժանեակներո՞ւ, չըզարչներո՞ւ, հարկաւ ոչ. ի՞նչի ուրեմն՝ պարզ է, կամքի ոչոք. բաւ է որ հաստատուութեամբ որոշէ իր ամուսինին և ընտանիքին ազատարարը ըլլալ, իր ամէն բարոյական զէնքերովը կը մաքառի և կը յաղթէ վերջապէս, եթէ այլը զեւ ուղղուելու ատրիճանին մէջն է:

Տան մէջ շրջապատուած է աղտոտ հողիներէ, ըստորին արարածներէ որոնք ամէն վայրկեան կը հարկադրեն զինքը որ իրենց պէս չարախօս, բամբասող, անպարկեշտ ըլլայ. ի՞նչ կընայ ընել խեղճ կինը, ի՞նչպէս կընայ հակազդել այս ամէնուն եթէ չունենայ կամքի ոչոք: Թերութիւններ ունի ինքը զորս ամէն վայրկեան շուրջիները մատնանիչ կ'ընեն իրեն. կամքի ոչոք օգնութեան չը համար կ'ըսէք: Գեղեցիկ բան չէ՞ լաւագոյն բանի մը ձգտիլ և անոր կարենայ համար. և եթէ կուզենք որ այրերը ունենան այդ կարողութիւնը, կիները ինչո՞ւ զերծ մնան անկէ. կիներուն վրայ նուա՞ղ պա-

տասխանատուութիւն կը ծանրանայ, դիւրին բան է տուն կառավարելը, ընտանիքին մէն մի անդամներուն հետ սիրով և համերաշխութեամբ ապրիլը, զաւակներ մեծցնելը. այս ամէնուն մէջէն ճակատարաց և յաղթական դուրս ելլելու համար կամքի ոչոք կարեւոր է. հայր, ջուրի չափ կարեւոր է որովհետեւ այդ ոչոք չունեցողին մարդ չ'ենք ըսեր նախ այլ խաղաղիկ: Փետուրի կը նըմանի ան որ ամէն հովին կը շարժի, այսօր քու ըսածդ կ'ընէ, վաղը միւսին՝ միւս օր միւսին և եթէ հարցունէք թէ ո՞ր մտադրածին կընայ հասնիլ, առանց վարանելու կընամ պատասխանել ձեզ թէ ոչ մեկին:

Իրեւ մարդ ապրիլ ըսելը՝ նպատակ մը ընտել եւ անոր իրականացման համար ապրիլ ըսել է եւ նպատակի մը հասնելու համար կամքի ոչոք պէտք է: Ո՞վ կը սիրէ փոխխամբ մարդը. ոչոք մը խտէայի մը չը կընար փաթթուիլ ան և կը մնայ իր թերութիւններուն ու իր փակուցի մէջ առանց յառաջդիմութեան: Ընտանիքի մայր մը զաւակներ կ'ունենայ հարկաւ և օրին մէկը եթէ հայրը մեռնի առանց հարստութիւն ձգելու իր զաւակներուն՝ կամքի տէր մայր մը ատոր անոր կարօտ չ'ըլլար. հաստատամտութեամբ կ'ստանձնէ նաև ընտանիքի հօր պաշտօնը և յաջող դուրս կ'երնէ անոր մէջէն. սա ալ գովեստի արժանի կէտ մը չէ՞:

Մենք չը պիտի կընանք երեւակայել ուրեմն կատարեալ կին մը առանց կամքի ոչոքի:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

7° Խնայասիրութիւն

Տուն մը ուր խնայող ձեռք մը կը պակսի՝ յատակէն ծակուած նաւու մը կը նմանի, ուչ կամ կանուխ անպատճառ պիտի ընկողմի: Խնայող ըլլալ ըսելը չը կարծուի թէ մարմինը իրեն օգտակար ու անհրաժեշտ բաներէն զրկել ըսել է այլ անօգուտ և աւելորդ ծախքեր չ'ընել: Անօգուտ տեղը սպառելէն աւելի տխմար բան կա՞յ աշխարհի վրայ. կերակուր մը երբ 10 կտոր անուխով կըրնայ եփիլ ինչու 20 կտոր յատկացնել անոր, սենեակ մը երբ 3 կտոր փայտով կը տաքնայ ինչու 5-6 կտոր դնել վառարանին մէջ, բնտանիք մը երբ 2 տեսակ կերակուրով կը կշտանայ ինչու 3-4 տեսակ թտփիկ սեղանին վրայ, ինչու 3-4 ճրագ վառել սենեակի մը լուսաւորութեան համար երբ մէկը իսկ կը բաւէ կամ 10 ձեռք հագուստ չարել պահարաններուն մէջ երբ 2-3ը շատ իսկ է: Ահա՛ շատ մը «ինչու» ներ որոց ինչ պիտի պատասխանուի գիտէ՞ք «Որովհետեւ հարուստ են, ամէն ինչ առատ ունին և չ'են ուզեր զրկուած ապրիլ»: Այս խելացի պատասխանին ա՛լ ըսելէք չի կայ: Ուրեմն վայելք մըն է աննպատակ կերպով ամէն ինչ սպառելը, մէկի տեղ տար մսխելը՝ շատ անգամ ի վնաս մեր թանկագին առողջութեան: Չափազանց տաք և չափազանց լուսաւոր (արուեստական) սենեակի մէջ նստելը առողջապահիկ բան է, տաքը ջիգերը կը տկարացնէ և լոյսը աչքերը, տարբեր ինզիբ որ 3-4 ճրագի սպառած թթուածինն ալ ուրիշ կորուստ մըն է մարդուն թոքերուն համար: Հասպա քայելու տեղ չարունակ կառք նստիլը, ա՛լ ըսել է հարուստ ըլլալուն համար իր քայելու կարողութիւնն ալ

կարնցնելու է, անոր օգուտներէն ու հաճոյքներէն զրկուելու է: Արդեօք հարուստ ըլլալ ըսելը անպատճառ առողջութեան ի վնաս աշխատիլ ըսել է պիտի մտածենք պահ մը և չուտով պիտի գտնենք թէ ամէն հարուստի համար չէ այդ տխուր իրականութիւնը այլ անոնց համար՝ որոնք խորհելով ու դատելով չէ որ կ'առաջնորդուին կեանքի մէջ այլ կապիորէն հետեւելով: Այս տեսակները մտնով խեղճ հարուստներն են որոնք կը կարծեն թէ հաճոյքը միայն ատոր անոր հետեւելու անմտութեանը մէջ կը գտնուի: Քա՛նի քա՛նի հարուստներ կան որոնք կը պարզ ու անսխեւեւ իր կեանքով մը կ'ապրին, խնայողութիւնը ձեռքէ չ'են ձգեր և շա՛տ աւելի գո՞ն ու երջանիկ ժամանակ կ'անցնեն քան հետեւող հարուստները: Մըտածելու կարողութիւն ունեցող միտք մը կը խզոնի թէ նպատակի մը համար պատրաստուած ամէն առարկայ աննպատակ կերպով մսխելը անխղճութիւն է. մէկ լուցիկին իսկ աղքատին համար հարատուութիւն մըն է, մենք ինչու ուրեմն իր օգուտին չը ծառայեցնենք գոյն: Եթէ գո՞ն կ'ըլլանք զխտելով տան մը բոցերու մէջ լափիլզուկը, գո՞ն պէտք է ըլլանք նաև տեսնելով լոյսի մը աննպատակ վառիլը կամ ուտեստի մը հոտիլը: Եթէ մէկը անմիջապէս կան վնաս մը յառաջ կը բերէ՝ միւսն ալ թշուառութիւն մը կ'ընար պիտիկ եթէ իր նպատակին ծառայեցուէր: Պարագ տեղը սպառող օգտակար առարկայի մը ի տես կրնանք ցաւիլ խորհելով որ անիկայ որքան մեծ բարիք մը կ'ընար ըլլալ թշուառի մը համար: Հարուստները եթէ շատ ունին՝ թող խնայողութիւնը ձեռքէ չը ձգեն գարձ շատ ունին՝ թող խնայողութիւնը յատկացնեն կարօտ բնուէալ և աւելորդ սպառածինն յատկացնեն կրնանք զիրենք աննիքներու: Այս պարագային միայն կրնանք զիրենք անխիղճ չը կոչել և ոչ ալ անմիտ: Եթէ այնքան հարուստ խիղճ չը կոչել և ոչ ալ անմիտ: Եթէ այնքան հարուստ են որ խնայողութեան կարեւորութիւն չի տարով իրենց հարստութեան փճացումէն չ'են վախնար, գո՞ն խնայու-

զուժեան կարեւորութիւն ընծայելով անխիղճ ածականին
 չեն արժանանար: Հասկցուեցաւ ուրեմն թէ կրք մանա-
 ւանդ մեր հարստութիւնը մեծ բան մը չէ՝ որքա՞ն աւելի
 խնայասէր ըլլալու պէտք ունինք: Օր մը չէ որ մը աւե-
 լորդ ծախքերու բեռին տակ կ'ընկճուինք և թշուառու-
 թեան կ'առաջնորդուինք: Տեսնուած են միեւնոյն ամսա-
 կանը ունեցող աշխատաւորներու ընտանիքներ որոնցմէ
 մին միշտ կը գանգատի ամառականին անբաւականութեանը
 համար մինչ միւսը հանգիստ ապրուելէ զատ դրամ ալ կը
 խնայէ: Յայտնի է թէ Ս. ընտանիքը կործանման ճամ-
 բան բռնած է մինչ միւսը հարստութեան: Մեր վիճակը
 աւելի բարելաւելը մեր ձեռքն է ուրեմն. անհրաժեշտն ու
 կարեւորին միայն կը յատկացնենք մեր շահածը և նեղ
 օրերու դէմ դնելու ի վիճակի կ'ըլլանք: Ինչո՞ւ մեզմէ
 չա՞տ աւելի հարուստներուն զարդարանքին հասնիլ ջա-
 նալով շահածնիս ծախսենք բոլոր և ապագայ մե՞ծ թըշ-
 ուառութիւններ պատրաստենք: Խնայասիրութեան պար-
 տականութիւնը տանտիրուհիին վրայ կը ծանրանայ մա-
 նաւանդ որովհետեւ տունին հողին է ան և ամէն ծախք
 իր հրամանովը պիտի ըլլայ: Այլը չէ որ կը գործածէ
 պանիրը, ալիւրը, ձէթը և այն. կինը պիտի գիտնայ բիչով
 օտս բան յառաջ բերել, պարապ տեղը շտտակերութեան չը
 վարժեցնել իր շուրջիները և ոչ ալ աւելորդ պերճանքի:
 Եթէ ամէն օր 10-20 փարայի աւելորդ ծախք ընէ, տա-
 րեգլխուն բաւական կըրթիկ գումար մը կորսնցուցած կ'ըլ-
 լայ. ընտանիքին ապագայ հանգստութենէն կարեւոր մաս
 մը պակսեցուցած կ'ըլլայ: Սովորաբար կիներն են որ
 շուսլ կ'ըլլան և շուսլութեան կը վարժեցնեն իրենց ա-
 մուսինները. խնայասէր կին մը կրնայ նոյն իսկ շուսլ
 ամուսին մը ուղղութեան բերել մինչդեռ ամուսինի մը
 համար աւելի դժուար է իր կնոջը խնայասիրութիւն
 սորվեցնելը քանի որ չը կրնար իր աչքին առջև աշխատ-

ցրնել զայն ամէն վայրկեան: Կինը կրնայ ի հարկին
 ծախսելու հողը առնել ամուսնոյն վրայէն բաց ամու-
 սինը չը կրնար տան կառավարութեան հողը ստանձ-
 նել իր վրայ: Շատ ձիշտ է սա մէկ առածը որ
 կըսէ «Կինն է որ տունը կը շինէ, կինն է որ
 զայն կը քանդէ»: Դիտեցէք ձեր չորս կողմը և
 պիտի տեսնէք որ որո՞նք են ամէնէն առաջին պաշա-
 պանները աւելորդ պերճանքի ծախքերուն. անմիտ կինե-
 րու աճագին խուճը մը պիտի տնկուի ձեր առջեւ որոնք
 իրենց ամուսիններուն «Աս բեր, ան բեր» ըսելէն զատ
 բան չեն գիտեր և չը նայելով անոնց նիւթա-
 կան անձուկ վիճակին աղամանդներով կուզեն զարդար-
 ուիլ և տունն ալ լեցնել թաշապատ կարասիներով:
 Խեղճ անմիտներ որոնք պերճանքի մէջ երջանկութիւն
 կ'երացնեն: Տեսէ՞ք սա կատարեալ կինը իր ամէն առա-
 ւելութիւններուն կը միացնէ խնայասիրութիւնը և տու-
 նին մէջէն վտարելով ամէն աւելորդ առարկայ՝ պարզ
 կ'ապրի, իսկ անկիւնէն պակաս չը գտներ կարեւոր
 պէտքերը, ծախսող օրերու համար կը խնայէ և այսպէ-
 սով իր ընտանիքին համար կը պատրաստէ իրական եր-
 ջանկութիւնը մինչ ափսոս, միւսները քիչիկ քիչիկ պեր-
 ճանքի աշխարհէն վար դլորելով թշուառութեան մէջ
 կը տուայտին: Կայ նաև աղքատիկ դասակարգ մը որ
 եթէ ազէ իսկ չը կրնար հասնիլ բարեկեցիկներու պեր-
 ճանքին. սակայն խնայասիրութեան պակասը անոնց մէջ
 ալ չ'ուշանար աղէտներ գործելէ: Խնայասէր և խնայող
 զաւուր համար անպատճառ մարդ պէտք է որ քիչ շատ
 ալ խելացի ըլլայ: Անխելք կին մը ս'ըքան ալ որ փափա-
 քի խնայող ըլլալ նորէն չի կրար հասնիլ իր ուղած կէ-
 ական. ամէն անգամ միեւնոյն կերակուրը կ'եփէ և ամէն
 անգամ ալ կը մոռնայ թէ ի՞նչ քանակութեամբ պէտք էր
 դնել ձէթը, իւզը, ալիւրը, ջուրը և այլն, և հետեւաբար

եթէ շատ անգամ պէտքէն աւելի դնէ՝ զգալի կորուստ մը բրած կ'ըլլայ, կը պարտաւորուի կամ աւելորդ ձէթը թափել և կամ ջուրը շատ փախցնելուն համար կէս ժամ աւելի թողուլ կրակին վրայ ինչ որ վառելիքի կորուստ մը յառաջ պիտի բերէ: Կան շատ աղքատիկ կիներ որոնք աւելի շատ հագուստ կը հիւնցնեն քան միջնակարգ դասակարգի խնայատէր կին մը, աւելի շատ փայտ, ածուխ, քարիւղ կ'սպառեն քան նոյն դասակարգի ու է իննստասէր ընտանիք մը: Ըսել է աղքատիկ ընտանիք մըն ալ կրնայ աւելի հանգստաւէտ վիճակ մը ստանալ եթէ գիտնայ խելք և խնայողութիւն խառնել իր գործերուն մէջ: Ուրիշ շատ խեղճ ընտանիքներ տեսնուած են որոնք իրենց շահած դրամը լաւ անտեսել չը գիտնալնուն համար շատ շահած օրերնին բոլոր շահածնին կ'սպառեն մինչև աւելորդ ծախքեր ընելով և յետոյ չը շահած օրերնին ալ անօթի կը մնան: Խելացի ու խնայատէր կին մը աւելորդ շահը պիտի պահէր նեղ օրերու: Կան ուրիշ շատեր որոնք օրական անունդ մը ապահովեցնուն պէս՝ հարուստի հովեր կ'առնեն և չեն նախատեսեր հիւանդութեան կամ ձախորդութեան պարագաները: Իսկ կարգ մը խեղճեր՝ աւաղ, կամ ծխախոտի, կամ ոգելից բմպելներու, կամ սուրճի գործածութեան մոլութենէն վարակուելով յայտնի կերպով գժբաղդ ու թշուառ կ'ընեն իրենց ընտանիքը: Խնայասիրութիւնը հարստութեան առաջնորդող ձևերակերէն մին և եւ երկ կուզենի ապրիլ իբրեւ կասարեայ մարդ՝ պէտք և ըզրակն ևս եւ խնայատէր փակցի աշխարհի ձախորդութիւնները մեզի հետևար եւ բոլոր եւ երկի կարուստը կրնայ փաղուստ սոխասը ըզրայ:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

ՏՊ Մաքրասիրութիւն

Գեղեցիկը սիրողը անպատճառ մաքրութիւնն ալ կը սիրէ որովհետեւ այս վերջինը կրնայ ծածկել շատ մը աղեղութիւններ: Ի՞նչ աղեղեցութիւն կը կրէք երբ տեսնէք հրապուրելի գեղեցիկութիւնով կին մը որ սակայն ուղունգներու տեղ աղտեղութեան մէջ թաթխուած ճիրաններ ունի, աղտեղութենէ սեւցած վիզ մը և իւզոտ կամ իւզ հոտած հագուստներ կը կրէ: Վարկենական կը նրսեմանայ անշուշտ իր դէմքին գեղեցիկութիւնը և պժգալի ու հակակրկիտ արարած մը կը դառնայ: Տգեղ և սակայն մաքրութեան մէջ փայլող կին մը հիացումէ տարբեր բան չը կրնար աղբիլ ամէնուն: Նոյնն է նաև այրերու, աղաքներու, աղջիկներու համար ինչպէս նաև անկենդան առարկաներու: Մտիւր շքեղ տունէ մը ներս, ամէն ձուխութիւնն սիրուած կայ հոն բայց փոշիին ու աղտեղութեան մէջ ամէնքն ալ նողկանք կ'աղբեն, հագուաղէպ բան չէ որ սուրճի գաւաթին մէջէն մաղի թել մը գտնու կամ ջուրի գաւաթին ձուկի համ զգաս. վարկեան մը առաջ հեռանայ չ'ես ուզեր այդ տունէն: Եթէ երկույթ մը իրազմակերպուած է հոն, կամ մէկ քանի ընտանիքներ հիւր գացած են, ամէնն ալ կը խմեն միեւնոյն գաւաթէն և աստիքութեան ձևով մտքէն իսկ չ'անցնէր գոնէ քանի մը անգամներ գաւաթը լուալ ու անանկ ներկայացնել ջուր ուզողին: Այդ տեսակ տունի մը մէջ եթէ ստիպուիս ձաշկ, անպատճառ պնամներուն վրայ իւզի հետքեր պիտի գտնես և կամ թէ կերակուրներուն մէջէն անախորժ համեր զգաս, որովհետեւ եթէ կերակուրի սանիրը ժամանակը անգամ մը չը չ'իտին՝ անախորժ համ մը կու-

տան կերակուրներուն: Սովորաբար կը կարծենք թէ մաքրութիւնը համընթաց կ'երթայ հարատուութեան և աղտոնութիւնն ալ աղքատութեան հետ, բայց ասիկայ բացարձակ բան մը չէ ինչպէս կը տեսնէք. աղքատիկ տուներ ալ կան որոնք որքան ալ փլած փրկած ըլլան, անզարդ ու աններկ, մաքրութիւնը հոն տեսակ մը հրապոյր կը դնէ ուրիշ դուրս ելլել չ'ես ուզեր: Մաքուր առարկան կը ժպտի կարծես և ո՛վ է որ ժպտ չը փրնարուեր կեանքի մէջ: Մաքրութիւնը գեղեցկութեան աղճակ մը ըլլալէ զատ առողջապահիկ ալ բան է երբ մանաւանդ մարմնական մաքրութեան շուրջ կը դառնայ ինդիքը: Ազտոտ ուղունգները աւելի շատ հիւանդութեան մանրէներ կրնան սնուցանել քան մաքուրները ինչպէս նաև ազտոտ մորթ մը արգելք կ'ըլլայ մորթային չնչառութեան:

Մարմնոյն չարունակական լուացումը բաց կը պահէ մորթին ծակախիւները և կուժուլցնէ մանուսանդ ջրղերը երբ բժիշկի արտօնութեամբ ամէն առաւօտ կը լուանք կամ կը սրբենք զայն պաղ ջրով: Դժբաղդարար մաքրասիրութեան պէս կարեօր բան մը պէտք եղածին պէս չէ ըմբռնուած ամէնուն ալ կողմէ. ոմանք մաքրասիրութիւնը ի գործ կը դնեն միայն երեւցող բաներու մէջ, ոմանք կը նախընտրեն տախտակամաճներու և ձերմակեղէններու մաքրութիւնը և ուրիշներ ուտելիքներու մաքրութիւնը միայն: Հազուադէպ չէ տեսնել չքեղ հագուած կիներ որոնք ազտոտ ձերմակեղէններ կը կրեն և ոտքերնին չարախը անգամ մը խակ չ'են լուար: Շատեր ալ թէեւ տախտակամաճներու և ձերմակեղէններու մաքրութեան նախանձախնդիր են բայց ձեմիշներու գիտնասրբիչով խոհանոցին դարանները կը սրբեն կամ կատուին խմած դոյլի ջուրովը գաւաթներ կը լուան: Մաքրասէր է ան որ ամեն բանի մէջ և ամեն տեղ ի գործ կը դնէ իր մաքրա-

սիրութիւնը. գիտէ ամէն մէկ տեղի մաքրութեան համար յատկացնել զատ զատ ամաններ և սիբիշներ և յանախ կը լուայ նաև իր ձեռքերը առատ և օճառոտ ջրով: Կատարեալ մաքրասիրութիւնն է որ կը փնտռուի ճշմարիտ կնոջ մը քով վասնզի չի բաւեր միայն տունը մաքուր պահել և մարմինը ազտոտ՝ կամ մարմինը մաքուր և տունը ազտոտ:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակորիւն)

Պ⁰ Կանոնաւորութիւն և նշանակութիւն

Կատարեալ կին մը կը սիրէ կանոնաւորութիւնը և ամէն վայրկեան երբ մտնես անոր տունէն ներս՝ վրան, գլուխը և տան կարասիները կը գտնես կարգի ու կանոնի մէջ: Եւ գիտէք որ այդ կարգուսարքը պահելու բնաւ չը նեղուիր ան. աւելի հանգիստ է և նուազ աշխատութիւն ունի ընդիք քան ուրիշ ո և է կանոնաւորութիւնը չը սիրող կին: Այս կատարելութեան գաղանթը ինչի մէջ է արդեօք. ինչէն է որ երբ ուրիշներ կը դանգաւազին թէ գործերնին շատ է, թէ մէկ հոգի չ'են համար ամէն գործի և ի հարկին ո և է բան մը փնտռելու համար ժամեր կը յատկացնեն՝ անիկայ կը զարմանայ անոնց վրայ, բացառիկ աշխատութիւններով ալ զբաղելու ատեն կը գտնէ և մէկ վայրկեանի մէջ կրնայ երեւան հանել երկու տարիէ ի վեր պահուած առարկայ մը խոլ: Շատ պարզ պատճառէ մը կը ծնի արդ ամէնը. ան գիտէ ամեն բանի յատկացնել տեղ մը եւ ամեն ինչ գործածելէ վերջ կը դնէ իր տեղը: Զմեռնային հագուստները մէկ տեղ կը դնէ, ամառնայինները ուրիշ տեղ, մանր մունր առարկաները մէկ տեղ մը, ժանեակները ուրիշ

տեղ մը, ժաղաւէնները դատ տեղ, կտոր կերպամները
 դատ, աւելցած կտորները դատ, և վերջապէս ամէն տե-
 սակ բանի համար կորոշէ մասնաւոր տեղ մը: Պէտք ե-
 դած վայրկեանին՝ չը վարանիր բնաւ, մուտին մէջ իսկ
 կրնայ իր ամէն ուղածը գտնել անմիջական կերպով և
 չը մոռնար նաև գործը լմննայէ վերջ զայն կրկին դնելու
 իր տեղը: Շատ աղէկ գիտէ որ եթէ քիչ մը ծուլանայ և
 «վերջը տեղը կը դնեմ» բտելով անհող գտնուի, ան-
 պատճառ հոս ու հոն պիտի նետուի, բան մը աւելի պի-
 տի մնայ մէջտեղը և տան կանոնաւորութեան արգելք
 ըլլայէ՛ դատ՝ ուղած վայրկեանին ալ զայն կրկին չը պիտի
 գտնէ: Այսպէս կը ծնի ահա անկարգութիւնը, տակնու-
 վրայութիւնը տան մէջ, և եթէ տան կառավարութեան մէկէ
 աւելի անձեր խառնուին աւելի անտանելի վիճակ մը յառաջ
 կուգայ: Որովհետև ամէն բան որոշ տեղ մը չ'ունի, տու-
 նը կանոնաւորել ուղղող մէջտեղը գտածը, ձեռքը անցածը
 պիտի խոթէ անկիւն մը և ամէն մէկը միւսին դրած տեղէն
 տեղեկութիւն չ'ունենալով ու ե. է բան մը վնասուելու պա-
 րագային մոռնետիկ պիտի կարգան իրարու. ասոր վրայ
 պէտք է աւելցնել սա պարագան ալ որ ամէն ինչ ու ե. է
 տեղ մը տեղաւորողը իսկ ժամանակ մը վերջը պիտի
 մոռնայ իր դրած տեղը որովհետև այդ առարկան միշտ
 նոյն տեղը դնել սովորութիւն չ'ըլլալուն՝ անոր տեղը չը
 տպաւորուիր իր մտքին մէջ և զայն կը յուսայ գտնել
 ամէն խորշ, ամէն անկիւն: Դժբարդարար շատ կիներ
 դուրի են կարգապահութեան ոգիէն, չ'են ձանձար անոր
 գաղտնիքը և կը հարկադրուին թէ մէկի տեղ երկու
 յոգնիլ և թէ ամէն վայրկեան անկանոն տուն մը ունե-
 նայ: Փոխանակ ու ե. է առարկայ մը ասկէ հոն՝ անկէ հոս
 նետելու աւելի աղէկ չէ՞ որ առաջին անգամէն իր տեղը
 դրուի: Կիներ կան որոնք կանոնաւորութեան ոգիէն
 այնքան գերծ են որ չ'են կրնար ամէն օր անթերի կեր-

պով ճաշել միեւնոյն ժամերուն կամ կերակուրները հաւ-
 ցընել ուղուած ժամանակին: Ճիշտ այս պատճառաւ շատ
 տուներու մէջ կռիւներ իսկ կը պատահին որովհետև նա-
 խանձախնդրի այրեր կան որ կը նեղանան եթէ կերակու-
 րը ժամանակին պատրաստ չ'ըլլայ: Բարեբաղդարար կա-
 նոնաւորութիւն ձեռք ձգելը այնքան դժուարին բան մը
 չէ և ամէն կին կրնայ հասնիլ անոր բա՛ւ է որ կամք և
 փափաք ունենայ: Կնոջ մը կանոնաւորութիւնը կրնայ
 աղղկել նաև ամուսնոյն վրայ և ճարտար կին մը կրնայ
 կարգի կանոնի բերել զայն:

Շատ անհող այրեր տեսուած են որոնք անգամ
 մը պսիւնչ անգամ մը այնինչ ժամուն տուն կը մաննն,
 շատ անգամ շատ ուշ՝ բնական է սրճարաններու կամ
 դարեջրատուններու՝ մէջ ժամանակ անցնելով. այս տեսակ
 այրերը ուղղութեան կրնայ բերել ճարտար, խելացի և
 կարգ ու կանոն սիրող կին մը: Կանոնաւորութեան մաս
 կը կազմէ նաև ճշտապահութիւնը, մէկը ունեցողը միւսն
 ալ կունենայ գրեթէ միշտ: Ճշտապահը կը յարգէ թէ իր
 ժամանակը և թէ ուրիշինը. խոտապահութեան վայրկեանին
 կը հասնի ժամադրաւարը: Մենք սովորութիւն ունինք
 շատ մը գեղեցիկ յատկութիւններ կիներէն չ'սպասելու,
 բայց ո՛վ կ'ըսէ թէ այրերը կատարեալ և կիները պակա-
 սաւոր ըլլալու են. կիներն ալ մաքր են և ողջամիտ
 մաքր մը կուզէ խոտապահ տեսնել բոլոր գեղեցիկ առա-
 ւելութիւնները ինչպէս այրերուն՝ նմանապէս և կիներուն
 վրայ: Կատարեալ կին մը չը կրնար չը սիրել ոչ կարգա-
 պահութիւնը և ոչ ալ ճշտապահութիւնը:

Պէտք է խոտովանիլ թէ ինչպէս շատ մը շտանկու-
 նոյնպէս և ճշտապահութեան մէջ շատ վար կը մնանք
 եւրոպացիներէն: Անոնք իրենց ամէնամեծ պաշտամուն-
 քը կը նուիրեն ժամանակին մինչ մեր մէջ քիչեր միայն
 անոր յարգը գիտեն: Անոնց համար երկու վայրկեան իսկ

սպասելը անդարմանելի կորուստ մըն է մինչ մեզի համար մէկ ժամը իսկ նոյնքան կարևորութիւն չունի: Կուղէ՞ք ասոր սպացոյցը, մեզմէ շատեր ոչ չողենաւի և ոչ ալ չնգեկաւքի ժամանակացոյց գնելու սովորութիւնը ունին որուն հետեւանքը դիւրին է գուշակել: Շատ անգամ ճիշտ այդ պատճառաւ կը պարտաւորուինք կէս ժամ, ժամ մը սպասել չողենաւի կամ չոգեկաւքի: Այս տեսակէտով այրերը նորէն առաւելութիւն ունին կիներուն վրայ, գործի տէր են և կիներուն բաղդատմամբ աւելի կարևորութիւն կուտան իրենց ժամանակին, բայց ժամադրութեան մը պարագային, խտտում մը գործադրելու փութկոտութեան մասին կիներէն վար չ'են մնար անոնք ալ «թող երկու վայրկեան, երկու օր աւելի սպասէ, չը մնանիր ես» կ'ըսեն և անիդիթ կը մնան: Կատարեալ մարդու մը համար մեծ անպարկեշտութեան մը և խարդախութեան մը հոմանիչ է անճշտապահութիւնը սա միակ փաստովը որ մեկէ եքեք իրաւունք չ'ունիք ուրիշին ժամանակը գողնալու եւ կամ զայն սպացնելու ըստ մեք փնահանդիքին:

Ո և է հանրային հաւաքումի մը պարագային ալ նոյն անհոգ վերաբերումը, նոյն անճշտապահութիւնը կը տիրէ մեր մէջ: Ժամը երկուքին որոշուած հանդէս մը անպատճառ երեքին կամ չորսին կ'սկսի սրովհետեւ կարգ մը անճշտութիւններ շատ ուշ կը հաւաքուին մինչ ուրիշներ շատ կանուխ: Հիանալի բան չ'ըլլար երբ ամէն մարդ որոշուած ժամանակէն 5-10 վայրկեան առաջ արդէն տեղաւորուած ըլլայ իր տեղը: Բայց ասիկայ կատարելութիւն մըն է և կատարելութիւնը սիրողները քիչ են մեր մէջ: Ժողովուրդին ճշտապահութիւն սորվեցնելու համար կը բաւէ որ մէկ քանի անգամ ասանկ հանդէսներու կազմակերպիչ մարմիններ իրենց որոշած ժամանակը յարգել զիտանան: Անգամ մը իրարմէ հեռացնել որ շատեր թատրոնի մը կամ

հանդէսի մը կեսին հասնին՝ կը բաւէ որ ուրիշ անգամ փութկոտ գտնուին և յարգեն որոշումը:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

10⁰ Ընթերցասիրութիւն

Մեր մէջ երկու կարգի կիներ կան. մէյ մը անոնք՝ որոնք եթէ այլք տեսնեն, մինչև Պաղտատ փախչի կուզեն և մէյ մըն ալ անոնք որոնք կամ ցոյցի համար կը կարդան և կամ թէ թեթեւ և անօգուտ ու ոչ բարոյացուցիչ գրքեր. շատ ցանցաւ է անոնց թիւը որոնք կը կարդան իրապէս օգտուելու և իրենց մտքի պաշարը շտոցնելու համար: Դեռ մինչև ներկայ ժամանակներս լէզէոններով կը հաշոււուին կիներ և այրեր որոնք կ'առ յարմար չ'են տեսներ ընթերցասիրութիւնը: Աւելի անմեղ ու աւելի շահեկան զբաղում մը կ'ա՞յ արդեօք այր թէ կին մարդու մը համար քան օգտակար ընթերցումներով ճանչնալ աշխարհը և մարդկային մտքի հրաշալի արտադրութիւնները: Ընթերցումը իրական վայելք մըն է անոնց համար որ անոր ճաշակը ունին: Մարդ քիչ անգամ կը գտնէ անկեղծ բարեկամներ և իր թանկագին ժամանակը փոխանակ զոհելու կեղծ բարեկամներու՝ աւելի լաւ չ'է որ մարդկութեան ամէնէն բարեկամ մտքերու՝ արտադրութիւնները կարդայ և անոնց փորձառութիւններէն օգտուի: Որքա՞ն հրապուրիչ և որքա՞ն սիրոյ ու համակրանքի արժանի են այն կիները որոնք փոխանակ աւելորդ բաժնասանքներով կամ անօգուտ շողակրատութիւններով ժամանակ անցնելու՝ իրենց շուրջ կը հաւաքեն իրենց զաւակները թէ՛ ամուսինը և հրահանգիչ ընթերցումներ կ'ընեն անոնց կամ կը պատմեն իրենց կարդա-

ցածներէն մասեր: Դպրոցներու մէջ մանչերուն և աղջիկներուն նոյն դասերը կը տրուին անչուշտ խորհելով որ երկուքն ալ պէտք պիտի ունենան անոնց իրենց ապագայ կեանքին մէջ, բայց ո՛րքան հակառակ ճամբաներէ կ'սկսին քալել անոնք. մանչը իր ընտրած ասպարէզին չափով քիչ թէ շատ ընթերցասէր կը մնայ իսկ աղջիկը իր շքըջանաւարտի հազուադէպ հազած օրէն կը ծալէ իր գիրքերը և տեսարկները գրեթէ միշտ ուխտելով չը մօտենալ բնաւ անոնց կամ անոնց նմաններուն վասնզի ուրիշ գրադուժ մը ունի հիմայ ան և հասկցաք թէ ի՜նչ է... զարդարանքը: Եթէ շատ անգամ այրերը կիներու շատ կարեորութիւն չ'են տար և «անխելք» կը կոչեն զանոնք պատճառը ան է որ կիները իրաւամբ չ'են հետաքրքրուիլ կեանքի մտաւորական կամ ճարտարարուեստական շարժումէն և խակ ու անտաշ կը պահեն իրենց մտքերը: Լաւ չ'ըլլա՞ր որ կին մը փոխանակ զխոնարհութիւն այնինչ նոր հարսը քա՛նի հազուատ շինած է իր օժիտին, այնինչ կինը քա՛նի գլխարկ ունի, այնինչին մեռելին քա՛նի քահանայ կար, այնինչին հարսնիքին քա՛նի տեսակ չաքար հանեցին՝ զխոնայ թէ ի՜նչ կ'անցնի կը դառնայ վաճառականական, առեւտրական, գրական, գիտական կամ արուեստագիտական կեանքին մէջ և ի հարկին թէ նեցուկ ու խորհրդատու ըլլայ իր ամուսնոյն և թէ կարենայ անմասն չը մնալ այրերու շահեկան խօսակցութիւններէն: Այս տեսակ կին մը ոչ «անխելք» ածականին կ'արժանանայ և ոչ ալ կ'ստորնացնէ իր սեռը, ամէնուն յարգանքին և համակրանքին կ'արժանանայ միայն:

Օրական մէկ կամ աւելի ժամեր ընթերցում ընելով կիները կրնան քիչիկ քիչիկ մտաւորապէս ալ բարձրանալ և վերցնել իրենց սեռին նախատինք բերող «անխելք» կամ «կարճամիտ» անունը անոր ձակոնէն: Կինը ինչո՞ւ չը սիրէ լուրջ բաներով զբաղելը և ինչո՞ւ չը ներշնչէ

այդ փափաքը իր գաւակներուն ալ: Թերեւս առարկուելի թէ շատ ընթերցումը կրնայ վեասել կնոջ առողջութեան բայց մենք առանց վարանելու կ'ըսենք թէ նախ շարունակ ընթերցում չը կրնար ընել ան և յետոյ ընթերցումները չ'են որ կը տկարացնեն և կը կարճեցնեն մարդուն կեանքը այլ ախուր մտածումները, մտահոգութիւնները և աւելի պերճ կեանքի մը հասնելու անմիտ տենդը: Բնական է որ կատարեալ կին մը իր ընտանեկան ամէն պարտականութիւնները տեսնելէ վերջ աւելցած ժամանակն է որ կը յատկացնէ ընթերցումի և առաջինը երկրորդին զոնկու պէտքը չ'զգար. ան իր պարագայ ժամերը կը յատկացնէ ընթերցումի, ա՛յն ժամերը զորս ուրիշներ կ'անցնեն անգործ նստելով կամ տղեղ շաղակրատութիւններով: Այս տեսակ կնոջ մը համար որքան օգտակար կ'ըլլան դպրոցին մէջ իր նորվածները որովհետեւ անոնք հիմն կ'ին և ինք անոնց վրայ կրնայ շինել մտաւոր զարգացումի շէնքը: Այս տեսակ կնոջ մը ներկայութեանն ոչ մէկ ողջամիտ մարդ ձանձրայթ կ'զգայ վասնզի անոր հմտութիւնը կը ներքէ որ երկար ատեն խօսակցի այն օգտակար նիւթերուն վրայ որոնցմով կը հետաքրքրուի իր զիմացինը ըլլայ այր կամ կին:

ԳԼՈՒԻ Ժ. (Շարունակութիւն)

11⁰ Բարուրիւն, ալլափրուրիւն և անճնուիրուրիւն

Մարդ քանի որ ապրելու համար աշխարհ եկած է՝ բնական է ամէն վայրկեան պիտի ջանայ իրեն տրուած կեանքը պահել: Հակառակը ըսողներուն բնա՛ւ մի՛ հաւատաք. վատնգի մը սրտուն տեսէք ինչպէս ամէն մարդու իր կեանքը պահելու ետեւէ կ'ըլլայ: Այս զգացումը մեր

մէջը դրուած է ընտանիքն, դաստիարակութիւնով չէ որ կ'ստանանք զայն եւ ճիշտ ասոր համար ալ մարդիկ բընականէն կ'ըլլան նաև բարի իրենց անձին նկատմամբ: Եթէ բարի չ'ըլլային իրենց նկատմամբ, կրնային տեսել տալ իրենց կեանքը. ո՞վ կուզէ ինքզինքը օրերով անօթի ձգել և զրկել ամէն հանգստութենէ: Ամէն մարդ կը ցանկայ ինքզինքին համար ամէն բարիք, ամէն առաւելութիւն, ամէն երջանկութիւն. աս լաւ՝ բայց ինչու ոմանք այդ ամէնը ձեռք ձգել կը ջանան ի վնաս ուրիշներու և ոմանք նախամիժար կը համարին անոնցմէ զբարիքը քան ուրիշներու տառապանքին վրայ հիմնել զանոնք: Առաջիններուն համար բան մը միայն կարեւոր է, և այդ ալ իրենց հանգստութիւնն է, իրենց կեանքը ապահովին է մինչդեռ երկրորդները իրենց անհատական կեանքին պահպանումէն զատ կը ձգտին նաև մարդկութեան կեանքին պահպանման:

Այս վերջինները բնի է բարի եւ քե իրենց անձին նկատմամբ եւ քե ուրիշներու: Մենք այս երկուքէն որը՞ աւելի մարդկային, մարդու արժանի կը գտնենք: Միայն իր անձին նկատմամբ բարի գտնուելը շատ սովորական բան է անասուններուն՝ մէջ իսկ, մեծ արժանիք մը չի կայ ասոր մէջ. նետուած հացի կտոր մը ամէն անասուն կը ջանայ ինքը գրաւել որովհետեւ եստէր է, բարի է իր անձին նկատմամբ: Եւ սակայն ասոնց մէջ իսկ մինչև մէկ աստիճան այլասիրական զգացումի մը գոյութիւնը կը տեսնենք. հաւերէն շատեր իրենց ապագայ ձագուկներուն սիրուն՝ շատ անգամ մոռնող առնելու համար իսկ չ'են ուզեր կլիկ իրենց թխած հաւկիթներուն վրայէն կամ մայր շուներ իրենց առջև նետուած հացի պատառը ձագերնուն կը ձգեն: Եթէ ուրեմն այլասիրական զգացումը անասուններուն մէջ իսկ իր բողբոջները ունի՝ որ-

քան ամօթ պիտի ըլլար մարդուն անկէ զուրկ ապրիլը: Ինչո՞վ կը զանազանուի մարդը անասուններէն. միայն իր գործարաններուն բազդատաբար աւելի կ'ընտոտ ու կատարեալ վիճակովը. այս պարագային՝ այնքան բարձր պիտի կրնայինք բռնել զինքը խողէ մը, կովէ մը կամ զոմէշէ մը որքան կը բռնենք ասնաւոր մը թռչունէ մը կամ թռչուն մը սողունէ մը և ինքզինքնիս անասունէ մը շատ տարբեր նկատելու յոխորտանքը չը պիտի կրնայինք ունենալ երբեք: Ապահովաբար մեր մտքի ու սրտի կարողութիւններն են որ կրնան մեզ շատ վեր բռնել անասուններու աշխարհէն և հետեւաբար մեր մարդկութեան աստիճանը կը չափուի մեր այլասիրութեան քանակովը: Մարդ կոչուելու համար չը բաւեր ուրեմն բարի ըլլալ միայն իր անձին նկատմամբ կամ միայն իր զաւակներուն և իր չրջանակին՝ այլ մարդկութեան հանդէպ ու նոյն իսկ մինչև զգացումով օժտուած անասական կեանքի յետին նմոյշին հանդէպ: Ինչ գեղեցիկ և որքան ալ ճիշտ է Քրիստոսի սա մէկ սկզբունքը որ բարութեան և այլասիրութեան հոգին կը խտացնէ իր մէջ «Մի՛ ընէր ուրիշին՝ ինչ որ չ'ես ուզիր որ ուրիշը քեզի ընէ»: Ահա անմահ սկզբունք մը որ պիտի ապրի այնքան ատեն որքան գոյութիւն ունենայ մարդկային կեանքը այս գոյնտին վրայ: Արդարեւ, ինչ իրաւունք ունինք մենք մեր հանգստութեանը զոհելու ուրիշին հանգիստը կամ երջանկութիւնը: Ինչո՞ւ մեր կեանքը ապահովելու համար ուրիշի մը հորը ինքնք. մարդկային գործ է աս: Ինչո՞ւ ամէն մարդ չ'աշխատի իր կեանքը ապահովելու առանց զբերազդութեան մտանելու ուրիշներ: Սյն ցաւը կամ տառապանքը զոր կուզենք մեզմէ խնայել ինչո՞ւ ուրիշի մը համար պատրաստենք. այդ ուրիշը չը պիտի զգայ միևնոյն զառնութիւնները զոր մենք պիտի զգայինք, ինչ նոյն զառնութիւնները զոր մենք պիտի զգայինք է: Եւ շատ անգամ անխճուութիւն է աս, զազանային է:

գլխակէք անխիղճ մարդիկ ոչ թէ իրենց անհրաժեշտ մէկ պէտքեր գոհացնելու համար է որ աղէտ մը կը պատրաստեն ուրիշներու այլ իրենց ո ե է մէկ զարգամղութեան կամ շռայլութեան գոհացում տալու համար: Մենք եթէ կուզենք հանգիստ ապրիլ, երջանիկ ապրիլ՝ ուրիշը չուզէր: Լաւ չըլլա՞ր որ մեր երջանկութիւնը քիչ մըն ալ ուրիշին երջանկութեանը մէջ վնասուենք: Բարի հոգիները որքան կը նրճուին երբ ուրիշները հանգիստ ու երջանիկ տեսնեն ու մանաւանդ երբ անոնց երջանկութիւնը պատրաստողներէն մէկը եզած են իրենք ալ: Այս ցաւերով լեցուն աշխարհին վրայ երբ մենք ուրիշին օգնութեան չը հասնինք, ո՞վ մեզի օգնութեան պիտի հասնի ի հարկին: Ի՞նչ պիտի խորհէիք խանութպանի մը մասին որ իր ապրանքները քչելու համար դիմացինին ապրանքները վար դարնէր, դերձակուհիի մը մասին որ գործ գտնելու համար միւս դերձակուհիները անուանարկէր կամ անգործ երիտասարդի մը մասին որ իրեն բախտակիցներուն վրայ չարախօսութիւններ յօրինէր ներկայացած պաշտօնը ինքը միայն ձեռք ձգելու համար: Ասոնք ցած ու ստորին հոգիներ չեն: Այլ ի՞նչ հաւատարմութիւն, ի՞նչ ուղղամտութիւն և ի՞նչ գեղեցիկ գգացում կամ գործ կը վնասուես ատոնց քով, այդ տեսակները ի հարկին քեզ համար ալ պիտի չարախօսեն իրենց ո ե է մէկ ուզած գործը ի գլուխ հանելու համար կամ իրենց վստահուած գործը պիտի չահագործեն միայն յօգուտ իրենց: Պարկեշտ, բարի և ուղղամիտ մարդը անօթի չը մնար երբեք, իր համբաւը իր բաղբը կրնայ չլինել մինչ չարերը տակաւ կ'իյնան ուրիշներուն թշուառութեանը գնով գնուած խախուտ բարձունքներէն և իրենց հետ կը տանին մինչև գերեզման թշուառին անէծքը: Մարդ ա՛յնքան աւելի կ'աւարեալ է որքան պէտք մը կը նկատէ ուրիշին ալ հանդէպ բարի գտնուիլը: Եթէ տեսնէք մէկը որ միայն

իր ընտանիքին երջանկութիւնը պատրաստելովը չը գոհանար, որբեր կը սաշտպանէ, աղքատներ կը կերակրէ, անպաշտպաններ կը խնամէ՝ խոնարհեցէք անոր առջև: Եթէ տեսնէք բժիշկ մը որ անձնուէր ջանքերով աղքատ հիւանդ մը կը դարմանէ՝ դարձեալ խոնարհեցէք. ու երբ տեսնէք աղքատիկ ընտանիք մը որ իր դրացի աւելի աղքատ ընտանիքին օգնութեան հասնի՝ ա՛յլ աւելի խոնարհեցէք: Թող ո՛չ մէկը ըսէ թէ բարի եմ, այլասէր եմ բայց նիւթական վիճակս չի ներեր որ օգնութեան հասնիմ ուրիշներու: Ամէն մարդ կրնայ իր կարողութեան չափով օգտակար ըլլալ ուրիշներու, մէկը եթէ դրամական զոհողութիւն յանձն կառնէ, ուրիշ մը կրնայ իր աշխատութիւնը նուերել, ուրիշ մը իր ժամանակը, ուրիշ մը իր խելքը և եթէ մեր կեանքին մէջ երբեք օգտակար չենք եզած ուրիշի մը ո ե է կերպով, գոնէ ամէնանք ուրիշներէ օգնութիւն սպասելու: Կը տեսնէք թէ բարութիւնն ալ իր աստիճանները ունի. մեկը բարի է ա՛յնքան որ կրնայ միմիայն ուրիշին ջարիփ չը հասցնելովը գոհանալ, ուրիշ մը թի ջարիփ չը հասցնէր եւ թի օգնութեան կը հասնի եւ ուրիշ շատ բացառիկ ու հիանալի հոգիներ՝ որով իրենց անկէ հսկասութիւնը եւ անձը իսկ կը գոհեն ուրիշներու օգտին: Բարութիւնը իր երկրորդ ձեւին մէջ կ'անուանենք այլասիրութիւն իսկ երրորդ ձեւին մէջ անձնըլիւրութիւն եւ անձնագոհութիւն: Բարի, այլասէր և անձնուէր կին մը ամէնէն կատարեալ մայրը կրնայ ըլլալ:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Նարունակութիւն)

12° Աննախապաւար միտք.

Որքան հրաշալի գործարան մըն է մարդուն միտքը, ինչ հիանալի կարողութիւններ ունի. կը յիշէ, կ'երեւակայէ, կը դատէ, կը հնարէ: Երանի՛ թէ ամէն մարդ յարգը գիտնար ատ գործարանին և իր ամէն գործերուն մէջ անով առաջնորդուէր: Ոմանց քով այդ կարողութիւնները տկար ըլլալուն համար՝ խեղճերը ուղեն չ'ուղեն ուրիշներու ըրածին կը հետեւին, բայց ինչ ըսենք անանկներու՝ որոնք պակասաւոր միտք մը չ'ունենալովն ինչ հանդերձ նորէն իրենց խելքովը չ'են առաջնորդուիր. կ'ընեն այն ամէն բաները զորս ուրիշները սովոր են ընել: Ինչո՞ւ համար Աստուած մարդուն խելք մը տուեր է այն ատեն քանի որ խելքով չը պիտի շարժէր իր գործերուն մէջ:

Սովորութիւն եղեր է որ երբ հիւր մը պատուելի ուղենք, անոր տեսակ տեսակ ըմպելիներ կամ ուտելիքներ կը մեծարենք և ո՞րքան շատ տեսակ բան որ թափենք անոր առջևը ա՛յնքան աւելի պատուած կ'ըլլանք զայն: Բայց խորհինք անգամ մը թէ ճի՛շտ բան է այս. ուրեմն եթէ ո և է ուտելիք չը մեծարենք մեր հիւրին՝ զայն յարգած ու պատուած չ'ենք ըլլար կամ ընդհակառակը, եթէ շատ տեսակ ախորժանամ ուտելիքներ ներկայացնենք անոր և տուներնուս հեռանալուն պէս իր հասցէին անախորժ ածականներ տեղանք կամ իր մասին ասոր անոր չարախօսենք, աւելի շատ յարգած կ'ըլլանք զինքը: Փնտուենք, նայինք թէ նախ հիւր մը ինչու կացելէ կոր մեր տունը, ուտելո՞ւ, կեր ու խո՞ւմ ընելու թէ պարզապէս մեզ տեսնելու և մեր տեսակցութիւնը վայելելու համար: Մարդ մը եթէ միայն աղուոր աղուոր

բաներ ուտելէ հաճոյք կ'ըզգայ և անո՞ր համար տունէ տուն կը պտտի, արդէն արժանի չէ մեր բարեկամութեանը, ուրեմն ինչո՞ւ փափաքինք իր մոլութիւնը փայտայել կամ քաջալերել: Իսկ եթէ այցելողին սիրտը չը նեղացնելու համար է որ ուտելիքներ կը մեծարենք, ըսել է մեր տեսութիւնը արդէն հաճոյք չը պատճառեր իրեն և հետեւաբար լաւ կ'ընէ եթէ ընաւ չ'այցելէ: Այս սովորութիւնը ա՛յնքան արմատացած է որ շատ անգամ շատ մը ընտանիքներ իրենց կարողութենէն վեր ծախքեր կ'ընեն պզտիկ չը մնալուհամար հիւրին առջևը որովհետեւ հիւրն ալ իր կարգին տանտիրոջմէն նուազ նախապաշարեալ մէկը չ'ըլլալուն՝ գիտեն թէ եթէ իրեն սովորական մեծաբանքները չ'ըլլան զժգո՞ն պիտի մեկնի և թերեւս հոս ու հոն զիրենք բամբասակու իսկ պիտի չը քաշուի: Խելացի կլին մը ինչ կ'ընէ, ատանկ ոչինչ բաներու համար ասկէ անկէ բամբասուելէն կը վախնայ. իր դուռները սիրայօժար կը բանայ անոնց առջև որոնք ուտելու համար չէ որ կուգան իր տունը այլ զինքը վայելելու, և եթէ վերը յիշուած սովորութիւններու շատ կարեւորութիւն տուող հիւրեր իսկ այցելին իր տունը՝ ընաւ տակնուվրայ չ'ըլլար անոնց տեսակ տեսակ մեծարանքներ պատրաստելու համար. մաքուր ու անկեղծ վերաբերում մը կուեննայ անոնց մասին, իր համեղ խօսակցութիւններով կը տաքցնէ հիւրանոցի միջնորդը և չը նեղուիր եթէ նոյն իսկ տեսակ մը բան չը կարենայ ներկայացնել անոնց: Անիկայ երբեք պէտք չ'ըզգար սովորութիւններու գերին ըլլալու և ինքն ալ ուրիշներու այցելած ատեն չ'ապասիր մեծարանքի մը, վրան իսկ չ'անդրադառնար: Այս յիշուած օրինակը ամէնէն պարզերէն մէկն է, դեռ ասոր պէս և ասկէ աւելի արմատացած շատ ու շատ անտելի սովորութիւններ ունինք որոց չը կարենայ հետեւիլը ամօթ կամ անվայել նկատուած է, բայց եթէ լրջօրէն

խորհիս, իրենց մէջը բնաւ ալ ամօթալի կէտ մը չ'ունենանալուէն զատ՝ ընդհակառակը մեզի վնասելու կամ մեր ազատութիւնը կապտելու ալ անպատեհութիւնները ունին: Շատ մը մայրեր զոր օրինակ, իրենց աղջիկները չը վատթարացնելու համար միևնախօս սեղ մը երթալու խակ չ'են ձգեր և այդպէսով տկար ու վախկոտ արարածներ կը դարձնեն զիրենք փոխանակ անոնց դատարարակութեան աւելի ուշադրութիւն դարձնելու, պարկեշտ մարդեր ընելու զիրենք որպէսզի չ'աղբուին ոչ մէկ ազատ միջավայրէ կամ օրինակներէ: Եւ յետոյ ամօթ ալ կը նկատեն աղջկան մը համար առանձին դուրս ելնելը: Այդպէս սովորութիւն եղեր է ընել, այդպէս կ'ընեն. չ'են խորհիւր հակազդել սովորութեան, չ'են մտածեր որ աղջիկ մըն ալ ոյժի, քաջութեան պէտք ունեցող արարած մըն է, և աւելի խելացի, տեւական ու լուրջ միջոցներ ձեռք չ'են առներ աղջիկներուն ալ շատ մը ազատութիւններ չ'որհիւրով հանդերձ պարկեշտ ու պարտաճանաչ արարածներ դարձնելու համար զիրենք: Այս սովորութեան կարեւորութիւն չը տուող աղջիկներ չ'են եղած բնաւ որոնք աւելի պարկետ եւ աւելի օգտակար ու կատարեալ մայրեր եղած են քան ամէն վայրկեան իրենց վրայ հակող մը ունեցողները: Ո՛վ պիտի մտածէ սակայն այս ամէնը, ո՛վ կը յանդգնի ընդունուած սովորութիւններէն մազի մը չափ չեղիլ. միայն կատարեալ խորհող մը և խելքով առաջնորդուելու քաջութիւնը ունեցող կին մը: Սովորութիւն եղած է (քօստ) սեղմիրան գործածել և սեղմուած հագուստներ հագնիլ. ամէն կին կը հետեւի անտրտունջ, անխօսուկ, նման այն ոչխարներուն որոնք առաջին ծովը նետուող ոչխարին ետեւէն կ'երթան: Գոնէ ոչխարը մեզի պէս դատելու կարողութիւն չ'ունի. բայց հապա կ'իներու այն ստուար մեծամասնութիւնը... անոնք ալ խորհիլ ու դատել չ'են գիտեր: Յայտնի է որ

ամէն կին ալ քիչ թէ շատ կը նեղուի մարմնը սեղմուած ընդ մէջ բանտարկելով բայց սովորութիւնը ընդունուած է անգամ մը, չը հետեւի կ'ըլլայ, վերջը ասկէ անկէ պիտի բամբասուին, ի՛նչպէս չը հետեւին: Հարկաւ կրնան խորհիլ որ սեղմիրան գործածելով եթէ նոյն խակ ո եւ է նեղութիւն չ'զգան, իրենց թոքերը, ստամոքսը և աղիքները իրենց բնական ազատութիւնը պիտի կորսնցնեն. բայց խորհելով ու դատելով եթէ անոր գործածութիւնը վնասակար ալ նկատեն, նորէն չ'են հետեւի իրենց ազատ դատողութեան որովհետեւ ոյժ չ'ունին մաքառելու ընդունուած սովորութիւններու դէմ: Սովորութիւն եղած է որ դերասան և դերասանուհի անպարկեշտ նկատուին. ա՛լ խելացի մը չը գտնուիր որ աննախապաշար մտքով խորհի թէ չը կրնար ըլլալ որ դերասան մը պարկեշտ հոգի մը կրէ և տունը մեծցող կին մը կամ հարուստ վաճառական մը անպարկեշտ: Ու կը շարունակեն նուազ յարգել պարկեշտ դերասանը քան անպարկեշտ հարուստը: Սովորութիւն եղած է բամբասել մէկը որ իր ազգականներէն մէկուն մահուանը անթիւ սեւ հագուստ չը կրեր: Ուրեմն երբեք կատարելի չ'է որ սեւ հագուստ չը կրողը աւելի ցաւի մտնողին վրայ քան ուրիշ մը որ հետեւած է այդ սովորութեան: Կամ անպատճառ պէտք է որ աղքատիկ թէ միջնակարգ ընտանիք մը բացառիկ ծախքեր ընէ սեւ հագուստներ չ'ինելու համար երբ արդէն հագնելիքները ունի: Հագուստն է կարեւորը թէ սիրտը. սեւ հագնելով միայն յարգած կ'ըլլայ մեռնողը թէ զայն իր մտքէն չը հանելովը: Ըսել է բնաւ բնիկ մը չ'ունինք անոնց որոնք սեւը կը հագնին իր պարտականութիւն և զայն արգելք մը չ'են նկատեր շարունակելու իրենց հաճոյատէրի կեանքը: Խելքով առաջնորդուող կին մը ոչ սեւ չը հագնողը կը բամբասէ և ոչ ալ խելքինը պարտաւոր կ'զգայ հե-

տեւելու այդ սովորութեան . աս ու ան խարելու համար սեւ չը հագնիր բնաւ և եթէ հաճոյքներէ կը գրկէ ինքը-զինքը՝ անոր համար է որ ցաւած սիրտը չը ներեր արդէն տարբեր կերպով շարժիլ : Սովորութիւն է որ եթէ երեք հոգի կառք նստին , անոնցմէ մէկը ստորնացած չըլլալու համար երեքն ալ նոյն կողմին վրայ շարուին և կը տեսնէք որ շատեր կը նեղուին ու կը ճգմուին , բայց նորէն դիմացի կողմը չեն անցնիր վախնալով որ արժանիքնուն բան մը կը կորսնցնեն . անխելքութիւն չէ՞ աս պարզապէս . ինչո՞ւ ի սէր սովորութեան հանգստութիւննին կ'ելլան կ'աւրեն . արժանիքը տեղին վրայ է և եթէ իրենցմէ ամէնէն համբաւաւորը ելլէ դիմացի կողմը նստի՝ իր անունէն կամ արժանիքէն ի՞նչ կը պակսի , նորէն նոյն բարեսէրը , նոյն բանաստեղծը , նոյն վաճառականը կամ նոյն բժիշկը չը մնար :

Շատ մը կիներ ալ ձեռքերնին , ծրար , հաց , պրտուղ , բանջարեղէն եւայլն առնելու կը քաշուին վախնալով որ ուրիշներ վրանին կը խօսին : Ինչո՞ւ չեն խորհիր թէ ձեռքը օգտակար բան մը կրելուն մէջ ի՞նչ վնասակար կամ այպանելի բան կայ : Իրարու վրայ չարախօսելը ամօթ չէ , վնասակար չէ , բայց մածունի մը սկահակը կամ կերակուրի մը սնակը ձեռքը փողոցէն անցնելը ամօթ է , վնասակար բան է , տեսէք սրբան դատելու պակաս կայ : Ինչո՞ւ ամօթ նկատել այն բանը որ կիներ պէտք կ'ըզան աշխատելու դրամ շահելու , բայց որովհետեւ սովորութիւն եղած է աշխատող կիները աւելի ստորին նկատել քան ծուլութեան մէջ ժանդատողները՝ աստիճանի անկում մը կրելէ վախնալով կը շարունակեն իրենց անգործ կեանքը : Ի՞նչ բարիք ծնաւ ուրեմն ընդունուած մէկ նախապաշարումին , մէկ սխալ գաղափարին կարեւորութիւն տալէն . եթէ այդ կիները արհամարհէին այդ սխալ բն-

բնութիւնը և աշխատութեան ձեռնարկէին աւելի երջանիկ չը պիտի կրնային ընկ իրենց ընտանիքը : Տեսէք ուրեմն մարդիկ սրբան անասորէն իրենց ամէն առաւելութիւնները և հանգստութիւնը կը գոհնն ընդունուած սովորութիւններու և կը ժանգոտանն ընութենէն իրենց տրուած խելքի մը խորհելու և դատելու հրաշալի կարողութիւնները : Շատ փափկասուն տիկիներ ալ իրենց փոքրիկ զաւակը գրկելու կ'ամչանն որովհետեւ սովորութիւն չէ եղած : Ի՞նչ պիտի ըսեն հապա տեսնողները , « Զաւակը ինքը գրկեր է » պիտի ըսեն . զաւակ գրկել . . . , ի՞նչ մահացու մեղք : Զաւակ մը՝ կնոջ մը գերագոյն երջանկութեան աղբիւրը թեւերուն մէջ առնելով հոս ու հոն տանիլը մեղք և ամօթ կը նկատեն խեղճ մօրը , անմտութեան բարձրագոյն աստիճանն է աս : Բայց պիտի առարկէք , քօռսէով , զարդարուն հագուստներով , երկայն քղանցքներով , ահագին գլխարկներով երախայ գրկել կըլլայ : Ո՞վ ըսաւ արդէն իրենց որ այդ աստիճանի նեղը դնեն ինքզինքնին . ինչո՞ւ այն աստիճանի բնական ճամբէն , հանգստութեան ճամբէն հեռանան որ իրենց սիրոյն գլխաւոր աղբիւրը իրենց թեւերուն մէջ կրելու հրճուանքէն պարտաւորուին գրկել ինքզինքնին : Տուէ՛ք իրեն պարզ գլխարկ մը , կարճ հագուստ մը , հանեցէ՛ք մէջքէն ճնշող մեքենան , տեսէ՛ք գուտտ մը , հանեցէ՛ք մէջքէն ճնշող մեքենան , տեսէ՛ք ի՞նչ դիւրաւ պիտի կրէ մանկիկը թեւերուն մէջ : Ըսել է այդ կիները աւելի կը սիրեն ու կը յարգեն իրենց հագուստը ու գլխարկը քան իրենց պէպէ՛քը : Այդ տեսակ կիներուն ալ ո՞վ հեւարիս կիմ , կասարեալ մայր կ'ըտէ : Խելացի կին մը զայրոյթով կը հարցնէ ինքզինքին « Ինչո՞ւ գերին ըլլամ սովորութիւններու , նախապաշարումներու և ատանկով աւելի դժուարին ընեմ կեանքը » և կը զինուի անոնց դէմ , գործիկէ առաջ միշտ կը խորհի , անաշաւօրէն կը դատէ և կ'ընէ միայն այն

բաները որոց գործադրութենէն գլխէ թէ ոչ իր ընտանի-
քին և ոչ ալ ուրիշներու չարիք չը ծնիր և ընդհակառակ-
ը աստիճան մը կ'աւելցնէ տան երջանկութիւնը : Կ'ար-
գահաստի այն կարգ մը կիներուն վրայ որոնք զաւակ-
նին գրկող չունենալու համար կը զրկուին օղէ,
լոյսէ, պըտոյսէ, այցելութենէ, ամէն բանէ : Սովորու-
թիւններն ալ երկինքէն իջած բաներ չեն ա, ա-
նոնք ալ մարդերու կարգադրած և ընդունած բաներն
են : Ինչու ուրեմն հիւներու տեղ նորեր, աւելի թարմեր,
աւելի արամաբանութեան վրայ հիմնուածներ չ'ընդուն-
ուին : Օգտակար սովորութիւնները աշխատելու է չը
ջնջել բայց մեասակարներն ալ ջնջելու համար կամքի ոյժ
ունենալու է : Եթէ ընկերութեան մը ամէնէն խելացիները
կամ ամէնէն հարուստները սխիւն արհամարհել մեասակար
սովորութիւնները՝ միւսները արդէն ուղեն չուզեն կը հե-
տեւին անոնց և այդպէսով սատարած կ'ըլլան մարդոց
հանգստութեան և բարօրութեան : Խելով գործել, խելով
առաջնորդուիլ, ինչպէս ամէն կատարեալ մարդու՝ նոյն-
պէս նաև կատարեալ կ'նոջ մը մտատիպարը պէտք է ըլլայ :

ԳԼՈՒԻ Ժ. (Շարունակութիւն)

13⁰ Բարեպաշտութիւն

Ճշմարիտ բարեպաշտներու թիւը դժբաղդաբար շատ
աննշան է մարդկութեան մէջ : Շատեր ինքզինքնին բա-
րեպաշտ կը կարծեն երբ կրօնական ամէն կարգուսարք
անթերի կը կատարեն, և կեղեցի կ'երթան, օրը քանի մը
անգամ կ'աղօթեն, պահեցողութիւն կ'ընեն, կը խոստու-
վանին, կը հաղորդուին, և այլն, և այլն : Բոլոր ասոնք

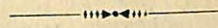
կարելի է սակայն սովորութիւնով ընել առանց կատար-
եալ բարեպաշտ մը ըլլալու, առանց զգացում և յուզում
խառնելու : Ի՞նչ կարծէ աղօթք մը մրմուռ երբ միտքը,
սիրտը անոր հետ չ'է, երկրպագութիւն ընել՝ երբ քիչ
վերջի հաճոյքներուդ կամ վաղուան շահելիքներուդ վրայ
կը խորհիս : Բարեպաշտութիւնը ձեռքի, բերնի կամ ոտքե-
րու ինչ ինչ ձեւեր տալուն մէջ կը կայանայ. անիկայ խոր-
հրդաւոր և ուժգին զգացում մըն է որ մեր սրտէն ու
նոզիէն ժայթքելով կ'երթայ նոյնանալ Աստուածային ահա-
ւոր մեծութեան և զօրութեան հետ՝ վայրկեանի մը մէջ
ձեւափոխելով մեր բոլոր էութիւնը և հաւատքի ու յոյսի
զագաթնակէտը հասցնելով : Ճշմարիտ բարեպաշտը իր
ներշնչումի վայրկեաններուն ալ պէտքը չ'զգար նոյնիսկ
չարժելու իր չրթունքը. իր սիրտը, իր միտքը կը խօսին
ամէն ինչ լուին ու անձայն : Ալ չզգար իր շուրջը ապրող
կեանքը, իր քով խաչակնքող կամ երկրպագող միւս
բարեպաշտները : Կը մոռնայ թէ մահկանացու մարմին մը
ունի, թէ կը շնչէ, կ'ապրի մարդկային մարմնով մը :

Այդ գերագոյն վայրկեաններուն մէջ խորին հա-
ւատքով մը կը փարի ան իր սիրած ու փափաքած խոտ-
ալին և սթափումէն վերջ որքան ուժով ու յուսալից կը
գտնէ ինքզինքը : Ալ գտած է իր մխիթարութիւնը, հա-
ւատքի և յոյսի մթերանոց մը դարձած է իր հոգին, վըս-
տան է թէ պիտի ստանայ իր խնդրածը, առողջութիւն,
յաջողութիւն, կարողութիւն, ամէն ինչ : Պահ մը Աստ-
ուածացաւ ան կարծես, պահ մը մոռցաւ մարմին մը ու-
նեցած ըլլալը և համակ ոյժի և զգացումի փոխուելով
խնդրեց ինչ որ կը փափաքէր ու կը տենջար : Այդ պահը,
այդ վերացումի վայրկեանն է ահա որ կարծէ հագար ա-
պրդ զօթք և խաչակնիք : Եւ ո՞վ որ կրնայ ապրել այդ վայր-
կեանը՝ ան է միայն ճշմարիտ բարեպաշտը : Ան եկեղեցի
չ'երթար ասոր կամ անոր հագուստը դիտելու կամ իրե-

նը ցուցադրելու համար, ականջ չի տար մեղեդիներուն իբրև գեղեցիկ երաժշտական եղանակներ այլ իր զգայուն հոգիին առաջին թրթռացումները կը նկատէ զանոնք. կը խաչակնքէ, կ'աղօթէ, կ'երկրպագէ, միակ գաղափարով մը յափշտակուած՝ Աստուծոյ գաղափարովը, անոր անհուն ու անաւոր մեծութեանը գաղափարովը: Հոգի մը որ կրնայ իր եսը մոռնալով նոյնանայ Աստուածային զօրութեան՝ չը կրնար երբեք աղտոտ հոգիներու ստորին կիրքերը կրել իր մէջ և որքան բարեպաշտ՝ նոյնքան և ընդունակ կըլլայ ազնիւ ու վեհանճն ըզգացումներու:

Անա՛ այդպիսի հոգի մը պէտք է կրէ տիպար մայր մը, ընտանիքի մը հիմը և երջանկութեանը խարխիւր: Կարգ մը նախնական կամ երկրորդական վարժարաններէ շրջանաւարտ եղող նորահասներ իրենց թերի կրթութեան կը միացնեն նաև անհաւատի հովեր և ինքզինքնին այդպէս հռչակելով կը կարծեն թէ զարգացած եւ ուսեալ եղած կ'ըլլան: Իրենց տկար ուղեղներովը, իրենց քանի մը տարուան ուսումովը այդ սրբան խելացի դարձեր են որ մեծ գիտուններու չը կրցած հաստատածը իրենք կըրնան կոր հաստատել երկմտելով Աստուծոյ գոյութեան մասին: Այս տեսակներուն վրայ մարդ միայն կը խղճայ որովհետև խեղճերը զրկուած են հաւատքի և բարեպաշտութեան պէս այնքան մեծ ու ամենակարող զգացումէ մը, զուրկ են անոր յառաջ բերած մխիթարութիւններէն և նիւթական տափակութեան մը մէջ կը քաշկռտուին: Ինչպէս չը խղճատ վրանին երբ կոյրի մը պէս կ'ապրին աշխարհի վրայ չի տեսնելով Աստուածային զօրութեան գոյութիւնը ամէն կողմ, ամէն բանի մէջ, ծաղիկին, կենդանիին թէ սաւառնող լուսագունտներուն: Անոնք ինչ կը շահին ծաղրելով խաչը, աղօթքը, աւետարանը. ոչինչ, մինչ հաւատացեալը կը գանձ իր ամէն ուզածը: Ուր որ

տեսնէք անհաւատ մը, գիտցէք թէ թերուսի մը դէմը կը գտնուէք որովհետև աշխարհի ամէնէն մեծ գիտունները իսկ անհաւատ չեն:

ԳԼՈՒԻ Ժ. (Շարունակութիւն)

14⁰ Խնամք զաւակաց

Մանուկի մը ծնունդ առնելը իր պաշտօնին զխտակից մօր մը համար անբաղդատելի երանութիւն մըն է: Եթէ մարդ կը հրճուի դիտելով իր խնամած տունկին հետզհետէ ուռճանալը, իր տունին մէկ անկիւնը ծնող չընիկի մը կամ գառնուկի մը զարգանալը՝ որքան աւելի ուրախ կ'ըլլայ երբ կը տեսնէ իր իսկ զաւակին փթթիլը էր թուերուն մէջ: Ոչ մէկ գանձի հետ կարելի է բաղդատել զայն և մօր մը անոր նկատմամբ ունեցած սիրոյն սաստկութիւնը իր կատարելութեան փորձաքան և: Աղքատիկ հիւզակին իսկ մէջը ծնունդ առնող նորածինի մը մօրը գացէք հարցնել թէ ու եւ է հարըստութեան հետ յանձն կառնէ՞ զայն փոխանակել: Ինչ զիւցազն մայրեր եղած են որ զաւակնուն կեանքը փրկելու համար ինքզինքնին վայրի գազաններուն առջև նետած են կամ բոցերու մէջ լափիլիզուած: Որդիական սէրը բնութենէն տրուած անդիմադրելի, անմէնագեղեցիկ, ամէնատեժգին ու ամէնէն տեսական մէկ զգացումն է: Եւ ինչո՞ւ այդպէս չ'ըլլար. տկար անպաշտպան մանուկ մը որ անգիտակից կերպով կեանքի կը ձգտի, ապրիլ կուզէ՝ վատութիւն չէ՞ բաղդին անգութ քմահաճօքներուն յանձնելը: Ինչո՞ւ ծնէր երբ պիտի մեռնէր անքան շուտ: Անա՛ մայրը, անա՛ անոր սրահապան հրեշտակը, կենտաստու արեւը. ինք կեանք տուաւ

անոր, ի՛նք պիտի կատարեալ ընէ ան նոյն իսկ իր ան-
 ձին իսկ զոհողութիւնով . բնութիւնը աւանդ մը յանձ-
 նեց իր ձեռքը, ա՛ն միայն կրնայ ետ առնել իրմէ .
 ի՛նքն է անոր տէրը, անոր պատասխանատուն, անոր
 ամէն ինչը : Ու ա՛լ արիացած բազուկներով, անվիհներ
 հոգիով պիտի խնամէ զայն, մեծցնէ, կեանքի մարդ ընէ :
 Կին մը որ իր հոգիին մէջ չ՛զգար նորածինի մը նուիր-
 ուելու ուժգին պատրաստակամութիւնը և անձնագորհու-
 թեան տրամադրութիւնը՝ թո՛ղ երբեք ինքզինքը յար-
 մար չը նկատէ ամուսնական կեանքին վաւնդի այդ
 կեանքը պերճանքի և հանգստութիւններու չլացուցիչ
 միջնորդար մը ըլլալէ աւելի՝ պարտակամութիւններու,
 անձնուիրութիւններու կեանքն է : Թո՛ղ պարսպ տե-
 զը զժբազդը ընտանիքներու թուոյն վրայ հատ մը
 ևս աւելցնել չը փափաքի . թո՛ղ խորհի հոն մըտ-
 նելէ առաջ, ընտանիք մը պիտի յանձնուի իրեն, և
 ընտանիք մը դաւաթ մը կամ շիշ մը չէ որ կտրելի
 վերջ կարելի ըլլայ տեղը դնել . կեանքերու հետ պիտի
 խաղայ, իր ձեռքն է անոնք զժբազդ, տխրո՞ւ ու տկար
 ընելը ինչպէս նաև առողջ, զուարթ ու երջանիկ : Թե-
 թեւարարոյութիւն է պարտակամութիւն մը ստանձնել
 առանց անոր ի՛նչ ըլլալը և ո՛րքան մեծ ըլլալը գիտ-
 նալու . եթէ ձկնորս մը մէկէն բժիշկ չը կրնար ըլլալ,
 անզգայ մը կամ չափազանց ետատէր մը մաշք կրնայ ըլ-
 լալ : Կրկայ ա՛յո, ամէն աղջիկ ալ մայր կ՛ըլլայ բայց ա՛յն-
 չափ միայն որքան ձկնորսը բժիշկ պիտի ըլլար անոր
 հագուստները միայն հագնելով : Սէր, գուրգուրանք,
 անձնուիրութիւն եթէ պիտի կրնայ չուայել՝ թող չ՛երկ-
 մոյ . ան երբեք զժբազդ չ՛ընէր իրեն յանձնուած կեան-
 քերը : Գաղանէ մը իսկ վար կը դատուին այն մայրերը
 որոնք իրենց հաճոյքը իրենց զաւկին հանդէպ չուայած
 գուրգուրանքին մէջ չէ որ կը փնտռեն այլ վաղանցիկ ու

խարուսիկ վայելքներու մէջ : Որչ՛ափ կիներ՝ որոնք
 տղայ կը մեծցնեն անոր սիրոյն համար գիշեր մը
 իսկ քուններնուն չը զրկելով ինքզինքնին, անոր հի-
 ւանդագլին վիճակներուն ոչ մէկ խընամքը ու գուր-
 գուրանքը ստանձնելով, առանց երկու օր շարու-
 նակարար զայն թեւերնուն մէջ պտոցուցած ըլլալու
 և ամէնէն զարհուրելին՝ առանց իրենց կաթէն կաթիլ մը
 իսկ ջամբած ըլլալու . անոր : Այս տեսակները ի՛նչ իրա-
 ւունքով վերջէն սէր, խնամք, անձնուիրութիւն, ևւայն
 կ՛եղեն կը պահանջեն իրենց զաւկէն երբ ան կատարի-
 լութեան հասնի . կամ ի՛նչ իրաւունքով զայն իրենց զա-
 ւակը կը կոչեն : Զաւակը անո՛րն է որ իր խնամքը նուիր-
 րած է անոր . այսպէս խորհիլը չէ՞ ամէնէն ճիշտը, ամէնէն
 արդարը : Կատարեալ մայր մը իր զաւկին գուրգուրանքը,
 խնամքները կը վստայնի՛ բնաւ ուրիշին . ուրիշ մը չը
 կրնար սիրել զայն ա՛յնչափ և ա՛յնպէս ինչպէս կատար-
 եալ մայր մը : Եւ աւելի տգեղը՝ զայն վաւճիկան ձեռ-
 քերու յանձնելն է որովհետեւ վարձկաններու մէջ քիչեր
 անձնուէր են : Հապա ինչէ՛ն հաճոյք զգայ մայր մը երբ
 չ՛զգայ զայն իր փոքրիկին ժպիտներուն ի տես, հազար
 գուրգուրանք չուայելու պարտգային, արցունքները սր-
 րած վայրկեանին, թեւերուն մէջ օրրած պահուն և ամէ-
 նէն անբաղդատելին՝ անոր անօթութիւնը յագեցուցած
 միջոցին : Այս վայելքներէն ի՛նչու զրկէ ինքզինքը : Բայց
 հաւանականաբար ան վայելք չը պիտի կոչէ զանոնք այլ
 նեղութիւն և իրաւ ալ մարդ ինչ բան որ կ՛ընէ բըռնա-
 դատուած, առանց սիրելու՝ չը կրնար վայելք մը նկա-
 տել զայն :

Է՛՛, մայր ըլլալէ վերջ կին մը երբ իր զաւակը չը
 սիրէ ամէն բանէ առաջ՝ ի՛նչ բան կրնայ սիրել ուրեմն :
 Ոչ մէկ բան կրնայ սիրել ան . եթէ մարդկային զգացում-
 ներու ամենէն մեծը չ՛զգար, երկրորդականներ բնական

է աւելի եւս չ'զգար. անզգայ մըն է, պակասաւոր մըն է, անարժան է մայր կոչուելու, կրնաք վստահ ըլլալ: Եթէ փնտուենք, դիտենք, պիտի տեսնենք որ այդ տեսակ կիները միայն կերուխումէ, հագուիլ զարդարուելէ, թատրոնէ պարահանդէս վազելէ, աս ու ան բամբասելէ, այս ու այն ընտանիքին երջանկութիւնը խանգարելէ, աղտոտ ժամանցներէ և շատ անգամ խաղամոլութենէ միայն հաճոյք կ'ըզան: Այս տեսակ կին մը հարցուցէք թէ ի՞նչ օգուտ կ'ունենայ աշխարհի վրայ վեասէ դատ: Մակարոյձ բոյսերու կը նմանի դժբաղդաբար, աշխարհ եկած է մեղկութեան մէջ մաշեցնելու համար իր արդէն աղտոտ հոգին:

Կին մը քր առողջ է, առատ կաթ ունի, ինչո՞ւ զրկէ զայն բնութենէն իրեն տրուած պարգևէն: Կը վախնայ որ կը տկարանայ... զարմանք, իր անցուցած յաջնեցուցիչ կեանքէն չէ՞ մի որ աւելի կրնայ տկարանալ քան զաւելին կաթ տալով Սեղմիրանը մէջքը շատ անգամ աղտոտ մըթնորոններու մէջ անքուն գիշերներ անցնելը աւելի՞ առողջապահիկ բան է: Առողջ կին մը ինչո՞ւ վախնայ կաթ տալէ. բնութեան կարգադրութիւններէն մէկը չէ՞ ան և բնութեան կարգադրութիւններուն հակառակիլը չէ՞ որ աւելի տկար կը ձգէ մարդը: Բնութիւնը մայր մը տուեր է նորածինին և տկար ու խնամքի կարօտ ծնցուցեր է զայն. մայրը ուրեմն պիտի ըլլայ անոր լրացուցիչը, անոր յենարանը: Հակառակ պարագային՝ թո՞ղ սրբէ իր վրայէն ա՛յնքան մեծ, ա՛յնքան քաղցր և ա՛յնքան վերը անուն մը, մայր անունը: Կատարեալ կին մը ի՞նչպէս անձնուէր չ'ըլար իր զաւելին. ան կը նոյնանայ անոր հետ և իր երջանկութիւնը կը խառցէ անորինին մէջ: Այն ատեն է որ անհունապէս կը մեծնայ մայր մը և կը դառնայ իր շուրջիններուն պաշտամունքի խորանը ու իր նմաններուն հիպոստոսը:

— x —

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

15⁰ Դաստիարակութիւն զաւակաց

Տղուն կաթ տալ, զայն խնամել, սիրել ու վրան դուրգուրալ գեղեցիկ և անհրաժեշտ բաներ են մօր մը համար բայց այդչափով կը լմննայ կատարեալ մօր մը զաւակներուն հանդէպ ունեցած պարտականութեանց շարքը: Այդ ամէնը տղուն շատ փոքր մէկ տարիքին համար կը բաւեն թերեւս բայց քանի այն մօր գրկին պէտքը նուազ զգայ, քանի մեծնայ ու գիտակցութիւնը փթթի, այնքան նոր խնամքներ, նոր մտածումներ, նոր ուղղութիւններ պէտք կ'ըլլայ իր մօրը: Դաստիարակելու պէտքը շուտով կը ծանրանայ անոր վրին վրայ: Զգիլո՞ւ է որ տղան ինք իր ուղածին պէս մեծնայ. կամ գող ըլլայ, կամ աւազակ, կամ անզգայ, կամ չար, կամ բարկացոտ, դիւրբարբօք, անքաղաքալար, կոշտ, հայոյամոլ, սխակալ, խարդախ, ստախօս, կեղծաւոր՝ կամ վատ մը վերջապէս: Երջանիկ են այն մայրերը որոնք արդէն տղան անանկ խմորով մը կը ծնին որ հակառակ իրենց դաստիարակելու մասին ունեցած խակութիւններնուն՝ անիկայ կ'ըլլայ ամէն գեղեցիկ առաւելութիւններով օժտուած պարկեշտ անձնաւորութիւն մը: Բայց այս երեւոյթը շատ բացառիկ է, թէ տղաքը ատանկ հիանալի խառնուածք չ'են ժառանգել իրենց ծնողքէն և թէ եթէ լաւ յատկութիւններու ծիւրն ալ կը կրեն իրենց մէջ՝ անոնք շուտ կը խամրին եթէ ճշմարիտ դաստիարակ մօր մը խնամքները չը վայելեն: Բնական է որ տղու մը հոգին մէջ թէ թերութիւններու և թէ գեղեցիկ յատկութիւններու բողբոջները կան. կամ մէկը պէտք է զարգացնել ի վեաս միւսներուն և կամ այս վերջինները՝ ի վեաս առաջինին:

Ո՛վ պիտի ընէ բայց այս բաները : Յոյս կա՞յ որ տղայ մը օրին մէկը աւազակ մը չը դառնայ եթէ իր առաջին մանր մունր առարկաներ գողնալուն ի տես՝ մայրը զինքը քաջակրէ և կամ տկարամտութեամբ անտարբեր զբա-
նուի : Ուրիշ կէտ մըն ալ կայ . շատ մայրեր ալ կը փա-
փաքին որ իրենց զաւակը պարկեշտ և համակրելի մէկը
ըլլայ և ս'րքան կը ձգտին ատոր՝ ա՛յնքան հակառակ
արդիւնքը յառաջ կուգայ : Ասոր ալ պատճառը ի՞նչ է
զիտէ՞ք . այդ խեղճերն ալ դաստիարակելու եղանակը չեն
զիտեր , որովհետև դաստիարակել զիտնայն ալ արուեստ
մըն է և ամենեւնի բարձր արուեստը պիտի կրնանք ըսել :
Եթէ ծառը մշակելու արուեստ մը կայ՝ տղայ մըն ալ
պարկետ անծնելու արուեստը չի կա՞յ , ու եթէ ամէն
մարդ մասնագէտին չափ յաջողութեամբ չը կրնար մեծ-
ցընել և արդիւնաբեր ընել ծառերը՝ նոյնչափ իրաւամբ ալ
ամէն մայր չը կրնար յաջողութեամբ դաստիարակել իր
տղան : «Ըրէ», «Մի՛ ըներ», «Գնա՛», «Մի՛ երթար»
ըսելով՝ տղայ դաստիարակել չ'ըլլար : Մեր մայրերը իրենց
ազջիկներուն կար ու ձև սորվեցնել կուզեն անպատ-
ճառ բայց Տղայ դաստիարակել սորվեցնելը մտքերնուն ,
խելքերնուն անգամ չ'են անցներ : Չէ՞ մի որ ընդ-
հանրապէս մեր մէջը տղայ մը ինք իր հովին կը մեծ-
նայ :

Մեր մայրերը կրնանք քանի մը կարգերու բաժնել
ուրեմն : Նախ անոնք՝ որոնք բոլորովին անտարբեր են
իրենց զաւակներուն դաստիարակութեանը մասին և ա-
նանկ կը կարծեն որ մայր մը ատանկ պարտականութիւն
չ'ունի ընառ . յետոյ անոնք՝ որոնք կ'ուզեն դաստիարա-
կել , կաշխատին ու չ'են կրնար , և անոնք՝ որոնք մայր
կոչուելու երանութեան արժանացած վայրկեաններնուն ար-
դէն կ'զգան անոր պէտքը և խելքի ու սրտի ոյժով ու
կեանքէն հանած փորձառութիւններով կամ դաստիարա-

կելու արուեստին մասին իրենց ըրած ընթերցումներու
հետևանքով՝ իրենց հոգեհատորներուն վրայ կը տեսնեն
իրենց ջանքերուն պտակուիլը : Յաւայի է որ այս վերջին-
ները շա՛տ ոչինչ փորձամասնութիւն մը կը կազմեն :
Ինչո՞ւ համար մայրերը աղուոր հագուստներ հագնել
զիտնան , դաշնակ դարնել կամ եւրոպական լեզուներ
գործածել զիտնան և տղայ դաստիարակել չը զիտնան :
Ինչո՞ւ մայր եղած են ուրեմն եթէ չը պիտի աշխատին որ
իրենց յառաջ բերած սերունդը թէ՛ ընտանիքին , թէ՛ ազ-
գին և թէ՛ մարդկութեան օգտակար անհատներէ բաղ-
կանայ : Ի՞նչ պատիւ է մօր մը երբ իր դաստիարակած զա-
ւակը օրին մէկը մեծ բարերար մը կը դառնայ մարդկու-
թեան , որուն անունը չըթուենք չըթուենք կը թռչի և
երախտագէտ սրտերու շրջանակ մը կը բոլորէ իր շուրջը :
Մօր մը տուած կըթուութիւնը ա՛յնքան ազգող է և ա՛յն-
քան զօրաւոր որ շատ անգամ տղան անոր ազգեցու-
թեան տակ կը մնայ մինչև մեծնայ ու կատարեալ մարդ-
ըլլալը եթէ նոյն իսկ նախնական և երկրորդական վար-
ժարաններ ալ տեսած ըլլայ . ճիշտ այդ պատճառաւ
շատ աշակերտներ ալ դպրոցներու տուած ուղղութիւնը
ընառ չ'են ընդունիր և իրենց հոգին կը մնայ անանկ ինչ-
պէս կազմած է իրենց մայրը դպրոց մտած վայրկեաննուն
մինչև զայն ձգելու վայրկեանը : Քա՛նի քա՛նի դաստիա-
րակներու և ուսուցիչներու ջանքերը ապարդիւն մնացած
են այսպէս վատնելի տղան իրեն առաջին դաստիարակ
կ'ընդունի իր մայրը՝ շատ թեթեւ բացառութիւններով ան-
չուչա : Մայրը եթէ անոր ամէնէն թարմ ու մաքողաչ
սարկիսներէն արդէն անոր հոգին նախապաշարումներով և
թերութիւններով ու սխալ սկզբունքներով չաղուած է՝
դպրոցի դաստիարակը դիւրին կրնա՞յ քանդել զանոնք :
Ազգերու եւ մարդկութեան ազգակն մայրերու տուած դաստիա-
րակութեան կախումն ունի եթէ ըսենք՝ սխալ բան մը

ըսած չենք ըլլար և դիւրին կը հասկնանք այն ատեն թէ մեր մայրերը հագուած չըլլած պուպրիկներ ըլլալէ աւելի ինչ կարեւոր ընկերքներ ունին, ինչ մեծ դերի մը պատասխանատուութեանը տակ են, ինչ անկող ոյժ մը ունին իրենց ձեռքին տակ սեւեռելու համար մարդկութեան աչքերը դէպի հոն ուր կուզեն իրենք:

Մայրերը եթէ գիտնան գործածել այդ ոյժը, մարդկութեան առաջին և ամէնամեծ բարերարները կրնան դառնալ: Թ՛ո՛ղ ամէն մայր պատիւ համարէ ուրեմն իրեն՝ ընտելեանն ատանկ մեծ պաշտօնի մը կոչուած ըլլալը և աշխատի բաց ձակտով և պայծառ երեսով ելլել անոր մէջէն: Գէժքի, արդուզարդի գեղեցկութեան և աշխարհիկ հաճոյքներու պարգեւած գոհունակութիւնները շուտով կը կորսուին բայց ընկերութեան օգտակար անհաս մը պատրաստած ըլլալու գոհունակութիւնը տեւական է, անմահ է և պատուարեր գայն զգալու կարող հոգիին համար: Մենք շատ անգամ կը նեղուինք ուրիշներու խարդախութեան, անհաւատարմութեան, կեղծաւորութեան և այլնի երեսէն, ըսել է աշխարհի վրայէն որքան ցաւ և նեղութիւն վերցուցած պիտի ըլլանք եթէ կարենանք մեզի յանձնուած հոգիները պարկեշտ ընել:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

16⁰ Խնամք ծնողաց

Ինտութեան մէկ անաւոր օրէնքով ամէն ինչ իր կեանքի չըջանը ունի, ամէն բան պիտի սկսի ապրել ու յետոյ մեռնիլ, այսպէս է թռչունին համար, ծաղիկին, մարդուն և նոյնիսկ տիեզերքի բոլոր գունտերուն՝ ինչպէս նաև մեր երկրին: Մեր երկիրն ալ իր սկիզբը ունեցած է

և պիտի ունենայ իր վերջը չենք գիտեր անշուշտ թէ երբ: Երիտասարդի կամ պատանիի առողջ հոգին պահ մը կը կարծէ որ իր ոյժերը թարմ պիտի մնան, իր երեւակայութիւնը վառ, իր մազերը միշտ սև, իր բազուկները աշխատելու միշտ տրամադիր, սակայն աւանդ որ քահնի տարիները յաջորդեն մէկմէկու՝ այնքան աւելի կ'ստուգէ իր կարծիքին անստուգութիւնը: Ծերութեան չըջան մը կը յաջորդէ և անոր ալ անկարողի չըջան մը, թերեւս կաթուածահար անկողնին գամուելու շափ տխուր չըջան մը: Ո՛վ այն ատեն ծիծաղ պիտի սիռէ իր շուքը, ո՛վ պիտի սրբէ իր խորշոմած այտերէն վար սահող արցունքի կալկանները, ո՛վ պիտի սիտիէ իր կէս մարած տխուր հոգին, ո՛վ պիտի չ'զգացնէ անոր անկարողութիւնը և անոր ամէն նիւթական ու բարոյական պէտքերը գոհացնելու օժանդակէ: Անիկայ անշուշտ որ միեւնոյն խնամքը ու գուրգուրանքը ընդունած է իրմէ իր մանուկ և պատանի թարմ տարիներու չըջանին մէջ: Իր գաւա՛կը, իր հագա՛ր գոհողութիւններով կեանքի մարդ ըրած պաշտելի հոգեհատորը՝ ըլլայ այր, ըլլայ կին:

Այրը կերպով մը, կինը ուրիշ կերպով պիտի փութան օգնութեան հասնիլ գերեզմանի մօտեցած պաշտելի էակին, անո՛ր որ քիչ առաջ համակ կեանք էր և զգալի, համակ գործունէութիւն, համակ բարի կամեցուցում, համակ հիմայ անկարող այդ ամէնուն՝ փչրուած հիւղութիւն և հիմայ անկարող այդ ամէնուն վայրկեան որ հովը լէի մը կը նմանի սպասելով ամէն վայրկեան որ հովը քչէ տանի զինքը դէպի յաւիտեանականութիւն: Գուրգուրանքը որուն կը կարօտի ծերունի հայրը կամ մայրը՝ կրնայ մը փափուկ սրտէն աւելի յարմար բոյն մը չէր կըրնար ընտրել անշուշտ և մանաւանդ կնոջ մը որ անկէ ընդունած է իր կեանքը, իր ամէն ինչը: Հոս ճշմարիտ կին մը ծնողքին հանդէպ ստանձնած անձնուէր դերին մէջ կը տեսնենք այնքան բարձր որքան իր զաւկին օր-

րանին վրայ : Մարդուն համար ի՞նչ մեծ երանութիւն արժանանալ ծերունիի մը աղօթքներուն և կեանքի մը ցաւերը սիտիած ըլլալու գիտակցութեան :

Ճշմարիտ կինը պիտի գուրգուրայ , իր ծերունի ու անկարող ծնողքին վրայ , իր անոր նկատմամբ ունեցած սէրը , յարգանքը և երախտագիտութիւնը ամբողջապէս պիտի կրնայ յայտնել վերջապէս ու երբ օրին մէկը այլևս անոր գողար ու պատկառելի դէմքը հեռանայ իր անկիւնէն՝ դեռ պիտի կարծէ տեսնել զինքը իր տեղին մէջ ուրիշ պիտի ժպտի ան յաւէտ և աղօթքներ ու օրհնութիւններ մրմնջէ : Այս յուզիչ ու մեծ տեսարանը պիտի ամբասնդէ զինքը , քաջութիւն պիտի տայ իրեն , անբաղդատեղի գոհունակութիւն մը պիտի չնորճէ որ պիտի արխայնէ զինքը իր ամէնէն դժբաղդ վայրկեաններուն մէջ : Եթէ կայ աշխարհի վրայ ամէնէն շատ այրող ու տառապեցնող վիշտ մը՝ ան ալ այն խղճի խայթն է զոր կ'զգան անոնք որ կը յիշեն մեռնողի մը հանդէպ իրենց գործած մէկ մեղքը , մէկ անարտութիւնը : Իր ծնողքին անձնուէր ճշմարիտ կին մը որքա՞ն գեղեցիկ մէկ օրինակը տուած պիտի ըլլայ նաև իր զաւակներուն որոնք ականատես իրենց մօրը անձնազոհութեանը՝ անհուն յարգանքով մը պիտի վերաբերին անոր հանդէպ և ընդօրինակեն ու կրկնեն այդ ամէնը իրենք ալ իրենց կարգին իրենց անձնուէր մօր երբ ան ընական օրէնքով երթայ գրաւել նոյն անկիւնը :

Վա՛յ այն զաւակներուն գլխուն որոնք խոցած են իրենց ծերունի ծնողքին սիրտը , չ'են փոխարինած անոնցմէ ընդունած գոհողութիւնները և չ'են ընդունած անոնց օրհնութիւնները : Ասոնց խիղճը ալեկամ ծովու մը պիտի նմանի որ ամէն վայրկեան պիտի բաղխի իր ալիերուն միշտ բան մը քանդելով անկէ : Ասոնց ամէն հանգստութիւնը սուրբեւոյթ պիտի

ըլլայ , ներքին գոհունակութիւնը որ մարդուն գերագոյն երջանակութիւնն է՝ պիտի չ'ապրի անոնց մէջ և մարդիկ իրաւամբ պիտի արհամարհանքով վերաբերուն անոնց նկատմամբ վասնզի աւագակներու համարժէք պիտի ըլլան անոնք որոնք ամէն բարիք վայելած են ուրիշէն և չ'են ուզած փոխարինել զանոնք ու է միջոցաւ : Չեն խորճիր այս տեսակները թէ իրենք ալ օր մը պիտի ծերանան , իրենք ալ ուրիշի կարօտ պիտի մնան և այն ստե՛ն ,

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

120 Ազգասիրութիւն և կրօնասիրութիւն

Եթէ մարդիկները ուզենք դասաւորել՝ հաւանականաբար ամէնէն՝ զուիւր պիտի գնենք անոնք որոնք ամէնէն աւելի զգայուն հոգի մը կը կրեն , գեղեցիկ զգացումներու ամէնէն երկիներանգ փունջը ունին իրենց հոգիին իբր զարդ : Քանի այդ փառաւոր բարձունքներէն վար իջնենք՝ այնքան աւելի կը պակսի մարդուն զգացումներու ճոխութիւնը մինչև հաւասարիւր անբան անասուններու : Բարութեան այլասիրութեան , անձնագոհունութեամբ բարձր զգացումները յուզիչ չ'են , Աստուածային թեամբ բարձր զգացումները յուզիչ չ'են , մօտեցնել մարդը : Կատարելութեան սահմաններուն չ'են մօտեցնել մարդը : Հիացումէ տարբեր ի՞նչ կրնայ ներշնչել մեզ այն քաջարի կամաւոր զինուորը որ իր ազգակիցներուն հանդատութեանը և ազատութեանը կը զո՞ճէ իր երիտասարդի առոյգ և յուսալից կեանքը : Թերեւս հոգիի այդ բարձր ու շատ վե՞ն զգացումը զգայու կամ նոյն իսկ ըմբռնելու անկարող անձեր խենթ կոչեն զինքը , բայց խենթ մը անկարող անձեր խենթ կոչեն ինչ որ կրնէ մինչ վերը յիշուած զին-

ուորը կատարեալ գիտակցութիւնով մը : Այսպէս է մարդկութիւնը , իր ծոցին մէջ կը սնուցանէ մաս մը որ մարդկութեան ցաւը իր անձինը իսկ կը նկատէ , մաս մը՝ որ հագիւր կ'զգայ իր ընտանիքին ցաւը եւ մաս մը՝ որ անձեռն դուրս ո եւ ե մեկուր մը կրած վիշտը կրեայ դիտել առտ անհարթերու քիւնով մը : Այս վերջի տեսակին պատկանողները անզգայ կը կոչենք մենք առանց վարանելու : Ասոնք պակասաւորներն են աշխարհի ամէնէն բարձր վայելքները զգալու անկարող՝ և ազատու ու ինկած կեանքով մը քաշկուտուելու համար ծնած : Եթէ ընտանիքի մը անդամները մէկմէկու միացնող սէրը ընտելենէն պարզեւուած նուիրական զգացում մըն է , նոյնպէս չ'նախայն ըզգացումը որ անմանօթ կապերով կը կապէ ազգակից մը իւր ազգակցին : Բնական է որ Յոյնի մը ցաւը Յոյն մը զգայ աւելի զօրաւոր , Ֆրանսացիի մը՝ Ֆրանսացին և Հայու մը՝ Հայը ինչ որ չ'ենթադրեր թէ Հայ մը կրնայ անտարբեր մնալ Յոյնի մը կամ Ֆրանսացիի մը ցաւերուն և այս վերջինները փոխադարձաբար : Ինչպէս ընտանիքն է որ անհատ մը իր զաւակը աւելի զօրաւոր կերպով սիրէ քան զբացիկներ կամ անմանօթի մը՝ նոյնպէս ընտանիքն է որ իր լեզուն , իր կրօնքը , իր արիւնը կրող անցեալ փառքերու կամ վատերու ընկեր ազգակից մը սիրէ աւելի շատ քան ուրիշ ո և է ազգէ անհատ մը : Յեղի նկարագիրով , ցեղի բարքերով նման տարրեր կը կապուին մէկ մէկու անբացատրելի ոյժով մը և շատ անգամ ա՛յնքան զօրաւոր որ յառաջ կը բերէ ուրիշ ցեղերու վրայ խուժուժ յարձակումներ եւ հակամարդկային վայրագութիւններ : Ազգակիցները մէկ մէկու կապող սիրոյ այդ մեծ ոյժը դառնալու չէ անշուշտ պատուհասի աղբիւր մը չբռնակայ ազգերու համար այլ ըլլալու է բարոյական կոպ մը որ ազգերու մէջ բարի նախանձի մը խթանը ըլլայ և զանոնք մղէ մէկ մէկէ աւելի բարոյապէս յառաջդիմելու

ու խելու մեծ ու բարձր անուան դասինն : Ազգասիրութիւնը իր այս առումով՝ կուգայ զրաւել իր տեղը գեղեցիկ զգացումներու երկներանգ փունջին մէջ . անկէ զուրկ հոգի մը բարոյապէս իյնալու սկսող հոգի մըն է վտահօրէն , այսօր ազգին ցաւը եթէ չ'զգար՝ վաղը իր ընտանիքին անդամներուն ալ պիտի չ'զգայ հաւանականաբար : Անոր սրտին խորը ա՛լ մի՛ փնտռէք զո՞նողութեան , անձնուիրութեան պէս կատարելութիւններ . հասկցէ՛ք թէ պակասաւոր մըն է և մե՛ծ յոյսեր մի՛ գնէք անոր վրայ : Այդ գեղեցիկ ու սուրբ զգացումը անհատի մը մէջ փրթանալ սկսելուն պէս կրնայ զայն առաջնորդել մինչև արձամարհելու իր ազգը իրը թէ կարենար փոխել իր արիւնը , իր ջիղերը , իր խառնուածքը , իր նկարագրի հիմնական մասերը որ ցեղինն է : Կը նմանի ան մէկու մը որ իր ծնողքը իրենը չը նկատելովը կը կարծէ թէ չէ ժառանգած անոնցմէ ծանօթ կամ անծանօթ մնացած հակումներ : Դիտեցէ՛ք անգամ մը մեծ ազգերու մէջ ս՛րբան մեծ է նաև այդ զգացումը , անոնք ինքզինքնին օտար ազգէ ձեւացնելու ոչ պէտք ունին և ոչ ալ փափաք , անոնց համար թերեւս ազգային կեանքը աւելի շատ կարեւորութիւն ունի քան ընտանեկան կամ անհատական կեանքը , կ'ապրին ազգին համար և կը մեռնին անո՛ր համար : Փոքր ազգերը փոխանակ մեծ ազգերու տկար կողմերը և տգեղ սովորութիւնները ընդօրինակելու՝ աւելի լաւ կ'ընեն եթէ ընդօրինակեն անոնց ազգասիրութեան ոգին ինչ որ անշուշտ առաջին պայմանն է զիրենք ալ բնուելու օրին մէկը մեծ ազգ մը , խելով մեծ , հոգւով մեծ : Տրպար կին մը , կատարեալ մայր մը այսպէս կ'ըմբռնէ ազգասիրութիւնը և իր ազգին ցաւերովը տառապելուն մէջ իսկ կը գտնէ իր բարոյական կեանքի գոհունակութիւնը , կը տառապի ինքն ալ իր կարգին և ոչ թէ առնոնցմէ խոյս տալու համար կ'ստորնանայ ա՛յնքան՝ որ

ուրանայ մինչև իր ազգութիւնը . և մայրերու այդ հաւ-
 ընտաշխ սառապակներ անյաղթելի ոյժ մը կը դառնայ օր
 մը ստեղծելու համար աւելի նախանձելի և աւելի հան-
 գըտաւէտ ազգային կեանք մը : Ազգի մը լեզուն ու կրօն-
 քը անոր ինքնութիւնը որակել տուող ամէնէն առաջին
 միջոցը և անոր գոյութիւնը ապահովող ամէնէն առաջին
 պայմաններն են : Փարկ անոնց՝ կը նշանակէ ըլլալ «Անձ»
 հոգիով և ստատրել նաև անոնց մեծութեան : Մեր ազգը
 մանաւանդ բարձրանալու համար իր արդի վիճակէն
 պէտք ունի այդ սիրոյն , այդ անսահման սիրոյն . թո՛ղ
 ան հաւատարիմ մնայ ուրեմն իր լեզուին , իր կրօնքին ,
 միշտ վառուած՝ զանոնք աւելի կատարեալ և աւելի լու-
 սաշող երանելու ըզձանքով վասն զի աշխարհի վրայ չի կայ
 բան մը որ չենթարկուի բարեշրջութեան օրէնքին ինչպէս
 նաև լեզուները և կրօնքները : Այս ըմբռնումովը սնած
 մայրեր կատարեալ մայրերն են որոնք կ'զգուշանան բո-
 յոր այն միջոցներէն որ կրնան խաթարել իրենց գաւակ-
 ներու նման ձգտումները : Անոնք պէտք չեն տեսներ ի-
 րենց տղաքը մատղաշ հասակնուն զրկելու օտար վար-
 ժարաններ և ի սէր օտար լեզուի մը մէկ քանի բառե-
 րուն՝ զոհելու ազգային զգացումի բարձր բնազդը հա-
 մեմատարար վճարելով շատ աւելին քան ինչ որ պիտի
 վճարէին ազգին վարժարաններուն : Մեծ ազգերու սկզբ-
 բունքն է «Իր ազգը պաշտել , օտարինը սիրել» , ինչո՛ւ
 չըլլայ մերը այնպէս : Որքա՛ն տկարամիտ մայրեր ունինք
 որոնք կը կարծեն թէ ամէն գեղեցիկ բան միայն օտա-
 րէն սպասելու է , թէ մեր ազգը ո՛չ կրնայ կրթել , ո՛չ ու-
 սուցանել և ոչ ալ ժամանակին յարմար անհատներ պատ-
 ներուն օտար վարժարաններուն մէջ տալ կուտան մտքի
 և սրտի անանկ ուղղութիւն մը որ շատ անգամ պատ-
 ճառ կ'ըլլայ ընտանիքներ կործանելու : Անոնք կ'անգի-

տանան սա ճշմարտութեան թէ ամեն ազգ կրնայ կրթել
 ի՛ր ազգակիցը և օտար դաստիարակութիւնով մնանող-
 ներ ընդհանրապէս կ'ըլլան «այրասերածներ» : Ինչո՛ւ սա-
 կայն . . . — վասն զի տղայ մը որուն նկարագիրը չէ
 կազմուած դեռ՝ օտար ձեռքերու յանձնուելուն պէս ,
 յայտնի է թէ ամէնէն առաջ պիտի սկսի կորսնցնել ազ-
 գային զգացումի , ազգային հպարտութեան հոգեկան մեծ
 ոյժը որուն դիւրին կը յաջորդեն բարոյական զգալի ան-
 կումներ : Վասն զի օտարը պիտի ջանայ ամէնէն աւելի
 սիրցնել ինքզինքը ինչ որ արհամարհել պիտի տայ տղուն
 ամէն ինչ որ չը կրեր օտարին կնիքը : Վասն զի տղուն
 ամէնէն աւելի մատղաշ և զգալու ու սպաւորուելու ըն-
 դունակ ուղեղը շուրջի լեզուին անվարժ՝ պիտի ստիպուի
 չը փթթելու և չը զարգանալու մէկ երկու տարի յաջոր-
 դարար և ուղղելու իր ճիգերը նոր բառեր միայն իւ-
 բացնելու ինչ որ թէ ժամանակի և կրթութեան կորուստ
 է և թէ չեղում մը բնութեան օրինաւոր ճամբէն : Չը
 մոռնանք որ բնութենէն չեղելու հետեւանքը չի կայ ա-
 տեն մը որ աղիտարեր չըլլայ մարդուն համար : Հապա
 մոռնանք սա կէտը թէ աղու մը դաստիարակութիւնը
 ապահովելու առաջին միջոցը անոր յարասեւ մշակութիւնն
 է սկսելով օրօրոցէն և չը դադրելով վայրկեան մը իսկ :
 Ո՛վ կրնայ ուրեմն դիւրաւ ուղղել այդ մէկ երկու տա-
 րիներու միջոցին տղուն հոգիին ու մտքին մէջ ուսճա-
 ցած սխալ ու վնասակար հակումները երբ խեղճը նոր
 բառեր միայն սորվելու կը ճգնէր և օտար լեզուով ար-
 տասանուած ոչ մէկ շինիչ ու կրթող նախադասութիւն
 հասկնալի կ'ըլլար իրեն : Ծառը ծուկէ՞ վերջ չտկելը դիւ-
 րին է թէ ծուկ չսկսած առաջը առնելը : Եթէ ծնողք-
 ները «Մեր դպրոցները անկայուն վիճակ մը ունին» պի-
 տի առարկեն , թո՛ղ ցնցուին խորհելով որ իրենք իսկ են
 ատոր պատճառը վճարելով առատ օտարին և վերապա-

հելով շատ հնչին փոխարինութիւն մը մերիններուն : Մենք մեր աչքերը, բերանը ու ձեռքերը բաց փոխանակ օտարին վազելու, քննելու ենք մեր ցաւերը և դարձանելու ենք զանոնք մե՛ր ձեռքովը իսկ. ասանկ ընելով մեծ եղած են օտարները : Ահա՛ կատարեալ մօր մը ուշադրութենէն չը վրիպելիք պարագայ մը ևս :

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

18⁰ Պարկեճուքիւն

Ի՞նչ է պարկեշտութիւնը, այս հմայիչ բառը զոր ազգեր դարերէ ի վեր յեղյեղած են ու կը յեղյեղեն, որուն կը ձգտին կատարելութեան տեսչացող հոգիները : Երբ մարդ դադրի օր մը աւելի հանգիստ, աւելի երջանիկ ըլլալու երազէն՝ պիտի դադրի նաև պաշտելէ պարկեշտութիւնը և զայն հետապնդելէ : Պարկեշտութիւնը իր ամենեւն լայն առումով ամբողջութիւնն է ուղղամբտութեան և այն բոլոր գեղեցիկ յատկութիւններուն որոց վրայ խօսուած է անշտաբար : Կարելի է զայն սահմանել հետեւեալ կերպով ևս «Պարկեճուքիւնը մարդկային հոգիին այն գիտակից վիճակն է որ չը ներեք ինքզինքին ինչ որ չը ներեք ուրիշին, որ կը պահանջէ իրմէ ինչ որ պիտի պահանջէր ուրիշներէն եւ որ կը սրամաղբէ ինքզինքը յօգուտ իր անձին եւ իր նմաններուն» : Պարկեշտ չէ անշուշտ ան որ սուտ կը խօսի իր մէկ շահը ապահովելու նպատակաւ՝ վնասելով ուրիշին շահուն : Անպարկեշտ է ան որ ուրիշին տկարութիւնը չարաչար կը գործածէ, որ իր հաճոյքին համար ուրիշին ընտանեկան հանգիստը կը վրդովէ, որ կը խարդախէ, կը գողնայ և

կը դաւաճանէ : Անպարկեշտ է ընտանիքի այն հայրը որ չ'աշխատիր իր կազմած ընտանիքին երջանկութեանը, այն կինը՝ որ ամուսնական կեանքի մէջ կը մտնայ առանց այդ կեննքին հարկադրած պարտականութիւնները պահանջելու ինքզինքէն, առանց ինքզինքը իր անուսնոյն եւ իր գաւակներուն նուիրելու պարտականութեան : Աշխարհի ընդհանուր երջանկութիւնը այն ատեն միայն ապահովուած պիտի ըլլար երբ ամէն մարդ կարենար պարկեշտ ըլլալ : Ի՞նչ երջանկութիւն է պարկեշտ մարդոց չըրջանակի մէջ ապրելը. հոն կեղծիք չի կայ, չարամտութիւն չի կայ, անխտանութիւն չի կայ, քաղաքավարական կապուած ձեւերու ճնշում չի կայ, ամէն մարդ ազատ է, ամէն մարդ մէկ մէկու յաջողութեան կը ցանկայ, ամէն մարդ զիրար եղբայր կ'զգայ : Պարկեճուքիւնը կատարելութեան կնիքն է. պարկեշտ մարդ մը չի փոխեր իր անձնական համոզումները ի սէր գրամի կամ հարստութեան, կը նախընտրէ մեռնիլ քան ստորմասնայ ինչպէս բարոյապէս : Ան բանի մը միայն կը ցանկայ և այդ բանն ալ է ուրիշին երջանկութիւնը ինչպէս նաեւ իրենը հաւասար չափով : Շատեր կան որոնք հակառակ իրենց ու է մէկ բարեբարէն ընդունած ըլլալուն ամէն տեսակ ձեռնտուութիւն ու բարիք՝ չ'են վարանիր ի վնաս անոր ձեռքովու երբ ան ի վիճակի չէ այլևս շարունակելու իր անտուութիւնը և երբ ու է անձնական շահ այդ ընթացքը կը պահանջէ իրենցմէ : Ազոտոտ հոգիներն են ասոնք որոց կը պատահուի ամէն ինչ զարգի մարդ, օձեր են որոց բարեկամութեան վտանգութիւն չ'ըլլար երբեք : Մայրեր որոնք մարդկութեան ամէնէն մեծ ու առաջին դաստիարակները և առաջնորդներն են թո՛ղ իրենց մտքին ու սրտին մէջ և անաջնորդներն են թո՛ղ իրենց մտքին ու սրտին մէջ անաջնորդի տառերով քանդակին պարկեճուքեան նուիրական անունը և այն աքեն մարդկութիւնը նուազ ցաւերով պիտի տառապի :

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

19⁰ Համեսուրիւն.

Շատ կարեւոր հարց մըն է սա հարցը «Ըլլա՞լ թէ երեւնայ»: Արդարեւ, ինչի փափաքելու ենք, գեղեցիկ, պարկեշտ, առաքինի, ազնիւ, բարի, հմուտ, և այլն, և յն ըլլալու թէ երեւնայու: Երեւնայը ուրիշին համար է իսկ ըլլալը մեզ համար: Ինչո՞ւ պիտի ցանկանք այդ կատարելութիւնները ունեցած երեւնայու երբ պզտիկ գոհողութիւն մը իսկ յանձն չը պիտի առնենք իրաւամբ գանձք կրելու համար մեր մէջը. մարդ իր շատ փափաքած բանին համար գոհողութիւն չ'ընե՞ր: Եթէ շատ կարեւորութիւն կուտանք անոնց, ջանանք իւրացնել գանձք, իսկ եթէ երկրորդական կարեւորութիւն ունին՝ ինչո՞ւ անոնք ունենալ կեղծենք, համարձակ կերպով յայտարարենք թէ «Մենք կարեւորութիւն չ'ենք տար անոնց և անոր համար չ'ենք փափաքիր ըլլալ այնպէս»: Մարդիկներէն շատեր կուզեն ամէն սուգ ու ամօթալի արարքներու մէջ գտնուիլ և նորէն սուրբ ի պէս ճանչցուիլ ամէնէն, եւ ասոր համար ձայներնին հասած տեղը ինքզինքնին գովելու կը ձեռնարկեն: Ծիծաղելի չե՞ն ասոնք. մէկ օրէն միւսը գիտուն կամ փիլիսոփայ երեւնայ կուզեն կամ փարայի մը նըպաստ չ'ըրած բարեբաւ հոչակուիլ: Խեղճերը չ'են գիտեր թէ վերջին յաղթանակը տանողը միշտ ճշմարտութիւնն է և օր մը երեւան պիտի ելնէ իրենց ճանձողամտութիւնը: Մարդու մը հոգեկան գեղեցիկ կարողութիւններ ունենալը բնկերութեան մէկ ցաւը կը մեզմէ միշտ մինչ այդպէս երեւնայու տենչը այդ օգուտը չը ներկայացնելէ զատ նոր ցաւեր կ'ստեղծէ անոր: Շատեր կը խաբուին այդ

ինքնագով տկարամիտներէն և նիւթական ու բարոյական վնասներու կ'ենթարկուին: Ինքզինքը շատ պարկեշտ ներկայացնող մէկու մը չը վստահուիր դրամ, հարստութիւն և բարոյական ամէն հոգածութիւն, ու հետեւանքը մի՛շտ կորուստ, մի՛շտ վնաս, մի՛շտ ցաւ: Աշխարհի վրայ վստահութեան արժանի միայն անոնք են որոնք գործնականապիս ի յայտ բերած են իրենց գոհողութեան ոգին և ամէն տեսակ կատարելութիւններ: Վստահօրէն հեռու և զգոյշ մնալու է անոնցմէ որոնք իրենց կարողութիւնները և առաւելութիւնները թուելու մնամտողութիւնը ունին: Յայտնի է որ այս վերջինները առանց ճիգի, առանց աշխատութեան և գոհողութիւններու համբաւ չահիլ կուզեն զայն շահագործելու համար ի նպաստ իրենց փառամոլ ու աղտոտ ես ին: Ստորնութիւն չէ՞ զեքօ մը արժեկ և նմաններէն ակնկալել պատիւ, յարգանք, վստահութիւն, ամէն ինչ: Կատարեալ անհատ մը եթէ ամէն տեսակ օգտակար ձեռնարկներու մէջ կ'երեւնայ՝ ոչ պատիւ չահելու ոչ ալ յարգանք մտբալու համար է, այլ միայն գոհացում տալու համար իր մաքուր հոգիին: Համեսուրիւն է գեղեցիկ յատկութիւններ ունենալ եւ զանոնք ցուցադրելու չը ճգնիլը և համեստութիւնը կատարելութիւնները ամբողջացնող ամէնագեղեցիկ դրուագն է: Համեստ կին մը աւելի դիւթական կը դարձնէ իր ընտանիքի մօր առաքինութիւններուն հմայքը:

ԳԼՈՒԽ Ժ. (Շարունակութիւն)

20⁰ Ընկերական կեանք.

Այն՝ մայրը որ ցարդ յիշուած կատարելութիւնները պիտի կրէ սպանովաբար պիտի դառնայ տանը պահապան

հրեշտակը և երջանկութեանը հիմը, բայց ընհանրի կասարեալ մայր կարենալ ըլլալը արգելք պիտի կրնայ՝ ըլլալ տեսնենք որ ան ունենայ նաև ընկերական գործօն և օգտաշատ կեանք մը: Արդարև ան ընկերութեան առաջին և ամէնակենսական ծառայութիւնը մատուցած պիտի ըլլայ երջանկացնելով զայն կազմող կարեւոր մասը՝ ընտանիքը և նուիրելով անոր մարմնով ու մտքով առողջ և օգտակար անդամներ, բայց տունէն դուրս ալ դեռ պիտի ըլլան վայրեր ուր անոր փափուկ ու գուրգուրակց աջակցութեան պէտքը պիտի զգացուի: Ո՞վ պիտի հիմնէ և խնամէ որբանոցները, հիւանդանոցները, անկուրանոցները, կրթական և բարեգործական ամէն տեսակ հաստատութիւնները: Ո՞վ պիտի աշխատի որ աղքատ ընտանիքները աւելի բարեկեցիկ դառնան, ընկերութեան վէրքերը և ցաւերը ամոքուին ու սիրտուխն: «Այրերը պատրաստ են» պիտի պատասխանէք թերեւս բայց ինչ համեմատութեամբ որ կինը զբաղած պիտի ըլլայ իր տան մէջ՝ նոյնքան և աւելի խիզ զբաղած չէ՞ այրը իր գործերով: Դիւրին է ապրուստ ձարելը, ընտանիքի մը կեանքին պահպանման հոգը ունենալը ամէն վայրկեան: Այրերը պիտի նուիրեն իրենց հանգստի կամ աւելորդ ժամերը հանրային օգտաւ գործերու եւ կիները պիտի մասնակցին անոնց: Ապրիլը գործունէութիւն է, ապրելու, գործելու սահմանուած ջիղի կտոր մը խիզ ձգելու չէ որ անգործ ժանգոտի: Որքան բարիք կրնան յառաջ բերել հաւաքական ոյժերը: Ստոր անոր դրամ բաժնելով, ուտելիք բաժնելով չէ որ կարելի է չքաւորութիւնը անհետացնել կամ պակսեցնել աշխարհի վրայէ այլ աշխատութեան սերը ծաւալելով ամեհուրեհ եւ աշխատութեան գործիներ հայրայրելով: Աղքատ հողագործը ինքնին չը կրնար գնել կատարելագործուած գործիները բայց այդ նպատակին ձգտող հաւաքական ոյժ մը, ընկերութիւն մը կրնայ շատ դիւրաւ

լրացնել այդ պակասը: Իր զաւակներուն օրագահիկը հազիւ հայթաթող գործաւորը ինչպէս կատարելագործել տայ անոնցմէ մէկուն վրայ տեսնուած ո և է մէկ տաղանդը կամ դարմանել տայ խնամքներու կարօտող մէկ հիւանդութիւնը: Արիասիրտ, անձնուէր եւ անխաղախ անհասկերու պէտք ունի միշտ մարդկային ընկերութիւնը անոր մուք խաւերուն լոյս եւ հիւանդ մասերուն դարման նուիրելու համար: Այս հերոսները, այս քաջերը, այս ճշմարիտ մարդասէրները կրնան ըլլալ այր թէ կին անխտրաբար: Երեւակայեցէք հիւանդ որբի մը անկողնոյն քով ընտանիքի մայր մը որ կը շոյէ ու կը փայտանոյժէ զայն իրրեւ իր զաւակը, որ յոյս ու կեանք կը ներշնչէ անոր՝ իր փորձառու մօր համողիչ շեշտովը նմանօրինակ հիւանդութեան մը շուտով դարմանուիլը հաստատելով: Երեւակայեցէք ուրախութիւնը պանդուխտ զբրկեակին որուն տխուր խուցէն ներս գուրգուրտ կնոջ մը փափուկ խնամքը կը նշմարուի, ուր ազդոտ ու պատառուն անկողնի մը կը յաջորդէ մաքուրն ու կարկըտուածը կամ բորբոսած կազմածին՝ ջինջ ու ծիծաղկոտը: Կատարեալ մայր մը կրնայ բարիք մը դառնալ նաև իր մօտաւոր կամ հեռաւոր մարդկային շրջանակներուն և չը զանար իր խնամքը, իր գուրգուրանքը, իր սէրը կամ շունչը անոր որ կը կարօտի անոնց: Ինչ հարկ աւելորդ շաղակրատութիւններու կամ կեղծուպատիր բարեկամական այցելութիւններու նուիրել իր թանկագին ժամանակը: չէ՞ մի որ կաթիլ մը արցունք խիզ սրբելը հազար կը: չէ՞ մի որ կաթիլ մը արցունք մէջ: Կը բաւէ վնասել ընտանգամ աւելի կ'արժէ անոնցմէ: Կը բաւէ անվնաս կերպով միջոց կերութեան ցաւերը ու վէրքերը: անվնաս կերպով միջոց պիտի ստեղծէ նա այնուհետեւ քիչիկ քիչիկ մեղմիլու գանտնք: Անոր համար մարդկութիւնը իր երկրորդ ընհանրիկն է զոր կը սիրէ անհասխանիք եւ կարողին սիրով մը:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կատարեալ մօր մը առաքինութիւնները և պարտականութիւնները ճանչնալէ վերջ ա՛լ դիւրին է հետեւցընել թէ աղջիկ մը ի՞նչի պիտի ձգտի գիտակցութիւնը ծնած առաջին վայրկեանէն իսկ՝ քանի որ ընտելանք զայն սահմանած է ապագայ մօր պաշտօնին: Եւ եթէ կան աղջիկներ որոնք ինքնաբերաբար կամ ընկերական ինչ ինչ պայմաններու հետեւանքով չ'են տիրացած այդ պաշտօնին, պէտք է գիտնալ որ անոնք իսկ աւելի բարձր և աւելի կատարեալ անհատներ կը դառնան եթէ ունենան այդ դժուարին պաշտօնին պահանջող բոլոր առաւելութիւնները և առաքինութիւնները: Եթէ ընտանիքի մօր առաքինութիւնները թուեցինք վերը՝ ըսել չ'ուզեցինք անշուշտ թէ անոնք միմիայն անկէ կը պահանջուին կամ անո՛ր առանձնաշնորհումներն են. ո՛վ որ կ'ապրի աշխարհի վրայ իբր մարդ՝ պէտք է կրէ իր մէջը յիշուած բոլոր գեղեցիկ զգացումները և կարողութիւնները վասնզի ի՞նչ պիտի արժէր միայն մարդկութեան կէտին կատարելութիւնը եթէ միւս կէտը բոլորովին անտաշ մնար: Ըլլայ ընտանիքի մայր, հայր, քոյր կամ եղբայր, մարդ մըն է որ կ'ապրի և կատարեալ մօր այսինքն կատարեալ մարդու առաքինութիւնները պէտք է ցոյցանէ իր վրայ: Եթէ ընտանիքի հայր կամ մայր չէ և զաւակներ չ'ունի, ընտանիքի մը մէջ չը՛ պիտի ապրի վերջապէս ուր պիտի ըլլան իր քրոջ կամ եղբօր կամ մօտաւոր մէկ ազգականին զաւակները զորս կրնայ դարձնել իր ալ գուրգուրանքի առարկան: Երբ մօրմէն կատարելութիւններ կը պահան-

ջենք նոյնը սպասելու իրաւունք ունինք նաև հօրմէն, երգումէն, եղբօրմէն, զաւակներէն, մարդկային ընկերութիւնը կազմող ամէն մէկ անհատէն վերջապէս:

Ուրեմն աղջիկները «թերեւս մենք ընտանիքի մայրեր չ'ենք ըլլար» խորհելով իրաւունք չ'ունին ուսերնին թօթուելու և անսխալ գտնուելու իրենց մարմնական թէ հոգեկան առողջ զարգացումին: Ասոնց նպատակը չը պիտի ըլլայ քանի մը բառ Ծրանակրէն կամ Անգլիկերէն սորվիլ, երկու կամ երեք եղանակ նուագել զաշակի վրայ և այդպէսով ոսկեզօծելով իրենց անսառնօղի կատարեալ մարդու հովեր առնել: Երեւնալը ըլլալ չէ, թող շա՛տ լաւ ըմբռնեն ասիկայ և ըլլալու ձգտին քան երևնալու: Ան որ կատարեալ է, արդէն կ'երեւայ ինքնին, առանց ձիգի, իսկ ան որ չէ եւ կուզէ երեւնալ՝ անպատճառ դժբաղդ կ'ըլլայ օրին մէկը և կամ դժբաղդ կ'ընէ իր շուրջիները վասնզի կեանքի չը պատասխանատու ակար ու ամէն հովի դէմ խաղալիկ հիւլէ մը կը դառնայ ուրկէ ոչ ոք կ'ախորժի և ոչ ոք կ'օգտուի: Քանի որ կ'ապրինք՝ օգտակար պիտի ըլլանք թէ մեր անձին և թէ մեր շուրջիներուն և ցորչափ չ'ենք իւրացուցած ընտանիքի մօր առաքինութիւնները և ճանչցած անոր պարտականութիւնները՝ չ'ըսենք թէ արժանի ենք մայր ըլլալու: Ուրեմն, փետուրներով, ժապաւէններով և ժանեակներով զբաղող փափկասուն օրտորդներ, կեանք խաղ մը մի՛ նկատէք, իրականութիւն է ան եւ պատասխանեցէք անո՛ր: Զօրացուցէք ձեր հոգին որքան որ կրնաք, մեակեցէք ձեր միտք որքան որ կրնաք, զարգացուցէք ձեր մարմինը կարծիութեանէն ալ անդին և ա՛յն ատեն, ա՛յն ատեն միայն արժանի պիտի ըլլաք մարդ անունը կրելու և իրապէս երջանիկ ըլլալու: Խորհեցէք, մտածեցէք թէ ի՛նչեր կը վնասեն բնականի մօր առաքինութիւնները ձեռք ձգելու եւ զգուշացէք անոնցմէ: Եթէ սիրէք ստախօտութիւնը՝

պիտի սիրէք նաև խարդախութիւնը և չը պիտի կրնաք ըլլալ կատարեալ մայր, չը պիտի կրնաք երջանիկ ընել ձեր շուրջիները: Եթէ սիրէք միմիայն խաղը և պարը, չը պիտի կրնաք սիրել աշխատութիւնը և ըլլալ ժրջան տանտիկին մը: Եթէ սիրէք որ ամէն առաւելութիւն ձեռք ձգէք առանց ճիգի, չը պիտի կրնաք ըլլալ անձնուէր մայր: Թո՛ղ ամէն վայրկեան կատարեալ մայրը խտէալ ունենաք ձեր մտքին առջեւ և յուսալից ու հոգեւէն ձգտիք դէպի այն:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ՕԳՏԱԿԱՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱԼՋԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՍԱՐ.

1⁰ Դաս սորվելու եղանակը:

Ձեր մատղաշ տարիքէն դէպի ընտանիքի մօր կատարելութիւնները ձեր ունենալիք ձգտումը արդիւնաւորելու և անոր խոչընդոտներուն դէմ զձեզ ուժովցնելու համար կարգ մը օգտակար հրահանգներ ձեզ նուիրել աւելորդ չ'եմ համարիր: Դուք դեռ անսիրձ էք և եթէ չ'ունիք խելահաս և վստահելի առաջնորդներ, դաստիարակներ կամ ծնողքներ, հաւանականաբար շատ անգամ լաւ ընել կարծելով դէշ պիտի ընէք: Երանի ձեզի եթէ միւսնոյն նպատակին ձգտող, ձեզ կատարեալ մայրեր ընելու աշխատող ճարտար դաստիարակներ կամ ծնողքներ ունիք. կրնաք անոնց հրամաններէն մազի թելի չափ չի չեղիլ, իսկ հակառակ պարագային՝ պէտք է լլաք աւելի զօրաւոր և խելացի որպէսզի հոսանքէն տարուելով սխալ ուղղութիւններ, սխալ ունակութիւններ չ'ստանաք:

Ձեզ համար շատ կարեւոր է մանաւանդ գիտնալ թէ ինչպէս պիտի պատրաստէք ձեր դասերը որ չը վնասէք ձեր մարմնի առողջութեան: Ձեզմէ շատեր հարկաւ առողջապահութեան դասեր կ'առնեն բաց նորէն անոր հակառակ կը շարժին: Հաց կերած կերած դաս սորվելու կը նստին, կ'ստիպեն որ արիւնը ստամոքսէն դէպի ուղեղ յառաջանայ և մարտողութիւնը խանգարի: Եւ եթէ տարիներով այս դրութիւնը շարունակեն, շատ կանուխէն տեսակ տեսակ հիւանդութիւններ պիտի հրաւիրեն իրենց վրայ: Այն դասերը զորս սորվելու համար քիչ թէ շատ ճիգի և ուշադրութեան պէտք ունին պէտք է սորվիլ միտ առաւօցները երբ միաքը թարմ է և ոյժով: Դիտեցէք թէ այն ատեն եթէ դասը երկու անգամ կարդալով կը սորվիք, ուրիշ ատեն տասը անգամ պէտք է կարդաք: Ձաւերէն կամ նախաճաշէ անմիջապէս վերջը երբեք դաս չը սորվիլը հաստատապէս որոշեցէք: Եթէ ձեր դպրոցին մէջ առանկ սովորութիւն կայ որ ամէն ժամ գլուխ գոնէ քաւորդ մը հանգիստ չ'են տար ձեզ, պահանջեցէք որ անպատճառ սյդպէս ընեն որովհետեւ շարունակաբար 1—2 ժամ սենեակի մեջ փակուիլ եւ դասի աւադիր մնալը անպատճառ պիտի յոգնեցնէ ձեր շիղերը եւ միտքը:

Ձեր սերտողութիւնները և դասերը եթէ բացօթեայ կարենաք ընել շատ բան շահած կ'ըլլաք ձեր առողջութենէն: Անոնց մը կարգադրեցէք որ ձեր ամեն դասեր ժամանակին պատրաստ ունենալու համար չը բռնադասուիք սրամաղիւր չ'եղած ասեցնիդ չ'ուզած մեկ դասերնիդ սորվելու: Եթէ չը ձգէք որ հետեւեալ օրուան դասը մինչև նախորդ օրը անպատրաստ մնայ, այդ նեղութենէն կ'ազատիք որովհետեւ բռնադատուած չ'էք ըլլար դասը հասցնելու և ամէն դաս ձեր անոր արամաղիւր վայրկեանին կը սորվիք: Զանազէք մանաւանդ որ ուսուցչին դաս բազատրած ասեցն դասը երբ ոչ ամբողջովին՝ գոնէ կիսով

սորվիք. այս բանը վերջէն ձեզմէ պիտի պահպանեն, շատ մը դժուարին ճիգեր և յոգնութիւններ: Յոգնած մեկ վայրկեաննուդ, (ըլլայ մեհով կամ մարմնով) երբ կը նայիք որ շատ դժուարութիւն կը կրե՞ք դաս մը սորվելու, ձգեցե՞ք զայն անմիջապէս որովհետեւ եթէ շարունակե՞ք իսկ՝ չը պիտի կրնա՞ք սորվիլ եւ պարտաւ սեղն ալ յոգնեցուցած պիտի ըլլա՞ք ինկզիմնիդ:

Յոգնութիւնը անցնելու միակ միջոցը մաքուր օդի մէջ կըլլայ է, գացե՛ք քանի մը վայրկեանս պտտելու կամ նստելու բաց օդի մէջ, կազդուրուած պիտի դառնա՞ք և դասը սորվելու ընդունակ: «Հասկա ձմեռը» պիտի առարկե՛ք: Բայց ձմեռէն, ձիւնէն, պաղէն վախնալու ի՞նչ պէտք ունի՞ք երբ առողջ էք, երբ մարմիննիդ պաշտպանած էք անոր դէմ: Գիտե՛մ, ձեզմէ շատեր ամէն ժամու դադարներու ատեն իսկ չեն ուզեր պաղ օդին պարտե՞զ կըլլի. բայց անոնք ծոյլերն են և անմիտները, չեն մտածեր թէ վրանոց մը հազնելու և գլխարկ մը դնելու համեմատաբար շատ փոքրիկ նեղութեան մը փոխարէն որքան բան պիտի կրնան շահիլ առողջութենէն, մտքի արթնութենէն: Ի՞նչ կայ եղեր այդքան ծուլանալիք, վրանոց հագնելը կամ լատիկները ոտքը քաշելը մէկ վայրկեանի գործ է, այդպէս ընողը չի մեռնիր մի՛ վախնաք, աւելի երկար կ'ապրի: Պատասպարեցե՞ք մէկ վայրկեանի մէջ ձեր մարմինը ցուրտին դէմ և գացե՛ք վազել, վազվզել մաքուր օդին մէջ ձիւնին ու բուքին դէմ. հող մի՛ ընէք, չէք մտիք, աւելի կը տաքնաք, աւելի նոյնիսկ քան եթէ վառարանը գրկած անշարժ մնայիք ժամ մը, ու այտերնիդ կարմիրներով գունաւորած, թոքերնիդ մաքուր օդով ուռեցուցած և ուղեղնիդ կաղդուրած պիտի վերադառնաք դասարան ուր երբեք չըլլաք զիջակ մը չը պիտի ունենաք և աւելի դիւրաւ ու հաճոյքով մտիկ պիտի ընէք դասին քան սենեակէն դուրս ոտք դնելու

վախցող ձեր տխրամիտ ընկերները: Կարելի է որ ձեր մայրերն ալ վախկոտ ըլլան և կարծեն որ հանգիստները դուրսը ընելով հիւանդութիւններ կը յափշտակե՛ք, բայց դուք համոզեցե՛ք զանոնք, ջանացե՛ք շտկել անոնց սխալ գաղափարը:

Ձեզի առաջին սկզբունք պիտի ընե՞ք բան սորվելու, զարգացում, ուսում ստանալու համար մարմիննիդ չը բանդելը: Ուսումը ու զարգացումը անանկ մը պէտք է իւրացնէք որ թէ դուք հաճոյք զգաք ուսանելով և թէ ձեր մարմինը չը վնասուի: Որովհետեւ ուսումը ու զարգացումը հնարուած են մարդը երջանիկ ընելու համար և ոչ թէ մարդուն առողջութիւնը և երջանկութիւնը գողնալու:

ԳԼՈՒԻ ՏԲ. (Շարունակութիւն)

Ձ՞ Կեանքի կանոնաւորութիւն եւ դպրոցէ բացակայութիւն.

Եթէ դպրոց կ'երթաք անշուշտ դպրոցէն բան մը սպասելու համար է: պարտաւ տեղը չէ որ ձեր ծնողքը անքան ծախքեր կ'ընեն ձեզ դպրոց զրկելով: Այդ բոլոր սպասածնիդ ստանալու համար սակայն շատ կանոնաւոր պիտի ընէք: Կը տեղ պիտի երթանք, միւս օր աննկ պիտի ընենք, զը տեղ պիտի երթանք, միւս օր աննկ պիտի ընենք, կաւ: «Բայց ի՞նչ կ'ըլլայ օր մը, երկու օր բացակայելով» կաւ: Կը կարծէք որ անհետեւանք մնայ ձեր պիտի ընէք: Կը կարծէք որ անհետեւանք մնայ ձեր բացակայութիւնը. մէկ դասի մը բացակայելով, մէկ բացակայութիւն մը մտիկ չընելով՝ ծակ մը բացած կ'ըլլաք ցատրութիւն մը մտիկ չընելով՝ ծակ մը բացած կ'ըլլաք որ երթալով կը մեծնայ և չը ձգեր որ կապէք առջի առած դասերնիդ ետքիններուն հետ: Կամ այդ բացակա-

յած դասերնիդ սորվելու համար կրկնապատիկ ճիգեր պիտի ընէք և կամ թէ չը սորված ձգէք: Առաջին պարագային՝ պարագայ տեղը յոգնեցուցած պիտի ըլլաք ինքզինքնիդ իսկ երկրորդ պարագային՝ նոր դասերը չը պիտի ըմբռնէք լաւ որով և ակար պիտի մնաք այդ ճիւղին մէջ որովհետեւ ո եւ է ճիւղի մը դասերը շղթայի մը օղակներու պէս կը կապուին մէկ մէկու հետ: Չէ մի՛կ օրը, մէ՛կ ժամու իսկ կորուստը կորուստ պիտի մնայ ձեզ համար և պատճառ յոգնութիւններու կամ նեղութիւններու: Հապա անոնք որ շարաթներով կը բացակային դպրոցէն, անոնք յայտնի է որ կամ բան չը սորված պիտի հեռանան դպրոցէն և կամ թէ դասարանը կրկնելու պիտի ըստիպուին միշտ: Հիւր երթալ, հիւր ընդունիլ՝ անանկ բաներ են որ բնաւ կապ չ'ունին առակերտի մը հետ, աշակերտ մը իր ամբողջ հաճոյքը պիտի խտացնէ իր դպրոցական աշխատութիւններուն, պտոյտներուն և մարզանքներուն մէջ: Ի՞նչ պիտի չափ ան հարմիր, թատրոն, պարահանդէս և ին կրթալով. անքուն պիտի մնայ, թերեւս կարգ մը անախորժ տեսարաններու ականատես պիտի ըլլայ և պիտի մասնուի դասերու կորուստին յառաջ բերած նեղութիւններուն: Աշակերտները համոզուելու են թէ առանկ հաւաքումները իրենց համար չ'են, մեծերու համար են և փափաքելու իսկ չ'են: Մայրերը շատ աղէկ կ'ընեն եթէ այսպէս վարժեցնեն իրենց զաւակները բաց հակառակ պարագային՝ դուք խելահաս աղջիկներ էք, դուք կրնաք աղէկը գէշէն զատել հետեւաբար հակադրել ձեր ծնողքին սխալ ըմբռնումին: Անքունութիւնը կը խանգարէ գործարանները ինչպէս նաեւ ուղեղը և քնաց ու յոգնած ուղեղով չ'եք կրնաք ոչ դաս սորվիլ եւ ոչ ալ մտիկ ընել: Ձեր տարիքը ունեցողներու համար աւելի յարմար հաճոյքներ չ'են զբօսանքները և բացօթեայ խաղերը:

Չեր մարմինը անմահ շրջանին մեջն է եւ մեծերէն

իսկ աւելի պէտք ունի շարժումի ու մաքուր օդի՝ լաւ անելու, զարգանալու համար. եթէ այսօր հարմիր խճողուած սենեակներուն ապակեանած օդը չնչէք, վաղը թատրոնի մը, միւս օր երեկոյթի մը՝ շատ կանուխէն կը կասեցնէք ձեր աճելու ոյժը: Ամեն սարիք իրեն յարմար հաճոյք չ'զգար բնականաբար ինչպէս որ դուք ալ հաճոյք զգալու չ'էք մեծերու համար սարքուած հանդէսներէն: Իմացած եմ կարգ մը աշակերտուհիներու իրենց դասերէն դանգատելով ըսելը «Ախ, ինչ աղէկ են սա դպրոց չը դացող աղջիկները, դաս սորվիլ, պարտականութիւն հասցնել եւ ինչ չ'ունին և ուղաճնտն պէս կը վայելեն հաճոյքի վայրերը»: Ասանկ պէտք է ըլլայ աշակերտ մը, նեղսրտելով, դանգատելով պէտք է՝ սորվի իր դասերը: Այս տեսակները եթէ այսօր իրենց դասէն կը դանգատին ինչ ինչ հաճոյքներու արգելք ըլլալուն համար՝ վաղը շատ աւելի պիտի դանգատին վիճակունեն երբ փոքրիկ մանուկներու խնամքը անպակաս ընելու համար փոքրիկ մանուկներու խնամքը անպակաս ընելու համար պարտաւորուին զրկուիլ անոնցմէ. և կամ յայտնի է որ անկատար ու հաճոյստէր մայրեր պիտի ըլլան անոնք որ բոնք իրենց զաւակները օտարներու խնամքին պիտի յանձնեն չ'ես գիտեր ի՞նչ հաճոյքներ վայելելու համար տուէն դուրս: Առաջին հաճոյքը պարտականութիւններու կատարումին մէջ է, գիտէք արդէն. ի՞նչու ուրեմն դանգատիլ պարտականութիւնները ծանր բեռ մը նկատելով: Դուք տղայ էք, տղու հաճոյքներ փնտռեցէք, կանխահաս ծերունիներ մի դարձնէք ինքզինքնիդ մեծերու հասեցնելու միայն հետապնդելով և այդպէսով կասեցնելով նոյններ միայն հետապնդելով և այդպէսով կասեցնելու համար: Ամեն գիշեր ձեր մարմնական և հոգեկան զարգացումը: Ամեն գիշեր նոյն ժամուն պառկեցէք և շատ կանուխէն որպէսզի նոյն ժամուն արթննաք առաւօտուն և մտաւ որ դասերով կանուխէն զբաղիլ. ի՞նչ փոյթ թէ ծնողքնիդ հիւր կ'ընդունի,

հիւր կ'երթայ կամ այսինչը այնինչին հետ կ'ամուսնանայ :
 Նմանեցէք այն առողջ գիւղացիին որ բողկ հացը կրծելով
 և լոլիկը լափելով երջանիկ կ'ապրի ու հողը իսկ չ'ընէր
 թէ անդին հարուստները իրենց սեղանին վրայ տեսակ
 տեսակ համադամներ կը շարեն : Առողջ եւ բարոյապէս
 զօրաւոր ու բարձր ապրելու համար կեանքի կանոնաւոր-
 ութիւնը անհրաժեշտ պայման է... սորվեցէք հիմակուր-
 նէ կանոնաւորութիւն զնկ ձեր կեանքին մէջ և օգտա-
 կարը ու անհրաժեշտը չը զոնկ վնասակար հաճոյքներու :
 Պիտի ըսէք թէ թատրոնը օգտակար և հրահանգիչ բան է
 որովհետեւ անանկ խմացած էք հաւանականաբար , բայց
 ես պիտի ըսեմ ձեզի թէ ձեր ըսածը ճիշտ է միայն անոնց
 համար որոնք կը ճանչնան կեանքը իր ամէն մասերով
 և կրնան լաւ մարտիկ խաղին նիւթը : Դուք զեւ դպրոցի
 կեանքէն տարբեր կեանք չ'ունիք որ թատրոնի նիւթը
 լաւ մը ըմբռնելէ զատ կարենաք նաև հոն պատկերացուած
 չարը լաւէն զանազանել . ձեր սղու երեւակայութեան
 վրայ աւելի շատ կ'ազդէ գէշ օրինակը քան լաւը ուստի
 քաւրուր մեծ ու ընչ որսեղ գիսցող մարդերու համար է,
 ձեզ համար չէ , մի՛ աճապարէք այդքան և աշխատեցէք
 որ դպրոցական կեանքէն վերջն ալ ներկայ ըլլաք միայն
 բարոյացուցիչ խաղերու բան մը սորվելու համար անոնց-
 մէ և ոչ թէ հոն վազէք իբր ժամանց : Դուք կրնաք ձեզ
 համար բեռ մը ունենայ ուր ձեր դաստիարակներու ա-
 ստիջնորդութեամբ ձեզի յարմար և օգտակար ներկայա-
 ցումներ տալով զարգացնէք ձեր զգացումները և խօսելու
 ու արտայայտելու կարողութիւնները : Ատոր արգելք չի
 կայ :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ. (Շարունակութիւն)

Յ՞ Անմիաբան մի՛ ըլլա՛

Դպրոցի աշխարհը դուրսի կեանքին մանրանկարն է :
 Երկու միջավայրներուն մէջ ալ չըջապատուած կ'ըլլայ
 մարդ իր նմաններով որոց հետ չիման մէջ պիտի ըլլայ
 անհրաժեշտ կերպով : Այն արջիկը որ դպրոցի կեանքին
 մէջ արդէն գիտէ առանց կռիւի վարուել իր շուրջիննե-
 րուն հետ՝ իր ապագայ կեանքին մէջ դժուարութիւն չը
 պիտի կրէ : Բայց շատեր կան որ ամէն ատեն կռիւով և
 անհամաձայնութիւնով կ'ապրին իրարու հետ առարկելով
 թէ «Այսինչը սա թերութիւնը ունի , այնինչը նա թե-
 րութիւնը ունի» ևն ևն : Անհաւանական չէ որ ձեզ-
 մէ շատերը թերութիւններ ունենան բայց արժանիք թե-
 րութիւն ունեցողներուն հետ հասկերաշխ արդի գիտնարու
 մէջ է : Անանկ քաղցր չեշտով մը անոնց թերութիւնը
 մատնանշելու է որ չը համարձակին իսկ բարկանալու :
 Այսպէսով քիչիկ քիչիկ այդ թերութիւններն ալ կ'սկսին
 ուղղուել մանաւանդ երբ անոնց վրայ խօսուի անանկ
 ատեններու մէջ երբ թերութիւններուն տէրը հանդարտ
 և տրամաբանելու կարող վիճակի մը մէջ է : Դպրոցի
 սղոց մէջ յաճախ տեսնուած թերութիւնը անմիաբանու-
 թիւնն է : Խաղի ատեն մանաւանդ երբ ամէն մարդ բո-
 ւրովին ազատ է իր բռնելիք ուղղութեան մէջ որքան
 կռիւներ, անմիաբանութիւններ և անոր հետեւն քով
 զիրար վշտացնիչներ տեղի կուենան : Ամէն աշակերտ կը
 զիրար վշտացնիչներ տեղի կուենան : Ամէն աշակերտ կը
 փափաքի որ իր ըսածը , իր որոշածը ըլլայ և խորհեցէք
 թէ ծայրը ուր կ'երթայ . կարապին , ձուկին ու խե-
 չափառին առակը կ'երազործուի , զբօսանքը կը վեր-
 ջանայ առանց խաղացած ըլլալու և թերեւս իրարու

սիրտ ալ շատ ու շատ վշտացուցած : Մեր գունկին փայ
 միայն հաւանոյ՛ փայելոյ, միայն մեր փափաքածը ընեղ անկա-
 րեղի եւ արդէն, սա աղէկ գիտնանք. անպատճառ մեր փա-
 փաքներուն առջեւ Տեղի պիտի սակ շատ անգամ : Ուրեմն
 դուք ալ ձեր դպրոցի կեանքէն վարժուեցէք ատոր եւ
 անգամ մը մէկդ տեղի տալով միւսին փափաքին , անգամ
 մը միւսդ ուրիշներու փափաքին՝ գիտցէ՛ք առանց գը-
 լուխնիդ տաքցնելու հանդարտ ու առանց պտորչտուքի
 համաձայնի մէկ մէկու : Կոխ, անհասկանալիութիւն, պո-
 ռալ, կրակեղ, շատ սգեղ բակեր են : Եթէ չէք հաւատար
 ըսածիս , օր մը քաշուեցէք անկիւն մը եւ դիտեցէք ձեր
 կուռուղ ընկերները . ի՜նչ տգեղ ու զրուելի քիթ , բերան
 առած պիտի գտնէք , ի՜նչ արտառոց շարժուձեւեր , ի՜նչ
 անախորժ ձայներ : Անոնց տեղը դուք պիտի ամէնաք
 արդէն եւ ուրախ պիտի ըլլաք որ անոնց մէջը չ'էք : Երբ
 այդ անմիաբանութեան ոգինիդ պահէք , տարիներ ետքը
 տգեղ անուն մը պիտի շինէք ձեր անձին շուրջը եւ պիտի
 չը կրնաք երբեք կասարեալ մտայ կամ մայր ըլլալ : Վա՛յ
 այն ազգին զոյսուն որ անմիաբան սարերէ կազմուած է,
 հաւաքական ոչ մէկ ձեռնարկ պիտի իրագործուի անոնց
 մէջ , ամէն սկսուած գործ կէս պիտի մնայ , ամէն փայ-
 լուն բան ժանգոտելու պիտի դատապարտուի :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ. (Շարունակութիւն)

4⁰ Բարկութիւն

Եթէ կայ բան մը որ ամէնէն աւելի կը ձգտի զձեզ
 կատարելութենէ հեռացնել՝ ան ալ բարկութիւնն է : Առե-
 նեկ իմաստ եւ անօրայի գործերը կարեւոր ընելու հաւատ
 կը բարե քարկանայ : Բարկացած մարդը կրնայ՝ դատել ,
 խելքը կորսնցուցած գիտովի մը կամ յիմարի մը մտքի

վիճակը կ'առնէ ան թէ եւ կարճ ժամանակի մը համար եւ իր
 մտքի բնական վիճակը վերստանալէն ետքն է որ կ'զգայ իր
 բարկութեան վայրկեաններուն մէջ գործած սխալին մե-
 ծուցիւնը : Բարկութեան սաստկագոյն աստիճանին մէջ
 մարդասպանութեան դիմողներու թիւը շատ մեծ է : Ի՜ն-
 չու տեսնել գործ մը որուն զղջումը անքան ծանր պիտի
 ձնչէ յետոյ մեր վշտացած ու ցաւած հոգիին վրայ : Ինչո՞ւ
 չը վախնալ ըլլալէ խնթ մը կամ գինով մը երբ անոնց
 ըրածներէն ոչ մէկ բանին կը հաւնինք : «Է՛հ , բարկութիւ-
 նը բնական զգացում մըն է , մենք ի՜նչ ընենք երբ բար-
 կացոտ եղեր ենք , մեր ձե՞ռքն է անոր առաջըր առնելը»
 պիտի ըսէք հարկաւ , բայց այդպէս ըսելով դիւրին մը
 գործին մէջէն դուրս ելլել եւ ինքզինքը պատասխանատու
 չը նկատել չ'ըլլար . սխալ բան է ատ , աններելի եւ ամօ-
 թալի խի : Ինչո՞ւ գիտէ՞ք . որովհետեւ երբ մեկ մեր
 ակեկ քերութիւններուն ներողակց ասցալ կայիմք , ակեկ
 ինչ ասեմի մեզ անկեմի հակայ հաւանաստիքներ կառնեմ
 որ այդու պոզայի եւ ակեկուն արհեստարհակեկի արժանի
 մեկը կը դատարակ : Ըդհակառակը , մը բանը որ մենք
 մեզի չ'ենք ներել եւ մասնաւոր ջանք մը կ'ընենք անկէ
 ազատելու համար , հարիւրին հարիւր կը յաջողինք : Մեր
 ձե՞ռքն է ուրեմն մեր պակասութիւնները ուղղելը . հար-
 կաւ այո՛ : Բոլոր ան «Ձեռքս չէ» ըտողները աւելի ձիւշ
 բան մը ըսած պիտի ըլլային եթէ «Ձեմ աշխատիր որ
 զանոնք ուղղեմ» կամ «կամքի ոյժ չ'ունիմ» ըսէին :
 Յարգակեմի արժանի չ'են ակնուշ բոլոր ակեկ որ ինկզիմե-
 կին ուղղելու ջանալի չ'են : Ո՞րքան հիացում կը պատ-
 նէն կլածը չը բեր կարծես , վայրկեանի մը մէջ հմայա-
 թափ կ'ըլլայ դիտողը եւ ինքը որ պահ մը առաջ անոր
 հմուտութեան վրայ սքանչացած զայն աստուածացնելու կը
 պատրաստուէր , զգուսնք մը կ'զգայ մէկէն եւ կը բերուի

անտաշ մտքով բեռնակիրի մը կամ կոշտ ջրհանկիրի մը հաւասար նկատել զայն : Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ուսումը եւ գիտութիւնը երբ չը պիտի ծառայի մարդը ստեղծ կրաստեալ ընկերու, թո՞ղ աշխարհի հարստութեանը տէրը ըլլայ ան, զարձեակ կատարեալ մարդ չէ եւ պիտի գայ ատեն մը որ պիտի ծիծաղինք վրան տղու մը կամ յիմարի մը տեղը դնելով երբ կորսնցուցած է մտքին հաւասարակշուրութիւնը եւ ըրածը թողածը չը գիտեր : Բարկացոս մարդոց հետ սարկերու դասապարտելին աչ ի՞նչ դժուարակ բան է. ամէն խօսքի, ամէն ընթացքի մէջէն բարկանաւիք բան մը կը գտնէ կը նայիս եւ ա՛լ մտիկ ըրէ յիմարական պտուղատուքները : Պզտիկ տարիքէն աւելի դիւրին կարելի է շտիկ բարկանալու թերութիւնը ինչպէս նաև բոլոր միւսները : Ծերացած կամ սարիքը առած մարդ մը չը կրնար ևոյնիս յարստութիւն եւ կամքի ոյժ դնել ինկզիսկի ուղղելու դժուարին գործին մեջ քան մանկանարդները : Չեր աս գեղեցիկ տարիները պարա՛պը պիտի անցնէ, ուրեմն եւ պիտի ձգէք որ մեծնայ, զարգանայ ձեր մէջը բարկութեան պէս տգեղ զգացում մը : Բայց չ'եղաք երբեք ոյժով կամիլը բարկութեան հետ շփոթէք : Չեր ուսուցիչները, ձեր ծնողքը շատ անգամ ազդող ու գոռ ձայնով մը հրաման մը կ'ընեն ձեզ եւ դուք չ'էք կրնար դէմ կենայ այդ հրամանին, ատիկայ ըսել չ'է թէ բարկացած են այլ կը նշանակէ թէ հաստատապէս որոշած են : Բարկութիւնը սգեղ է, անօրայի է անոր հաւար որ բարկացած մարդ մը դաստիարակը կը կորսնցնէ միևնչեղ հաստատապէս որոշող մարդ մը զորս է իր այդ ջնաղ կարողութեան եւ իր հրամանը անոր հետեւանքն է եւ ոչ թէ յախուռն եւ անարդարանալի սպաւորութեան մը : Գացէք բարկացած մարդու մը քով եւ շատ քաղաքավարութեամբ տեղեկութիւն մը ուղեցէք, բան մը հարցուցէք իրեն, անմիջապէս կամ պիտի վրձնութիւք եւ կամ թէ խիստ ու

անպատշաճ պատասխան մը պիտի առնէք մինչ եթէ մօտենայիք հաստատապէս որոշողին քով իր ձայնին խօսակցութեան յարմար չեղող տալով պիտի գոհացնէր ձեզ : Կը տեսնէ՞ք տարբերութիւնը. առաջինը կորսնցուցած է իր գիտակցութիւնը մինչ երկրորդը բոլորովին տէրն է անոր : Հիմայ, որո՞ւն պիտի ուղեցէք նմանիլ դուք, առաջինն թէ երկրորդին. ես կը մաղթեմ որ երկրորդին այդ զմայելի կարողութիւնովը օժտուած ըլլաք ամէնքդ ալ : Բայց ի՞նչպէս, այդպէս փափաքելով, ատիկայ ձեզի խտեալ ընելով եւ այդպէս ըլլալ հաստատապէս որոշելով : Եթէ առիթը ներկայանայ բարկանալու եւ զգաք թէ արիւնը կսկսի ուղեղ խուժել, ստիկացէք ինքզինքնուդ, հեռացէք զձեզ բարկացողին քովէն եթէ կարելի է եւ ուխտեցէք չը բանալ բերաննիդ . խօսեցիք այն ատեն երբ բարկութիւննիդ ա՛յ անցած է, երբ պիտի կրնաք խօսիլ պաղ արիւնով : Ծատեր կը յանձնարարեն բարկացած ատեն ջուր խմել եւ իրաւացի ալ է քանի որ բարկացող մինչև որ երթայ ջուրը գտնէ եւ խմէ բարկութիւնն ալ պիտի անցնի : Այսպէս ընելով ընելով սովորութեան կարգ կ'անցնի բարկութիւնը իր փթթած վայրկեանէն խեղդելը եւ ա՛լ այնուհետեւ հակազդելու համար մեծ ճիգերու պէտքը չը մնար : Ջուր խմելու յանձնարարութիւնը անշուշտ անոնց համար է որոնք իրենց մէջ այնքան զօրաւոր չ'են զգար բարկութեան հակազդելու ոյժը, դուք ջանացէք որ ջուրի ևայնի պէտք չ'ունենաք. մէկ անգամ կը նեղուիք, երկու անգամ կը նեղուիք, երրորդին չ'էք նեղուիլ ա՛լ եւ ազատած կ'ըլլաք ինքզինքնիդ ազագայի շատ մը անախորժ դէպքերէ : Ատիկ գտաւ ձեր ուղղութեան ալ խնայած կ'ըլլաք գիտէ՞ք . բարկութեան հետեւանիդ հիշատակներ եւ ևոյն իսկ մտնողներ շատ փոքր թիւ մը չ'են կազմեր :

Մի՛ յուսահատիք ուրեմն դեռատի՛ բարեկամներս եւ

խօսքով՝ երես մի տաք անոնց: Դպրոցէն տուն դառնալէ վերջ ալ անկիցայսխա աշխատութեան լուսերու սկարաւնտրիւնը չ'ըզրայ որ ունենայ: Ձեր միտքը յոգնած տուն պիտի վերադառնաք. յոգնած մտքով ինչ դաս կրնաք ընել, շատ շատ գիր կրնաք ընդօրինակել բաց աւելի լաւ կ'ընէք որ ժամ մը, երկու ժամ միտքը և ուշադրութիւնը բոլորովին հանգիստ ձգէք: Դպրոցին մէջ ձեր բրած գրասանքները չեն բաւեր ամբողջ օրուան համար. տուն դառնալուդ պես առանձին, ծնողներուդ կամ ձեզի յարեալ ընկերներու հետ վերջայսխա պիտի ե պստի կամ խաղալ, մայրու օդ առնել տեսնու թի ձեռն: Այսպէս ընելով՝ հետեւեալ օրուան աշխատութիւններուն համար աւելի ոյժով միտք մը պատրաստած կ'ըլլաք, ձեր մարմնին ու ջիւղերուն ոյժ տուած կ'ըլլաք: Դպրոցականի կեանքը տասնէկ պէտք է ըլլայ, իր աշխատութիւնները միշտ պէտք է բարեխառնուին օգտակար հաճոյքներով և լոյսի ու օգի սուստ վայելքով: Կարելի է ձեր մայրերը պիտի ըսեն որ ամբողջ օրը դպրոցը անցուցիք, զինքը մինակ ձգեցիք անսական զբաղումներու մէջ, քիչ մըն ալ պէտք է իրենց օգնէք իրիկունները: Իրաւ է, անսական զբաղումներն ալ ձեր մտքին հանգիստ կուտան բաց թէ մին և թէ միւսը ընելու աւելի գեղեցիկ կ'ըլլայ. թի տեսնու աշխատութիւն և թի պոյս տրածալուրդի վերջ գեղեցիկ ակրոպոլսիւն մը կը կազմեն. կամ երկուքն ալ ընելու է յաջողարար և կամ երկուքէն մէկը անհրաժեշտ կերպով: Եթէ միշտ մտքով աշխատիք, միտքը շատ կը բխանայ գիտցած եղէք, մեքենան իսկ կը մաշի շարունակ աշխատելով, աշխատութիւն ու հանգիստ պիտի ե յարողէն միշտ մեկ մեկու. առողջ սպրբութեան քերտիքներէն մէկն է ան:

ԳԼՈՒԻ ԺԳ.

ՕԳՏԱԿԱՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴՊՐՈՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ԱՒԱՐՏՈՂ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

1° Տնական աշխատութիւնները չ'արհամարհել.

Աղլիկ մը իր դպրոցականի չըջանը անցնել, լինցնէն ևտքը հարկաւ ալ պիտի սկսի սպրիլ տունի կեանքով: Եթէ մի միայն հախակրթարանի մը չըջանը բոլորած է, հաւանականարար շատ դժուար չը պիտի գայ իրեն թէ ինքզինքը տունի կեանքին վարժեցնելը և թէ անական գործերով զբաղելը, բաց եթէ երկրորդական վարկան գործերով զբաղելը, բաց եթէ կրկրորդական վարկան խնդիրը, կարելի բան է որ գրահայելի դժուարին խնդիրներ լուծող, ատտեղագիտութիւնով, փիլիսոփայութիւնով, գրականութիւնով զբաղող միտք մը զիջողութիւն ընէ մինչև սենեակ մը աւելու, տխ ստկելու կամ տախտակ սրբելու, սպասաւորի յատուկ գործերով կամ զբաղելու: Ինքզինքը անքան բարձր կը տեսնէ որ երգբաղելու: Ինքզինքը անքան բարձր կը տեսնէ որ երգբաղելու չը պատշաճեցնէ իրեն այդ բաները: Եթէ իրաւամբ բնք չը պատշաճեցնէր իրեն այդ գագոյ մըն է, իր մտքի աշխատութիւններէ ախորժ գագոյ մըն է, իր ժամերը կորսնցնել չը պիտի ուղէ անսական աշխատութիւններու նուիրելով. իսկ եթէ իր ամէն սորվածները թիմիայն ուսած է երեւեսրու համար առանց իրական հաճոյքի կամ պէտքի, պիտի վախտայ որ ամէն մարդ զինքը իր բարձր ատտիճաններէն վար ինկած պիտի նկատէ երբ աման լուսայ, կերակուր եփէ կամ լուսայք ընէ: Մեղք չէ իրեն, ուսեալ զարգացած աղլիկան համբաւ հանելու համար սարկներով դպրոցի չորս պատերուն մէջ աշխատեցաւ. ինչպէս ուրիմն հիմայ ելլէ մէկ վարկեանի մէջ

փշուր փշուր ընէ այդ սուղ գնուած փայլուն անուշը: Իրեն կը վայլէ ակնոցը քիթը՝ լրագիրը ձեռքը նստիլ տանը պատուհանին առջև և կամ հոս ու հոն ձեմկ: Այս տեսակ աղջիկները բնաւ չը պիտի յիշեն ուրեմն թէ իրենք ալ օրին մէկը մայր ըլլալու սահմանուած են, թէ կատարեալ մօր առաւելութիւններուն մէջ շատ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ տնական աշխատութիւններու ընդունակութիւնը և սէրը: Մայր ըլլալը կամ սևական աշխատութիւններով ալ զբաղիլը արդեօք արգելք կրնայ ըլլալ մտքի աշխատարարի մը գործունեութեան եւ կամ զարգացած քեռուեաց անունը կրեցու. ճիշտը սա է թէ ամէնէն կատարեալ աղջիկը կամ կինը ան է որ կրնայ թէ սուսնին ծառայել և թէ մտքին. ոչ միևնակ կերակուրով, աւելով զբաղող կիները յարգանք կը ներշնչեն և ոչ ալ միևնակ գրեցով ու կարդալով զբաղողները: Քանի որ աղջիկ է, քանի որ կին է, քանի որ մայր պիտի ըլլայ, շատ կանուխեմ պիտի ստիպուի անշուշտ աւելի, ունեղիլի քեռեղիլի գործածութիւնը գրիչի, գրիլի ու քրտաքիլ գործածութեանը հետ: Իր դպրոցականի ատենէն երբ սիրէ իր պարապոյ ժամերէն մաս մը յատկացնել տնական գործերու, պիտի պահէ այդ սովորութիւնը մինչև վերջ և ապագային ներգործիւն կամ դժուարութիւն չը պիտի կրէ: Տնական գործերը արհամարհող աղջիկ մը դժբաղդ ընտանիք մը միայն կրնայ կազմել ինչպէս միայն տնական գործերէ հակցող մը՝ մտաւորապէս խեղճ ու նախապաշարեալ ընտանիք մը: Ո՛վ է ըսեր թէ աւելը գրիչին թշնամին է կամ գեանի սրբիչը գիրքին: Ան որ կը սիրէ մտային աշխատութիւնները, բան մը իրեն արգելք չը կրնար ըլլալ. ամէն տեսակ աշխատութիւնով կ'զբաղի և նորէն ատեն կը գտնէ մտքի հետաքրքրութիւններուն յազուրդ տալու. ասոր կենդանի մէկ ապացոյցը չէն մեծ մարդերը որոնք գրեթէ ամէն ալ աղքատիկ ընտանիքներու զա-

ւակ ըլլալովնուն հանդերձ, իրենց լաւագոյն ժամերը կօշկակարի հերիւնը կամ սրմնագիրի ծեփիչը գործածելու դատապարտուելովնուն հանդերձ կրցած են գիւտեր ընել, գիրքեր գրել, ուսման մեծ պաշարներ հաւաքել: Մեր վարժարաններէն քերուս եւ սխալ դաստիարակուած դուստրի աղջիկները միայն կ'արհամարհեն ուրեմն սնակամ աշխատութիւնները եւ այս տեսակներն ալ արդէն կատարեալ մայրեր չ'են կրնար ըլլալ:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ. (Շարունակութիւն)

20 Աղջիկներու աշխատութիւնը

Աղջիկ մը երբ մայր եղած է, իր հոգերը, իր կատարելիք գործերը, զբաղումները խիստ շատ են և բազմազան բայց ցորչափ այդ մեծ պաշտօնին անցած չէ որքան նուազ են համեմատաբար իր զբաղումները: Երեւակայեցէք տուն մը ուր տնական աշխատութիւններով զբաղելու կարող շատ մը աղջիկներ կամ կիներ կան, որքան քիչ գործ կ'իջնայ ամէն մէկին այդ պարագային: Ի՞նչ պիտի ընեն ուրեմն անոնք իրենց պարապ ժամերը. կը մտածէ՞ք գիտնալու համար, չէ՞ք տեսներ թէ կարեւոր կանխ առջևը ծռած ժամերով կ'աշխատին պատի գրեթէ աւելորդ և փոշիներու իբր որջ ծառայող ձեռագործ մը յառաջ բերելու, կամ կարգ մը ժանեակներ կամ ասեղնազործութիւններ արտադրելու համար որոնք պիտի ծառայեն զարդարելու շապիկ մը կամ գիշերնոց մը: Պիտի ընեն այս ամէնը եթէ աշխատութիւնը սիրող են, իսկ եթէ ծոյլ են... կամ իրենց խառնուածքը ունեցող բարեկամներու տունը պիտի վազեն բարձրասանքով և շաղակրատելով ժամանակ անցնելու և կամ անոնց անօ-

չատ մը տունի մէջ անգործ փտող աղջիկներ: Թո՛ղ ան փարի բարձր ու ազնիւ ձգտումներու եւ ա՛լ այնուհետեւ բնաւ չը վախնայ աս ու ան սգեհին դասափետումներէն, ադամանդը ադամանդ կը մնայ աղբին մէջը իսկ, բան մը չը կրնար պիտոյել անոր փայլը: Հապա ի՞նչ ընեն այն աղջիկները որոնք ոչ հայր մը ունին աշխատող և ոչ ալ եղբայր մը, ամօք է ըսելով ձեռքերնին ծաղած նատի՛ն, ասկէ անկէ ողորմութի՛ւն մուրան, անօթի մեռնի՛ն թէ աշխատին: Պատի՛ւ այն աղջիկներուն որոնք կատարեալ մօր առաքնութիւններուն կը ձգտին ամէն վայրկեան և այդ ձգտումին հետ չ՛են վարանիր նաև նետուելու փրկարար աշխատութեան գիրկը, պատի՛ւ անոնց՝ որովհետև ընտանիքին կեանքը պիտի ապահովեն, ընտանիքին երջանկութեանը պիտի աշխատին: Ահա՛ աղջիկ մը որ առնին մէջ ձեռագործներ արտադրելով ու ծախելով հաղիւ չոր հաց մը կ'ապահովէ իրեններուն շահաւոր գործ մը կը ներկայանայ իրեն յանկարծ խաշուութի մը կամ վաճառատան մը մէջ. ի՛նչ ընէ, ամօք է ըսելով մերժէ՞ թէ ընդունի: Կը սիրէ պարկեցուքիւնը, կը ճանչնայ իր պատիւը, կրնայ զինքը յարգելի դարձնել ամեհուն, ուրեմն չը վախնար բանէ մը ու կը նետուի ասպարէզ, պատի՛ւ ուրեմն իրեն ալ: Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ հազուադէպ չէ որ հարուստ ընտանիքի աղջիկներ նոյն իսկ՝ դպրոցէն կլկնուն պէս մանչերու նման նուէրեն ինքզինքնին ամէն տեսակ ասպարէզներու: Պախարակելի՛ բան մըն է ասիկայ թէ ընդունելու արժանի սովորութիւն մըն է. ինչո՞ւ չ'ընդունինք այն բանը հարուստներուն համար զոր կ'ընդունինք միջնակարգ կամ աղքատ գասակարգերու համար: Հարուստ մը չը՞ կրնար աղքատանայ, ի՛նչու ուրեմն չը պատրաստուի կեանքին, թո՛ղ սորվի ինչ որ կուզէ և գործադրէ զայն յարմար պարագային: Եւ եթէ հարուստ ըլլալովը հանդերձ դեռ

կ'աշխատի ու կը շահի, կրնապատիկ կերպով շահագործած կ'ըլլայ իր ժամանակը երբ այդ շահը գործածէ ընկերութեան ինչ ինչ ցաւերը ամոքելու: Արդարև, ի՛նչ կ'ընեն հարուստները իրենց հարստութիւնը, հանգիստ կ'ապրին, կը վայելեն ամէն առաւելութիւն և հաճոյք և մնացածը կը ձգեն այսինչին կամ այնինչին երթալ հողը գրկելու համար: Աւելի աղէկ չէ՞ որ բաց աչքով իրենց աւելորդ հարստութեան օգտակար գործադրութիւնը տեսնեն և թշուառութիւններ ամոքելու ի տես երջանկանան: Թո՛ղ աշխատի հարուստ աղջիկները եւս քայց ո՛չ դրամը դրամին վրայ դիզելու ակնյագ տեսչիկ բռնուած, այլ օգտակար ձեռնարկներու մեջ բարձրացնելու համար իրենց հոգին: Անձուէր հարուստ աղջիկներ արհամարհելով նիւթական վայելքներու անհուն օվկէանը՝ մինչև իսկ հիւանդներ դարմանելու դժուարին ասպարէզի կը նուիրեն ինքզինքնին բացարձակ զո՞նգութիւնով մը: Թո՛ղ այդ հերոս հոգիներու օրինակը ցնցէ մեր հարուստ ու անգործ աղջիկներու հոգին և Թո՛ղ ամեհ աղջիկ իր աշխատութեան բաժինը լուխիկ լուսազ քաղաքոր իր փոքրուս: Աշխատիլը ամօք չէ ինչպէս այրերու՝ անյակու եւ կիկներու համար բար է որ աշխատող աղջիկները չը մոռնան ամեհ փայրիկեան իրենց դերն ու կոչումը, բար է որ մաքուր ու բարձր սնուն մը ապահովեն միշտ իրենց՝ ի՛նչ միջավայրի մեջ ալ որ գտնուին: Իրենց առաջին տարիները միջավայրի մեջ ալ որ գտնուին: Իրենց առաջին տարիները ամեհ փայրիկեան օգտակար աշխատութիւնով սահեցնող աղջիկները աւելի անպէտք կը մանեն այլևս մայրական դժուարին կեանքին մէջ, աւելի ինքնապատահ կորովով կը նուիրուին, անոր ամէն պահանջումներուն ու զո՞նգութիւններուն, անոր ամէն աւելի ճանցած և ուսումնասիրած կ'ըլլան աւելի և հետեւաբար իրենց զաւակներն ալ կրնան աւելի լաւ պատրաստել կեանքի: Անոնք չեն վարանիր ի հարկին օգնելու իրենց ամուսնոյն կամ նոյն իսկ փոխանորդելու անոր:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՕԳՏԱԿԱՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՆՈՋ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՍԱՐ

1⁰ Գասխարակութեան արուեստին բանի մը կարեւոր գաղտնիքները

Գասախարակել սորվելու համար շատ անգամ դիտել և ուղղամիտ կերպով դասեր գլխանալը կը բաւեն. տարբեր խնդիր որ մարդ կրնայ օգտուել կարգապահ նաև մեծ խորհող միտքերու այդ մասին գրած նեղխնակութիւններն ալ : Երբ կը տեսնենք թէ այսինչ տղան քաղցր խօսելէ միայն կը հասկնայ՝ պէտք չէ ուրեմն անոր խիստ լեզու գործածել : Ուրիշ մը երբ կ'ախորժի միշտ արուած հրամաններուն հակառակ շարժելէ, անանկ հրամաններ տալու է իրեն որոյ հակառակը ընելուն անմիջական նետեւանքը եղող վնասը կրէ ինքը և վարժուի այդպէսով արուած հրամանին համեմատ շարժելու : Գասխարակութեան ստացիկ գաղտնիքը նոն է որ ցասխարակողը կարենայ իր իսկ անձնական օրինակով, իր կիսարեւոյթիւններով ազդելու իրեն յանձնուած մասդաշ հոգիին վրայ : Ընդունուած ճշմարտութիւն մըն է թէ հազար գեղեցիկ խրատներէ աւելի կ'արժէ մէկ լաւ օրինակ : Եթէ մայրը իր վրայ ցոլացնէ բոլոր այն գեղեցիկ յատկութիւնները զորս կը պահանջէ իր տղէն, այս վերջինը ինքնաբերաբար կը հետեւի արդէն արուած օրինակին : Երբ մայրը իր գուռը բազխող ազգատին երեսին դուռը չը գոցէ, տղան ալ չը կրնար ընել այդ բանը և ի հարկին մօրը տակիք շերտ մը հացը կամ 10 փարսան կը փութայ ինքը ներկայացնելու : Երբ մայրը յարգէ իր ճնուղքը, տղան ալ կը վարժուի յարգել գինքը : Երբ

տղան աշխատութեան հրաւիրէ ու ինք ձեռքերը ծակած նստի ամբողջ ժամեր, կը կարծէք որ իր հրամանը կատարուի. ասոր հակառակ, որքան հրապոյրով կ'աշխատի տղան իր դասերուն երբ մայրն ալ կանոնաւոր կերպով ընթերցումներով հետեւի միեւնոյն ատեն : Տղան հոգին կը նմանի ձայնագիր գործիքի մը որ իր ամէնէն անգիտակից վայրկեաններէն սկսեալ հաւատարմութեամբ կ'ընդօրինակէ իր շուրջի ասորեակերպը : Շատ կը սխալին անոնք որոնք «Տղայ է, ի՞նչ կը հասկնայ» ըսելով տղեղ խօսակցութիւններու թելը կը քակեն անոր առջև և կամ տղեղ վարժուցիչներ կ'ունենան : Տղան յարգելու է որպէս զի ան ալ իր շուրջիները յարգէ և ամէն վայրկեան նկատելու է զինքը իբրև կատարեալ մարդ : Երկրորդ գաղտնիքը կարեղի հրահաններ միայն սարսեր և անոնց գործարարութիւնը անարսնատ պահանջելուն մեջ կը կայանայ : Ինչո՞ւ համար տղաք ընդհանրապէս իրենց հայրերը աւելի կը յարգեն քան մայրերին. որովհետեւ հայր մը քիչ անգամ իր ըրած հրամանը ետ կ'առնէ մինչ մայր մը շատ յաճախ : Օրինակներ պակաս չեն, ամէնքդ ալ կամ ձեր վրայ տեսած էք և կամ ձեր շուրջիներուն. տղան հրաման կ'ուզէ այսինչ բանը ընելու, մայրը անմիջապէս կը հակառակի առանց նոյնիսկ խորհելու թէ իրօք արգելուելիք բան մըն էր. բայց տղան չը յուսահատիր, կ'աղաչէ, կը պաղատի, կը պահանջէ, կ'սպառնայ մինչև որ ուզած հրամանը ձեռք ձգէ : Եւ անգամ մը որ համոզուի թէ մայրիկը իր «չէ» ըսածին «այո» ալ կրնայ ըսել, ալ չ'ակնածիր անկէ, նոյն իսկ տակաւ առ տակաւ առանց հրաման առնելու իսկ կը գործէ : Հայրերը սակայն իրենց արգելածին վրայ հաստատ կենալով՝ տղոց ցոյց տուած կ'ըլլան կորովի մեծ մթերանոց մը ուրկէ կ'ակնածին անոնք և կը բերուին յարգել գիւրեմք : Գասախարակութեան գործը շատ կը գիւրանայ երբ տղան սա համո-

զուժը գոյացնէ թէ հրտեսան մը մեկ սևզաւ կ'ըլլայ: Դաս-
 փարակառքեան երրորդ գաղտնիքը տղայն սիրելուն մեկ կը
 կայանայ առանց զանոնք շիսցնելոյ: Այս սկզբունքին նման
 կամ հակառակ երկու ծայրայեղութիւններու գործադրու-
 թիւնը ամէնքը ալ տեսած էք: Մայրերէն շատեր տղան
 սիրելը և զայն շիսցնելը ու անկիրք ընելը հոմանիշ բաներ
 կը կարծեն: Իրենց անանկ կուգայ որ եթէ տղուն ամէն
 ուզածը չ'ընեն՝ զայն սիրած չեն ըլլար և այդպէսով յար-
 գանքի և ազգեցութեան նմոյշը իսկ չ'են ներշնչիր անոր:
 Այս վայրկեանին կը յանդիմանեն զայն՝ յաջորդին համ-
 բուրելու համար և կամ ուրիշ մը յանդիմանուած վայր-
 կեանին գրկարաց կ'ընդունին զինքը գրեթէ նեղանալով
 զայն յանդիմանողին դէմ: Այն մայրը որ իր տղան կը սի-
 րէ հարկաւ անոր կըթուիլը պիտի ուզէ, ինչո՞ւ ուրեմն
 սէր ցոյց կուտայ անոր հանդէպ այն վայրկեանին երբ ան
 աններկի ընթացքի մը մէջ կը գտնուի: Իր տղան ճշմար-
 տապէս սիրող մը իր սէրը կ'արտայայտէ միայն այն պա-
 րագային երբ զայն գտնէ գեղեցիկ գործի մը կամ ուղիղ
 դատողութեան մը առջեւ և չը քաշուի յանդիմանելու
 զինքը ու նուազ խանդաղատանք ցոյց տալու երբ ան-
 ուզայ կը մնայ կամ աններկի ընթացք մը կուեննայ:
 Յանդիմանուած տղու մը համար ոչ մէկուն գիրկը բաց
 պէտք է մնայ, այս պարագային տղան չը կրնար չիմանալ
 և կը դարբնուի շուտ այնպէս ինչպէս պիտի ըլլար հրա-
 շէկ երկաթին կտորը որուն միեւնոյն կէտին վրայ իջնէին
 մուրճի հարուածները: Կարգ մը մայրեր ալ ինչպէս ըսինք՝
 վերի սկզբունքին բողբոլիին հակառակ մէկ ընթացքը
 կուեննան, տղան չը չիացնելու համար դաժան և աննե-
 րող դիմագրիծեր կը կրեն ամէն վայրկեան, յաճախ ան-
 տեղի կերպով կը ծեծեն զինքը անգթօրէն և այսպէ-
 սով կ'ստիպեն զինքը որ չը սիրէ իր մայրը և խաբե-
 րով ու խարդախութեամբ ընէ իր ընկիւթը քանի որ

վատահ է թէ իր ամէն առաջարկներուն առջև արգելքի
 դաժան ձայնը կամ խարազանը պատրաստ է: Երբ տես-
 նէ որ իր ամէնէն աւելի սիրած մէկ պատկերին կամ ա-
 ռարկային համար դրամ չի տար իր մայրը՝ կամ ուրիշէն
 կը գողնայ և կամ դպրոցական առարկայի մը յատկացը-
 նելիք դրամը անոր կը յատկացնէ «դրամը կորսնցուցի»
 և ին առարկելով: Շարունակ խտուրթիւնը և ծեծը տղան
 վատթարացնելու միակ միջոցն է. դատարարակ մը խըս-
 տութիւնը և քաղցրութիւնը կը բարեխառնէ անանկ մը
 որ թէ տղուն սէրը կը շահի և թէ կը դիւրացնէ կըր-
 թութեան դժուարին գործը: Չորրորդ եւ անհրաժեշտ մեկ
 գաղտնիքը տղայն կարենալ զգալուն մեկ կը կայանայ:
 Շատեր անանկ կ'ըմբռնեն տղուն հոգին ինչպէս կ'ըզան
 իրենցը և կը ջանան որ անոր ընկ տան այն ամէն բա-
 ները զորս իրենք պիտի ուզէին ընել: Իրենք կը փափա-
 քին զոր օրինակ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն շատիլ սու-
 նին մէկ անկիւնը և կամ ժամերով աշխատիլ իրարու վրայ,
 և ճիշտ այս պատճառով կը բռնադատեն իրենց տղան ալ
 որ միեւնոյն ընթացքը ունենայ. խեղճ տղան հոս ու հոն
 որ միեւնոյն ընթացքը բռնադատեն իրենց տղան ալ
 որ սկսելուն պէս, կամ գլուխը գիրին կամ գիր-
 քին վրայէն վեր վերցնելուն պէս՝ կը պոռան, կը զայ-
 րանան, կը նեղեն զինքը: Չեն խորհիր որ վաղը միւս օր
 շատ պիտի նստի, շատ պիտի աշխատի ան ալ երբ մեծ
 մարդ ըլլայ և քանի որ տղայ է, մարմնով ալ զարգանա-
 լու չըջանին մէջ է՝ պէտք է որ կայտուէ ու շարժի թի-
 թեռնիկներու պէս և շատ չափաւոր ու բացօթեայ խա-
 թերով ընդհատուած կարճ կարճ ժամանակներու մէջ մի-
 այն աշխատի: Տղան ծեր մարդ է որ միշտ նստի, չը
 պոռայ, չը կանչէ, չը վազվզէ. նոյն իսկ մայրերը պէտք
 է որ քաջալերեն զինքը շարժումի և մարզանքի: Ծանց-
 նայո՞ւ ե տղուն հոգին մէկ խօսքով և ներելու է անոր ինչ
 որ իր տարիքը կը պահանջէ:

Եթէ կայ տղան համար աններկի բան մը ան ալ անոր
 փնակաւորով շարժելու փափաքն է : Բնահանոցը նոյնքան
 աններկի է տղոց որքան մեծերու . ինչո՞ւ այն ատեն բը-
 նութիւնը անքան հիանալի կարողութիւններով ուղեղ
 մը պարզեւեր է մեզի երբ չը պիտի առաջնորդուինք ա-
 նով : Տղուն գիտակցութիւնը փթիթի սկսած առաջին
 վայրկեանէն արդէն վարժեցնելու է զայն դասերու և դա-
 տորութիւնով շարժելու : Երբ այսպէս վարժուի , ա՛լ կը
 գիւրանայ դաստիարակելու գործը , մէկ խօսք մը կը բա-
 ւէ այլևս զինքը կարմրցնելու և զնախժափ բնելու երբ
 առանց պատճառի հակառակի բնելու ու է մէկ հրաման :
 Մեր ձեռքն է զինքը մեծ մարդու պէս բնելը , ակնխառ ու
 ֆայ մեծցնելը : Շատ տղաք ընդհանրապէս իրենց ծնողքին
 ազդեցութեամբ կը վախճան ամէն բանէ , առանձին
 պառկելէ , մութին մէջ կենալէ եւն : Եթէ վախի զգացումը
 բնականէն շատ գորատը եղած է անոնց մէջ՝ դարձեալ
 մաշն է որ պէտք էր հակազդէր անոր , դատողութեան
 ոյժով վանել ջանար ամէն վախի տղաւորութիւն , իսկ
 եթէ բնականէն վախտոտ չէն եղած արդէն , ինչ կայ
 ատկէ աւելի գեղեցիկ . կարելի է այն ատեն քաջալերել
 անվախութիւնը՝ բնական է այդ զգացումին հետ ալ սիր-
 ցնելով միշտ խոհեւորութիւնը և չըջահայեացութիւնը : Հաճե-
 լի է այլևս տեսնել անոնց գործելը մեծ մարդու պէս , ա-
 ռանձին երթալ պառկելին , ու է ծառայութեան մը հա-
 մար մութ զիշերին մէջ իսկ որոշուած տեղ մը երթալ
 գալերին , եւն , եւն : Լաւ գիտնանք որ տղոց որքան շատ
 գործելու ազատութիւն տանք , այնքան աւելի կատարելու-
 թեան կը հրաւիրենք զանոնք : Դաստիարակելի գորացնել ,
 անս հիկեղորոտի մեկ գայեցիկը տղոց դաստիարակութեան : Ա-
 մէնքս ալ գրեթէ տեսած ենք որ շատ տղաք կանոնաւոր
 սնունդ չ'են առներ , սեղանին վրայ հազարումէկ նեղու-
 թիւն կուտան շուրջիններուն , «Սա կուտեմ , ան չ'եմ ու-

տեր» բաղէն քմահանոցքուն անճատուր կ'ըլլան : Սա-
 կայն տղայ մը որուն դատողութիւնը զարգացնելու փորձ
 կրնէ մայրը ամէն վայրկեան՝ կրնայ քանի մը անգամէն
 իսկ մոռնալ այդ ամէնը և սեղան նստիլ ոչ թէ քմահա-
 ճոքի համար այլ իրեն յարմար տեսնուած կերակուրները
 ուտելու համար : Անոր մտտոյալ մտքին վրայ շատ դիւ-
 ըին կը տպաւորուի սա զաղափարը թէ ապրելու և մեծ-
 նալու համար ուտել պէտք է՝ բաւ է որ ճարտար առաջ-
 նորդ մը ունենայ : Տղայ մը պէտք է ամէն կերակուր
 ուտէ բացի այն բաղադրիկ պարագայէն երբ յայտնի կեր-
 պով տեսնուի թէ այսինչ կամ այնինչ ուտելիքը բացար-
 ձակապէս անընդունելի է անոր ստամոքսին համար ամէն
 ուտելուն փոխում եւն յառաջ բերելով :

Բայց ամէնէն անհրաժեշտ սնունդը որուն անպատճառ
 վարժեցնելու է զանոնք կրթն է : Կաթը արդէն գիւրա-
 մարս , կատարեալ և անդարար կերակուր մը ըլլալուն
 շատ մը հիւանդութիւններու ատեն բժիշկը միայն զայն
 կը պատուիրէ : Ինչ ընեն այն ատեն խեղճ պղտիկները
 երբ բնաւ վարժուած չ'ըլլան անոր : Ամէն մօր առաջին
 պարտականութիւնն է ուրեմն տղաք կաթի վարժեցնելը :
 Կաթի սովորութիւնը չը խրաջնելու և անկանոն սը-
 նունդ առնելու գիտաւոր մէկ պատճառն ալ տղաքը չա-
 փազանց վարժեցնելն է ինչ ինչ պիտրժահամ չաքարեղէն-
 ներու , շրթոյններու , պտուղի և այլն : Չենք ըսել թէ
 տղան չ'ուտէ անոնք , ընդհակառակը մեծերէն աւելի ա-
 նոնք իրաւունք ունին զանոնք ճաշակելու բայց անհրա-
 ձեշտ է որ ամէն ուտելիքի ժամանակ որոշուի և ճաշի
 ատեններու մօտ մանաւանդ բնաւ չը տրուի անոնցմէ
 որովհետեւ տղան կուզէ այն ատեն անոնցմով կշտանալ և
 կ'ըլլայ անկիրթ , անզուսպ , ոկրամոլ ու մանաւանդ կը
 մնայ անմտունդ : Կրթութեամբ տղան գիտէ թէ երբ կրնայ
 ուտել անոնք և ուրիշ ատեն անոնց անունը բերանը իսկ

չառներ : Վեցերորդ մեկ գաղտնիքը կարելի է ենթադրել շարունակական հսկողութիւնը : Մայր մը երբեք կուտօրեն վստահ ըլլալու չէ իր զաւակին վրայ . հսկելու է միշտ հետուէն կամ մօտէն, ուղղակի կամ անուղղակի միջոցներով որքան որ ալ վստահ ըլլայ թէ անոր հոգիին մէջ գեղեցիկ զգացումներու արմատները զօրացած են : Ամէն ընկերոջ բարեկամութեանը յանձնելու չէ զայն և միշտ ու ամեն յայրիկան յիշելու է թէ գէշ ընկերներ, գէշ օրինակներ, կրնան ազդել անոր հոգիին վրայ : Ամէնէն կատարեալ մայրը ան է որ իր առաջին գործը կ'ենթադրէ տղուն դաստիարակութիւնը և զայն չը գոհնր տնական ուրիշ ո և է զբազումի . անոր կ'ընկերանայ իր պտոյտներուն մէջ, անոր ամէն ներքի ազատութիւն կը չնորհէ իր աչքին իսկ առջեւը և զայն վարժարան յանձնելէն ետքն ալ դեռ կը հետեւի անոր հետուէն կամ մօտէն, կը դիտէ թէ ի՞նչ տեսակ ընկերներէ և խաղերէ հաճոյք կ'զգայ, ի՞նչ տեսակ ձգտումներ կը ծլին անոր ներքը և միշտ կը շարունակէ իր ուղղիչ դերը : Դպրոցի կեանքէն ալ վերջ երբ տղան ազատ համարձակ կ'ապրի տունէն դուրսի կեանքին մէջ, դեռ մայրը կրնայ հետեւի անոր ամէն ընթացքներուն, հակումներուն և ներշնչել անոր հաճոյքի և զբօսանքի ազնիւ միջոցներ : Դաստիարակութեան գործին մէջ մայր մը անպարտելի շարունակութիւն պիտի դնէ ուրեմն մինչև որ ընէ իր աղաքը կատարեալ ու պարկեշտ մարդեր՝ կարող այլևս ապրելու անկախօրէն : Այս տեսակ մայր մը կատարելութեան ամէնակարեւոր պայմաններէն մին լրացուցած կ'ըլլայ իր վրայ արժանանալով ընտանիքի անդամներուն և ողջամիտ բարեկամներու անհուն յարգանքին :

ԳԼՈՒԽ ԺԴ. (Շարունակութիւն)

Ձ՞ նորածնութիւնը մեր բնամիտ է

Մինակ սա վերնագիրը իսկ ապահովաբար պիտի խրատեցնէ ձեզմէ շատերը, պիտի բռնմ ձեր ամէնը : Ի՞նչ սխալ և ի՞նչ մեղադրելի խօսք չէ՞ նորածնութիւնը կիներուն թէնամին անուանելը, նորածնութիւնը՝ որուն հոգի կուտան մեր քաղաքակիրթ աշխարհի բոլոր կիները, աղջիկները և նոյն իսկ պարոնները : Նորածնութիւնը հնարուած է ուրեմն մեզ դժբա՞ղը ընելու համար թէ երջանիկ : Քաղաքակիրթութեան անբաժան ընկերը չէ ան : Մենք քաղաքակիրթ չէ՞նք անուաներ բոլոր անոնք որոնք գիտեն ճշգրտօրէն հետեւիլ ամէն նորածնութեան : Մենք չէ՞ մի որ մարդը կը դատենք իր հագուելու եղանակէն : Ասանկ թանկագին բանի մը համար ուրեմն մանացու մեղք չէ՞ կլլալ բնամիտ անունը տալ : Ի՞նչ է նորածնութեան նպատակը . կիները աւելի գեղեցիկ և հրապուրիչ դարձնելը չէ՞ . պախարակելի բան մըն է ասիկայ : Կա՞յ աշխարհի վրայ մէկը որ զգեղ երեւնայ ուղէ . ասանկ բան կարելի չէ անշուշտ, բայց ի՞նչ պիտի խորհիք մեկու մը համար որ իրեն ամբողջ ասեներ յասկացներ գեղեցիկ երեւնալու համար. ամեն բանին ալ չափազանցութիւնը զգեղ ու վնասակար չէ : Աշխարհի վրայ մէկ հատիկ խտէալ մը պիտի ունենանք ուրեմն և այն ալ գեղեցիկ երեւնալը պիտի ըլլայ : Չգիտե՞ք այս կէտը և քննենք նայինք որ նորածնութիւնը իրա՞ւ կը գեղեցիկացնէ : Ահա բարձր գագաթով գլխարկ մը որ նորածնութիւն է . ամէն մարդ ատ ձեւը գլխարկ կը դնէ, որքան գեղեցիկ կը գտնենք զայն : Տարի մը վերջը ցած գագաթով գլխարկները նորածնութիւն կ'ըլլան . և

ինչո՞ւ մէկէն ի մէկ առջի տարուան գլխարկները գէշ կ'երեւնան աչքերնուս, ա՛յն գլխարկները որոնք ա՛յնքան հրապուրիչ կը գտնէինք և կը կարծէինք թէ այնքան կը գեղեցկացնէ մեզ: Ի՞նչ յանկարծական փոփոխութիւն է այս ճաշակի և գնահատումի, այսօրուան գեղեցիկ դաւանածնիս ինչո՞ւ վաղը սգեղ կը նկատենք: Նոյն բանը կ'ընենք գեղեցիկ դէմքերու համար, մեր գեղեցիկ գտած դէմքը տարի մը վերջը տգեղ կը գտնենք երբ ան հիւանդութեան մը հետեւանքով կամ ու է պատճառով մը չէ կորսնցուցած իր թարմ երևոյթը: Ինչո՞ւ սակայն նոր ձեւով գլխարկ մը երեւան ելլելուն պէս հինը տգեղ կը գտնենք, եթէ հինցած ըլլալուն համար ըլլար, ճիշտ նոյն ձեւով նոր մը կը գնէինք ինչ որ չ'ենք ընել: Ինչէ՛ն է որ առջի տարուան գլխարկը գլուխնիս գնելուս պէս ինքզինքնիս գեղեցկացած կը գտնէինք մինչդեռ հիմայ ան կը տգեղցնէ կարծես զմեզ: Գլխարկը նոյն գլխարկն է սակայն, փոփոխութիւն մը կրած չ'ունի: Պատճառը ուրեմն փնտռելու չէ անոր փոփոխութեանը մէջ այլ մեր գնահատելու եղանակին մէջ. գաղտնիքը հոն է որ մենք եւ բոլոր մարդիկ կը սիրենք այն բաները զորս կը տեսնենք շատ եւ որոց կը վարժուին մեր աչքերը: Մարդիկ սովորութիւններու գերին են և շատ անգամ կրկնուած բանի մը ա՛յնքան կընտանեանան որ կ'սկսին սիրել զայն. ամէնէն անհամ գտած կերակուրնիս իսկ երբ շատ անգամներ ուտել ստիպուինք՝ երթալով կը սիրենք, ամէնէն տգեղ գտած դէմքերնիս իսկ տեսնելով տեսնելով այլ ևս տգեղի տեղ չ'ենք զներ ու նոյն իսկ նորաձեւութիւն եղող հագուստի կամ գլխարկի ո՛ր և է մէկ ձեւը զոր առաջին տեսնելուս կը ծաղրենք՝ քիչիկ քիչիկ կը սիրենք միւս բոլոր ձեւերը արձամարձակու չափ ուժգին կերպով: Քանի որ մեր գործածած հագուստներուն մեզ տեսած հրապոյթը իրաւամբ հագուստին ձեւէն

ու տեսալից կախում չ'ունի այլ աչի վարժութեան մեկ խաբկանքն է, մեր ձեռքն է ուրեմն մեր աչքերը վարժեցնել հագուստի ու կապուստի անանկ ձեւերու որոնք չը նեղեն մեզ ո՛ր եւ կերպով եւ չը գողնան մեր ազատութիւնը եւ հանգստութիւնը: Այս ըստածս խելացի մարդիկ միայն կրնան ընել և սանկ նանկ խելացիները չէ, չա՛տ խելացի և չա՛տ ալ կորովի տէր մարդիկ: Եթէ քիչ մը խորհիլ ու դասակ ուղենք սա նորաձեւութիւն ըսուած անիմաստ բանին վրայ՝ ա՛յնքան տխմար ու ծիծաղելի կը գտնենք զայն որ կ'ամչնանք նոյն իսկ անոր խորանին առջեւ ինկարկած ըլլալուս համար: Ի՞նչ անհեթեթ նորաձեւութիւններ կան չէ՞ եւ մարդիկ կուօրեն լաւագոյն բան մը ըրած ըլլալու գոհունակութեամբ կը հետեւին անոնց: Գլուխին երկու մեծութեամբ խոշոր գլխարկներ նորաձեւութիւն կ'ըլլայ, ի՞նչ ընելու է որ ասոր տակը մէկ գլուխ մանէ և քովը պարսպ չը մնայ, ուրիշ գլխու մը մեծութեամբ ալ կեղծ մազեր դնելու է մեր մազերուն տակը, գտանք միջոցը չէ՞: Բայց ո՞վ պիտի կրէ այդ ահագին ծանրութիւնը գլխուն վրայ, մարդուն գլուխը կը ցաւի: Հոգերնիդ մի՛ ընէք, մի՛ մտածէք այդքան. նորաձեւութեան խաթերը համար մեր աղջիկները և կիները ամէն գոհողութիւն յանձն կ'առնեն, գլուխներնուն վրայ 1-1½ օխայի բեռ ալ կրելու պատրաստ են դեռ: Հագուստի ձեւեր նորաձեւութիւն կ'ըլլայ որոնք կը պահանջեն որ կնոջ մարմինը ամէն կողմէն սեղմուած, պրկուած ըլլայ. ո՞վ պիտի հանդուրժէ այդ նեղութեան, այդ հագուստը հագնողին ոչ թեւերը վեր պիտի ելլեն, ոչ սրունքները քիչ մը արագ քայլու համար իրարմէ պիտի զատուին և ոչ ալ գետնէն բան մը վերցնելու համար վար պիտի կրնայ ծով, ոչ մէկ կին ատանկ սեղմ բանտի մը մէջ պիտի մնալ ուզէ անուշտ այս ազատ խարճին վրայ. բայց ատանկ բան մաքերնուդ մի՛ ան-

ցընէք, գեղեցիկ երեւնալու, նորաձեւութեան հետեւած
 ըլլալու համար չ'արժէր նեղուիլ քիչ մը, այրերը հոգի
 չ'ունին որ 2-3 տարի կ'երթան զնուորական խիստ
 ծառայութեան կ'ենթարկեն ինքզինքնին: Բայց անոնք
 հայրենիքը փրկելու համար ստիպուած են զոհողութիւն
 յանձն առնել պիտի ըսէք. է՛ն ի՛նչ կ'ըլլայ, կ'իներն այ
 գեղեցիկ երեւնայ կարծելով պիտի ընեն այդ ամէնը:
 Հասցա եթէ նորաձեւութիւնը պահանջէ որ կ'իները սեղ-
 միրաններու մէջ ձնշելով իրենց մէջքը՝ արգելին անոր
 ետին զանուած գործարաններուն ազատ գործունէու-
 թիւնը... ասո՞ր ալ պիտի հետեւին իզական սեռի փա-
 փուկ նեկայացուցիչները: Օ՛հ, այո՛, առիէ դիւրին ի՛նչ
 կայ անոնց համար, ի՛նչ կ'ըլլայ, գեղեցիկ երեւնալու
 համար չ'արժէր որ մարդ քիչ մը նեղուի, քիչ մը չա-
 փէն պակաս անունդ առնէ և վերջն ալ երխտասարդ
 երխտասարդ տեսակ տեսակ հիւանդութիւններու ենթար-
 կուի ու դժբաղդ, տկարակազմ զաւակներ ծնի: Բայց
 այս կ'իները ծով եւ պահի բռնելու փառքիւնը չունին
 չէ՞ առողջութեան կը վնասէ խորհելով, ի՛նչպէս ուրեմն
 ամբողջ օրեր սեղմիրաններու մէջ բանասարկուած կը մնան
 աւանկ փիչ ուսել ստիպուելով: Չեմ գիտեր իրաւ որ,
 իրենց հարցնելու է. ապահովարար քեզի պիտի պատաս-
 խանեն «Մենք մեր սեղմիրանին մէջ չ'ենք նեղուիլ և
 յետոյ մեր չափին չափ ալ կուտանք» տարրեր խնդիր որ
 չափաւոր ուսողներէն շատեր ալ հարմուիքի մէջ, հան-
 րակաւքի թէ շոգենաւի՛ յանկարծ մարկիւքներ կուտե-
 նան, փսխումներ, չ'ես գիտեր ինչեր, և այն, և այն:
 «Բայց ատոնք ըլլալիք էր եղաւ» կ'ըսեն նորէն քեզի և
 ընտւ չ'են վերագրեր իրենց սեղմիրանին որ իրենց համար
 շատ նուիրական բան մըն է, վերը Ասուած՝ վարը սեղ-
 միրան կարենալ ըսելու չափ: է՛ հասցա եթէ օրին մէկը
 շատ նեղ ու նուրը կոչիկներ նորաձեւութիւն ըլլան,

ատոնք ալ պիտի ընդունին մեր կ'իները ու աղչիկները...
 Այո՛, հարկաւ, ինչո՞ւ չէ, ամէնը նուրը նուրը կոչիկ-
 ներ հագնին իրենք լա՛յն քիթով կոչիկներ. ինչո՞ւ, իրենց
 յանցանքը կամ մեղքը ի՛նչ է: է՛ շատ աղէկ, եթէ նու-
 րաձեւութիւնը պահանջէ որ ձմեռ եղանակին մէջ կ'իները
 վերարկու չը կրեն, բարակ ժանեկաւոր հագուստներ
 հագնին՝ և ամառն ալ փոխադարձաբար...: Ամենա՛յն
 սիրով, կ'իները ամէն զոհողութեան պատրաստ են հո-
 գի՛ս, բաւ է որ քաղաքակիրթ աշխարհը և ընդունուած
 սովորութիւնը անանկ պահանջէ. չէ՞ մի որ դեռ անցեալ
 տարի ամրան եղանակին մէջ ամէն կ'ին անհրաժեշտ կեր-
 պով երկայն, բարակ վերարկուներ կը կրէր բարակ հա-
 գուստներուն վրայէն նորաձեւութեան պահանջքը գո-
 հացնելու համար, հոգ չէ թէ քրտինքի հեղեղներու մէջ
 լողար: Բայց իրաւ որ զարմանալի է առ՛, մտքէս ի՛նչ
 կանցնի գիտ՞ք. արդեօք կ'իները յանձն պիտի առնէին
 բոլորով ոտքով փողոցները պտտելու եթէ նորաձեւու-
 թեան պահանջքը ըլլար ատ: Մտածել խոհ հարկ չը կայ
 ասոր ալ պատասխանելու համար. հարկաւ պիտի ընէին,
 մակէ պիտի վախնային, ի՛նչ կ'ըլլար եթէ քիչ մը մտէին
 և քիչ մըն ալ հիւանդանային, մեծ չարի՛ք մը պատա-
 հած պիտի ըլլար կը կարծէք. կամ պիտի ամչնային.
 Բայց ինչո՞ւ ամչնային քանի որ ընդունուած սովորու-
 թիւն մը պիտի ըլլար, չէ՞ մի որ կուրծքերնին կամ ծոծ-
 րակնին, բանալէ չ'են ամչնար: Անցուցէք աշխարհի ամէ-
 նէն անհեթեթ կարծուած բաները նորաձեւութեան կարգը՝
 և ան՛ա՛ կ'ին խնկարկունները երամ երամ պիտի հետեւին
 անոր: Այս ամէնէն սա կը հետեւցնենք թէ կ'իները ամեն
 զոհաբերութեան պատրաստ են գեղեցիկ երեւնալու հա-
 մար և քե գեղեցիկը ա՛յն է իրենց համար զոր աս կը
 տեսնեն: Այս երկու ճշմարտութիւնները երեւան հանել-
 նուս ետք արամաբանական չէ՞ խորհիլը նախ թէ քանի

որ կիներ կը կրէ իր հոգիին մեջ զոհաբերութեան այդքան մեծ կարողութիւն մը բո՛ղ զայն գործածէ ոչ քէ ի վնաս իրեն, իր բնականին եւ բնկերութեան, այլ յօգուտ անոնց յառաջդիմութեան եւ երջանկութեան, և յետոյ՝ անոնց լուսամբիս մասը բո՛ղ անանկ հագուելու եղանակ մը սովորութեան կարգ անցնէ որ անկէ աւելի բարիք եւ հանգստութիւն ձնի քան չարիք: Այո՛, ներկայ դարու քաղաքակիրթ համարուած կիներուն այս նորածեւութիւն կոչուած վատասերող քայքայիչ ոյժին դէմ կ'արժէ որ ձեռք ձեռքի սան խելացի կիներ, բնօրէն իրենց հագուելու եղանակը խելացի կերպով մը, չը փոխեն զայն եւ օրինակ ու առաջնորդ բլլան միւս բոլորին: **Նորածեւութիւնը** զմեզ ծիծաղելի և արգահաստելի ընկու չափ յառաջ գացած է գողնալով մեր հանգիստը, մեր ընտանեկան երջանկութիւնները, մեր առողջութիւնը, մեր դատելու ու խորհելու կարողութիւնը, մեր ամէն ինչը վերջապէս: Այսօր ամէնքս ալ կը տեսնենք նոյն իսկ 9—10 տարեկան անմեղ աղջիկներ որոնք ժառանգական կերպով և կամ նամանորաբար գեղեցիկ երեւնալու ախտէն բռնուած՝ ինքզինքնին խաղէ կը զրկեն շատ անգամ որպէս զի Հ'աղտտի իրենց թաւիչ հագուստը և կը ձգեն որ աչքերնուն առջեւէն վար կախուի մազի խոպոպ մը, առանց զայն հասն նետելու քաջութիւնը ունենալու վախճալով որ նուազ հրապուրիչ կ'ըլլան: Ալ այս տեսակ խեղճերէն ինչ գեղեցիկ զգացում կրնաս սպասել, ինչ սպազաց զսոցութիւններ ընտանիքի և զաւակներու հանդէպ: Առեւ. կիւն կաւ այր կրնայ գեղեցիկ երեւնայ ուզել բայց այդ փափաքը շահ ու շահ երկրորդական պիտի և մնայ ուրիշ աւելի կարեւոր, օգտակար եւ շինիչ փափաքներու հով: Թո՛ղ քիչ մը ազեղ գտնեն նոյն իսկ մեր արտաքինը բաւ է որ ամէն մարդ խոստովանի թէ գեղեցիկ հոգի մը ունինք, բաւ է որ ամէնէն սիրուինք մեր

չորհայի վարմունքովը և օգտակար գործերովը: Ո՛չ, երբեք կիւն մը չը գեղեցիկանար նորածեւութեան առեւ եւ մտնուանդ վնասակար պահանջներուն հետեւելովը: Իր բարձր հոգիին, իր կրոնի ճիշտագրին, իր խոնուն մեքիս սպացոյցը տուած կ'ըլլայ ընդհանրապէս գիտելովով ական դիմ եւ իր հրապոյրը Հ'ապաստելով անկի: **Մասաօլուի այն գեղեցիկուն մէջ** ուր նորածեւութիւնը բարեբաղդաբար դեռ մուտք չէ գտած՝ կարելի չէ ուրեմն գեղեցիկ և հրապուրիչ կիւներ գտնել: Քաղաքակիրթ կեդրոններու մէջ շատ յարաբերական բան մըն է այն գեղեցիկութիւնը և հրապուրը զոր կը գտնեն նորածեւութեան մէջ. հագցուցիք բոլոր կիներուն բոլոր եւ անվնաս հագուստներ, շայն եւ հսկայիս կոշիկներ, դիւրասար եւ հսկայաւոր գլխարկներ եւ անա՛ առեւ ոք հագուեցու այդ եղանակը գեղեցիկ պիտի գտնէ: Այս ճշմարտութենէն օգտուելով թո՛ղ գործեն կիները և աղջիկները. թո՛ղ հաստատեն ընկերակցութիւններ, և ահա՛ տարիներու ընթացքին մէջ ամէնքը պիտի հետեւին իրենց և ամէնուն բարեկամ դաստիարակները եղած պիտի ըլլան: Այրերը ո՛չ այնքան սպառակները եղած պիտի ըլլան: Այրերը ո՛չ այնքան սպառակներ. ինչ հանգիստ են անոնք, հագուստս ինչ ձեւ ընեն, տարատոս ինչպէս՝ չեն մտածեր, կիւներն ալ չ'ըլլան անոնց պէս: Բայց պիտի ըսէք թէ գեղեցիկութիւնը և հրապուրը աւելի շատ կիւներուն քով կը փնտոտուի քան այրերուն և ես պիտի պատասխանեմ թէ հագուելու ընդունուած հանգստաւէտ ձեւ մը ինչպէս է այրերունը՝ միշտ պիտի տայ կիւներուն այն գեղեցիկութիւնը և հրապուրը զոր անոնք ի զուր կը փնտոտեն քանդիչ ձեւերու մէջ: Առողջ ու բարեմեւ կիւն մը անհրապոյր չը կրնար ըլլայ ինչպէս որ սգեղ ու խեղճանքով աղջիկ մը չը կրնար իր բնական խելովը եւ ժառանգական խելովը ուրիշներու դիմել գիտող այլերը: Կ'ուզենք ըլլալ գեղեցիկ. աշխատ

տինք պահել մեր առողջութիւնը, բարձրացնենք մեր
 դէպի գեղեցիկը ունեցած հակումները, զարգացնենք
 մեր միտքը ու սիրտը և այս ամէնը կը բաւէ արդէն :
 Խեղձով շարժիլը մեր առաջին սկզբունքը շրջադառնի՞,
 չը մոռնանք ասիկայ : Մենք կը հիւրընկալենք մեր աու-
 նին մէջ այն անձը որ մեր թշնամին է . ինչո՞ւ ուրեմն
 գրկաբաց ընդունինք սեղմիրան գործածելու սովորու-
 թիւնը երբ գիտենք թէ մեր մարմինը պիտի բանտար-
 կուի անոր մէջ, մեր թանկագին գործարանները մէկ
 մէկու վրայ պիտի ճղմուին, տեղ չը պիտի գտնեն ազատ
 և բնական սահմաններու մէջ ընդլայնուելու, պիտի տկա-
 րանան և տկարացնեն ամբողջ մարմինը : Իրաւ է որ
 բժիշկներուն մէջ խակ կարելի է գտնել անանկներ որոնք
 սեղմիրանը անհրաժեշտ կը նկատեն գէր կազմուածքով
 կլինելու համար, բայց ամէն բժիշկ ասոնց կարծիքէն չէ
 և իրենց ընդհանուր առարկութիւններէն սա կը հետեւ-
 ցուի որ ինչպէս որ ալքովի գործածութիւնը ներելի է
 հիւանդներէ ոմանց բժշկական պատուէրի համաձայն՝
 անանկ ալ սեղմիրանը գործածելու են միայն այն կլինելը
 որոնց կը պատուիրէ բժիշկը իրենց մարմնոյն այս կամ
 այն մասին սատոիկ համեմատութիւններ աւանդուն դէմ
 ինչ որ հիւանդութիւն մըն է պահանջարար : Ամէն գե-
 րութիւն հիւանդութիւն չէ ապահովարար, հետեւաբար
 սեղմիրանի գործածութիւնը ձգելու է միայն անոր կա-
 րտող հիւանդներուն և եթէ շատ մը գէր կլինել իրենց
 գիրութիւնը պարտկելու պատրուակով գործածել ու-
 զեն դայն, թող խորհին որ մեջքին վրայ ոչ շատ սեղմ
 անտեսակ կտակ իրանագրեւս մըն ալ կրնայ նոյն գերը
 կատարել բաւ է որ ամէն կողմէ սեղմուած և կաշկան-
 դուած հագուստներ չը կրէ : Առողջապահիկ պայմաննե-
 րով ապրող, յախաւոր ուսող և աշխատող կլին մը արդէն
 ատանկ հիւանդագին գէրութիւններ չը կրնար ունենալ,

ատոնք ընդհանրապէս ապրիլ չը գիտնալու հետեւութիւն-
 ներ են : Փոխանակ ամէն կլին անհամեմատ գէրութիւն-
 ներ ստանալու երկիւղովը պաշարուած սեղմիրանի գոր-
 ծածութեան դիմելու՝ թող կարգայ առողջապահութեան
 գրքեր և գծէ իրեն յարմար ապրելակերպ մը : Կան կարգ
 մը կլինել ալ որոնք իրաւամբ չեն նեղուիր սեղմիրան
 գործածելէ և խոշոր խոշոր կը ջարդեն ասոր անոր
 պաշտպանելով անոր գործածութիւնը : Այս տեսակ խեղ-
 ճերն ալ չեն գիտեր որ մեր ներսը շատ անգամ հիւան-
 դութիւններ կը պատրաստուին առանց ո և է զգալի նե-
 դութիւն կամ անհանգստութիւն յառաջ բերելու՝ մէկէն
 ի մէկ երեւան կլլելու համար և կամ թէ իրենց այսինչ
 կամ այսինչ անհանգստութիւնները չեն վերագրեր անոր :
 Եթէ մարդ կենդանին իրաւամբ պէտք ունենար մէջքը
 ու մարմինը սեղմուած պահելու, բնութիւնը արդէն
 ու մարմինը սեղմուած պահելու ատանկ գործարան մը և քանի
 որ ան ազատ ստեղծեր է մէջքն ու որովայնը՝ ըսել է
 ազատ ապրելու սահմանուած են անոնք : Կրնայ առար-
 կուիլ թէ բնութիւնը մարդ կենդանին գրեթէ լերկ մոր-
 թով մըն ալ ստեղծած է, ինչո՞ւ ուրեմն հագուստնե-
 րով կը չըջապատենք դայն : Ծիշտ է, բայց հագուստին
 գործածութիւնը եթէ մէկէն ի մէկ ձգենք կրնայ ծանր
 հետեւանքներ յառաջ գալ մինչ սեղմիրանը ձգելով ոչինչ
 կը կորսնցնենք ալ ընդհակառակը կը շահինք ինչպէս որ
 կը վկայեն ու հաստատեն առողջաբաններ և մեծ գի-
 տուններ : Գիւղերու և ոչ քաղաքակրթութեւ սողողներու
 կլինելը ինչո՞ւ անհամեմատ կերպով աւելի քաջառողջ
 են քան քաղաքացի կլինելը քանի որ առաջինները սեղ-
 միրանին անուանէն խակ կը խրտչին : Իսկ թէ ո՞ր կլինե-
 րուն սերունդները աւելի առողջ ու զօրաւոր կլլլան,
 սեղմիրան գործածողներունը թէ չը գործածողներունը,
 այս մասին կրնայ ամէն ոք լուսաբանուիլ մեծ գիտուն-

ներու հեղինակութիւններով հետաքրքրուելովը: Ադէսը ու չարիքը ա՛յնքան մեծ չը պիտի ըլլար քերտու երկ տեղ-միտան գործածողները զայն մասնաւոր կերպով իրենց մարմնոյն հասար պատրաստել սային եւ դեհին ակամակ մը որ մարմինը իր ակնն մաստրոյի ըղար ազատ սնոր մեջ: Քանի քանի կիներ «սեղմիրանս թոյլ դրած եմ» կ'ըսեն ու փոքրիկ շարժում մը խօլ չ'են կրնար ընել անոր մէջ. արգահասակի չ'են ասոնք: Եւ ուրիշներ՝ սեղմիրանին ծառայած իբրեւ մեկ մեծ օգուտը կը յիշեն սա պարագան քե ակն չը ձգեր որ ողնայարը ծոխ: Եթէ ատանկ խօլ ըլլար, կարծէ՞ք որ մէկ կողմէն օգտուելու համար միւս կողմէն Ֆետուէր մարմինը, տարբեր խնդիր որ սեղմիրանը իրեն վերագրուած օգուտը խօլ չը կրնար ընծայել մեզ քանի որ ողնայարը կրնայ սեղմիրանին վերջացած անդէն արդէն ծոխ: Եթէ ատիկայ ճիշտ բան մը ըլլար, այրերուն մէջ աւելի շատ կուզեր պիտի ըլլային քան կ'եննուն մէջ: Ուղիղ ողնայար մը ունենալու համար նախ փափաքելու է անոր և յետոյ միշտ ուշադրութեան առարկայ ընելու է այդ բանը: Սեղմիրանի պաշտպանները ուրիշ առարկութիւն մը ևս կ'ընեն, կ'ըսեն թէ «սեղմիրանով աւելի հանգիստ կ'ընեն իրենք որովհետեւ ան չ'զգայներ մէջքին վրայի կարգ մը կապերու յառաջ բերած նեղութիւնը»: Ընչա առարկութիւն մը ըլլալ կ'ընեն և կամ մէջքի վրայի կապերուն: Լաւագոյնը ոչ մէկուն և ոչ ալ միւսին յառաջ բերած նեղութեան ենթարկուելն է և ասոր ալ համար հարկ է չափիկին վրայէն կրել անանկ իրանազգեստ մը որուն թոյլ մէջքին վրայ կարենաս կուճակներով հաստասել քղանցիկը կամ քղանցքը, ասկէ զատ՝ մէջքին վրայ չը կրել աւելորդ կապեր գրպանի և այլն ի համար, գրպանները կարելի է փոխադրել արտաքին իրանազգեստին վրայ որ առնականին նմանողաբար

կրնայ պատրաստուել, անոր պէս թոյլ: Թո՛ղ կիները կամք ընեն ինքիսնին ազատելու այս ժամը ու կաշկանդուած վիճակէն, դիւրասար եւ հանգստակ հագուստի ձեւեր ինքնին երեւան պիտի գան արդէն: Կը կարծէ՞ք որ այն ատեն նորածեւութեան հեղինակները իրենց ամէն ճարտարութիւնը չը թափին մրցակցութեամբ յառաջ բերելու և հնարելու համար իրարմէ աւելի առողջապահիկ և իրարմէ աւելի հանգստաւէտ հագուստներ ու հագուստի ձեւեր: Առաջին եւ ամենակարեւորը կիներուն ազատ եւ անկաշկանդ մտքի ուղղութիւն ունենալն է, մնացեալները իրեն հետեւութիւնն են բոլոր: Եւ մտքի այս առողջ ու ճիշտ ուղղութիւնը մենք իրաւունք ունինք սպասելու մեր նորահաս սերունդներէն որոնք դարձողական գրասեղաններուն վրայ պարապ տեղը պէտք չէ որ անցնեն իրենց ժամանակը այլ օգտուին օգտակար դասաւանդութիւններէն և սկզբունք ընեն իրենց խելով ու դասողութիւնով ապրիլը: Նորածեւութիւնը երբեք երջանիկ չէ ըրած մարդը եւ չը պիտի ալ ընէ, նորածեւութեան հեղինակները իրենց գրպանները լեցնելու համար թո՛ղ չ'օգտուին կ'եննուն սկարամտութեան, այլ զգան թէ անոնք ալ խելք մը ունին, անոնք ալ դատել գիտեն և անպատուութիւն կը համարեն իրենց կապկորէն հետեւիլը անիմաստ ու վնասակար նորածեւութիւններու: Կիները ամէն անհետեւ նորածեւութեան հետեւելու պատրաստ են ըսած ատեննիս անա չարվարը նորածեւութեան կարգը կ'անցնի: Քանի քանի կիներ նեղուսպ փափաք մը կ'զգան ո՞վ գիտէ՝ հետեւելու համար ասոր ալ ոչ իբրեւ դիւրատար կամ հանգստաւէտ բան՝ այլ ի սէր նորածեւութեան: Մեր քղանցքները որքան ալ կարճ ըլլան՝ հագուստի կատարեալ ձեւ մը ըլլալէ շատ հեռու են հարկաւ քանի որ այնքան նեղուցիկ են անձրեւոտ օդերու ատեն մանաւանդ և ակա-

մայ որջ մըն են ամէն անասկ աղտեղութիւններու, մանրէներու եւայլն հոս ու հոն քսուելով անընդհատ, ամէն բանի մէջ մտնելով ելլալով, թէ չը ձգելով որ հանգիստ գործ մը տեսնենք և թէ ապականելով մեր բնական բանները, մեր շնչելիք օդը, ևն: Տրամաբանական է խորհիլը թէ մինչև ծունկերը հասնող թոյլ շարվար մը (ինչպէս հեծելանիւ նստող կիները կը կրեն) շատ ու շատ առաւելութիւն ունի մեր քղանցքներուն վրայ: Հապա սրունքները՝ ամառը թերևս միայն գուլպան իսկ բաւէ իսկ ձմեռը դժուար չէ գուլպային վրայ անցնել ասուիէ հեակեր կամ նոյն իսկ կաշիէ: Անհրաժեշտ վայելչութիւն մը պիտի տայ մինչև ծունկերը իջնող թոյլ «սագ» մը (վերարկու) որ շարվարին ներկայութիւնը իսկ պիտի չըզգացնէ ապահովաբար: Ահա՛ հագուելու եղանակ մը որ ծիծաղելի ըլլալէ շատ հեռու է լուրջ խորհողի մը համար և կուտայ կնոջ հանգստութիւն, ազատութիւն, անկաշկանդ քարուածք և շարժում և գերծ կը պահէ զայն կարգ մը մանրէներու անարգել այցելութիւնէն:

Բայց ո՛չ, կիները չեն ընտրեր իրենց հագուածի ձևը իրրեւ օգտակար բան այլ իրրեւ նորաձևութիւն, և յայտնի է որ ոչ մէկը պիտի ցաւի եթէ շարվարը ընդունելութիւն չը գտնէ մեր մէջ ու առանց վարանման մէկ օրէն միւսը իսկ պիտի հրաժարին անոր գործածութիւնէն եթէ ան ընդհանրաճայ իսկ և եթէ անոր յաջորդեն նորէն արդէ քղանցքները:

Թերևս շատեր շարվարի գործածութիւնը կիներու համար՝ անպարկեշտ և հետեւաբար անպատշաճ այլ նկատեն, բայց այս տեսակ մտածողները աւելի պարկեշտ կը գտնեն արդեօք արդէ ծիծաղելիօրէն նեղ քղանցքները որոնք շարվարէն շատ ու շատ աւելի ցայտուն են մարմնոյն մասերը:

Այս տեսակ խորհողները չեն կրնար պարկեշտաբան

վահանին տակ ապաստանիլ ուրեմն, թո՛ղ անկեղծ ըլլան խոստովանելու թէ չեն ուղեր օգտակար բանմը հիւրասիրելի անօգուտին տեղ:

Ահ եթէ կիները գիտնային ի՞նչ մը խելք խառնել իրեց ական գործերուն մէջ:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ. (Շարունակութիւն)

Յ՞՞ Պարզ կեանք, պարզ սովորութիւններ

Մարդ երբ քիչիկ մը անդրադառնայ իր ապրելակերպին վրայ որքա՛ն աւելորդ և անտեղի սովորութիւններ կը գտնէ: Չը խորհող, ըրածներուն վրայ չ'անդրադարձող միտք մը այդ սովորութիւններուն ճշգրտօրէն հետեւելէն զատ զանոնք ասուածային պատգամի մը պէս ալ անձեռնմխելի բաներ կը կարծէ: Ամէն մարդ կրնայ երեւակայիլ այն մեծ իրարանցումը որուն կը մատնուի ընտանիք մը աղջիկ մը ամուսնացնելու պատրաստուած ատեն: Ամէնէն աղքատէն սկսեալ մինչև ամէնէն հարուստ ընտանիքը քիչ կամ շատ մտահոգութեան մէջ է, ներկայանալի օժիտ մը կ'ուզէ պատրաստել միշտ սա կարեւոր պարագան չը մտնալով որ ամէնքն ալ իրենց կարգին ներկայանալի կը համարին այն օժիտը որ իրենց նիւթական կարողութեան ներածին գոնէ երկու անգամը աւելի ծախքով կը հայթայթուի: Այս պարագաներու տակ ամէնէն շատ վնասով գործին մէջէն գուրս կ'ընտրեն նորէն աղքատիկ կամ միջնակարգ դասակարգին պատկանողները կ'ըլլան որովհետև ասոնք սակարգին պատկանողները կ'ըլլան որովհետև ասոնք իրենց էական ու անհրաժեշտ պէտքերէն կը զրկուին օժիտը երեսն հանելու համար մինչ հարուստները իրենց սակարգը զրամէն կ'ընեն: Չը մոռնանք դիտելու սակայն

որ եթէ նիւթական կարողութիւնները անհաւասար են, զգացումներ և խորհելակերպեր բնաւ տարբերութիւն չունին. ամէնքն ալ միեւնոյն զարդասիրութեան և երեւնալու տեսչովը վառուած կը մտնեն գործին մէջ: Իրաւամբ մարդ կը բերուի խորհելու թէ աղջիկները մանաւանդ չեն ուրախանար այնքան ընկալիք մը կազմելու պատրաստեցնուն համար որքան նոր նոր հագուստներ, մետաքսեղեկներ եւ հուրիի զարդեր կրելու պատրաստեցնուն համար: Անոնք միամտօրէն այդ հագուստներուն և պերճանքներուն մէջը կը կարծեն երջանկութիւնը մինչ տխուր իրականութիւնը չա՛տ հակառակը կ'ըսէ: Ինչքան աղամանդներու և պերճանքներու մէջ լողացող կիներ կան որոնք չ'են կրցած երջանիկ ըլլալ անա՛նկ ինչպէս կ'ըլլան երջանկութիւնը իրենց պարտականութիւններու կատարումին մէջ փնտռող կիները: Պենելու եւ զարդարուելու մեջ երջանկութիւն փնտռող կիները մեկ մեկ պատահաս են վստահօրէն իրենց ամուսնոյն գլխուն մինչև որ զայն փճացնեն նիւթապէս իրենց անյազ կերքին այսանդակութիւններու հոսանքէն մղուած: Այսօր անունդէն պիտի զրկեն ինքզինքնին նորածեւութեան պահանջած պերճանքներուն հասնելու համար, վաղը օդէ, արեւէ, առողջապանիկ բնակարաններէ և ի վերջոյ բժշկական խնամքներէ: Կիներ տեսած եւ որով որոնք չեն խնայեր հագուստի եւ զարդարակի համար եւ իրենց զակիկ հիւանդութիւնը դարմանելու համար բժիշկին այցելագիւնին փրայ կը խորհին օրերով: Եւ ասանկներ մի կարծէք թէ միայն աղքատիկ դասակարգերու մէջ գոյութիւն ունին. հարուստները աւելի ազահ կ'ըլլան բնդհանրապէս զարդարանքէ զատ զբոթէ ամէն կարեւոր պէտքերու համար: Չափազանց զարդարութիւնը այսպէս երբեք տեսնուած չ'է որ օգտակար հետեւանք մը ունենայ մինչ փաստակարները խիստ շատ

են: Մէկ օրինակ միայն կը բաւէ հասկնելու համար թէ որ աստիճանի թշնամի է ան մեր ընտանեկան երջանկութիւններուն. գոյութիւն ունին կիներ որով իրենց զարդը չը խանգարելու համար իրենց փոքրիկ մանուկներուն կարի ժառանգակը կ'սկսեն սկսարբեր մնալով ակունց շացիուն առջեւ. ո՞վ պիտի քակէ անքան կոճակները, հանձ գնտասեղները և նորէն տեղաւորէ զանոնք ժամերով՝ տղուն մէկ կաթ մը տալու համար: Այս նկարագրուածը մտացածին չը կարծէք բաց, ընդհակառակը ձեր երեւակայածէն ալ խիստ մեծ թիւ մը կը կազմեն այդ տեսակ մայրերը: Ի՞նչ պիտի աւելցնէ ուրեւն ներկայանալի օժիտ մը արագայ ընկալիքներ տրամաբանը փրայ: Անիկայ պարզապէս մայր ըլլալու պատճառաւ աղջկան անախտութիւնը գգուելու պիտի ծառայէ և սկզբնապատճառը ըլլայ ապագայ ընտանիքին քայքայման: Անգամ մը չը զարգանայ մարդուն քով պերճանքի ճաշակը, քիչ աստիճան մղութիւն մը կ'ըլլայ ան ալ աղքատացութեան պէս որ մեռցնել կուտայ հոգիին բոլոր ազնիւ ու գեղեցիկ զգացումները: Եւ ճիշտ այս պատճառաւ պիտարակիկ կը դառնայ ան հարուստ դասակարգին մէջ իսկ: Աղբասիկ եւ միջակարգ դասակարգերուն մեջ պնդապարտութիւնը կը փճացնէ թէ նիւթակարգերուն մեջ սեղի կուսնեայ երբ ոչ ակուսնաւ տերկուքն ալ, գեթ երկրորդ ապահովաբար: Ինչու աւելի թուով ձերմակեղէնները, աւելորդ զարդարանքները բոլոր... ուրախացնելու համար նոր կեանքի պատրաստուող աղջիկը: Բաց անիկայ գեղեցիկ հագուստներու տիրանալուն համար պիտի ուրախանայ թէ երջանիկ բոյն մը կազմելու մտատիւարովը: Մտի ուրիշի տեսի տեսնալու մը համար, մետաքսի, բուրդի, ժան

եակի կտրուկերը բան մը չեն խօսիր . ան անուսուսակա կեանքի մեջ մտնալու ասեմ բանով մը միայն կը հետաքրքրուի եւ այն աչ ընկերութեան բարի եւ օգտակար անհասներ կարենայ պատաստելու մտաբերելու ե : Է՛ բայց նոր ամուսնացող աղջիկ մը կ'ուզէ՞ որ ինն ու մին հագուստներով պտտի կամ այցելութիւններ տայ . հարկաւ ո՛չ : Մէկ երկու ձեռք հագուստ կրնայ պատարասել անշուշտ պարզ և ճաշակաւոր կերպով , ինչ պէտք ունի աւելիին : Աւելի շինած հագուստները կամ անտուկին խորը պիտի փախն և կամ թէ՛ նորածնութիւն չէ ըսելէն պիտի արձամարնուին մէկ երկու տարիէն : Նոր ամուսնացող մը անպատճառ ամէն դուրս ելլելուն տարբեր հագուստ պէտք է եղեր հագնի . և ինչո՞ւ , որովհետեւ վերջը բոլոր դրացիները վրան պիտի խօսին « Լաւ օժիտ չը բերաւ հետը , միշտ նոյն հագուստները կը կրէ կոր » պիտի ըսեն : Ս՛յս է եղեր բոլոր անպատեհութիւնը , եթէ ատ է՝ շատ անկարեւոր բան է ուրեմն . ինչ վաստակաւ կուգայ քանի մը խաւարակներու բամբասանքէն , կ'ըսեն , կ'ըսեն , կը լուեն . աս չէ՞ բոլոր ըլլալիքը : Եթէ աղջիկ մը այս բոլոր սովորութիւնները արձամարնելու քաջութիւնը ունենայ , չը վարանիր մէկ-երկու ձեռք հագուստով և բաւականաչափ թուով ձեռմակեղէնով մանկ ամուսնական կեանքի մէջ չը կողոպտելով այսպէսով իր միւս եղբայրներուն ու քոյրերուն նիւթական բարեկաւութիւնը և չը պատրաստելով զոչ մը ընտանիքներու նիւթական կամ բարոյական անկումը : Շատ կանուխէն մեռնելու , ոչնչանալու դատապարտուած այդ զարդարանքներու համար ծախսուած դրամը լաւ չլլա՞ր որ աւելի օգտակար բաներու գնման յատկացուի կամ խնայողութիւն մը ըլլայ նոր կազմուելիք ընտանիքին համար որ հետզհետէ զայն աւելցնելով , մեծցնելով կարենայ յատկացնել տունի մը կամ ու է օգտակար

բանի մը գնման : Շատ հարուստներ թո՛ղ այդ քերտու աւելորդ զարդերուն դրամը բարեգործական հասարակութիւններու յատկացնեն երբ կ'ուզեն լաւ բան մը ընել իսկ միւս դասակարգերը թո՛ղ ինչով գոհանան եւ չը գրիեն իրենց խաւարը իր դրամագրիին կարեւոր մեկ մասեւ կաւ իրենց ընկալիչը անհրաժեշտ պիտի ընեն : Մետաքսի տեղ բուրդ հագուստ հագնող նոր հարս տիկին մը իր սպասք երջանկութեան բան մը չը կորսնցնելէն զատ կրնայ աւելցնել իսկ զայն . իր ամուսնութենէն առջի հագուստովը պտտելու չը քաշուող կլին մը ամէնէն զօրաւոր գրաւականներէն մին տուած կ'ըլլայ իր ամուսնոյն ընկալիչի մօր կոչումը ունեցած ըլլալուն : Բայց ինչո՞ւ համար նոր հարս մը մետաքսեայ հագուստներ հագած չ'ըլլայ , ինչու փետրազարդ մեծ զլխարկներ չը կրէ , ինչո՞ւ կառքերով չը պտտի , և ինչո՞ւ իր ամէն մէկ քայլին տուներու պատահաններէն դուրս թափողներ չը գտնուին « Նոր հարս է , նոր հարս » փարապէն . պէտք չէ՞ որ նոր հարս մը իր նոր ամուսնացած ըլլալը հասկցնէ ամէնուն և անոնց ցուցադրէ իր ձոխ հագուստները ինչպէս ազայ մը կրնէ իր « ճիճի » ներուն համար : Սովորութիւնը ասանկ կը պահանջէ , ամօ՞թ է , տղեղ և սպասնիկ է անոնց հակառակիլը չէ՞ : Ս՛յս ամէնուն մէջ խելի և հոգեկան կորով ունենալու խնդիրը երեւան կ'ընէ . անոնք որ ունին այդ թանկագին առաւելութիւնները կը հակադրեն աւելորդ առիւտքներու հանդարտ և անխօսով կերպով իսկ անոնք որ չ'ունին՝ կը հետեւին անմատչելի և կը կրեն անոնց վնասակար հետեւանքները :

Ամուսնութիւններու առթիւ բաւական խոշորիկի ծախսերու կը մատնուին նաև ըստ սովորութեան հարսանեկան շէնք հնարակներ կազմակերպելու հասար : Իրեթէ ամէն ոք կ'ուրախանայ ամուսնացողներուն նոր կեանքի մը մէջ թեւակոխելուն առթիւ և կուզէ արտա-

յայտել իր ուրախութիւնը ներկայ ըլլալով հանդէսին : Ճիշտը սա է որ ամէն ոք կամ իր հաճոյքը խորհելուն համար է որ հարմնիք կը վազէ՝ շատ քիչ բացառութիւնով մը անշուշտ, և կամ թէ սա ու ան խճճելու համար : Խեղճ հարմնիքին տէրը գինիի, գարեջուրի, ինչ ինչ մեծարանքներու, շատ անգամ ճաշ պատրաստելու համար՝ որքան ծախքեր ընել կը պարտաւորուի : Եթէ այդ ծախքերը ընէր զինքը անկեղծօրէն սիրողներու համար՝ ո՛վ կը յանդգնէր զայն մեղադրելու, բայց ընդհանրապէս հակառակը կը պատահի. հարմնիքի և կերուխումի վազողներէն շատերը առաջին առթիւ իր հորը փորելու չեն վարանիր ապահովաբար և հոն եթէ ներկայ ըլլալու համար՝ ա՛յդքան փութկոտ գտնուած են՝ վտահ եղէք թէ շահու կամ հաճոյքի ակնկալութեամբ է : Ո՛վ կըսէ թէ ամուսնութեան մը պարագային ամէն մարդ տխուր ըլլայ, հրճուանք կամ ուրախութիւն չ'զգայ, բայց սա յայտնի է որ ամէնէն առաջին ուրախացողները պէտք է ըլլան ամուսնացողները և իրենց ազգականները կամ շատ մտերիմ բարեկամները և այդ ընածին ուրախութիւնը ինքնին ա՛յնքան մեծ պէտք է ըլլայ արդէն որ զայն կատարելապէս ըմբոշինելու համար ուրիշ արուեստակեալ ձեւերու, խուռն ըրագմութեան մը, գլուխներ տաքցնելու պէտքը իսկ չ'զգացուի : Այդ իրարանցումները, այդ գոռում գոչումները, աւելորդ կերուխումը, քնատութիւնը, յոգնութիւնները երբեք աւելի երջանիկ չ'են ըներ ամոյները եթէ անոնք իրենց հոգիէն բլխող ընածին երջանկութիւնը կ'զգան արդէն, իսկ այդ երանութիւնը չ'զգացողներուն համար թմրուկի գոռ ձայները իսկ չ'են բաւեր զայն ծնցնելու : Այդ մեծ օրուան մէջ ամուսնացողները մանաւանդ ամէնէն աւելի պէտք ունին հանդարտ ներամիտիւմի մը պուպրիկի խաղ մը չը նկատելու համար իրենց մուտքը նոր կեանքին մէջ և

հոգինին նուիրելու համար իրենց ապագայ երազներուն մշակման : Ուր տեսնուած է որ մէկը իր առաջին անգամ այցելելիք մէկ նոր բարեկամին տունը երթալու համար պէտքը զգայ տկարացած ջիղերու, յոգնած ու քնատ մարմնի մը և խորհելու ալ անկարող դարձած ուղեղի մը : Հարմնիքի խոնջէնքներէն ետքը ճիշտ սա վիճակին չէ՞ որ կը մասնուին նոր ամուսնացողները նոր կեանքի մը մէջ թեւակոխելու ատեն : Նոր հարսին կամ նոր փեսային համար մէկէն ի մէկ նոր և շատ անգամ անձանօթ դէմքերու չըջանակի մը մէջ փոխադրուելը իսկ բաւական յոգնեցուցիչ բան չէ՞ որ կուգան անոնց վրայ բարդել անքուն և աղմկալից գիշերուան մըն ալ խոնջէնքը : Ո՛չ, այդ բոլոր իրարանցումները անտեղի են և վնասակար, աշխատելու ենք որ հարմնիք մը ամենեւնու ազ աղմկալիցը ըլլայ և մեր բոլոր հրճուանքը ու հաճոյքը վնասուելու ենք ամոյներուն հանգստութեանը և երջանկութեանը մէջ : Եթէ մեր նպատակն է մեր սիրելիներու չըջանակին մէջ հաճելի ժամեր անցնել, կրնանք վերապահել ատիկա աւելի ուշի երբ ամոյները բաւական ատեն ունեցած են արդէն հանդարտօրէն պատրաստուելու և ընդգրկելու նոր կեանքը : Եւ արդէն սիրելիներու և մտերիմներու չըջանակի մը մէջ զուարճանալու համար պէտք չը մնար անշուշտ աւելորդ ծախքերու և կերուխումներու քանի որ ուտելու և խմելու հաճոյքին համար չէ որ պիտի համախմբուին անոնք այլ իրարու քաղցր տեսութիւնը վայելելու համար : Այսպէսով կը վերջանան անմիտ պուշտուքները, վնասակար և գրեթէ աղտոտ ժամանցները : Ուրախառիթ է որ վերջերս գոնէ լուռ հարմնիքներ ընելու սովորութիւնը սկսած է ծաւալիլ բաւական մը. ո՛ւր էր թէ ամէն վնասակար և աւելորդ բաւական մը, ո՛ւր էր թէ ամէն վնասակար և աւելորդ սովորութիւն վերնար նաև անոր պէս : Շատ տխուր չէ՞ մտածելը թէ ընդհանրապէս այրերը դրամօժիտ կը պա-

հանջեն աղջիկներէն գոնէ ա՛յնչափ մը որ կարենան հարսնիքի այդ ծախքերը ընել ինչպէս նաև հարսին սրբուելիք նուէրին վճարումը: Ուրեմն զբամոժիա տուող աղջկան հայրը այդ քան նեղութիւն և զրկանք ինչո՞ւ պիտի ընէ եղեր. որպէս զի իր աղջիկը նախ աղամանող մը կրկու անախառութիւնը ունենայ իր մասին կամ կուրծքին վրայ և յետոյ հարսնիքի կերութումին զբամ հայթայթէ: Աւելի լաւ չ'ըլլա՞ր որ ոչ աղամանող նուէրելու սովորութիւնը յարգուի, ոչ ալ սրտացող, փայլուն հարսնիքներ բռնուի և աղջկանը հայրն ալ չը նեղուի նիւթապէս պահսեցնելով իր զբամագլխէն կարեւոր մաս մը: Զիրար խարելու, իրարու աչք շրայնելու համար ի՞նչ հարկ կայ ա՛յդքան զոհողութիւններ յանձն առնելու. ամուսնական կեանքի մէջ փոխադարձ սէրն է հիմը ամէն երջանկութեան, առանց անոր միլիոններ արժող աղամանդները իսկ արցունքի կալկաներ կը դառնան: Թո՛ղ աղջիկները սիրեն պարզութիւնը, համեստութիւնը և այն աստն թերեւս այրերն ալ փտահելով աննոց այդ բարոյական առաւելութեան չը բերուին ամուսնութեան գաղտնիարին հետ գուզիմայ պահելու զբամոժիայի ալ գաղտնիարը: Ներկայ ժամանակին հազուապէս, կապուտափ, տունի սեղի զարդարանքի ահագին համեմատութիւններ առնելու հետեւանքը չէ՞ որ այրերը այդ ամէնուն հասնելու համար զբամոժիայի մտապատկերովը կ'օրօրուին միշտ ամուսնութեան պէս ա՛յնքան բնական և ա՛յնքան անշահախնդիր պէտք մը ստորնայնելով և անհոգի գոյքերու վաճառականութեան կարգը անցնելով: Ո՛չ պճնասիրութիւն, ո՛չ աւերոյ ու ծախափ կառօտ փորութիւններ որպէս զի անուսնութիւնը ստանայ իր բնական, մնայուն ու շանխանայի բարձրութիւնը: Պարզ կեանք, պարզ սովորութիւններ, անա՛ մեզի պէտք եղածը:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ. (Շարունակութիւն)

4⁰ Ինչպէ՞ս զարդարել տուն մը

Երբ անգամ մը սիրենք պարզութիւնը ա՛լ ընաւ գեղեցիկ տպաւորութիւն չ'ենք կրեր գեղեցիկ երեւնալու ճիգով մը ձեռք ձգուած բոլոր աւելորդ զարդարանքներէն ըլլայ հագուստի կամ սենեակի կահաւորման մասին: Գեղեցկագիտական ճաշակի գոյութիւնը և զայն գոհացնելու փափաքը քաղաքակրթուած մարդուն համար իրաւ է որ անհրաժեշտ պէտք մը դարձած է և ճիշտ ասոր համար ինչ որ գնենք, ինչ որ տեսնենք կուզենք որ գեղեցիկ ըլլայ անպատճառ, տարրեր խնդիր որ գեղեցիկի գնահատումը մարդէ մարդ կը փոխուի շատ ու շատ: Չենք կրնար ուրանալ թէ արուեստով ու ճարտարութիւնով յառաջ բերուած բոլոր գեղեցկութիւնները բնական գեղեցկութիւններուն ընդօրինակութիւնն են. ուրեմն կատարեալ և ամէնէն մեծ գեղեցկութիւնը կարելի է գտնել բնութեան ծոցին մէջ և մարդկային արուեստի արտապայտութիւնները ա՛յնքան աւելի գեղեցիկ պէտք է նկատենք որքան շատ կը նմանին բնականին: Ծճարտապէս գեղեցկութեան սիրահար հոգի մը իր գեղեցկագիտական ճաշակին գոհացումը ամէնէն առաջ պիտի փնտռէ ուրեմն բնութեան ծոցին մէջ և յետոյ անոր ճարտար ընդօրինակութիւններուն մէջ: Ասանկ չ'են ըներ սակայն մարդոցմէ շատեր որոնք կէս ժամ չ'են կրնար առանձին պարզ բնութեան գեղեցկութիւնները դիտելով և սակայն կուզեն որ իրենց հիւրանոցները զարդարուած ըլլան ամէնէն գեղեցիկ կարասիներով: Ի՛նչ կ'ենթադրէ աս... , դիւրին է գիտնալը անանկ չէ՞, պարզապէս սա կ'ենթադրէ որ իրենք իրենց գեղեցկագիտական ճաշակին գոհացում

տալու համար չէ որ կուզեն տուններին զարդարել ճոխ կարասիներով այլ որպէսզի հետեւած ըլլան ընդունուած սովորութիւններու, որպէս զի պզտիկ չը մնան հիւրերու առջեւ: Այս տեսակները եթէ իրաւամբ սիրէին գեղեցիկը՝ ամէնէն առաջ զայն պիտի փնտռէին բնութեան գրկին մէջ առանձնացած: Ընդունելէ վերջ ուրեմն թէ գեղեցիկը սիրելը բնական և ներքի զգացում մըն է մարդուն համար՝ գիտնանք թէ անոնցմէ շատեր զուրկ են այդ կարողութենէն և ինչ որ կընեն՝ իրենց հոգեկան մէկ պէտքը գոհացնելու համար չէ որ կ'ընեն այլ միմիայն հետեւած ըլլալու համար ուրիշներու: Ահա՛ պախարակելի կէտը, կարգ մը տկարամիտներու կողմէ խճրճուելէ վախճալով անագին ծախքերու ենթարկել բազդատարար շատ ճղճիմ քսակը: Ի՞նչ կ'ըլլայ եղեր եթէ երկու հայեւիի կամ լամպարի տեղ մէկ մէկ հատ ունենամ հիւրանոցին մէջ կամ թաւշապատ թիկնաթոռներու տեղ ասուեպատ թիկնաթոռներ ունենամ: Կիները մանաւանդ որքան կարեւորութիւն կուտան ասանկ ոչինչ բաներու: Շատեր սնունդէ և ուրիշ կարեւոր բաներէ յանձն կառնեն զրկուիլ ճոխ հիւրանոց մը ունենալու համար և կամ իրենց տունին հանգստութիւնը և համըրաշխութիւնը կը վրդովեն ամէն առթիւ պահանջելով զայն իրենց ամուսնէն: Ի՞նչ անամուտութիւն, հիւրանոցը մարդը երջանիկ կ'ընէ՞. ինչո՞ւ կ'ապրինք մենք, միայն հիւր ընդունելու համար և կամ թէ մեր հիւրերը ինչո՞ւ կուզան մեր տունը, մեր սակեզօծ չըջանակով հայելին դիտելու թէ սնդուսէ բարձերը: Եթէ ատոր համար կուզան իրաւամբ, աւելի լաւ է որ բնաւ չիզան որովհետեւ արդէն անոնք մեր բարեկամները չ'են ըսել է: Որչա՛ր խելացի կ'ըլլան մարդիկ եթէ իրենց ամէն գործերը իրենց քսակին պատշաճեցնել գիտնան և ատանկ ոչինչ բաներու համար բամբասուելէ բնա՛ւ չը վախճան: Սա այլ չը մոռնանք

միեւնոյն աստեւ որ եթէ նոյն իսկ ճշմարիտ սիրահար մըն ենք գեղեցիկին, կատարելութեան օրինակ մը ցոյց տուած չ'ենք ըլլար երբ օգտակարը գոհնէք հաճելին. գեղեցիկ և արուեստագիտական նրբութիւններով մեր տունը և հիւրանոցը զարդարելու համար չ'արժեր որ մեր պիւտձէին մէջ նոր բաց մը աւելցնենք ամէն տարի և կամ սնունդի պէս կարեւոր բաներէ զրկուինք: Մեր տունը գեղեցիկ և հաճելի ընելու համար անպատճառ պէտք չ'ունինք բազմածախս կարասիներ գնելու. անհրաժեշտ մէկ քանի կտոր կարասին կը բաւէ մեզի իրենց պարզ և ճաշակաւոր շինուածքով և դիւրամատչելի գիներով. ասոնց քով գեղեցիկ լրացուցիչներ կրնան ըլլայ նկարները և բնական ծաղիկները: Այս վերջինները իրենց անբաղդատելի գեղեցկութեան հետ ձրի ըլլալու առաւելութիւնն ալ ունին. գալով նկարներուն հարուստներուն ձգելով անոնց բնագիւղներու կամ ամէնէն սուղերու գընուածը՝ կարելի է շատ ոչինչ զրամով մը ձեռք ձգել անոնց փոքր կամ մեծ ընդօրինակութիւնները: Եւ ի՞նչ գեղեցիկ հաւաքածոյ մը կրնայ կազմել մարդ անոնցմէ զորս դիտելով թէ իր ճաշակը կ'ազնուանայ ու կը զարգանայ և թէ առիթ կը գտնէ օգտակար ու շինիլ խօսակցութիւններու: Ո՛վ կ'արգիլէ որ չը գնէ մեծ մարդոց պատկերներն ալ որոց ամէն մէկին կեանքովը հետաքրքրութիւններով կրնայ անոնց շուրջ դարձնել հիւրերու հետ ունենալիք խօսակցութիւնը բարձրացնելով այն միջնորդաբար ուր հաւանականաբար բամբասանքը կամ նորաձեւութիւնը պիտի գային սիրել: Հետաքրքրական կենդանիներու, բոյսերու պատկերները նուա՞զ օգտակար և անմեղ նիւթեր կ'ստեղծեն խօսակցութեան: Ա՛յ կրնաք երեւակայիլ թէ ասոնց քով որքան անհօգի կամ երկրորդական կը մնան մեր աղջիկներէն և կիներէն շատերու ձեռքով պատրաստուած ձեռագործները որոնցմէ

չատերը այնքան ալ անկատար կերպով ընդօրինակուած են բնութենէն: Ժանեակէ ծածկոցի մը կամ ասեղնագործուած բարձի մը հրապոյրը շատ վար է արուեստագէտի մը կենդանի նկարին առթած հրապոյրէն. առաջինն առջեւէն գեղեցիկի սիրահար հոգի մը կրնայ սահիլ անցնիլ բայց երկրորդին առջեւ ժամերով կրնայ մնալ և որքան դիտէ, այնքան աւելի կը յափշտակուի, այնքան աւելի կը հմայուի: Կը տեսնէք ուրեմն թէ մեր տուները և հիւրանոցները եթէ իրուամբ գեղեցիկ ընել կ'ուզենք, կրնանք բազմաաարար շատ փոքր ծախքով մը ձեռք ձգել զայն: Տունի մը կամ հիւրանոցի մը գեղեցկութեան հետ պէտք է զուգորդել նաև առողջապահիկ կանոնները: Մեծ բժիշկներ և առողջաբաններ փոշին վնասակար կը նկատեն մարդուն անոր համար որ անոր մէջ հիւանդութիւններու մանրէները շատ դիւրին կրնան հիւրասիրուիլ և այս պատճառաւ իսկ կը պատուիրեն որ մեր տուները անանկ մը շինուած ըլլան արդէն որ ամէնէն նուազ փոշի պահելու յարմար ըլլան բարդ անկիւնները վերածելով կոր գծերու եւն եւն: Մենք ուրեմն խելացի գործ մը ըրած պիտի ըլլանք սենեակներուն մէջ բազմապատկելով բոլոր այն կարասիները և զարդերը որոնք երկար տարիներու փոշին կրնան պահել իրենց մէջը: Երեւակայեցէք թաւ մազերով գորգերը, թաւշապատ թիկնաթոռները կամ վարագոյրները, պատի կարգ մը ձեռագործները և գորգերը եւն եւն, որոնք ամէնն ալ լուացուելիք բաներ էլ ըլլալուն ո՞րքան ալ թօթուես ու ձեւես՝ նորէն փոշի կը պահեն իրենց մէջը վնասելով հանդերձ զանոնք մաքրել աշխատողին: Անոնք կը յանձնարարեն որ չը լուացուելիք կերպաներու տեղ մոմայթը բռնէ, պատերը և տախտակները իւզաների ըլլան, կարասիները անկիւնաւոր զարդեր է՞նենան և սենեակներն ալ կարելի եղածին չափ քիչ թուով կարա-

սիներ ունենան: Զուրը պէտք է հասնի ամէն տեղ և մաքրէ ամէն ինչ, տարիներով սպրոզ կարասիները անպատճառ աղտոտ կ'ըլլան և կրնան ինչ ինչ մանրէներ կրել, թէև վրան նայելով չը կարենանք նշմարել ոչ աղտը և ոչ ալ մանրէները: Շատ կարասիներով սենեակ մը խճողելը գոյնալ ըսել է անոր օդի քանակութենէն, իսկ ըստ վերջին նորածեւութեան պատուհաններուն վրայ կարգ կարգ վարագոյրներ կախելը արգելք ըլլալ է լոյսի և օդի ազատ մուտքին: Այս տեսակ սովորութիւններու մէջ գեղեցկազիտական ճաշակ իսկ չը մտնէր ամէն անգամ, ձգեցէք որ եթէ այդ զգացումով իսկ դրդուած ընէին՝ նորէն չը պիտի ներուեր իրենց վասնդի առանց առողջութեան ինչ կ'արժէ գեղեցկութիւնը: Պէտք է սիրել այն գեղեցկութիւնները որոնք կ'աւելցնեն և ոչ թէ կը պակսեցնեն մեր առողջութիւնը: Մարդկային ամէն զգացում, ամէն մտածում, ամէն սովորութիւն պէտք է ձգտի մեր և մեր նմաններուն երջանկութեանը. ինչո՞ւ հիւրասիրել ուրեմն մեր առողջութիւնը քանդող սովորութիւնները: Գրեթէ ամէն սանտիկին որ ճոխ հիւրանոց մը ունի, կ'զգուշանայ այդ սենեակին պատուհանները կամ վարագոյրները բայց ձգելու որպէսզի գորգերը ու կերպաները իրենց գոյնը չը նետեն. որքան առողջապահիկ սենեակ մը կուենան ուրեմն անոնք ի սէր պերճանքի, որքան դաւաճան կ'ըլլայ արեւ չը տեսնող սենեակ մը, ինչո՞ւ ուրեմն ժամեր անցնել հոն, աւելի զուարթ տպաւորութիւն չը կրիր մարդ երբ մտնէ արևոտ ու օդաւէտ սենեակ մը անհրաժեշտ կարասիներով միայն զարդարուած քան այն սենեակին մէջ ուր գարնան ամէնագեղեցիկ օդին իսկ մուսլ ու ամպամած օդի մը ճնշումը կը կրէ: Չափազանց պերճասիրութիւնը շատ անգամ մեղ կ'առաջնորդէ նաև աւելի տխմար սովորութեան մը ևս: Այն ընտանիքը որ իր ձեռքին տակ

հազիւ 2-3 սենեակ ունի, չը վարանիր անոնցմէ ամենեւնի մեծը, ամենեւնի կանոնաւորը յաւկայցելու հիւրանոցի: Հոգ չէ իրեն համար իր և զաւակներուն առօրեայ կեանքը նեղ ու փոքր սենեակներու մէջ անոնցի դատապարտուիլը: Ի՞նչ ընէ, ամէնէն ներկայանալի սենեակը ննջաբա՛ն ընէ, ըլլալի՞ք բան է ատիկայ. վնաս չ'ընէր, թո՛ղ քիչ մը իրենք նեղուին բայց հիւրերնուն հաճելի ըլլան: Մտածելու այս ուղղութեամբ օրեր ու տարիներ ապականած օգի մէջ ապրելու կը գատապարտեն իրենք զիրենք, իրենց պաշտելի զաւակներու կեանքը երջանկացնող ու երկարող սարբը կը զրկեն անոնցմէ շարաթիւ կամ թերեւս ամիսը անգամ մը տուններնին այցելող հիւրին առջեւ պզտիկ չը մնալու համար: Սարսափելի բան չէ՞ ատիկայ, մայր մը իր անմտութեամբը իր զաւակներուն ոճրագործը դարձած չ'ըլլա՞ր այսպէսով: Թող ընտանիքը ապրի ու շնչէ մեծ ու օգուտէ սենեակներուն մեջ, խելացի ու սիրելի հիւր մը անգարդ, փոքր ու անուշ սենեակի մը մեջ ալ կրնայ տեսնուիլ իր բարեկամներուն հետ: Այս բանը ընելու կարող մայրն է որ ապացուցած կ'ըլլայ իր առողջ գատողութիւնը և իր անհուն սէրը իր ընտանիքին մէջ մի անդամներուն նկատմամբ:

ԳԼՈՒԻ ԺԴ. (Շարունակութիւն)

5⁰ Տունի բօիւկ

Ամէնքս ալ կեանքի շրջան մը ունինք բոլորելիք հոս, ամէնքս ալ պիտի զգանք, պիտի խորհինք, պիտի տառապինք կամ հրճուինք փոփոխակի կերպով մինչեւ որ օրին մէկը յանձնուինք վերջապէս մահուան գիրկը չենք

զիտեր ի՞նչպիսի կեանքով մը վերապրելու համար թերեւս: Յորչափ կ'ապրինք, կեանքը թանկագին բան մըն է մեզ համար և հակաբնական է ժամ առաջ անոր վերջանալուն ցանկալը: Երբ շոտով այս աշխարհին հետանալ փախափելի պիտի նշանակէ թէ մեր վրայ ծանրացող պատճախակարգի մեղքերն են խոյս տալ կ'ուզենք եւ հետաքրքիր անկասար ու փախկոտ հոգի մը կը կրենք, ապրինք և կուրծք տանք անոր դժուարութիւններուն և դառնութիւններուն քաջարի զինուորին պէս որ դէպի յաղթութիւն կը քայլէ իր անվեհեր կուրծքն ու ճակատը թըշնամոյն դարձուցած: Մեր ձեռքն է գոնէ մարտը պակտեցնելը մեր ցաւերուն եւ սառապակներուն թիւք, որքան աւելի խելք ունենանք, ա՛յնքան քիչ քիչ կը սառապակներուն աւելի կը գորգորանք մեր կեանքին վրայ կարեւոր վերջապէս հասնելու հաւանք մեր բարձր ու ազնիւ իտեղներուն: Կը սիրենք կեանքը, կը փափաքինք երկար ապրել և զօրաւոր կերպով սա հաւատքը կը սնուցանենք թէ պիտի իրականացնենք մեր մտադրած գեղեցիկ ծրագրերը, բայց բան մը եւս կարեւոր է մեզի աւելի ապահով յառաջ վարելու համար գայն: Մեր առողջութիւնը մինչեւ ծերութիւն անվթար պահելու հաստատ մտադրութիւնն է ան որուն վրայ պէտք է անդրադառնայ ամէն խորհող մտք: Այո, պիտի յարգենք առողջապահիկ պայմանները կարելիութեան սահմանին մէջ բայց որովհետեւ ապրելու ներկայ պայմաններուն մէջ մեր քաղաքներու շինուածքը, մեր աշխատելու չափը ու միջավայրը դեռ իրենց շատ յոռի ու սրբազրելի կողմերը ունին, գրեթէ անկարելի բան մը պիտի ըլլայ մեզ համար առանց հիւանդութիւններ կրելու հասնել ծերութեան: Եթէ կրցանք բնաւ չը հիւանդանալ՝ երջանիկ բան, բայց եթէ երբեմն երբեմն մենք կամ մեր սիրելիները կը հիւանդանան ի՞նչ ընելու է որ լաւագոյն կերպով զինուած ըլլանք անոնց

դէմ: Դեռ բժշկութիւնը շատ անկատար գիտութիւն մը ըլլալուն բժիշկներուն վրայ իսկ չը պիտի կրնանք կատարեալ վստահութիւն ունենալ մասնաւոր ուր անոնցմէ շատեր բժշկութիւնը լոկ շահելու միջոց մը կը նկատեն և չեն սիրեր լրջօրէն զբաղիլ անով, փորձառութեան դասեր չեն հաներ իրենց տեսածներէն ու շատ անգամ իրենց մէկ անխորհուրդ դարմանումովը հիւանդին մահուանը իսկ պատճառ կ'ըլլան: Խոշոր մէկ անպատենութիւն մըն ալ սա է որ ո ե է հիւանդի երբ ո ե է նոր բժիշկ բերուի, այս վերջինը հիւանդին խառնուածքը ուսումնասիրած չ'ըլլալուն կամ անոր անցեալին մէջ ունեցած հիւանդութիւններէն տեղեկութիւն չունենալով՝ աւելի դիւրին կը սխալի բոլորովին հակառակ կամ սխալ զեղ մը յանձնարարելով անոր: Մեզի սկզբունք ընենք նախ սա կէտը թէ ամէն բժիշկ իր պաշտօնին գիտակցութիւնը և ձեռնհասութիւնը չունի և յետոյ դեռ հիւանդ չեղած մեր տունին համար ընտրենք լաւագոյն բժիշկ մը: Բժիշկ մը որ աւելի իբրեւ բարեկամ այցելի մեր տունը քան մեր դրամին սիրոյն համար: Անխելք բան մը ըրած չենք ըլլար երբ ժամանակը անգամ մը բժշկական քննութենէ անցընել տանք մեր մարմինը առանց ո ե է անհանգստութենէ զրգուելու և այս ալ ինչո՞ւ համար գիտէ՞ք. սա պարզ պատճառաւ որ շատ մը հիւանդութիւններ մեր վրայ գալուն պէս զգալի չեն ըներ իրենց ներկայութիւնը և այն ատեն միայն կը հասկնանք թէ հիւանդ ենք՝ երբ կամ անկարելի է դարմանելը և կամ շատ դժուար: Եթէ ունենանք մեր տունի բժիշկը՝ անիկա իրեն պարտականութիւն պիտի համարէ նախ ձանձնալ մեր խառնուածքը և յետոյ այդ խառնուածքէն սպասուած ամէն մէկ հիւանդութեան հետքերը վնասել մեր վրայ ժամանակը անգամ մը խիստ ուշադիր քննութիւն մը ընելով: Մենք մեր խելքովը եթէ որչինք մեր աշխատութեան և

մտունդին չափը կամ այս վերջինին տեսակը աւելի շատ կրնանք սխալիլ քան փորձ և իր գործին նուիրուած բժիշկ մը: շատ անգամ բժիշկի դրամը խնայելուս՝ փորձիկ անհանգստութիւններու համար բժիշկ չենք կանչեր և վերջէն մէկի տեղ քառասուն անգամ զայն կանչել կը պարտաւորուինք. այս տեսակէտով ալ տունի բժիշկ ունենալը իր անբաղդատելի առաւելութիւնը ունի: Այս կերպով, բժիշկը մեր ընտանիքին առեւ մեկ անդամին առեւ մեկ հիւանդութեանը առեւ մեկ անհետաքրքիր և անհետաքրքիր քի աւելի աղէկ կը ճանչնայ անոնց խառնուածքը եւ քի ժամանակին կը հասկնի օգտուելու չը ձգելով որ կայծէ մը նոյն յառաջ գայ: Մենք մեր հաճոյքին, մեր զարգարանքին և մեր բոլոր աւելորդ պիտեմունքներու համար դրամ չենք խնայեր բաց բժիշկի դրամը կը խնայենք շատ անգամ: Մեր այս թեթեւութիւնը աններկի և շատ պախարակելի բան մըն է, ա՛յնքան աւելի պիտի մտնեցած ըլլանք կատարելութեան որքան կարենանք առաջինները զոնկ երկրորդին: Լաւագոյն բժիշկի մը յատկացուած ամսական ո ե է վճարում մը թէ շատ անգամ կրնայ փրկել մեզ մեծագոյն ծախքերէ և մտահոգութիւններէ և թէ աւելի վստահօրէն սպասովիկ մեր թանկագին առողջութիւնը: Խնդրը լաւագոյն և վստահելի բժիշկ մը գտնալուն վրայ է, միւս բոլոր առաւելութիւնները ինքնին կը հետեւին արդէն: Տանի քահանայ մը ունենալը ընդունուած սովորութիւն մի՛ն է. ինչո՞ւ այդ սովորութեան կարգը չանցնել նաև տունի բժիշկ մը ունենալը: Առաջինը եթէ հողին պիտի փրկէ՝ երկրորդն ալ մարմինը, և հողին ու մարմինը այս աշխարհի վրայ քանի որ միայնակ կապուին անոնց փրկելութեանը աշխատողներուն մէջ ալ պէտք չէ խորհուրդներ գնել: Մեր ձեռքն է արդէն զայն սովորութեան կարգը անցնելը և պատիւի լաւագոյն բաժինը միշտ առաջին քայլը առնողին է:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ. (Շարունակութիւն)

6° Հիւանդապահութիւն և առեւտրի ղեկարան

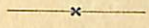
Ամէնէն դժուարին բանը լաւագոյն և իր պաշտօնին անձնուէր բժիշկ մը կարենալ ընտրելն էր տան մը համար, սակայն միայն բժիշկով կը վերջանայ ամէն բան, բժիշկը կրնայ հսկել ամէն վարկեան հիւանդին գլխուն վրայ: Տունի կնոջ մը կամ օրիորդի մը մեծագոյն ճարտարութիւնը հիւանդ մը պէտք եղածին պէս կարենալ դարմանելուն մէջ կը կայանայ: Լաւագոյն բժիշկ մը շատ անգամ անօգուտ կը դառնայ սգէտ և սովորութիւններու կառչող հիւանդապահին քով և լաւագոյն հիւանդապահ մը շատ աւելի օգտակար՝ անխորձ բժիշկի մը մօտ: Բժիշկ եւ հիւանդապահ զիրար շրացնող մատեր եւ, մեկուն կամ միւսին անխորձութիւնը ու սգիտութիւնը աղիսաբեր կ'ըլլայ հիւանդին հասար: Ամէն կին իր կեանքին մէջ անպատճառ առիթ պիտի ունենայ հիւանդ մը խնամելու հետեւաբար շատ կարեւոր է որ ամէնն ալ իրենց դպրոցի չըջանը աւարտելուն պէս գոնե սարի մըն ալ հետեւին հիւանդապահութեան դասերուն: Այդ դասերը կազմակերպելը շատ դժուար բան մը չէ քանի որ ճարտար, փորձառու և պատրաստակամ բժիշկներ չեն պակսիր մեր մէջ. բաւ է որ ամէն կին զօրաւոր կերպով փախափի ստոր եւ մտարի: Ինչո՞ւ այնքան հարաւոր անցնուցանուցան ընկերութիւններ ունենալով «Կրթապիտան», «Ուսումնասիրաց» եւն եւն անուններով եւ մեկ հաս չունենալով հիւանդապահութեան դասեր կազմակերպելու հասար: Աւելորդ է ծանրանալ հիւանդապահութիւն գլխաւոր օգտին վրայ քանի որ այդ ուսումը այնքան մեծ կապ ունի մեր սիրելիներուն կեանքին հետ: Այն ատեն չենք անճրկիր, չենք վարանած ու չիտիւթած մտար երբ հիւանդ մը ունենանք և բժիշկը ուշանալու պարագային, անմիջական

դարմաններ իսկ ընկաւ կարող կ'ըլլանք: Կիները երբ սիրեն հիւանդապահութիւնը ստիպող այնքան որքան կը կը սիրեն զարդարուն հագուստ մը կամ գլխարկ մը՝ արդէն հրաշալի արդիւնք կրնան ձեռք ձգել: Խորհեցէք անգամ մը թէ եթէ ամէն կին մեր ցարդ հիւանդապահին պէս ըլլայ որքան չարիք կը վերնայ աշխարհի վրայէն, որքան թշուառութիւններ կ'ստիպուին և մարդկային ընկերութիւնը որքան կը բարձրանայ: Ո՛հ, կիները երբեք եւ երբեք ինքզինքնին պուսպիկներ նկատելու չեն ալ մարդեր, կասարեալ մարդեր որով կոչուած ունին մարդկութիւնը բարձրացնելու, ազնուացնելու եւ երջանկացնելու: Մինչեւ այն ատեն որ ամէն կին հիւանդապահութեան դասերու հետեւած ըլլայ, աւելորդ չըլլար յիշել հոս կարգ մը անհրաժեշտ բաներ:

Հիւանդապահ մը առեւտրայ պիտի գիտնայ բժիշկին պատեհներէն դուրս չեղող եւ ձգորտիկ գործարեղ գտնելով: Շատեր կան որոնք իրենց սգիտութիւնովը հիւանդին մեռնելուն իսկ պատճառ կ'ըլլան: Ենթադրենք որ բժիշկը պատուիրած է ընտր հաց չի տալ հիւանդին, տանտիկինը քանի մը ուրիշ իրեն մտքի աստիճանը ունեցողներուն հետ կ'սկսի ճառել և «Մեղայ, դուն ալ անօթի պիտի մեռնես» հիւանդը, պատասխակ մը հաց ուտելով ի՞նչ կ'ըլլայ եղեր» եւն եւն ըսելով հակառակ կը շարժի հրամանին առանց գլխաւորութեան որ շատ անգամ մէկ պատճառ հացը կրնայ ամիս մը աւելի ուշացնել հիւանդին սպաքինումը և կամ գերեզման տալը նորոգել զայն: Բժիշկը կը յանձնարարէ պաղ ջուրով սրբել հիւանդին մէկ ցաւած մասը, տանտիկինը պաղէն վախնալով տաք ջուրով կ'ընէ ինչ որ կրնայ թէ չօգնել և թէ վնասել: Եւ ատեն պէս դեռ շատ ու շատ նման բաներ կրնան պատահիլ երբ տանտիկինը իր նախապաշարումներուն հետեւելով պակասաւոր կերպով կը գոր-

ծաղրէ բռնակամն պատուէրները: Վնասը ո՞վ կը կրէ, խեղճ հիւանդը և իր շուրջինները չէ՞: Ճարտար հիւանդապահ մը պէտք է ուշի ուշով հետեւի նաեւ ամէն դեղի և դարմանումի հիւանդին վրայ բրած ազդեցութեան և գայն ճշգրտօրէն նկարագրէ բժիշկին: այս պարագային բժիշկն ալ աւելի կը լուսարանուի և աւելի ճիշդ հրամաններ կրնայ տալ: Երբեմն բժիշկները հիւանդապահներուն կը հարցնեն շատ մը բաներ որուն այս վերջինները ս և է պատասխան չեն կրնար տալ որովհետեւ ամէն բան դիտած ու նկատողութեան առած չունին: Արքուն ու դիտող հիւանդապահ մը բժիշկին աջ բազուկի ե, անիկայ կրնայ իր շատ մը չը գիտցած բաներն ալ հարցնել բժիշկին և անոր համեմատ շարժիլ: Շոս անգամ բժիշկները իրենց բազուկը պիճակին շոս մը կարելոր բաներ կը մտնուի շտերը հիւանդապահը կրնայ գտնուի մեկիկ մեկիկ հարցնել անոր, սենեակին տաքութեան աստիճանը, օդը փոխելու կերպը են են: Չափազանց ճշգրտօրէն գործածել գիտնալու է մանաւանդ հիւանդին դեղերը, վայկեանը վարկեանին և ժամը ժամուն ներկայացնելով դանոնը: Շատ անգամ բժիշկը կը պատուիրէ որ այն ինչ անհանգստութիւնը անցնելուն պէս դեղն ալ դադրեցնեն բաց խելացի ամառիկները լաւ գործ մը տեսած ըլլալու գաղափարով դեռ կը շարունակեն նոյն դեղը, չեն գիտիր որ դեղերը մեծ մասամբ բոյներ են արդէն և առանց պիտի գործածելը կը խանգարէ մեր գործարանները:

Այս ամէնը գիտնալէ վերջ կ'արժէ յիշել թէ առհիւսս անհրաժեշտ դեղերու ալ տեղ տեղ կարելոր բան մըն է անհիւսսուի համար: Մանաւանդ այն դեղերը որոց պէտքը այնքան ճշտող կրնայ ըլլալ որ մարդ վարկեան մը իսկ չըկրնար կրնայնել զանոնք վնասելու կըլլու համար, էթէր, գործնալի շուրջ, լիմոնը են: Ի՞նչ աղէկ բան է, պէտքը ներկայանալուն պէս մարդ կարօտ չ'ըլլայ ոչ մէկուն, ոչ դրացիին, ոչ մանրավաճառին և ոչ դեղագործին: Առանցին դեղերու պատրաստութիւնը ընդհանրապէս ամէն կին գիտէ արդէն կը բաւէ միշտ պատրաստ ունենալ դանոնը: Տունի բժիշկն ալ կրնայ ճոխացնել տալ առանցին դեղարանը:

		Է
Գ. Լ. ՈՒՆ	Ս. — Ինչո՞ւ կ'ապրինք:	13
Գ. Լ. ՈՒՆ	Բ. — Ի՞նչպէս կ'ուզենք ապրիլ և ի՞նչ ընելու եւն մեր ուզածը ձեռք ձգելու համար:	15
Գ. Լ. ՈՒՆ	Գ. — Շոս ապրելու միջոցներ:	
	1 ⁰ — Առողջապահութեան պիտի:	17
	2 ⁰ — Լոյս, օդ, մարզակ:	19
	3 ⁰ — Սնունդ:	23
	4 ⁰ — Ծխախոտ և ոգելից ըմպելիներ:	27
Գ. Լ. ՈՒՆ	Դ. — Երջանիկ ապրելու միջոցներ:	34
Գ. Լ. ՈՒՆ	Ե. — Հանոյք չ'սպասե՛նք կեանքէն:	36
Գ. Լ. ՈՒՆ	Զ. — Հարուստ ըլլալու չը ցանկանք:	39
Գ. Լ. ՈՒՆ	Է. — Աղջիկներու ուսումը և դաստիարակութիւնը:	42
Գ. Լ. ՈՒՆ	Ը. — Ո՞րք աւելի կարելոր է ուսումը քէ դաստիարակութիւնը:	45
Գ. Լ. ՈՒՆ	Թ. — Աղջիկներու կոչումը:	47
Գ. Լ. ՈՒՆ	Ժ. — Ճեմարիտ մօր առաքինութիւններ և պարտականութիւններ:	
	1 ⁰ — Սեր ընտանիքին անդամներուն նկատմամբ:	49
	2 ⁰ — Բարեկարգութիւն և պարտականութիւն:	51
	3 ⁰ — Մարմնական ոյժ:	53
	4 ⁰ — Աշխատանք:	55
	5 ⁰ — Պարզամտութիւն և գեղեցիկ ձաշակ:	58
	6 ⁰ — Կամքի ոյժ:	62
	7 ⁰ — Խեղճամտութիւն:	66
	8 ⁰ — Մաքրամտութիւն:	71
	9 ⁰ — Կանոնաւորութիւն և ճշգրտութիւն:	73
	10 ⁰ — Ընկերայնութիւն:	77
	11 ⁰ — Բարութիւն, աշխատանք և անձնութիւն:	79

ԳԼՈՒԽ Ժ. — (Շարունակութիւն)	էջ
12 ⁰ — Աննախապաշար միսք:	84
13 ⁰ — Բարեպաշտութիւն:	90
14 ⁰ — Խնամք գաւակաց:	93
15 ⁰ — Դաստիարակութիւն գաւակաց:	97
16 ⁰ — Խնամք ծնողաց:	100
17 ⁰ — Ազգասիրութիւն և կրօնասիրութիւն:	103
18 ⁰ — Պարկեշտութիւն:	108
19 ⁰ — Համեստութիւն:	110
20 ⁰ — Ընկերական կեանք:	111
ԳԼՈՒԽ ԺԱ. — Աղջիկներու պարսականութիւնը:	114
ԳԼՈՒԽ ԺԲ. — Օգտակար քեղադրութիւններ դպրոցական աղջիկներու համար:	
1 ⁰ — Դաս սորվելու եղանակը:	116
2 ⁰ — Կեանքի կանոնաւորութիւն և դպրոցի քակաշտութիւն:	119
3 ⁰ — Անմիաբան մի ըլլալ:	123
4 ⁰ — Բարկութիւն:	124
5 ⁰ — Պարսպոյ ժամեր:	128
ԳԼՈՒԽ ԺԳ. — Օգտակար քեղադրութիւններ դպրոցի երջանք աւարտող աղջիկներու համար:	
1 ⁰ — Տեսական աշխատութիւնները չ'արհամարհել:	131
2 ⁰ — Աղջիկներու աշխատութիւնը:	133
ԳԼՈՒԽ ԺԴ. — Օգտակար հրահանգներ ամէն կնոջ և աղջիկներու համար:	
1 ⁰ — Դաստիարակութեան արուեստին քանի մը կարևոր գաղտնիքները:	138
2 ⁰ — Կորածնութիւնը մեր բնական է:	145
3 ⁰ — Պարզ կեանք, պարզ սովորութիւններ:	157
4 ⁰ — Ի՞նչպէս զարդարել տուն մը:	165
5 ⁰ — Տունի բժիշկ.	170
6 ⁰ — Հիւանդասպանութիւն և առնկին դեղատան	174

« Ազգային գրադարան

NL0229098

504.

44. 490

681

871